

H Ä M E E N L I N N A N
LYSEON LUKIO
KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ TAVASTIA

**AIKUISTEN LUKIOKOULUTUKSEN JA AIKUISTEN
PERUSOPETUKSENA ANNETTAVAN VANKILAOPETUKSEN
OPETUSSUUNNITELMA**

**KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ TAVASTIA
LUKIOKOULUTUS TAVASTIA**

**HÄMEENLINNAN LYSEON LUKION AIKUISLINJAN
AIKUISLUKIO-OPETUS 1.8.2016 JA AIKUISTEN PERUSOPETUKSENA ANNETTAVA
VANKILAOPETUS 1.1.2018 ALKAEN**

Sisällys

1. OPETUSSUUNNITELMA.....	4
1.1 Opetussuunnitelman laatiminen.....	4
1.2 Opetussuunnitelman sisältö.....	6
2. AIKUISTEN LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA	7
2.1 Tehtävä.....	7
2.2 Arvoperusta.....	8
3 OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	11
3.1 Oppimiskäsitys.....	11
3.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät	12
3.3 Toimintakulttuuri.....	15
3.4 Opintojen rakenne.....	19
4 OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN	20
4.1 Ohjaus.....	21
4.2 Oppimisen ja opiskelun tuki	23
4.3 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä	25
Saamelaiset ja saamenkieliset	26
Romanit	28
Viittomakieliset.....	28
Vieraskieliset opiskelijat.....	29
5. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT	32
5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet.....	32
5.2 Aihekokonaisuudet.....	34
5.3. Äidinkieli ja kirjallisuus	44
5.3.1 Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärä	45
5.3.2 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä.....	59
5.4 Toinen kotimainen kieli	72
5.4.1 Ruotsi.....	72
5.4.1.2 Ruotsi, B1-oppimäärä.....	76
5.5 Vieraat kielet	84

5.5.1 Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä	88
5.6 Matematiikka.....	97
5.6.1 Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus.....	100
5.6.2 Matematiikan pitkä oppimäärä.....	101
5.6.3 Matematiikan lyhyt oppimäärä.....	114
5.7 Biologia	124
5.8 Maantiede	135
5.9 Fysiikka	146
5.10 Kemia	157
5.11 Filosofia.....	165
5.12 Psykologia.....	175
5.13 Historia	186
5.14 Yhteiskuntaoppi	198
5.15 Uskonto.....	208
5.16 Elämänkatsomustieto.....	218
5.17 Terveystieto.....	230
5.18 Teemaopinnot	237
6 OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI	238
6.1 Arvioinnin tavoitteet.....	238
6.2 Kurssisuorituksen arviointi	239
6.2.1 Numeroarvosanat ja suorituserkinnät.....	241
6.2.2 Itsenäisesti suoritettu kurssi	242
6.2.3 Suullisen kielitaidon kurssien arviointi	243
6.2.4 Opinnoissa edistyminen	244
6.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen.....	246
6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi	249
6.4 Lukion oppimäärän suoritus aikuisten lukiokoulutuksessa	251
6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot.....	253
7. TOIMINNAN JATKUVA KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI.....	257
8. KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ TAVASTIAN HÄMEENLINNAN LYSEON LUKION AIKUISLINJALLA	

AIKUISTEN PERUSOPETUKSENA ANNETTAVA VANKILAOPETUS 1.1.2018 ALKAEN	258
<i>8.1 AIKUISTEN VARSINAINEN PERUSOPETUS, VANKILAOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA..</i>	<i>258</i>
8.1.1 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet	258
8.1.2 Aikuisten varsinaisen perusopetuksen tuntijako.....	263
<i>8.2 Oppiaineet varsinaisessa aikuisten perusopetuksessa</i>	<i>266</i>
8.2.1 Äidinkieli ja kirjallisuus	267
8.2.2 Toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet.....	281
8.2.3 Vieras kieli, englanti, A-oppimäärä	291
8.2.4 Matematiikka.....	299
8.2.5 Uskonto.....	308
8.2.6 Elämäkatsomustieto	313
8.2.7 Historia.....	318
8.2.8 Yhteiskuntaoppi	323
8.2.9 Fysiikka.....	329
8.2.10 Kemia.....	335
8.2.11 Biologia	340
8.2.12 Maantieto	347
8.2.13 Terveystieto	353
9. ARVIOINTI JA TODISTUKSET PÄÄTTÖVAIHEESSA	360
Perusopetuksen koko oppimäärän suoritus	362
Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät	363
Liitteet.....	368
LIITE 1: Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun asetuksen 5 ja 7 §:n muuttamisesta	368
LIITE 2. VALTIONEUVOSTON ASETUS LUKIOLAISIA TARKOITETUN KOULUTUKSEN YLEISISTÄ VALTAKUNNALLISISTA TAVOITTEISTA JA TUNTIJAOSTA (942/2014).....	372

1. OPETUSSUUNNITELMA

1.1 Opetussuunnitelman laatiminen

Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmän osia ovat

- lukiolaki (629/1998) ja -asetus (810/1998)
- valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (942/2014)
- Opetushallituksen määräys aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteista
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma
- lukioasetuksen (810/1998) 3 §:n mukainen vuosittainen suunnitelma.

Kaikki aikuisten lukiokoulutuksen järjestäjät laativat aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaan, jollei opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämästä järjestämisluvasta muuta johdu. Jos aikuisten lukiokoulutuksen järjestämislupaan liittyy erityinen koulutustehtävä, siihen liittyvät määräykset otetaan huomioon opetussuunnitelmaa laadittaessa. Opetussuunnitelmassa päätetään oppilaitoksen opetus- ja sivistystyöstä aikuisten lukiokoulutuksen osalta. Koulutuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman pohjalta lukuvuosittaisen suunnitelman opetuksen käytännön järjestämisestä. Opiskelija laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa oppilaitoksen aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman sekä lukuvuosittaisen suunnitelman pohjalta.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon oppilaitoksen toimintaympäristö, ja erityisresurssit, oppilaitoksen sijaintialueen luonto ja ympäristö, historia, kieliolosuhteet, elinkeino- ja kulttuurielämä sekä muiden oppilaitosten opetustarjonta. Käytännön yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa lisää opiskelun elämänläheisyyttä ja syvällisyyttä.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa myös ajankohtaistetaan opetussuunnitelman perusteissa määrättyjä asioita.

Koulutuksen järjestäjä hyväksyy aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman ennen sen käyttöönottoa erikseen suomenkielistä ja ruotsinkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Opiskelijan mahdollisuus suorittaa aikuisten lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa on turvattava järjestämällä opintojen eteneminen joustavasti ja tarjoamalla tarvittava oppimisen ja opiskelun tuki. Opetussuunnitelma tulee laatia siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin valintoihin myös muiden koulutuksen järjestäjien antamaa opetusta hyväksi käyttäen.

Koulutuksen järjestäjä päättää, miten opetussuunnitelma laaditaan opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Yhteistyötä opetussuunnitelman laatimisessa voidaan tehdä myös muiden koulutuksen järjestäjien ja eri sidosryhmien kanssa. Ennen opetussuunnitelman hyväksymistä koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ja oppilaitoksen henkilöstöä sekä varata kaikille aikuisten lukiokoulutukseen osallistuville opiskelijoille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä siitä. Alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden vanhemmilla ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus tutustua opetussuunnitelmaan. Yhteistyöllä eri tahojen kanssa pyritään varmistamaan aikuisten lukiokoulutuksen korkeatasoisuus, yhteiskunnallinen merkittävyys sekä koko yhteisön sitoutuminen yhdessä määriteltyihin tavoitteisiin ja toimintatapoihin.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa pyritään ratkaisuihin, jotka kehittävät oppilaitoksen toimintakulttuuria, edistävät opiskelijoiden hyvinvointia, jaksamista ja osallisuutta, rohkaisevat resurssien joustavaan ja tehokkaaseen käyttöön sekä monipuolistavat vuorovaikusta oppilaitoksen sisällä ja suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan.

1.2 Opetussuunnitelman sisältö

Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelma sisältää seuraavat osat:

- toiminta-ajatus ja arvopainotukset
- valtioneuvoston asetuksen 942/2014 tuntijaon mukainen koulutuksen järjestäjän hyväksymä aikuisten lukiokoulutuksen tuntijako
- kieliohjelma
- toimintakulttuurin pääpiirteet
- opiskeluympäristöt ja -menetelmät
- itsenäisen opiskelun periaatteet
- aihekokonaisuudet
- oppiaineen tehtävä, oppiaineen opetuksen yleiset tavoitteet ja arviointi
- tavoitteet ja keskeiset sisällöt kursseittain
- yhteistyö ammatillisten oppilaitosten ja muiden lukioden kanssa
- yhteistyö yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, muiden oppilaitosten ja tahojen kanssa
- tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön suunnitelma (liitteenä)
- ohjaussuunnitelma (liitteenä)
- oppimisen ja opiskelun tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus
- kieli- ja kulttuuriryhmien opetus
- opiskelijan oppimisen arviointi
- toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi.

Opetussuunnitelmassa tulee kuvata kaikkien siihen sisältyvien kurssien tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Mikäli oppilaitos järjestää vieraskielistä opetusta, etäopetusta tai opetusta rangaistuslaitoksessa, se tulee määritellä opetussuunnitelmassa.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 5 a §:n mukaan (609/1986, muutettu lailla 1329/2014) koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Vuosittaisen tarkastelun sijasta

suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla. Tasa-arvosuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuussuunnitelma voi sisältyä opetussuunnitelmaan.

2. AIKUISTEN LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA

2.1 Tehtävä

Aikuisten lukiokoulutuksen tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Yleissivistys koostuu arvoista, tiedoista, taidoista, asenteista ja tahdosta, joiden avulla kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun pystyvät yksilöt osaavat toimia vastuullisesti, myötätuntoisesti, yhteisöllisesti ja menestyksekkäästi. Lukioaikanaan opiskelija kartuttaa ja syventää olennaista ihmistä, kulttuureja, luontoa ja yhteiskuntaa koskevaa tietoa ja osaamista. Opetus harjaannuttaa opiskelijaa ymmärtämään elämässä ja maailmassa vallitsevia monitahoisia keskinäisriippuvuuksia sekä jäsentämään laaja-alaisia ilmiöitä.

Aikuisten lukiokoulutuksella on opetus- ja sivistystehtävä. Lukiokoulutuksen aikana opiskelija rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla opiskelija kehittää suhdettaan menneisyyteen ja suuntautuu tulevaisuuteen. Aikuisten lukiokoulutus lisää opiskelijan työelämässä menestymisen yleisiä edellytyksiä sekä kiinnostusta tieteiden ja taiteiden maailmaan.

Aikuisten lukiokoulutus rakentuu perusopetuksen oppimäärälle. Se antaa yleiset jatko-opintovalmiudet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja lukion oppimäärään perustuvaan ammatilliseen koulutukseen. Aikuisten

lukiokoulutuksessa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella ja muilla näytöillä. Aikuisten lukiokoulutus ehkäisee syrjäytymistä tarjoamalla mahdollisuuden jatkaa tai aloittaa lukio-opintoja aikuisena. Koulutus ohjaa opiskelijaa tulevaisuuden suunnitelmien laadintaan sekä oppimaan oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

Aikuisten lukiokoulutusta järjestävä oppilaitos voi järjestää opiskelijoilleen mahdollisuuden

- suorittaa lukion oppimäärän
- suorittaa yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän
- suorittaa yksittäisiä lukiokursseja
- suorittaa muita lukion tehtävään kuuluvia yleissivistäviä aineita tai aihekokonaisuuksia
- suorittaa ylioppilastutkinnon tai sen osan.

Tavastian lukiokoulutuksessa vaalitaan eri alojen harrastuneisuutta sekä vahvistetaan yhteisöllisten toimintatapojen merkityksen lisäksi myös yksilöllisiä vahvuuksia, joita erilaiset oppilaitosten painotukset tukevat.

Aikuislinjan tärkeänä tehtävänä on syrjäytymisen ehkäisy. Se tarjoaa väylän erilaisista syistä lukion keskeyttämisvaarassa oleville sekä aikaisemmin lukiokoulutuksen keskeyttäneille opintojen loppuun saattamiseksi.

Aikuislinja tarjoaa mahdollisuuden ja rohkaisua täydentää aikaisempia opintoja ja kannustaa elinikäiseen oppimiseen.

2.2 Arvoperusta

Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperusta rakentuu suomalaiselle sivistysperinteelle, jonka mukaan opiskelu ja oppiminen uudistavat yhteiskuntaa ja kulttuuria. Sivistys on yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan

asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan avulla. Sivistykseen kuuluu taito ja tahto käsitellä inhimillisten pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välisiä ristiriitoja eettisesti, myötätuntoisesti ja ratkaisuja etsien. Sivistys ilmenee huolenpitona, avarakatseisuutena, laaja-alaisena todellisuuden hahmottamisena ja sitoutumisena toimintaan myönteisten muutosten puolesta. Sivistysihanteena on pyrkimys totuuteen, inhimillisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen. Lukio-opetus kehittää arvo-osaamista käsittelemällä julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä jännitteitä.

Aikuisten lukiokoulutuksen perustana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitus sekä ihmisarvon loukkaamattomuus. Opetus pohjautuu YK:n ihmisoikeuksien julistukseen ja keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin. Opiskelija muodostaa lukioaikanaan jäsentyneen käsityksen perus- ja ihmisoikeuksien taustalla olevista arvoista, keskeisistä perus- ja ihmisoikeusnormeista sekä näitä oikeuksia edistävästä toimintatavoista.

Aikuisten lukiokoulutus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointia ja demokratiaa. Opetus on opiskelijoita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta, eikä sitä saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen välineenä. Opetus kannustaa pohtimaan suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen mahdollisuuksia, vaihtoehtoja ja epäkohtia. Osallisuus, toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat kaikessa oppilaitoksen toiminnassa.

Aikuisten lukiokoulutuksessa ymmärretään kestävän elämäntavan ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys sekä rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Opiskelija ymmärtää oman toimintansa ja globaalin vastuun merkityksen luonnonvarojen kestävässä käytössä, ilmastonmuutoksen hillinnässä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä. Opetus kannustaa kansainväliseen yhteistyöhön ja maailmankansalaisuuteen YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden suunnassa.

Jokainen aikuisten lukiokoulutusta järjestävä oppilaitos on yhteisö, jossa

monista kieli-, katsomus- ja uskontotaustoista tulevilla ihmisillä on mahdollisuus tunnistaa yhteisiä hyvän elämän arvoja ja periaatteita sekä harjaantua yhteistyöhön. Oppilaitoksessa kannustetaan keskinäiseen välittämiseen ja huolenpitoon. Luovuutta, aloitteellisuutta, rehellisyyttä ja sisua arvostetaan. Inhimillinen ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja luovuuden lähteenä. Kulttuuriperintöjä vahvistetaan välittämällä, arvioimalla ja uudistamalla niihin liittyvää tietoa ja osaamista.

Opetussuunnitelmassa arvoperustaa konkretisoidaan oman oppilaitoksen kannalta olennaisissa asioissa. Arvoperusta toteutuu toimintakulttuurissa, kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja työskentelyn organisoinnissa. Arvoperustaa syventävät näissä aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvatut aihekokonaisuudet, jotka ovat arvokannanottoja ajankohtaisiin koulutus- ja sivistysaasteisiin.

Tavastian lukiokoulutuksen keskeisimmät arvot, joille oppilaitosten toiminta rakentuu, ovat itseohjautuvuus, toisten kunnioittaminen, vastuullisuus ja yhteisöllisyys.

Itseohjautuva opiskelija on tavoitteellinen, ajankäytön hallitseva ja sisukas. Toisten kunnioittaminen näkyy suvaitsevaisuutena ja hyvinä käytöstapoina. Vastuullisuudella tarkoitamme itsestä, toisista ja ympäristöstä huolehtimista. Yhteisöllisyys rakentuu yhdessä tekemisestä, osallistavasta ja osallistuvasta yhteisöstä.

3 OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Oppimiskäsitys

Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta, tavoitteellisesta ja itseohjautuvasta toiminnasta.

Oppimisprosessin aikana opiskelija tulkitsee, analysoi ja arvioi eri muodoissa esitettyä informaatiota, rakentaa uutta tietoa ja syventää siten osaamistaan aikaisempien kokemustensa ja tietojensa pohjalta. Ohjaus ja rakentava palaute vahvistavat itseluottamusta ja auttavat opiskelijaa kehittämään ajatteluaan ja työskentelemään tarkoituksenmukaisella tavalla.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa erilaisissa ympäristöissä. Se on monimuotoista ja sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Lukio-opinnoissa opiskelijoita ohjataan havaitsemaan käsitteiden, tiedonalojen ja osaamisen välisiä yhteyksiä sekä soveltamaan aiemmin oppimaansa muuttuvissa tilanteissa. Oppimisprosesseistaan tietoiset opiskelijat osaavat arvioida kehittää opiskelu- ja ajattelutaitojaan. Näin kehittyvät myös elinikäisen oppimisen edellyttämät taidot. Opintoihin liittyvät onnistumiset ja muut myönteiset kokemukset edistävät oppimista ja innostavat osaamisen kehittämiseen.

Oppimisprosesseistaan tietoiset opiskelijat osaavat arvioida ja kehittää opiskelu- ja ajattelutaitojaan.

Tavastian lukiokoulutuksessa opetuksen tavoitteena on aktiivinen, tavoitteellinen ja itseohjautuva opiskelija, joka rakentaa omaa oppimistaan havaintojensa, kokemustensa sekä tietojensa ja taitojensa pohjalta. Opettaja auttaa opiskelijaa arvioimaan ja refleктоimaan oppimista sekä luo mahdollisuuksia opiskelutaitojen korjaamiseen, tehostamiseen ja syventämiseen. Arvioinnissa korostuu ohjauksen ja rakentavan palautteen

merkitys, mikä tukee oppimista ja vahvistaa opiskelijan luottamusta itseensä.

Tavastian lukiokoulutuksessa edistetään vuorovaikutustaitoja, luovuutta, kriittistä ja joustavaa ajattelua, reflektointia ja tiedon soveltamista monipuolisissa oppimisympäristöissä. Motivoiva yhteisöllisyys tukee oppimisen iloa. Opinnoissa onnistuminen, myönteiset kokemukset ja elämykset edistävät oppimista ja innostavat elinikäiseen oppimiseen.

Aikuislukiossa korostuvat erityisesti opiskelijan elämäkokemus sekä muualla hankitut tiedot ja taidot. Aikuislukio tukee opiskelijoitten elinikäistä oppimista auttamalla heitä omaksumaan avoimen kriittisesti uutta tietoa ja soveltamaan ja hyödyntämään sitä omassa oppimisessaan.

3.2 Opiskelu ympäristöt ja -menetelmät

Aikuisten lukiokoulutusta tarjoavassa oppilaitoksessa opiskelu ympäristöjä ja -menetelmiä koskevien ratkaisujen lähtökohtana ovat oppimiskäsitys sekä opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelu ympäristöjen ja -menetelmien valinnan ja kehittämisen perustana ovat myös opiskelijoiden edellytykset, kiinnostuksen kohteet, näkemykset ja yksilölliset tarpeet. Aikuisten lukiokoulutuksen järjestämisessä otetaan huomioon aikuisopiskelun erityispiirteet, joista keskeisin on aikuisopiskelijoiden opiskelulähtökohtien moninaisuus. Opiskelu ympäristöjen ja -menetelmien avulla luodaan mahdollisuuksia joustaviin yksilöllisiin ja yhteisöllisiin opiskelumahdollisuuksiin.

Koska oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa aiemmin hankittuun osaamiseen, käytetään aikuisten lukiokoulutusta tarjoavissa oppilaitoksissa monipuolisia opetus-, ohjaus- ja opiskelumenetelmiä. Menetelmien valinnassa otetaan huomioon eri oppiaineissa edellytetty käsitteellinen ja menetelmällinen osaaminen. Tutkimiseen, kokeilemiseen ja ongelmanratkaisuun perustuvat opiskelumenetelmät edistävät oppimaan oppimista ja kehittävät kriittistä ja luovaa ajattelua. Menetelmällisillä

ratkaisuilla voidaan rakentaa kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää osaamista.

Aikuisten lukiokoulutusta tarjoavissa oppilaitoksissa opetus- ja opiskelumenetelmien tarkoituksena on edistää opiskelijoiden aktiivista työskentelyä ja yhteistyötaitojen kehittymistä. Opiskelijoita ohjataan suunnittelemaan opiskeluaan, arvioimaan toiminta- ja työskentelytaitojaan sekä ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Heitä ohjataan myös käyttämään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Lisäksi opiskelumenetelmien valinnassa ja työskentelyn ohjauksessa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Merkitykselliset oppimiskokemukset sitouttavat ja innostavat opiskeluun. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia työskentelyyn, joka kytkee opiskeltavat tiedot ja taidot sekä heidän kokemuksiinsa että ympäristössä ja yhteiskunnassa esiintyviin ilmiöihin. Opiskelijoita rohkaistaan ratkomaan avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä, havaitsemaan ongelmia sekä esittämään kysymyksiä ja etsimään vastauksia. Aikuisen kokemukset sekä taito arvioida omaa ajatteluaan ja oppimistaan ovat aikuisten lukiokoulutuksessa erityinen voimavara.

Aikuisten lukiokoulutusta tarjoavassa oppilaitoksessa opiskelijat toimivat turvallisissa ja terveellisissä opiskeluympäristöissä. Tavoitteena on, että opiskeluympäristöt ovat monipuolisia ja että ne rikastuttavat opiskeluun liittyviä kokemuksia ja edistävät opiskelumotivaatiota. Opiskeluympäristöjen kehittämisellä tuetaan vuorovaikutusta ja yhdessä oppimista itsenäisen työskentelyn ohella. Opiskeluympäristöjä koskevissa ratkaisuissa otetaan huomioon, että oppimista tapahtuu mitä moninaisimmissa tilanteissa ja paikoissa. Rakennettuja tiloja ja luontoa hyödynnetään opiskelussa siten, että luova ajattelu ja tutkimiseen perustuva opiskelu on mahdollista. Opiskeluympäristöjä laajennetaan oppilaitoksen ulkopuolelle myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten, kirjastojen, liikunta- ja luontokeskusten, taide- ja

kulttuurilaitosten, työelämän ja yritysten sekä muiden tahojen tarjoamia opiskeluympäristöjä hyödynnetään monin tavoin.

Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä eri muodossa esitetyn informaation hankintaan ja arviointiin sekä uuden tiedon tuottamiseen ja jakamiseen. Opiskelijat vastaavat itse henkilökohtaiseen opiskelukäyttöön tarkoitettujen työvälineiden, laitteiden ja materiaalien hankinnasta, ellei koulutuksen järjestäjä niitä tarjoa.

Opiskelijoiden yksilöllistä etenemistä, henkilökohtaisia oppimispolkuja ja verkko-opiskelutaitojen kehittymistä tuetaan tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia suorittaa opintoja myös etäopiskeluna. Etäopiskeluna suoritettu kurssi koostuu opettajan ohjaamasta itsenäisestä opiskelusta, ja siinä käytetään monipuolisesti tietoverkkoja sekä muuta tieto- ja viestintäteknologiaa. Etäopiskelussa pyritään käyttämään myös yhteisöllisiä työtapoja. Lukiokurssi voidaan järjestää myös monimuoto-opetuksena, jolloin verkossa tapahtuvan etäopetuksen ja -opiskelun lisäksi kurssi sisältää myös lähiopetusta ja -ohjausta.

Itsenäistä opiskelua järjestettäessä otetaan huomioon opiskelijan edellytykset suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta sekä hänen ohjauksen ja tuen tarpeensa.

Aikuisten lukiokoulutusta vankilassa tai muussa rikosseuraamuslaitoksessa suoritettaessa lukiokoulutusta säätelevien normien lisäksi otetaan huomioon vankeuslain ja -asetuksen säännökset sekä kansainväliset vankilaopetusta koskevat suositukset. Opetuksessa otetaan huomioon yhdenvertaisuus sekä rikosseuraamuslaitoksessa noudatettava normaalisuusperiaate ja mahdollisuuksien tasa-arvo. Vankilaopetus tukee opiskelijoiden yhteiskuntaan integroitumista. Vankilaopetus edistää vankeuslain (767/205 8. luku 1 §) mukaisia tavoitteita parantaa vankien elämänhallintataitoja sekä ohjaa rikoksettomaan elämään.

Tavastian lukiokoulutuksessa tehdään yhteistyötä oppiaineittain ja oppiaineiden välillä edistään kokonaisuuksien hallintaa ja ottaen huomioon opiskelijoiden yksilöllinen lähtötaso, erilaiset oppimistyyli ja moninaiset kiinnostuksen kohteet.

Opiskelijälähtöinen oppiminen kannustaa aktiiviseen työskentelyyn ja myönteiseen uteliaisuuteen. Vertaisoppiminen auttaa opiskelijoita ottamaan vastuuta omasta ja ryhmän oppimisesta. Opiskelijoita ohjataan itse- ja vertaisarvioinnin avulla arvioimaan toiminta- ja työskentelytaitojaan sekä oppimistaan. Ajankohtaiset ja opiskelijan elämää lähellä olevat ilmiöt motivoivat ja innostavat opiskelijoita ratkomaan haastaviakin tehtäviä.

Tavastian lukiokoulutuksessa opiskellaan ja toimitaan turvallisissa ja terveellisissä tiloissa. Opetustilat mahdollistavat monipuoliset tutkimiseen, kokeilemiseen ja ongelmanratkaisuun sekä luovuuteen perustuvat opetusmenetelmät. Opetustiloissa huomioidaan opiskelun ja ylioppilaskokeiden edellyttämät tieto- ja viestintäteknologian vaatimukset. Näin opiskelija pystyy hyödyntämään digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä, jotka ovat olennainen osa opetusta. Osa opiskelusta tapahtuu lukioden ulkopuolella ja erityisesti paikallisia osaamisvahvuuksia ja erityisresursseja hyödyntäen. Tätä konkretisoidaan oppiainekohtaisesti. Ammattiopisto Tavastian kanssa tehdään aktiivista yhteistyötä, samoin kuin muiden oppilaitosten kanssa. Osa opetuksesta voidaan järjestää myös etä-, verkko- ja monimuoto-opetuksena.

3.3 Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta oppilaitoksen tehtävästä. Toimintakulttuuri tulee näkyväksi yhteisön kaikessa toiminnassa ja sen jäsenten tavassa kohdata toinen toisensa. Lukiokoulutus on oma koulutusmuotonsa, ja jokaisella aikuisten lukiokoulutusta järjestävällä oppilaitoksella on omanlaisensa toimintakulttuuri. Opetussuunnitelman eri osat konkretisoituvat toimintakulttuurissa. Toimintakulttuuri sisältää sekä

tiedostettuja että tiedostamattomia tekijöitä, jotka heijastuvat oppilaitoksen toimintaan.

Opetussuunnitelman perusteet korostavat toimintakulttuuria, joka edistää kestäväää hyvinvointia ja osallisuutta sekä on avoin monimuotoiselle vuorovaikutukselle ja maailmassa tapahtuville muutoksille. Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä oppilaitoksen koko henkilöstön, opiskelijoiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Toimintakulttuurin kehittämisen perusedellytys on avoin ja vuorovaikutteinen sekä keskinäistä arvostusta ja luottamusta rakentava keskustelukulttuuri. Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet sekä mahdolliset paikalliset painotukset kuvataan opetussuunnitelmassa.

Tavastian lukioden toimintakulttuurit rakentuvat valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteille. Ohjaavat teemat muodostavat keskeisen kehittämisen suunnan. Opetussuunnitelman toteuttamisesta muodostuu toimintakulttuuri. Jokainen Tavastian lukio huomioi yhteiskunnan muuttuvat haasteet omassa kehittämisessään ja uudistumisessaan. Päämääränä on kehittyvä, säännöllisesti arvioitava, uudistumiskykyinen, joustava ja avoin toimintakulttuuri.

Opetussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat seuraavat toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat teemat.

Oppiva yhteisö

Aikuisten lukiokoulutusta järjestävä oppilaitos toimii oppivana yhteisönä, joka edistää kaikkien jäsentensä oppimista, kannustaa keskinäiseen vuorovaikutukseen ja haastaa tavoitteelliseen työskentelyyn. Oppivan yhteisön rakentuminen edellyttää dialogisuutta ja pedagogista johtajuutta. Yhteisöllistä ja yksilöllistä oppimista vahvistavia käytäntöjä kehitetään suunnitelmallisesti. Jaksojen temaattinen toteutus voi luoda edellytyksiä opetuksen eheyttämiseksi. Oppilaitoksen toiminta on opiskelijalähtöistä, ja se vahvistaa opiskelijoiden omaa toimijuutta ja vastuun ottamista omasta oppimisesta. Myönteinen asenne oppimiseen luo perustaa oppimaan

oppimiselle ja muille tulevaisuuden taidoille. Oppiva yhteisö luo toimintatapoja vuorovaikutukselle niin oppilaitoksen sisällä kuin ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tämä edellyttää yhteistyötä muiden oppilaitosten ja koulutusasteiden sekä työ- ja yritys-elämän kanssa. Digitalisaatio tuo lisämahdollisuuksia yhteisölliseen oppimiseen ja tiedon luomiseen sekä erilaisten opiskelu- ja tietoympäristöjen hyödyntämiseen. Opiskelijoita ohjataan toimimaan myös verkostoituneessa ja globalisoituneessa maailmassa.

Lyseon lukiossa luodaan oppimisen ilmapiiriä, jossa kaikki tukevat toisiaan. Vuorovaikutuksellisessa yhteisössä opettajat ja opiskelijat kannustavat toisiaan yrittämään, kokeilemaan ja haastamaan itseään. Opiskelijoita kannustetaan vastuullisuuteen ja tavoitteiden asettamiseen omassa opiskelussaan. Opiskelijat voivat edetä omien tavoitteidensa mukaan esimerkiksi henkilökohtaisen opintopolun ja avulla. Lyseon lukiossa opiskelijoita arvostetaan yksilöinä ja kouluyhteisön jäseninä. Yhteisöllisyyttä tukee mm. vertaisarviointi, joissa pyritään auttamaan toisia oppimaan oppimisessa.

Arviointi on monipuolista, yksilöllistä ja yhteisöllistä sekä digitalisaatiota hyödyntävää. Sähköisiä ylioppilaskirjoituksia varten harjoitellaan eri aineistojen ja ohjelmien käyttöä. Opetusmenetelmiä kehitetään suunnitelmallisesti.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Osallisuus ja demokraattinen toiminta luovat perustaa opiskelijoiden kasvulle aktiiviseen kansalaisuuteen. Koulutuksen järjestäjä edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta luomalla heille monipuolisia mahdollisuuksia osallistua oppilaitoksen päätöksentekoon ja toimintatapojen kehittämiseen. Opiskelijoita rohkaistaan ilmaisemaan mielipiteensä, osallistumaan yhteisistä asioista päättämiseen sekä toimimaan vastuullisesti yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Opiskelijoita kannustetaan aktiivisuuteen ja osallistumiseen muun muassa opiskelijakunnan ja tutortoiminnan kautta. Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä rakentavia menettelytapoja kehitetään suunnitelmallisesti yhteisön ja yhteistyökumppaneiden välisessä vuorovaikutuksessa.

Opetuksessa sekä hyödynnetään yhteistoiminnallisuutta että tuetaan ryhmän sosiaalisten suhteiden muotoutumista. Yhteisöllisten toimintatapojen merkitys korostuu aikuisten lukiokoulutuksen aloitusvaiheessa.

Aikuislukiossa toimii foorumi, jonka kautta opiskelijoilla on mahdollisuus vaikuttaa koulun toimintaan. Aikuislinjalla opiskelijat toimivat vuorovaikutuksessa muiden koulun toimijoiden kanssa osallistumalla koulun henkilökunnan ja opiskelijoiden yhteiseen koulutyön suunnitteluun.

Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus

Oppivassa yhteisössä edistetään kestävää elämäntapaa ja hyvän tulevaisuuden edellytyksiä. Opiskelijoita rohkaistaan toimimaan oikeudenmukaisen ja kestävän tulevaisuuden puolesta. Vastuullinen suhtautuminen ympäristöön heijastuu arjen valintoihin ja toimintatapoihin. Toimintatavat ja käytännöt tukevat opiskelijan ja yhteisön hyvinvointia sekä ilmapiirin kiireettömyyttä ja turvallisuutta. Yhteisön vuorovaikutuksessa korostuvat avoimuus, välittäminen ja keskinäinen arvostus. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen oppilaitoksen toimintaan ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Ohjaus on oppilaitoksessa yhteinen tehtävä. Opiskelijoilla on mahdollisuus saada säännösten mukaista ohjausta ja tukea ottaen huomioon heidän moninaisuutensa ja erityistarpeensa. Toiminnassa edistetään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia eikä syrjintää hyväksytään vaan niitä ennaltaehkäistään ja niihin puututaan. Opiskelijoita kannustetaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista edistävään sekä liikunnalliseen elämäntapaan.

Ohjaus ja opiskelijan tukeminen on oppilaitoksen koko henkilöstön tehtävä. Toimintakulttuuri on epämuodollinen siten, että opettajat ovat helposti lähestyttäviä ja heillä on aikaa kohdata opiskelija muutenkin kuin oppijana.

Lyseon lukiossa vallitsee suvaitsevainen ilmapiiri. Sitä tuetaan ja edesautetaan aktiivisella yhteisöllisellä toiminnalla sekä hyvinvointiin ja suvaitsevaisuuteen liittyvillä keskusteluilla. Opetuksessa huomioidaan erilaisten oppijoiden tarpeet mm. monipuolisia opetusmenetelmiä käyttämällä.

Tukiopetukseen ja muihin tukitoimiin kohdistetaan resursseja. Opiskelijoilla on mahdollisuus käyttää erityisopettajan palveluita. Oppilaan ohjausta hoitaa niin opinto-ohjaaja, kuin opettajatkin.

Koulussa on kriisikansio, johon on kirjattu toimintaohjeet mahdollisia kriisitilanteita varten. Säännöllisin väliajoin toteutettavat poistumisharjoitukset lisäävät turvallisuutta ja tietoisuutta toimintatavoista kriisitilanteissa.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Aikuisten lukiokoulutusta järjestävässä oppilaitoksessa arvostetaan kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta. Eri kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Oppiva yhteisö hyödyntää maan kulttuuriperintöä, kansallis- ja vähemmistökieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta. Oppivassa yhteisössä ymmärretään kielten keskeinen merkitys oppimisessa ja vuorovaikutuksessa sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan integroitumisessa. Jokaisella oppiaineella on tapansa käyttää kieltä, oma käsitteistönsä ja omat tekstikäytäntönsä, jotka avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Kielitietoisessa oppilaitoksessa kehitetään opiskelijan monikielistä osaamista, joka koostuu tieteenalojen kielistä, äidinkielen, niiden murteiden ja rekistereiden sekä muiden kielten eritasoisesta hallinnasta. Jokainen opettaja on myös oppiaineensa kielen opettaja. Vieraskielisten opiskelijoiden kotoutumista tuetaan vahvistamalla opetuskielen hallintaa osana kaikkien oppiaineiden opetusta ja oppilaitoksen muuta toimintaa.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan opetuskieli on suomi, mutta tarvittaessa vieraskielisten opiskelijoiden oppimista tuetaan ja vahvistetaan muun kielen avulla. Tarvittaessa opiskelijaa ohjataan osallistumaan lukioon valmistavaan koulutukseen suomen kielen taidon parantamiseksi sille tasolle, että hän selviää lukio-opetuksesta.

3.4 Opintojen rakenne

Aikuisten lukiokoulutusta kehitetään osana lukiokoulutusta ja aikuisille suunnattua koulutusta. Opiskelumahdollisuuksien tarjonnan lähtökohtana on, että aikuinen rakentaa osaamistaan elämäkokemukselleen, aikaisemmin oppimilleen tiedoille ja taidoille sekä mahdollisesti rinnakkaisille opinnoille. Opetustarjonnan valinnaisuus ja vaihtoehdot mahdollistavat opiskelun erilaisissa elämäntilanteissa.

Aikuisten lukiokoulutuksessa lukion oppimäärä sisältää vähintään 44 kurssia. Aikuisten lukio-opinnot muodostuvat lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (942/2014) mukaisesti pakollisista ja syventävistä kursseista sekä muista lukion tehtävään kuuluvista aineista ja aihekokonaisuuksista. Syventävät kurssit ovat valtakunnallisia syventäviä kursseja, ja niiden lisäksi voi olla koulutuksen järjestäjän päättämiä opetussuunnitelmassa määriteltyjä paikallisia syventäviä kursseja.

Opetushallitus on laatinut opetussuunnitelman perusteet valtakunnallisiin kursseihin, joista aikuisten lukiokoulutusta järjestävä oppilaitos tarjoaa valtioneuvoston asetuksen (942/2014) mukaisen määrän. Luonnontieteellisissä opinnoissa oppilaitos tarjoaa pakollisten kurssien lisäksi viisi valtakunnallista syventävää kurssia. Luonnontieteellisten opintojen pakollisina kursseina opiskelija suorittaa kolmessa oppiaineessa yhden pakollisen kurssin ja yhdessä kaksi pakollista kurssia.

Kurssien suoritusjärjestyksestä päätetään opetussuunnitelmassa.

4 OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN

4.1 Ohjaus

Ohjaustoiminta muodostaa koko lukiokoulutuksen ajan kestävän jatkumon, joka tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden hankkia perustiedot ja -taidot, joiden varassa hänen on mahdollista suunnitella lukio-opintojaan ja jatko-opintojaan sekä pohtia urasuuntautumistaan. Opintoihin liittyvän ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijaa opinnoissa lukioaikana ja huolehtia siitä, että opiskelijalle kertyy riittävästi sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee elämässä liittyvissä siirtymä- ja muutostilanteissa. Ohjauksen avulla edistetään koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistään syrjäytymistä.

Ohjaus on lukiokoulutuksen henkilöstön yhteistä työtä. Ohjauksesta vastaavalla on päävastuu ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Aineenopettaja ohjaa opiskelijaa opettamansa aineen opiskelutaidoissa, auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja tukee opiskelijoiden jatko-opintovalmiutta ja työelämäntuntemusta oman oppiaineensa osalta. Jokaista opiskelijaa kunnioitetaan yksilönä, jolla on oikeus ohjaukseen. Opiskelija on ohjauksessa aktiivinen ja osallistuva toimija. Opiskelijan tulee saada lukio-opintojensa aikana ohjausta opiskelunsa ja valintojensa tueksi. Henkilökohtainen ohjaus sekä pienryhmä- ja vertaisohjaus tukevat opiskelijaa kiinnostusten kartoittamisessa, vahvuuksien tunnistamisessa, urasuunnittelussa sekä valinta- ja ongelmatilanteiden ratkaisemisessa. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelija voi keskustella lukio-opintoihinsa, urasuunnitteluunsa, jatkokoulutusvalintoihinsa sekä elämäntilanteeseensa ja tulevaisuuteensa liittyvistä kysymyksistä. Pienryhmissä voidaan keskustella asioista, joissa opiskelija kokee tarvitsevänsä vertaistukea.

Ohjaus toteutetaan tavalla, joka vahvistaa opiskelijoiden aktiivista toimijuutta, osallisuutta ja vastuullisuutta. Tavoitteena on, että opiskelija löytäisi omat yksilölliset, myös elinikäistä oppimista tukevat tapansa oppia. Opiskelijaa tuetaan tunnistamaan vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa sekä etsimään tietoa siitä, miten ja mistä hän saa apua mahdollisiin opiskelun haasteisiin.

Ohjauksella edistetään opiskeluvälineiden kehittymistä ja opintojen sujumista sekä tuetaan opiskelijaa elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidoissa sekä koulutukseen, uravalintoihin ja tulevaisuuteen liittyvissä päätöksissä. Opiskelijan tiedonhakutaitoja vahvistetaan ohjaamalla häntä monipuolisesti erilaisia opiskeluympäristöjä hyödyntäväksi, aktiiviseksi ja kriittiseksi tiedonetsijäksi, joka osaa myös soveltaa etsimäänsä tietoa.

Ohjauksessa käsitellään monipuolisesti ja ennakkoluulottomasti erilaisia jatko-opintoihin ja urasuunnitteluun liittyviä vaihtoehtoja opiskelijan omien suunnitelmien ja valintojen tueksi. Opinto-ohjauksen avulla opiskelija saa tietoa opiskelusta muissa oppilaitoksissa, lukion jälkeisistä jatko-opiskeluvaihtoehtoista, työ- ja elinkeinoelämästä sekä yrittäjyydestä. Tavoitteena on, että opiskelija tuntee keskeiset jatkokoulutuksiin, ammattialoihin ja urasuunnitteluun liittyvät tietolähteet, ohjauspalvelut ja sähköiset hakujärjestelmät sekä osaa käyttää niissä olevaa informaatiota urasuunnittelun ja jatko-opintoihin hakeutumisen tukena.

Lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen suunnitelman, joka pitää sisällään opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Opiskelijaa ohjataan henkilökohtaisen suunnitelman laatimisessa ja sen toteutumisen seurannassa. Hyväksiluettavat opiskelijan aikaisemmat opinnot, mahdollisesti opintoja korvaava työkokemus tai muutoin hankittu osaaminen otetaan huomioon joustavasti ja yksilöllisesti.

Aineenopettajat seuraavat opiskelijan etenemistä omassa oppiaineessaan. Opinto-ohjaaja seuraa kokonaisuutta. Muut vastuualueet ja muun opiskelijahuoltohenkilöstön tehtävät määritetään tarkemmin oppilaitoskohtaisessa ohjaussuunnitelmassa.

Aikuislinjan lähiohjauksen tärkein henkilö on aineenopettaja, jolla on mahdollisuus seurata opiskelijan opintojen etenemistä ja opiskelijan hyvinvointia oman aineensa oppitunneilla. Aineenopettaja lähettää opiskelijan opinto-ohjaajan luo tarvittaessa ja tämä seuraa kokonaisuutta.

Opiskelija laatii opinto-ohjaajan tuella lukion alkuvaiheessa opiskelu- ja ylioppilastutkintosuunnitelman, jota päivitetään opintojen edetessä. Jatko-opinto- ja urasuunnitelmien pohtimisessa opinto-ohjaaja sekä aineenopettaja tukevat opiskelijaa itsenäiseen päätöksentekoon.

Oppimis- ja LUKI-ongelmissa opiskelija saa tukea aineenopettajalta sekä erityisopettajalta.

Suunnitelmat laaditaan ohjaussuunnitelmassa määriteltävällä tavalla. Jatko-opinto- ja urasuunnitelman laatiminen tapahtuu opinto-ohjaajan johdolla. Aineenopettaja tukee opiskelijan suunnitelman laadintaa.

Opiskelijan tulee saada tietoa siitä, mitkä ovat eri toimijoiden tehtävät ohjauksen kokonaisuudessa sekä missä asioissa ja miten opiskelija voi saada heiltä tukea. Osaksi opetussuunnitelmaa laaditaan ohjaussuunnitelma, joka osaltaan toimii koko oppilaitoksen ohjaustyön kehittämisen välineenä. Ohjaussuunnitelmasta tulee käydä ilmi ohjaustoiminta ja sen tavoitteet, ohjaukseen liittyvien tehtävien ja työn jakautuminen oppilaitoksen koko henkilöstön kesken, opiskelijoiden opintojen etenemisen seurannan järjestäminen, ohjaus koulutuksen nivelvaiheissa sekä kuvaus ohjausta koskevan yhteistyön järjestämisestä keskeisten yhteistyökumppaneiden, kuten jatko-opintopaikkojen, työelämän ja muiden oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen, kanssa.

Ohjaussuunnitelma on opetussuunnitelman liite.

4.2 Oppimisen ja opiskelun tuki

Oppimisen ja opiskelun tuen tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa. Tuki järjestetään ottaen huomioon opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat, vahvuudet ja kehitystarpeet. Oppimisen ja opiskelun tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja opiskeluympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Keskeisiä asioita ovat oppimisen esteettömyys, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen

tunnistaminen. Jokaisella opiskelijalla tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin onnistua oppimisessa, kehittyä oppijana sekä kasvaa ja sivistyä ihmisenä. Huomiota kiinnitetään opiskelijan oppimisen valmiuksiin, oppimaan oppimisen taitojen kehittämiseen ja vastuun ottamiseen opiskelunsa suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Opiskelijoille ja alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista.

Aikuisten lukiokoulutuksessa opiskelee eri-ikäisiä ja eri elämäntilanteissa olevia opiskelijoita. Opiskelijoiden oppimisen lähtökohdat tai kieli- ja kulttuuritausta ovat moninaisia. Lisäksi opetuskielen osaamisen taso voi vaihdella. Opiskelija voi olla tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan, tai tuen tarve voi johtua esimerkiksi oppimisen vaikeuksista tai tarkkaavaisuuden häiriöstä. Se voi liittyä myös sosiaalisiin, mielenterveyden tai elämäntilanteen ongelmiin. Lähtökohtana tuen tarpeen arvioinnissa on yhteistyö ja vuorovaikutus opiskelijan kanssa. Tuen tarpeen tunnistaminen voi pohjautua opiskelijan omiin, opettajien tai muun henkilöstön havaintoihin tai erilaisiin arviointeihin. Se voi pohjautua myös perusopetuksesta perusopetuslain 40 §:n perusteella (628/1998, muutettu lailla 1288/2013) saatuun tietoon. Tuen suunnittelu perustuu saatavilla olevaan tietoon opiskelijan tuen tarpeesta ja mahdollisesti aiemmin annetusta tuesta. Tukitoimien suunnittelu ja toteuttaminen aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja opiskeluympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta opiskelijalle tarkastellaan ja niihin pyritään löytämään opiskelijan opiskelua tukevia ratkaisuja. Opettaja suunnittelee tukitoimet yhdessä opiskelijan kanssa sekä ohjaa tarvittaessa opiskelijan oppilaitoksen ulkopuolisiin tukipalveluihin. Jokaisen opettajan tehtävänä on antaa kannustavaa palautetta ja ohjata tukea tarvitsevaa opiskelijaa siten, että hänen itseluottamuksensa, itsearviointitaitonsa ja oppimaan oppimisen taitonsa sekä taito suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Opiskelijan tarvetta erityisjärjestelyihin ylioppilastutkinnon kokeissa arvioidaan hänen lukioaikana tarvitsemansa ja saamansa tuen pohjalta. Häntä ohjataan tarvittavien

lausuntojen hankkimisessa sekä sovitaan yhteistyöstä opiskelijan tarvitsemien erityisjärjestelyjen kokeilemiseksi ja harjoittelemiseksi.

Tukimuotoina voivat olla opetuksen eriyttäminen ja muut pedagogiset ratkaisut, kurssien valintamahdollisuuksien hyödyntäminen ja monipuolinen opinto-ohjaus. Oppimistilanteet ja kokeet pyritään järjestämään siten, että opiskelijan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Lukiolain 13 §:n (629/1998, muutettu lailla 478/2003) mukaan opiskelijan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin lukiolaissa ja -asetuksessa säädetään ja lukion opetussuunnitelmassa määrätään. Tarvittavat tukitoimet ja tuki eri oppiaineissa voidaan sopia kirjattavaksi opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Opiskelijaa ohjataan tarvittaessa hakemaan lukiolain 29 §:n 2 momentin mukaisia palveluja.

Opetussuunnitelmassa määritellään, miten opiskelijoiden tukitoimien tarve arvioidaan sekä miten tuki suunnitellaan ja järjestetään.

Mahdollisia opiskelijan tarvitsemia tukitoimia arvioidaan oppilaitoksen saamien tietojen pohjalta. Oppimis- tai muiden vaikeuksien tullessa ilmi kuraattori pyytää perusopetuslain 40§:n (neljäs momentti) perusteella tietoja opiskelija aiemmasta oppilaitoksesta, mikäli niitä ei lukiolle ole toimitettu.

Lukiseulan teettäminen on kaikille yhteistä tukitoimien arviointia. Sen pohjalta tehdään tukea tarvitseville jatkotoimenpiteitä (esim. lukitestaus, pidennetty koeaika, pidennetty opiskeluaika, tukiopetus tms.). Tukitoimia suunnitellaan ja toteutetaan ohjaussuunnitelman pohjalta.

4.3 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä

Kaikkien opiskelijoiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Opiskelijoiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan lukio-opetuksessa huomioon. Jokaisen opiskelijan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Opiskelijoita ohjataan ymmärtämään ja

kunnioittamaan perustuslain mukaista oikeutta jokaisen omaan kieleen ja kulttuuriin. Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan omat kielelliset ja kulttuuriset oikeutensa eri tilanteissa.

Tavoitteena on ohjata opiskelijoita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksi- ja monikielisyyttä ja siten vahvistaa opiskelijoiden kielellistä tietoisuutta ja metakielellisiä taitoja. Lukio-opiskeluun voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita.

Kaikkein selkeimmin maahanmuuttajien kielelliset valmiudet näkyvät kirjallisessa työskentelyssä (ks. luku 6 arviointi). Suomen kielen ja suomen kielellä tapahtuvan opiskelun valmiudet huomioidaan esim. S2-opetuksessa. Eri kulttuuri- ja kieliryhmistä tulevia opiskelijoita rohkaistaan tuomaan esille oma kieli- ja kulttuuritaustansa esimerkiksi erilaisissa koulun tapahtumissa sekä oppitunneilla. Näin myös muut opiskelijat pääsevät osaksi monikulttuurisesta vuorovaikutuksesta.

Aikuislinjan opiskelijoille tarjotaan mahdollisuutta osallistua nuorisoasteen S2-opetukseen.

Lukiokoulutuksessa oppilaitoksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan lukiolain 6 §:n 1 momentin mukaisesti antaa muulla kuin edellä mainitulla opiskelijan omalla kielellä. Opetussuunnitelmaan tulee tällöin kirjata, missä oppiaineissa, missä määrin ja millä tavoin edellä mainittuja kieliä käytetään opetuksessa tai opiskelussa.

Tavastian lukiokoulutuksen opetuskieli on suomi.

Saamelaiset ja saamenkieliset

Saamelaisopiskelijoiden opetuksessa otetaan huomioon, että saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Saamelaisopiskelijoiden lukio-opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija jatkaa oman

suhteensa kehittämistä kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa omaa identiteettiään. Lukio-opetus voi tukea myös menetetyn alkuperäiskielen uudelleen oppimista ja kielen elvyttämistä. Lukio-opetus edistää oman historian, kulttuurin ja usean valtion alueelle ulottuvan saamelaisyhteisön tuntemusta, tietoisuutta saamelaisista yhtenä maailman alkuperäiskansoista ja antaa mahdollisuuksia perinteisen tiedon oppimiseen. Lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia saamen kielen ja saamenkielisiin korkea-asteen opintoihin Suomessa ja naapurimaissa.

Suomessa puhuttuja saamen kieliä – inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea – voidaan opettaa lukiossa lukiolain 8 §:n mukaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Saamen kieltä voidaan opettaa myös vieraan kielen eripituisina oppimäärinä tai lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Saamen kieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta saamen kielellä. Saamea äidinkielenä opiskeleville opetetaan suomen kieltä tai ruotsin kieltä joko erillisen saamenkielisille tarkoitetun oppimäärän tai suomen kieli ja kirjallisuus tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Saamelaisille opiskelijoille, joilla ei ole ollut mahdollisuutta oppia saamea omassa ympäristössään, voidaan tarjota saame vieraana kielenä -opetusta.

Saamen kieli voi olla lukio-opetuksen opetuskieli, ja perusopetuksessa saamenkielistä opetusta saaneille opiskelijoille pyritään turvaamaan saamenkielisen opetuksen jatkuminen myös lukiossa. Saamenkielisen opetuksen erityisenä tavoitteena on opiskelijoiden tukeminen oman suhteensa kehittämisessä kaksikielisyyteen. Opetus tukee myös saamelaisten yhdenvertaisia opiskelu- ja toimintamahdollisuuksia sekä saamen- että suomenkielisessä yhteisössä. Saamenkielisessä opetuksessa eri oppiaineiden opetus ja opiskelu tukevat saamen kielen taitojen kehittymistä. Saamenkielisessä opetuksessa noudatetaan opetussuunnitelman perusteita ottaen huomioon saamelaisen kulttuurin erityispiirteitä. Opetuksessa painotetaan saamelaisten oman historian sekä saamelaisyhteisön perinteisten elinkeinojen, perinteisen tiedon, saamelaisalueen luonnon sekä saamelaisen musiikki-, kertoma- ja käsityöperinteen tuntemusta. Opetuksen resursseina

käytetään lähiympäristöä, sukuyhteisöä, saamenkielistä mediaa ja aktiivisia yhteyksiä muille saamelaisalueille.

Romanit

Romaniopiskelijoiden opetuksessa tulee ottaa huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Lukio-opiskelun erityisenä tavoitteena on, että opiskelija jatkaa oman suhteensa kehittämistä kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa yhteiskunnallista osallisuuttaan ja omaa identiteettiään. Tavoitteena on lisäksi edistää romaniopiskelijoiden siirtymistä jatko-opintoihin.

Romanikieltä voidaan opettaa lukiossa lukiolain 8 §:n mukaisesti äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Romanikieltä voidaan opettaa myös lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Romanikielen lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia sekä kielen elvyttämiseen että romanikielen korkea-asteen opintoihin. Romanikielen opetus lukiossa vahvistaa romaniopiskelijoiden identiteettiä ja antaa heille mahdollisuuksia käyttää kieltään ja ilmaista itseään siten, että huomioidaan heidän muista yhteyksistään, esimerkiksi yhteisöstään ja perusopetuksesta saamansa taidot ja tiedot sekä heidän oma halunsa ilmaista identiteettiään. Opetus edistää romaniopiskelijoiden oman historian ja kielen tuntemusta sekä tietoisuutta romaneista Suomessa ja muissa maissa. Romanikielen opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa. Opiskelussa voidaan hyödyntää lähiympäristöä, romaniyhteisöä ja romanikielistä mediaa.

Viittomakieliset

Viittomakielisten lukiokoulutuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden viittomakielistä identiteettiä sekä opettaa heitä arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan tasa-arvoisena enemmistökielen ja -kulttuurin rinnalla. Viittomakieltä käyttävät opiskelijat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Viittomakielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan aikuisten lukiokoulutuksen yleisiä tavoitteita soveltaen niitä viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Opetuskielenä voi olla suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli, jolloin suomea tai ruotsia käytetään luku- ja kirjoituskielenä. Viittomakieliä tai niistä johdettuja kommunikaatiomenetelmiä voidaan käyttää myös suomen- tai ruotsinkielisen opetuksen rinnalla. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään viittomakielisiä tulkki- ja yhteiskuntapalveluja. Tavoitteena on myös viittomakielisestä kulttuurista ja toimintatavoista poikkeavan äänimaailman ja kuulevien kulttuurin ja toimintatapojen tiedostaminen ja oppiminen niin, että joustava toimiminen kahden tai useamman kulttuurin piirissä on mahdollista. Viittomakieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta viittomakielellä. Viittomakieltä äidinkielenä opiskeleville opetetaan suomen tai ruotsin kieltä joko erillisen viittomakielisille tarkoitetun oppimäärän mukaan tai suomen kieli ja kirjallisuus- tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan.

Koska suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli ovat vähemmistökieliä, opetuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota mahdollisimman rikkaan viittomakielisen opiskeluympäristön luomiseen. Viittomakielestä ei ole olemassa yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, joten henkilökohtaisen kielellisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Opetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia viittomakieliseen viestintään ja tiedonsaantiin.

Viittomakielisiä opiskelijoita on informoitava heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Tavastian lukiokoulutuksessa viittomakielisten, romanien ja saamelaisten erityistarpeet huomioidaan tapaus- ja koulukohtaisesti.

Vieraskieliset opiskelijat

Vieraskielisten opiskelijoiden opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan yhteisiä, aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden ja aikuisten lukiokoulutusta tarjoavan oppilaitoksen opetussuunnitelman

mukaisia tavoitteita ja periaatteita huomioiden opiskelijoiden taustat ja lähtökohdat, kuten suomen/ruotsin kielen taito, äidinkieli, suomalaisen lukiokoulutuksen ja opiskelukulttuurin tuntemus sekä aikaisempi muu opiskelu. Opetus ja opiskelu lukiossa tukevat opiskelijan opetuskielen hallintaa, monikielistä identiteettiä, oman kieli- ja kulttuuritaustan arvostusta sekä kasvua kulttuurisesti moninaisen yhteiskunnan aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Vieraskieliselle opiskelijalle voidaan opettaa äidinkieltä ja kirjallisuutta suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä on opiskelijalle tarkoituksenmukainen, mikäli hänen suomen tai ruotsin kielen peruskielitaidossaan on puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan opettaa lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan myös opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppimääränä lukiolain 8 §:n mukaan. Koulutuksen järjestäjä päättää, miten suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus, omakielinen opetus ja opiskelijan oman äidinkielen opetus järjestetään ja milloin sitä on tarkoituksenmukaista toteuttaa useiden oppilaitosten yhteistyönä.

Vieraskielisiä opiskelijoita on informoitava heidän opiskelumahdollisuuksistaan ja tukijärjestelyistä lukiossa sekä heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Jos opiskelija on suorittanut lukiokoulutuksen kursseja maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävässä lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, ne voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin.

Vieras- ja kaksikielisyys selvitetään ensimmäinen opiskeluvuoden aikana ohjaussuunnitelman mukaisesti. Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää kielitaidon merkityksen opinnoissa menestymisen kannalta ja tiedostaa vieraskielisyyteen liittyvät oikeudet. Opiskelija on velvollinen ilmoittamaan rekisteriin merkityn äidinkiellensä (tai äidinkielet). Rehtori informoi vieraskielisyyden huomioimisesta YO-tutkinnossa, mutta opiskelija anoo itse

*vieraskielisyyden huomioonottamista (vieraskielisyystodistus)
päättötutkinnossa.*

5. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet

Aikuisten lukiokoulutusta järjestävissä oppilaitoksissa opetus ja muu toiminta järjestetään valtioneuvoston asetuksessa (942/2014) määriteltyjen lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden sekä aikuisopiskelijoille annettavan lukiokoulutuksen erityisten tavoitteitten mukaan. Opiskelijalla on mahdollisuus kasvaa sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi, hankkia muuttuvan toimintaympäristön edellyttämiä tietoja ja taitoja sekä kartuttaa elinikäisen oppimisen taitoja. Tavoitteet korostavat laaja-alaisen yleissivistyksen ja kokonaisuuksien ymmärtämisen merkitystä sekä kannustavat eettisesti vastuulliseen ja aktiiviseen toimijuuteen paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Lukio-opetus vahvistaa opiskelijan tietoisuutta ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristön tilaan. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään kestävästä elämäntavan välttämättömyyden ja moniulotteisuuden. Opetus kannustaa opiskelijaa tunnistamaan ja käsittelemään eettisiä kysymyksiä, ristiriitoja ja jännitteitä monista näkökulmista. Se rohkaisee opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan nykyistä oikeudenmukaisemman, kestävämmän ja ihmisoikeuksia paremmin kunnioittavan yhteiskunnan ja maailman puolesta.

Lukioaikana opiskelija saa monipuolisia kokemuksia uuden tiedon ja osaamisen rakentamisesta myös oppiainerajat ylittäen. Opiskelija kehittää tiedonhankinta- ja soveltamistaitojaan sekä ongelmanratkaisutaitojaan. Opiskelija saa kokemuksia tutkivasta oppimisesta sekä osallisuudesta tutkimuksen tekoon. Opetus vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa niin, että hän ymmärtää tieteen- ja taiteenaloille ominaista kieltä sekä osaa tuottaa ja tulkita erilaisia tekstejä. Opiskelija oppii arvioimaan tiedon luotettavuutta. Lukio-opetuksessa arvostetaan ja tuodaan näkyväksi kieliä monipuolisesti. Opiskelija harjaantuu toimimaan sekä molemmilla kotimaisilla kielillä että vierailta kielillä. Opetus ohjaa opiskelijaa syventämään ymmärrystään tieto- ja

viestintäteknologiasta sekä käyttämään sitä tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja turvallisesti niin itsenäisessä kuin yhteisöllisessäkin työskentelyssä.

Aikuisten lukiokoulutus vahvistaa opiskelijan hyvinvointia ja elämänhallintataitoja. Lukio-opiskelu rakentaa yhteisöllisyyttä ja osallisuutta vahvistamalla vuorovaikutus-, yhteistyö- ja ilmaisutaitoja. Opiskelussa saadaan kokemuksia tavoitteellisesta toiminnasta ja vertaisoppimisesta tiimeissä ja projekteissa. Lukiokoulutuksessa kannustetaan opiskelijoita eri taiteenaloille ominaiseen ilmaisuun ja taide- ja kulttuurielämään osallistumiseen. Fyysinen aktiivisuus sekä terveelliset elämäntavat ymmärretään terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksiksi.

Lukioaikana opiskelijan oppimaan oppimisen taidot kehittyvät ja monipuolistuvat. Opiskelija oppii arvioimaan itseään oppijana, tuntemaan vahvuuksiaan ja kehittymistarpeitaan oppijana, muuttamaan tarvittaessa opiskelutapojaan sekä luottamaan mahdollisuuksiinsa oppia. Opiskelija ymmärtää sitoutumisen merkityksen oppimiselleen, mikä vahvistaa hänen itseohjautuvuuttaan. Opetus rohkaisee opiskelijaa kokeilemaan erilaisia opiskelustrategioita, tunnistamaan niistä hänelle sopivia sekä kehittymään näiden taitavaksi käyttäjäksi. Samalla opiskelija oppii tunnistamaan mahdollisia tarpeita poisoppimiseen. Lukioaikana opiskelijalle muodostuu vankka elinikäisen opiskelun taito ja tahto.

Lukio-opetus lujittaa opiskelijan identiteettiä, ohjaa oman ainutlaatuisuuden ymmärtämiseen ja arvostamiseen sekä tukee opiskelijan persoonallista kasvua. Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden ymmärtäminen luo edellytyksiä sukupuoli- ja tasa-arvotietoiselle opetukselle. Opetus vahvistaa opiskelijoiden yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää osaamistaan. Opetus tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuksia pohtia ja tehdä koulutus- ja uravalintojaan hyödyntäen omia kokemuksiaan sekä antaa opiskelijalle ajankohtaista tietoa koulutusmahdollisuuksista, yhteiskunnasta ja työelämästä.

Tavastian lukioissa mahdollistetaan opetuksen yleisten tavoitteiden toteutuminen valtakunnallisia perusteita noudattaen. Päämääränä on kehittyvä, edistynyt, itsensä tunteva, tulevaisuuteen suuntaava ja oppimiskykyinen opiskelija. Hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät koko lukio-opintojen ajan. Hänellä on lukio-opintojen päättyessä riittävät tiedot ja taidot suunnata lukion jälkeisiin jatko-opintoihin sekä riittävä kyky hahmottaa ja soveltaa työelämässä vaadittavia taitoja.

5.2 Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä koulutus- ja sivistys haasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat oppiainerajat ylittäviä teemoja ja laaja-alaisia osaamisalueita. Aihekokonaisuudet on otettu huomioon perusteiden oppiainekohtaisissa osuuksissa sekä toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavissa teemoissa.

Kaikkien aihekokonaisuuksien yhteisinä tavoitteina on, että opiskelija

- havainnoi ja analysoi nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä
- ymmärtää asioiden välisiä yhteyksiä, vuorovaikutussuhteita ja keskinäisriippuvuuksia sekä osaa jäsentää laaja-alaisia kokonaisuuksia tiedon- ja taidonalat ylittävästi ja yhdistävästi
- saa mahdollisuuksia osaamisen jakamiseen, vertaisoppimiseen, ratkaisujen yhdessä ideointiin ja tuottamiseen sekä luovaan ongelmanratkaisuun ja ajatteluun
- osaa esittää perusteltuja käsityksiä toivottavista muutoksista sekä rohkaistuu toimimaan hyvän tulevaisuuden puolesta.

Kaikille lukioille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat

- teknologia ja yhteiskunta.

Näiden aihekokonaisuuksien lisäksi koulutuksen järjestäjä voi hyväksyä opetussuunnitelmaan muita aihekokonaisuuksia.

Aihekokonaisuuksia täydennetään ja konkretisoidaan opetussuunnitelmassa. Aihekokonaisuudet otetaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja lukion toimintakulttuurissa. Teemaopintojen sisältöjä voidaan valita aihekokonaisuuksista. Vapaaehtoistyö, työharjoittelu tai jokin muu lukion ulkopuolinen toiminta voivat olla osa aihekokonaisuuden toteutusta.

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Aihekokonaisuuden tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden tahtoa ja taitoa toimia aktiivisina kansalaisina sekä lisätä heidän työn, työelämän ja yrittäjyyden tuntemustaan. Aihekokonaisuus antaa opiskelijoille oppimiskokemuksia, jotka kannustavat aloitteellisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan, yhteistyöhön, vastuullisuuteen sekä rakentavaan ja tietoperustaiseen kriittisyyteen. Osallistumis-, vaikuttamis- ja työkokemukset sekä niiden reflektointi ovat aihekokonaisuuden keskeistä sisältöä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kansalaisyhteiskunnan, yritysten ja julkisen vallan toimintaperiaatteita, analysoi yhteiskunnallisia kysymyksiä ja laajentaa työelämän tuntemustaan
- ymmärtää työelämän ja yrittäjyyden lähtökohtia sekä perehtyy yrittäjyyden ja työn tekemisen eri muotoihin, talouden toimintaperiaatteisiin ja tulevaisuuden näkymiin
- saa kokemuksia toimijuudesta kansalaisyhteiskunnassa sekä työ- ja yritys-elämässä sekä löytää omia kiinnostuksen kohteita, toimintatapoja ja -kanavia
- kehittää ja käyttää kansalaisyhteiskunnan sekä työelämän edellyttämiä taitojaan, kuten kieli-, viestintä- ja vuorovaikutustaitoja

- osaa käyttää sananvapauttaan sekä analysoida ajankohtaisten esimerkkien valossa vastuullisen sananvapauden rajoja
- harjaantuu suunnittelemaan omaa toimintaansa, oppii ennakoivaa ajattelua ja tilannearviointia sekä ottamaan kohtuullisia riskejä ja kestäämään myös epäonnistumista ja pettymyksiä
- rohkaistuu ideoimaan, tekemään aloitteita, käynnistämään keskusteluita ja vaikuttamaan eri yhteisöissä
- tunnistaa omia taipumuksiaan, vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan sekä osaa tehdä opintoihin ja työhön liittyvät valintansa harkiten.

Aihekokonaisuuden toteuttamista tukevia opiskeluympäristöjä kehitetään yhteistyössä opiskelijoiden sekä muiden toimijoiden, kuten erilaisten järjestöjen ja yritysten kanssa. Lähidemokratia, media sekä erilaiset toimintaryhmät tarjoavat väyliä aktiiviseen kansalaisuuteen. Elinkeino- ja työelämän sekä yrittäjyyden tuntemusta opiskelijat syventävät hyödyntämällä omia työkokemuksiaan, vertaisoppimista ja erilaisia tietolähteitä. Harjoitusyritystoiminta sekä yritysten, korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa tehtävät yhteiset projektit voivat olla osa aihekokonaisuuden toteutusta.

Aikuislukiossa korostuvat sisäinen yrittäjyys ja opiskelijan määrätietoinen ja itseohjautuva toiminta kohti tavoitetta. Erityisesti hyödynnetään omia työkokemuksia ja vertaisoppimista.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Aihekokonaisuuden tavoitteena on luoda yleiskuva hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavista psyykkisistä, sosiaalisista, fyysisistä, yhteiskunnallisista ja kulttuurisista tekijöistä. Elämäntaitojen taidot ja itsetuntemus sekä terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät tiedot, taidot, asenteet, arvot ja tahto ovat aihekokonaisuuden keskeisiä sisältöjä. Aihekokonaisuudella edistetään liikunnallisen elämäntavan omaksumista, vahvistetaan mielenterveyden suojatekijöitä ja opitaan tunnistamaan

mahdollisia riskitekijöitä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kuvata psyykkistä, sosiaalista, fyysistä ja kulttuurista hyvinvointia ymmärtäen inhimillistä moninaisuutta sekä ihmisten erilaisia tarpeita ja elämäntilanteita
- ymmärtää omaan, lukioyhteisön ja yhteiskunnan hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osaa pohtia, miten niiden ylläpitämiseen voi osallistua
- tunnistaa hyvinvointia heikentäviä tekijöitä, kuten kiusaamisen, häirinnän, rasismien ja yhteisön ulkopuolelle jättämisen, sekä osaa puolustaa itseään ja muita näiltä
- osaa käsitellä ristiriitoja ja konflikteja rakentavasti ja myös sovittelun keinoin
- osaa toimia ongelma- ja poikkeustilanteissa sekä tarvittaessa hakeutua ja ohjata toisia hakeutumaan palvelujärjestelmän tarjoaman avun piiriin
- osaa toimia oman ja toisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi opiskeluyhteisöissä, omissa verkostoissaan ja yhteiskunnallisesti
- tuntee hyvinvoinnin ja turvallisuuden yhteiskunnallisia edistämiskeinoja sekä osaa kohdata muuttuvan maailman epävarmuutta.

Aihekokonaisuus on osa lukion hyvinvointia ja turvallisuutta ylläpitävää toimintakulttuuria, jossa yhteisöllisyys ja keskinäinen huolenpito korostuvat. Hyvinvointi- ja turvallisuusnäkökulmat liittyvät myös opiskelijakunnan toimintaan sekä kodin ja oppilaitoksen yhteistyöhön alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden osalta. Aihekokonaisuuden toteuttamiseksi lukio voi tehdä yhteistyötä nuoriso-, liikunta-, kulttuuri- ja sosiaalitoimen sekä poliisin ja pelastuslaitoksen kanssa.

Aikuislukiossa aihekokonaisuus näkyy vuosittaisissa yhteisöllisissä tempauksissa ja tapahtumissa. Lukuvuosittain järjestetään poistumisharjoitus turvallisen opiskeluympäristön varmistamiseksi.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Aihekokonaisuuden tavoitteena on kannustaa opiskelijoita kestävään elämäntapaan ja toimintaan kestävän kehityksen puolesta. Kestävän kehityksen päämääränä on turvata nykyiselle ja tuleville sukupolville hyvän elämän mahdollisuudet paikallisesti, alueellisesti ja globaalisti. Lähtökohtana on ihmisen toiminnan sopeuttaminen luonnonympäristöjen kantokykyyn ja luonnonvarojen rajallisuuteen sekä ekosysteemipalveluiden toimivuudesta huolehtiminen. Pyrkimyksenä on, että opiskelijat kehittyvät vastuullisina toimijoina, joilla on taito ja tahto toimia kestävän tulevaisuuden puolesta omassa elämässään.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee perusasiat kestävän elämäntavan ekologisesta, taloudellisesta sekä sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä ymmärtää, että vasta niiden yhteensovittaminen tekee elämäntavasta kestävän
- osaa analysoida ja arvottaa luonnonympäristöissä, rakennetuissa ympäristöissä ja sosiaalisissa ympäristöissä tapahtuvia muutoksia sekä rohkaistuu toimimaan myönteisten ratkaisujen puolesta
- tuntee ilmastonmuutokseen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen vaikuttavia tekijöitä sekä tiedostaa niiden merkityksen ympäristölle ja ihmisen toiminnalle
- osaa analysoida globalisoitumista ja sen vaikutuksia kestävään elämäntapaan paikallisesti ja maailmanlaajuisesti sekä tuntee keinoja köyhyyden ja eriarvoisuuden lievittämiseksi
- osaa analysoida kestävän elämäntavan, tuotanto- ja kulutustapojen sekä poliittisten päätösten välisiä yhteyksiä
- osaa noudattaa luontoperustastaan ja kulttuuriperinnöstään ylisukupolisesti huolehtivaa elämäntapaa
- osaa tehdä yhteistyötä eri tahojen kanssa edistääkseen yhteisvastuullisesti kestävää ja oikeudenmukaista kehitystä.

Aihekokonaisuuden toteuttamisessa luodaan yleiskuva muutostarpeista ja

niiden mittavuudesta sekä tuodaan esiin jo tehtyjä korjauksia ja muutosmahdollisuuksia. Kehittyäkseen kestävä kehityksen aktiivisena edistäjänä opiskelija tarvitsee kokemuksia siitä, että hänen omilla valinnoillaan ja teoillaan on merkitystä. Globaalin vastuun näkökulman sisällyttäminen lukion toimintaan edistää kestävä elämäntavan oppimista. Lukio voi tukea kestävä kehityksen toteutumista laatimalla oman kestävä kehityksen ohjelman. Keskeistä kestävä kehityksen ohjelman toteuttamisessa on opiskelijoiden osallisuus sekä yhteistyö järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

Aikuislukiossa tuetaan opiskelijan valmiuksia hahmottaa omien tekojensa merkitys kestävä elämäntapaan ja globaaliin vastuuseen.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Aihekokonaisuuden tavoitteena on kartuttaa opiskelijoiden kulttuurien tuntemusta ja monikielisyyttä, antaa aineksia kulttuuri-identiteettien rakentamiseen sekä vahvistaa heidän toimijuuttaan kulttuurisesti moninaisissa toimintaympäristöissä. Aihekokonaisuuden keskeisenä lähtökohtana on opiskelijoiden oma kokemusmaailma, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia tutkia, mistä osallisuus ja toimintakykyisyys muodostuvat kulttuurisesti moninaistuvassa yhteiskunnassa, kansainvälistyneessä työelämässä ja monitulkintaisessa, keskinäisriippuvuuksien muovaamassa maailmassa.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee ihmisoikeuksia ja osaa pohtia niiden edistämistä kulttuurisesti ja katsomuksellisesti moninaisissa yhteisöissä sekä osaa arvioida, millaisia asioita ei voida ihmisoikeuksien vastaisina hyväksyä
- osaa reflektoida kulttuuriperintöjä, arvoja, taloudellisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat omassa arjessa, suomalaisessa yhteiskunnassa ja maailmassa
- vahvistaa myönteisiä kulttuuri-identiteettejään ja kulttuurien tuntemustaan

sekä oppii näkemään asioita toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin ja harjaantuu toimimaan kulttuuritulkkina

- ymmärtää, miten aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö ovat muodostuneet sekä mikä voi olla hänen ja hänen yhteisöjensä tehtävä kulttuuriperinnön vaalimisessa ja uusintamisessa
- vahvistaa kielitietoisuuttaan, monikielisyttään ja monilukutaitoaan
- osaa toimia kulttuurisesti moninaisissa verkostoissa ja toimintaympäristöissä pyrkien keskinäiseen kunnioitukseen ja aitoon vuorovaikutukseen
- saa tilaisuuksia harjoitella ja kartuttaa maailmankansalaisen osaamistaan tehden luovaa, monenkeskistä yhteistyötä hyvän tulevaisuuden rakentamiseksi.

Aihekokonaisuuden teemoja käsitellään mahdollisuuksien mukaan autenttisissa ja monikielisissä opiskeluympäristöissä. Opiskeluympäristöjen rakentamisessa aikuisten lukiokoulutusta tarjoava oppilaitos voi hyödyntää kansainvälisen toiminnan verkostojaan ja kotikansainvälisyyden keinovalikoimia. Yhteistyötä tehdään eri toimijoiden kanssa. Toimintakulttuuria kehitettäessä kiinnitetään huomiota lukioon kieli- ja kulttuuriympäristönä sekä hyvien tapojen edistämiseen. Lukion traditiot, juhlat ja muut tapahtumat voivat olla osa aihekokonaisuuden toteutusta.

Aikuislukiossa kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys korostuvat eri oppiaineissa ja erilaisten yhteisöjen ja toimijoiden kautta esimerkiksi teatterikäynnit, näyttelyt, elokuvat.

Monilukutaito ja mediat

Aihekokonaisuus syventää opiskelijoiden ymmärrystä monilukutaidosta ja medioista sekä niiden keskeisestä asemasta ja merkityksestä ihmisenä kasvamiselle ja kulttuurille. Monilukutaidolla tarkoitetaan taitoja tulkita, tuottaa ja arvottaa tekstejä eri muodoissa ja konteksteissa. Medialukutaito on osa monilukutaitoa. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen tekstikäsitelyyn, jonka

mukaan tekstit ovat sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen tai kinesteettisten symbolijärjestelmien tai niiden yhdistelmien muodostamia kokonaisuuksia. Monilukutaito tukee ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä sekä syventää kriittistä lukutaitoa ja kielitietoisuutta. Erilaiset lukutaidot kehittyvät kaikessa opetuksessa ja kaikissa oppiaineissa.

Tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja kehittää monilukutaitoaan, erityisesti monimuotoisten tekstien tulkintaa, tuottamista ja arvottamista
- syventää käsitystään eri tieteen- ja taiteenalojen kielten merkityksestä opiskelussa ja työelämässä
- harjaantuu hakemaan, valitsemaan, käyttämään ja jakamaan monenlaisia tekstiaineistoja tiedonhankinnassa ja opiskelussa
- syventää vuorovaikutus- ja vaikuttamistaitojaan kehittämällä yhteisen mediatuottamisen osaamistaan yhdessä muiden kanssa eri viestintäympäristöissä ja eri välinein
- harjaantuu mediakriittisyyteen perehtymällä medioiden toimintaan vaikuttaviin yhteiskunnallisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin tekijöihin
- tuntee tekijänoikeuksia ja sananvapautta koskevia keskeisiä normeja sekä osaa analysoida medioihin liittyviä eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä
- osaa käyttää monilukutaitoa ja medioita itseilmaisussa ja vuorovaikutuksessa sekä toimia vastuullisesti sisällön tuottajana, käyttäjänä ja jakajana.

Opiskelijoiden monilukutaidon kehittymistä tukee oppiaineiden välinen yhteistyö, opiskelu monipuolisissa opiskeluympäristöissä, opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen sekä yhteistyö esimerkiksi medioiden, kirjastojen sekä tutkimus- ja kulttuurilaitosten kanssa. Opiskelijat oppivat erilaisia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä mediassa toimimisen tapoja esimerkiksi osallistumalla mediamateriaalin laatimiseen. Aikuisten lukiokoulutusta tarjoavan oppilaitoksen tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön suunnitelma voi tukea aihekokonaisuuden toteutusta.

Aikuislukiossa käytetään mediaa eri oppiaineissa ja monilukutaitoa esimerkiksi terminologian kautta ja oleellisena osana lähdekritiikkiä.

Teknologia ja yhteiskunta

Aihekokonaisuuden tavoitteena on syventää opiskelijan ymmärrystä teknologisen ja yhteiskunnallisen kehityksen vuorovaikutteisuudesta. Teknologian avulla ihminen rakentaa maailmaa tarpeidensa pohjalta uusia ratkaisuja etsien ja luoden. Teknologisten ratkaisujen perustana on tietämys luonnonlaeista ja -ilmiöistä. Luovuus ja ongelmanratkaisu, tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus sekä kestävä tulevaisuus ovat näkökulmia teknologian kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologian kehityksen keskeisiä sisältöjä ovat elämäntapojen, toimintaympäristön ja yhteiskunnan muuttuminen. Aihekokonaisuutta voidaan lähestyä historiallisista, ajankohtaisista ja tulevaisuuden näkökulmista.

Tavoitteena on, että opiskelija

- käyttää eri oppiaineiden tietoja ja taitoja arvioidessaan teknologian eri ilmentymiä sekä pohtiessaan teknologisten innovaatioiden vaikutuksia ja teknologian moninaisia kehittämismahdollisuuksia
- ymmärtää ihmisen suhdetta teknologiaan sekä osaa pohtia teknologian osuutta ja merkitystä elämäntapojen muotoutumisessa, yhteiskunnan muutoksissa ja ympäristön tilaan vaikuttavana tekijänä
- ymmärtää tieteen, taiteen ja teknologian kehityksen keskinäistä vuorovaikutusta
- rohkaistuu käyttämään omia mahdollisuuksiaan, luovuuttaan ja ongelmanratkaisutaitojaan hakiessaan ratkaisuja käytännöllisiin ongelmiin sekä oppii suhtautumaan erehdyksiin luovaan prosessiin kuuluvana kokemuksena
- oppii yhteistyön taitoja ja yrittäjyyttä sekä tutustuu teknologisilta ratkaisuiltaan kiinnostaviin yrityksiin ja innovatiivisiin työelämän toimijoihin
- osaa tehdä järkeviä teknologiaa koskevia valintoja kansalaisena ja kuluttajana

- osaa pohtia teknologian, talouden ja politiikan vuorovaikutusta sekä teknologisten vaihtoehtojen vaikutusta työpaikkojen kehitykseen, työn sisältöön ja työllisyyteen.

Ihmisen suhdetta teknologiaan pohditaan kodin, työelämän ja vapaa-ajanvieron näkökulmista. Teknologisen kehityksen suuntia ja vaihtoehtoja arvioidaan eettisin ja taloudellisin perustein sekä hyvinvointi- ja turvallisuusnäkökulmista. Opiskelijoita kannustetaan ottamaan kantaa teknologian kehittämiseen ja osallistumaan sitä koskevaan päätöksentekoon pitäen esillä pyrkimyksiä kestävään elämäntapaan. Aihekokonaisuuteen liittyviä kysymyksiä konkretisoidaan tutustumalla teknologioiden soveltamiseen eri aloilla. Työskentely digitaalisissa ympäristöissä ja teknologia-alan eri toimijoiden kanssa voi olla osa aihekokonaisuuden toteutusta. Ohjauksella voidaan edistää tasa-arvoa opiskelijoiden valinnoissa.

Tuodaan opiskelijoitten työelämässä saamaa kokemusta osaksi oppimistilanteita. Opiskelijat tutustuvat digitaalisiin oppimisympäristöihin sekä oppimisteknologiaan ja harjaantuvat käyttämään niitä osana lukio-opintojaan.

5.3. Äidinkieli ja kirjallisuus

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on lukio-opetuksen keskeinen taito-, tieto-, kulttuuri- ja taideaine. Se tarjoaa aineksia kielellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen sekä oman identiteetin rakentamiseen. Opetus kehittää ajattelemisen taitoja ja vahvistaa sekä arjessa että opiskelussa tarvittavia oppimaan oppimisen taitoja ja vuorovaikutusosaamista. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Oppiaine on osa lukion kieli-, kulttuuri-, media- sekä kansalais- ja demokratiakasvatusta.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on taito ilmaista itseään suullisesti ja kirjallisesti eri tilanteiden vaatimalla tavalla. Opetus tähtää sellaiseen kielen ja kirjallisuuden tuntemukseen sekä kielenkäyttö-, teksti-, moniluku-, vuorovaikutus- ja mediataitoihin, joita jatko-opinnot, työelämä ja yhteiskunnassa toimiminen edellyttävät. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen, jonka mukaan tekstit voivat koostua sanoista, kuvista, äänistä, numeroista tai niiden yhdistelmistä tai muista symbolijärjestelmistä. Opetus ohjaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen, tiedon kriittiseen käsittelyyn, tulkintaan ja eettiseen pohdintaan.

Kirjallisuudenopetuksen tavoitteena on sekä kauno- että tietokirjallisuuden ymmärtäminen, lukukokemusten syventäminen sekä tekstien erittelemine ja tulkitseminen eri näkökulmista. Kirjallisuus tarjoaa elämyksiä ja tukee kriittisen ajattelun, empatian ja identiteetin sekä eettisen ja esteettisen pohdinnan kehittymistä ja kulttuuriperintöön tutustumista. Kirjallisuuden lukeminen monipuolistaa omaa ilmaisua.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus mahdollistaa omasta kielellisestä ja kulttuurisesta taustasta lähtevän identiteetin rakentamisen moninaisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Tavoitteena on oppia arvostamaan monikielisyttä, kulttuurista monimuotoisuutta, kielellisiä ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat yhteydessä toisiinsa. Opiskelussa käytetään monipuolisia menetelmiä ja vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten verkkoympäristöjä, kirjastoja ja kulttuurilaitoksia, sekä opiskelijoille merkityksellisiä, elämyksellisiä ja oppimisen iloa tuottavia tehtäviä. Tekstejä tuotetaan, tulkitaan ja jaetaan sekä yksin että yhdessä, myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärien opetuksessa tehdään yhteistyötä oppimäärien välillä ja muiden oppiaineiden kanssa.

5.3.1 Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää suomen kielen taitoa, moniluku- ja vuorovaikutustaitoja sekä erityisesti suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta. Opetus syventää opiskelijan käsitystä kielitaidon, kielitietoisuuden, omien kielten ja kulttuurien merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteisöille. Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä sekä suomen kielen asema Suomen enemmistökielenä ja opetuksen kielenä sekä saamen kieli maan alkuperäiskansan kielenä. Suomen kieli on sekä opetuksen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Opetuksessa ohjataan pohtimaan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä jatko-opintojen kannalta sekä tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa suomen kielen ja kirjallisuuden opintoja korkea-asteella.

Opetuksessa toteutetaan oppimäärän sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen, vuorovaikutus, kieli, tekstit, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla kehitetään kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja teksti-, puhe- ja vuorovaikutustaitoja sekä luetaan kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta. Kokonaisteosten lukeminen ja laajojen tekstien kirjoittaminen kuuluvat kurssien sisältöihin.

Opetuksen tavoitteet

Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa suomen kielen taitoaan sekä teksti- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen itsensä ilmaisemiseen ja vuorovaikutukseen
- syventää ja monipuolistaa tietojaan kielestä, kauno- ja tietokirjallisuudesta, mediasta sekä vuorovaikutuksesta ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää monilukutaitoaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä ja tekstikokonaisuuksia tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista
- monipuolistaa vuorovaikutusosaamistaan siten, että osaa eritellä ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita tietoisena niiden konteksteista, niihin liittyvistä vuorovaikutusilmiöistä ja -taidoista sekä vuorovaikutusetiikasta
- ymmärtää yhteisen kirjakielen tarpeellisuuden, tiedon- ja tieteenalojen kielen merkityksen ja hallitsee yleiskielen normit
- syventää kielen ja kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa ja identiteettiään
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökelpoisuutta ja tarkoituksperiä sekä etsiä ja valikoida tilanteeseen sopivan tietolähteen
- ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia ja käyttää lähteitä oikein
- osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti kaikilla oppimäärän osa-alueilla sekä ymmärtää digitaalisuuden vaikutuksia kieleen, teksteihin ja vuorovaikutukseen
- nauttii kielestä ja kulttuurista ja arvostaa niiden monimuotoisuutta sekä ymmärtää niiden historiallisten juurten merkityksen ja näkyvyyden nykykulttuurissa.

Arviointi

Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän arviointi kohdistuu oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin kurssikohtaisiin tavoitteisiin. Kurssin tavoitteet kerrotaan opiskelijalle, jotta sekä opettaja että opiskelija voivat seurata kurssilla edistymistä. Oppimisprosessin aikainen arviointi, henkilökohtainen tavoitteenasettelu, itsearviointi, vertaisarviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään osaamistaan. Kurssiarvosanaan vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely kurssin aikana. Arviointi on monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Itsearviointitaitojen avulla opiskelija rakentaa myönteistä ja realistista käsitystä itsestään puhujana, tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen äidinkielessä ja kirjallisuudessa

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Oppiaine kannustaa sisäiseen yrittäjyyteen. Paikallinen yritys- ja työelämä linkittyvät luon-tevasti ja tarkoituksenmukaisesti oppiaineen sisältöihin ja toteutustapoihin. Oppiaineen tunneilla kannustetaan opiskelijaa muodostamaan ja perustelemaan omia mielipiteitä sekä kuuntelemaan ja kunnioittamaan toisten näkemyksiä. Opiskelija nähdään aktiivisena toimijana ja kulttuurikansalaisena, joka osallistuu sekä paikalliseen että valtakunnalliseen kulttuurielämään.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Erityisesti kirjallisuus, teatteri, elokuvat ja muu taide antavat välineitä käsitellä kasvamiseen ja identiteetin rakentumiseen liittyviä kysymyksiä muuttuvassa maailmassa. Oppiaineen tunneilla opiskelija saa harjoitusta tunteiden ilmaisuun vuorovaikutustilanteessa, op-pii yhteisöllisyyttä ja empatiakykyä sekä saa malleja käsitellä myös pettymyksiä, ristiriitaisia kokemuksia ja konflikteja väkivallattomasti.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Aihekokonaisuuden teemoja käsitellään erityisesti mediatekstien sekä tieto- ja kaunokirjallisuuden kautta. Oppiaineen kursseilla tuetaan opiskelijan yhteistyötaitoja sekä tahtoa ja kykyä toimia kestävän elämäntavan mukaisesti. Opiskelijaa kannustetaan aktiiviseen toimijuuteen.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Oppiaineen sisällöt antavat runsaasti mahdollisuuksia vahvistaa kielitietoisuutta, monikielisyyttä ja monilukutaitoa. Ihmisoikeuksien, kulttuuriperintöjen, arvojen ja kulttuuri-identiteetin sekä kulttuurien tuntemuksen edistäminen on oleellinen osa oppiaineen sisältöjä. Oppimisympäristöä laajennetaan tekemällä retkiä, vierailukäyntejä sekä mahdollisuuksien mukaan ulkomaan opintomatkoja.

Monilukutaito ja mediat

Oppiaineessa tuotetaan, tulkitaan ja arvotetaan monimuotoisia tekstejä eri konteksteissa ja näin syvennetään opiskelijan monilukutaitoa. Opiskelija harjaantuu hakemaan, valitsemaan, käyttämään ja jakamaan monenlaisia tekstiaineistoja. Hän syventää tietojaan myös oppiaineeseen liittyvien eri tieteen- ja taiteenalojen kielistä. Opiskelija osaa käyttää monilukutaitoa ja medioita itseilmaisussa ja vuorovaikutuksessa eettisesti ja esteettisesti sekä toimia vastuullisesti sisällön tuottajana, käyttäjänä ja jakajana. Tekijänoikeudet ja sananvapautta koskevat keskeiset normit ovat luonteva osa mediatuottamisen osaamista.

Teknologia ja yhteiskunta

Oppiaineen keskeiset sisällöt auttavat ymmärtämään tieteen, taiteen ja teknologian kehityksen keskinäistä vuorovaikutusta. Opiskelija rohkaistuu käyttämään omia mahdollisuuksiaan, luovuuttaan ja ongelmanratkaisutaitojaan hakiessaan ratkaisuja käytännöllisiin ongelmiin sekä oppii suhtautumaan erehdyksiin luovaan prosessiin kuuluvana kokemuksena. Elämäntapojen, toimintaympäristön ja yhteiskunnan muuttuminen asettavat haasteita myös viestintäteknologian kehityksen seuraamiseen.

Pakolliset kurssit

1. Tekstit ja vuorovaikutus (ÄI1)

Opiskelijan käsitys monimuotoisista teksteistä ja vuorovaikutuksesta syvenee. Hänen monilukutaitonsa sekä kykynsä toimia vuorovaikutustilanteissa tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti lisääntyvät. Hän harjaantuu tarkkailemaan ja kehittämään omia taitojaan kuuntelijana, puhujana, lukijana ja kirjoittajana erilaisissa ympäristöissä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii hahmottamaan tekstejä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina
- kehittää taitoaan tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja
- monipuolistaa käsitystään kirjoittamisesta, lukemisesta ja puhumisesta vuorovaikutuksellisenä, yhteisöllisenä ja yksilöllisenä ilmiönä
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana
- lisää tietojaan ja taitojaan puhumisesta ja ryhmäviestinnästä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään fiktiivisiin ja faktatesteihin sekä tiedon hankintaan ja arviointiin. Harjoitellaan puhumisen ja ryhmäviestinnän taitoja. Kirjoitustaitoja kehitetään monipuolisesti, erityisesti referointia, kommentointia ja aineiston pohjalta kirjoittamista.

Keskeiset sisällöt

- oman viestijäkuvan kehittyminen puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana ja lukijana
- tekstin käsite ja tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit ja niiden yhdistelmät

- tekstikokonaisuuden rakentuminen, tekstien tavoitteen, kontekstin, sisällön, rakenteen ja näkökulmien erittely sekä tiedon soveltaminen omaan ilmaisuun
- tekstien monimuotoisuus, erityisesti mediatekstit ja kuvat mediassa
- tekstien moniäänisyys
- proosan erittely ja tulkinta: fiktiiviset ja faktatekstit, erityisesti romaanien ja novellien analyysi
- tiedonhankinnan ja arvioinnin taidot, verkkolukeminen, lähdekritiikki, lähdeviittaukset
- tekstien referointi, kommentointi ja aineiston pohjalta kirjoittaminen sekä yhdessä kirjoittaminen
- ryhmäviestintätaidot ja ryhmädynamiikka tavoitteellisessa ryhmäkeskustelussa

2. Kieli, kulttuuri ja identiteetti (ÄI2)

Opiskelijan käsitys kielen ja muiden ilmaisutapojen merkityksiä rakentavasta luonteesta, kielen vaihtelusta, kulttuurin merkityksestä ja vuorovaikutuksesta monipuolistuu. Opiskelija saa yleiskuvan siitä, mikä merkitys kielellä ja kulttuurilla on yksilön identiteetille ja yhteiskunnalle.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kieli- ja tekstitietoisuuttaan sekä ymmärtää kielen ja kirjallisuuden yhteiskunnallisen, yksilöllisen, yhteisöllisen ja merkityksiä rakentavan tehtävän
- oppii ymmärtämään kielen rakenteita ja käyttämään kieliopillisia käsitteitä tekstejä eritellessään
- ymmärtää suomen kielen aseman maailman kielten joukossa
- ymmärtää Suomen kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden, äidinkielen ja kielitaidon sekä tiedon- ja tieteenalojen kielten merkityksen

- oppii suunnittelemaan, muokkaamaan ja laatimaan puhuttuja ja kirjoitettuja asiatekstejä, antamaan ja vastaanottamaan palautetta sekä arvioimaan puhe- ja kirjoitustaitojaan.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tarkastellaan kieltä, kirjallisuutta ja kulttuuria oman identiteetin rakentajana sekä luetaan teemaan liittyviä fiktiivisiä ja faktatekstejä. Käydään läpi asiakirjoittamisen prosessi. Harjoitellaan puheenvuoron pitämistä sekä itse- ja vertaisarvioinnin antamista ja saamista.

Keskeiset sisällöt

- kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin merkitys identiteetin rakentamisessa
- kielen rakenteiden ja muiden merkityksiä rakentavien ilmaisutapojen analyysi, kielen metaforisuus
- suomen kielen vertailu muihin kieliin, kielen vaihtelu ja muuttuminen, kirjakielen normit, kehittäminen ja ohjailu, Suomen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, kielen ja kulttuurin yhteys, monikielisyys, kielten elinvoimaisuus
- kurssin teemaan liittyviä fiktiivisiä ja faktatekstejä
- kirjoittaminen prosessina: ideointi, suunnittelu, aiheen rajaaminen ja näkökulman valinta, jäsentely, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja viimeistely
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen

3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄI3)

Opiskelijan käsitys kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä syvenee. Opiskelija harjaantuu tulkitsemaan kaunokirjallisia tekstejä ja nauttimaan kaunokirjallisuudesta sen eri muodoissaan.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu lukemaan fiktiivisiä tekstejä analyttisesti ja eläytyen sekä omaa lukemistaan reflektoiden
- syventää käsitystään kaunokirjallisuudesta ja sen vaikutuskeinoista
- monipuolistaa taitoaan eritellä ja tulkita kaunokirjallisuutta sopivaa käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen ja oppii perustelemaan tulkintaansa
- oppii ymmärtämään kielen poeettista luonnetta
- syventää ryhmäviestintätaitojaan.

Lyhyt kuvaus

Syvennetään käsitystä kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä. Harjaannutaan lukemaan kaunokirjallisia tekstejä, opitaan keskustelemaan niistä ja nauttimaan kaunokirjallisuudesta sen eri muodoissa. Käydään mahdollisuuksien mukaan teatterissa, taidenäyttelyssä ja teatterissa.

Keskeiset sisällöt

- kaunokirjallisuuden lajit sekä niiden moninaisuus ja muuttuvuus
- monitulkintaisuus, kielen kuvallisuus ja tekstuaaliset keinot kaunokirjallisuudessa ja omissa teksteissä
- proosan, lyriikan ja draaman erittely ja tulkinta, erityisesti näytelmien ja runojen analyysi
- monimuotoisten tekstien kerronnan ja ilmaisun tarkastelua, esimerkiksi teatterin, elokuvan ja taidekuvien erittelyä ja tulkintaa
- kirjallisuuden pohjalta kirjoittaminen
- tavoitteellinen kirjallisuuskeskustelu sekä keskustelun erittelyä ja arviointia ryhmätaitojen näkökulmasta

4. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja

sekä vuorovaikutusta erityisesti vaikuttamisen ja osallisuuden näkökulmista. Hän perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- osaa perustella niin kirjoittajana kuin puhujanakin monipuolisesti näkemyksiään
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja esimerkiksi ideologisista ja eettisistä lähtökohdista
- osaa tarkastella kirjallisuuden, muun taiteen ja median yhteiskunnallista vaikutusta ja kulttuurista merkitystä.

Lyhyt kuvaus

Opitaan tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta erityisesti vaikuttamisen ja osallisuuden näkökulmista. Perehdytään vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syvennetään niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

Keskeiset sisällöt

- vaikuttamisen ja argumentoinnin tavat sekä retoriset keinot
- vaikuttamisen kielelliset ja visuaaliset keinot
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, tiedon- ja tieteenalojen puhetavat ja näkökulmat, tiedonhankinta ja -hallinta, viestinnän eettisyys
- sananvapaus, sensuuri, lähdekritiikki, tekijänoikeudet, mediakritiikki
- kantaa ottavan ja vaikuttavan kauno- ja tietokirjallisuuden keinoja ja lajeja
- argumentointitaidot, kantaa ottavien kirjoitusten ja puheenvuorojen harjoittelu

5. Teksti ja konteksti (ÄI5)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden konteksteja. Opiskelija harjaantuu erittelemään, tulkitsemaan ja tuottamaan erityylishä ja -lajisia tekstejä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan tekstejä niiden maantieteellisissä, kielellisissä, ajallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tekstien tyylipiirteitä
- kehittää ja laajentaa omia suullisia ja kirjallisia ilmaisutapojaan
- tuntee suomalaisen kaunokirjallisuuden ja maailmankirjallisuuden keskeisiä teoksia sekä teemoja ja osaa sijoittaa ne kulttuurikontekstiinsa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla harjaannutaan erittelemään, tulkitsemaan ja tuottamaan erityylishä ja -lajisia tekstejä eri konteksteissa ja suhteessa muihin teksteihin. Tutustutaan eri aika- ja tyylikausien suomalaiseen ja maailmankirjallisuuteen kokonaisteoksia ja tekstinäytteitä tutkimalla. Varmennetaan asiatyylin normien hallintaa sekä tyylin että kielenhuollon näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjinä sekä tekstin ilmestymisajankohdan että nykyajan kontekstissa
- tyylin vaikutus tekstiin ja kielenhuoltoon tyylin näkökulmasta
- suomalaisen ja maailmankirjallisuuden keskeisiä teoksia
- kirjallisuusaiheisia kirjoitus- ja puhetehtäviä, esimerkiksi puheenvuoro, draama, essee

Valtakunnalliset syventävät kurssit

6. Nykykulttuuri ja kertomukset (Äl6)

Opiskelija oppii tarkastelemaan nykykulttuurin ilmiöitä erityisesti kertomusten ja kertomuksellisuuden näkökulmasta. Opiskelijan käsitys suomalaisesta nykykulttuurista ja sen moninaisuudesta syvenee. Opiskelija syventää tietojaan vuorovaikutusetiikasta.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy ajankohtaisiin teksteihin ja ilmiöihin
- syventää käsitystään kielen ja tekstien merkityksestä kulttuurissa
- syventää käsitystään kertomuksista ja kertomuksellisuudesta kulttuurien keskeisenä ilmiönä sekä kerronnan ja ilmaisuuden keinoista
- tuntee Suomen ja muiden maiden nykykirjallisuuden ja -kulttuurin keskeisiä teoksia ja teemoja
- oppii toimimaan eettisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla syvennetään taitoja tuottaa erilaisia tekstejä, erityisesti asiatyylisiä laajoja aineistopohjaisia tekstejä. Perehdytään ajankohtaisiin kulttuurin, median ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin.

Keskeiset sisällöt

- ajankohtaisia kielen ja kulttuurin ilmiötä, esimerkiksi kielen ja tekstien muuttuminen digitaalisissa ympäristöissä, kieli ja identiteetti
- monimuotoisten tekstien ajankohtaiset lajit, esimerkiksi teatteri, mediatekstit, elokuva, kuvat
- kertomukset ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa ja muussa kulttuurissa, intertekstuaalisuus, kuten myytit ja klassikot nykykulttuurissa
- nykysteosten käsittelyä, puhe- ja kirjoitustehtäviä kurssin teemoista sekä kielenhuoltoa
- dialoginen vuorovaikutus ja vuorovaikutusetiikka, myös verkossa

Suoritustapa: verkkokurssi

7. Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (ÄI7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puhe- ja vuorovaikutustaitojaan ja niihin liittyviä tietojaan sekä kehittää kykyään ennakoida, mukauttaa ja arvioida viestintäänsä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija oppii arvioimaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä. Opiskelijalle voidaan tarjota mahdollisuus osallistua toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli Puhvi-kokeeseen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puheyhteisöistä
- syventää käsitystään vuorovaikutussuhteiden rakentumisesta, ylläpitämisestä ja jännitteistä
- kehittää kykyään toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä rakentaa ja ylläpitää vuorovaikutussuhteita
- kehittää viestintärohkeuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä
- oppii tarkastelemaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja eri näkökulmista.

Keskeiset sisällöt

- vuorovaikutustilanteiden ja vuorovaikutussuhteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- puhuttujen tekstien erittely, tulkinta, arviointi
- kielellinen ja ei-kielellinen viestintä
- arjen vuorovaikutustilanteet
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat sekä argumentointitaidot niissä
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelu
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä

8. Kirjoittamistaitojen syventäminen (ÄI8)

Opiskelija syventää taitojaan tuottaa erilaisia tekstejä, erityisesti asiatyylisiä laajoja aineistopohjaisia tekstejä. Opiskelija perehtyy ajankohtaisiin kulttuurin, median ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää taitojaan oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, lähteiden valinnassa, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä
- varmentaa taitoaan valmistella sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä
- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia teemoja
- löytää itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun tuottamalla omaa tekstiä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla syvennetään taitoja tuottaa erilaisia tekstejä, erityisesti asiatyylisiä laajoja aineistopohjaisia tekstejä. Perehdytään ajankohtaisiin kulttuurin, median ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin.

Keskeiset sisällöt

- kirjoitusprosessi, erityisesti tekstin muokkaaminen ja viimeistely palautteen perusteella sekä yhdessä kirjoittaminen, tekstien jakaminen
- tekstien ymmärrettävyyden, havainnollisuuden ja eheyden harjoittelua sekä kielenhuoltoa
- kirjoittaminen monipuolisen aineiston pohjalta, kuten fiktiivisten ja faktatekstien sekä monimuotoisten tekstien pohjalta
- mediatekstien tuottamista ja analyysia

Suoritustapa: verkkokurssi

9. Lukutaitojen syventäminen (ÄI9)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee. Opiskelija harjaantuu tuottamaan tekstien tulkintoja sekä puhuen että kirjoittaen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti, kriittisesti, eläytyvästi ja luovasti erilaisia tekstejä
- syventää käsitystään monilukutaidosta, tekstien piirteistä, ominaisuuksista ja tekstilajeista
- varmentaa kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan sekä lukustrategioitaan
- syventää käsitystään tiedon- ja tieteenalojen kielistä ja puhetavoista.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla syvennetään ja monipuolistetaan taitoja eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Syvennetään kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa. Harjaannutaan tuottamaan tekstien tulkintoja sekä puhuen että kirjoittaen.

Keskeiset sisällöt

- tekstitiedon ja -analyysin syventäminen, kielen, kirjallisuuden, kuvan ja median käsitteiden käyttö tekstien erittelyssä, tulkinnessa ja arvioinnissa
- fiktiivisten ja faktatekstien sekä monimuotoisten tekstien analysointia eri näkökulmista
- tekstikokonaisuuksien lukeminen, esimerkiksi esseiden, romaanien, novellien, tietokirjojen ja oppiaineen alaan kuuluvien tietotekstien lukeminen

Soveltavat kurssit

10. Kielenhuolto ja kirjoittaminen (ÄI10)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteen on, että opiskelija

- kertaan ja syventää kielenhuollon taitoja niin, että pystyy soveltamaan niitä omissa teksteissään
- vahvistaa ja kehittää kirjoittamisen taitoja.

Lyhyt kuvaus

Verkkokurssilla kerrataan keskeiset kielenhuollon asiat erityisesti harjoitusten avulla. Opitaan teorialietoja kielenhuollosta

Keskeiset sisällöt

- alkukirjain- ja yhdyssana-asioiden kertaaminen
- välimerkkien käytön kertaaminen
- muiden kielenhuollon asioiden, kuten pronomien käytön, harjoittelu

Suoritustapa: verkkokurssi

5.3.2 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä

Opiskelijoille, joiden äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, voidaan opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä on opiskelijalle tarkoituksenmukainen, mikäli hänen suomen kielen peruskielitaidossaan on puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella, jolloin opiskelijan suomen kielen taito ei opettajien arvion mukaan anna edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun. Oppimäärän lähtökohtana on toisen kielen oppijan oppimistilanne: opiskelija oppii suomea suomenkielisessä ympäristössä, ja hänelle kehittyy vähitellen monipuolinen suomen kielen taito oman äidinkielen rinnalle. Lukion suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän tavoitteet ja sisällöt perustuvat perusopetuksessa tai muualla hankittuun suomen kielen perusteiden hallintaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetuksen keskeinen tavoite on saavuttaa sellainen suomen kielen taito ja suomalaisen kulttuurin tuntemus, jolla opiskelija selviää

jatko-opinnoissa ja työelämässä. Yhdessä oman äidinkielen opetuksen kanssa suomi toisena kielenä -opetus vahvistaa opiskelijan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää suomen kielen moniluku- ja vuorovaikutustaitoja sekä kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta. Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä sekä suomen kielen asema ja velvoitteet Suomen enemmistökielenä ja pääasiallisena opetuksen kielenä. Opetus syventää opiskelijan käsitystä kielitaidon, kielitietoisuuden, omien kielten ja kulttuurien merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteisöille. Opetus edistää kielenoppimista kaikissa vuorovaikutustilanteissa.

Suomen kieli on sekä opetuksen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Kielen ja vuorovaikutustaitojen hyvä hallinta on merkityksellistä jatko-opintojen, työelämän ja arjessa selviytymisen kannalta. Kursseilla toteutetaan oppimäärän sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen, vuorovaikutus, kieli, tekstit, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla kehitetään kirjoitetun kielen hallintaa ja teksti-, puhe- ja vuorovaikutustaitoja sekä luetaan kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta. Opetuksessa ohjataan pohtimaan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä jatko-opintojen kannalta sekä tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa suomen kielen opintoja korkea-asteella.

Opetuksen tavoitteet

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää suomen kielen taitoaan sekä monipuolistaa teksti- ja vuorovaikutustaitojaan siten, että pystyy käyttämään niitä ajattelun, oppimisen, vuorovaikutuksen ja vaikuttamisen välineenä

- osaa ja rohkenee ilmaista itseään ymmärrettävästi erilaisissa arkielämän ja opiskelun vuorovaikutustilanteissa
- syventää monilukutaitoaan siten, että kykenee tuottamaan, tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti eri tieteenalojen tekstejä sekä kehittää taitoaan etsiä, valita, muokata ja välittää tietoa erilaisista lähteistä
- havaitsee kielen vaihtelun puhujan, tilanteen ja alueen mukaan ja laajentaa tietojaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroista ja työnjaosta
- vakiinnuttaa suomen kielen rakenteiden hallintaa ja tulee entistä tietoisemmaksi suomen kielen erityispiirteistä omaan kieleensä tai muihin kieliin verrattuna
- oppii ymmärtämään toisen kielen oppimisprosessia, pystyy tarkkailemaan omaa kielitaitoaan ja arvioimaan edistymistään, haluaa kehittää kielitaitoaan sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa ja osaa hyödyntää siinä erilaisia tapoja ja välineitä
- syventää kauno- ja tietokirjallisuuden tuntemusta ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa kirjallista yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään sekä rakentaa maailmankuvaansa ja identiteettiään
- osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa
- nauttii kielestä, kirjallisuudesta ja kulttuurista ja arvostaa niiden monimuotoisuutta
- osaa pohtia monikielisyytään, ymmärtää tiedon- ja tieteenalojen kielen merkityksen, ja hänen käsityksensä kielen merkityksestä oppimisessa syvenee.

Arviointi

Jos opiskelijan oppimääräksi on valittu suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, häntä arvioidaan tämän oppimäärän mukaan huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaista opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -kursseista. Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaisesti suoritettut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -kursseihin, ja niiltä saatu arvosana siirtyy suomi toisena kielenä ja

kirjallisuus -kurssin arvosanaksi. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -kurssit korvaavat suomen kielen ja kirjallisuuden kurssit siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Tällöin pakollisten kurssien osalta voidaan edellyttää lisänäyttöjä ja arvosana harkitaan uudelleen niiden yhteydessä.

Arviointi kohdistuu oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin kurssikohtaisiin tavoitteisiin. Kurssin tavoitteet kerrotaan opiskelijalle, jotta sekä opettaja että opiskelija voivat seurata kurssilla edistymistä. Oppimisprosessin aikainen arviointi, henkilökohtainen tavoitteenasettelu, itsearviointi, vertaisarviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään osaamistaan. Kurssiarvosanaan vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely kurssin aikana. Arviointi on monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Itsearviointitaitojen avulla opiskelija rakentaa myönteistä ja realistista käsitystä itsestään puhujana, kirjoittajana ja tekstien tulkitsijana.

Pakolliset kurssit

1. Tekstit ja vuorovaikutus (S21)

Opiskelijan käsitys kielestä, teksteistä ja vuorovaikutuksesta syvenee. Hänen monilukutaitonsa sekä kykynsä toimia vuorovaikutustilanteissa tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti lisääntyy. Hän harjaantuu tarkkailemaan ja kehittämään omia taitojaan kuuntelijana, puhujana, lukijana ja kirjoittajana erilaisissa viestintäympäristöissä. Hän osaa käyttää luontevasti ja monipuolisesti suomen kielen keskeisiä rakenteita.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu erittelevään luku- ja kirjoitustaitoon
- kehittää taitoaan tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja

- oppii lukio-opinnoissa tarvittavan yleiskielisen esitystavan sekä kirjallisesti että suullisesti sekä monipuolistaa käsitystään kirjoittamisesta ja puhumisesta vuorovaikutuksellisenä, yhteisöllisenä ja yksilöllisenä ilmiönä
- oppii ymmärtämään sanaston muodostumiskeinoja
- vahvistaa suomen kielen perusrakenteiden hallintaa sekä oppii hahmottamaan tekstejä rakenteellisina kokonaisuuksina ja lähestymään niitä analyyttisesti
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä pystyy asettamaan tavoitteita suomen kielen opiskelulle ja rohkaistuu suomen kielen käyttäjänä
- harjaantuu käyttämään ja soveltamaan tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhaussa sekä ymmärtää tiedon- ja tieteenalojen kielten merkityksen.

Keskeiset sisällöt

- lukion opiskelukulttuuri ja suomen kielen opiskelutekniikka sekä lukiokoulutuksen edellyttämiä viestintätaitoja puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana ja lukijana
- tekstin käsite ja tekstilajit (kertovat, kuvaavat, ohjaavat ja pohtivat tekstit) sekä erilaisten tekstien kielen ja sisällön havainnointia
- tekstikokonaisuuden rakentuminen, kirjoitusprosessi ja lukustrategiat
- erilaiset vuorovaikutustilanteet ja niissä kommunikointiin tarvittavaa sanastoa
- yleiskielen ja puhekielen eroavaisuuksia, kielen rekisterit ja erilaiset kielimuodot, suomen kielen sananmuodostuskeinot
- tiedonhankinnan ja arvioinnin taidot, verkkolukeminen, lähdekritiikki, lähdeviittaukset
- suomen kielen keskeisten rakenteiden kertaus
- virke, lause, sanaluokat, verbi, predikaatti, aikamuodot, tapaluokat

2. Kieli, kulttuuri ja identiteetti (S22)

Opiskelijan käsitys suomen kielen rakenteesta, kielen vaihtelusta ja vuorovaikutuksesta monipuolistuu. Opiskelija saa yleiskuvan kielen ja

kulttuurin merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteiskunnalle.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa kielitaitoaan ja lisää kieli- ja tekstitietoisuuttaan
- ymmärtää suomen kielen rakenteellisen luonteen sekä syventää tietojaan kirjakielen perusnormeista ja osaa soveltaa niitä omia tekstejä tuottaessaan
- ymmärtää äidinkielen ja kielitaidon merkityksen ajattelun, vuorovaikutuksen ja identiteetin rakentamisen välineenä
- ymmärtää suomen kielen aseman maailman kielten joukossa
- vahvistaa käsitystään suomalaisuudesta
- oppii arvioimaan omaa kielitaitoaan ja erityisesti puhe- ja vuorovaikutustaitojaan, kehittää tiedon- ja tieteenalojen kielten hallintaa sekä oppii laatimaan suunnitellun puhe-esityksen.

Keskeiset sisällöt

- kielen, vuorovaikutuksen, kirjallisuuden, kulttuurin ja median merkitys
- eri tekstilajien hallinnan syventäminen
- lauseen rakenne (subjekti, predikaatti, objekti, kongruenssi) ja lausetyypit sekä erilaisten lauseiden tehtävät
- suomen kielen vertailu omaan äidinkieleen ja muihin kieliin, Suomen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, kielen ja kulttuurin yhteys, monikielisyys
- suomen kielen ominaispiirteet, kielen vaihtelu ja kielen kuvallisuus
- kielen rakenteiden vakiinnuttaminen ja kielenhuoltoa: muun muassa rektio, lauseiden ja kappaleiden sidosteisuus
- aineiston pohjalta kirjoittaminen ja kirjoittaminen prosessina: ideointi, suunnittelu, aiheen rajaaminen ja näkökulman valinta, jäsentely, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja viimeistely
- kuullun ymmärtämisen ja oman viestimisen harjoittelua

- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen, kohdentaminen, havainnollinen esittäminen ja arviointi sekä palautteen antamisen ja vastaanottamisen harjoittelua

3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (S23)

Opiskelijan käsitys kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä monipuolistuu. Opiskelija harjaantuu tulkitsemaan kaunokirjallisia tekstejä sekä suullisesti että kirjallisesti ja nauttimaan kaunokirjallisuudesta sen eri muodoissaan.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää taitoaan eritellä ja tulkita fiktiivisiä ja digitaalisia tekstejä sekä kuvia ja liikkuvaa kuvaa
- oppii vertailemaan suomalaisia ja oman kulttuurin tekstejä
- harjaantuu lukemaan fiktiivisiä tekstejä
- ymmärtää kielikuvien, vertausten, monitulkintaisten ilmausten sekä idiomien merkityksen ja niiden kulttuurisidonnaisuuden
- oppii perustelemaan tulkintaansa teksteistä sekä suullisesti että kirjallisesti
- oppii ymmärtämään kielen poeettista käyttöä, esimerkiksi kuvallisuutta ja monitulkintaisuutta
- syventää ryhmäviestintätietojaan ja -taitojaan.

Keskeiset sisällöt

- yleiskuva suomalaisesta kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista
- kaunokirjallisuuden lajit ja niiden ominaispiirteitä
- kielen kuvallisuus ja tekstuaaliset keinot kirjallisuudessa
- proosan, lyriikan ja draaman erittely ja tulkinta suullisesti ja kirjallisesti
- suomalaisen kirjallisuuden keskeinen teos
- tavoitteellinen kirjallisuuskeskustelu sekä keskustelun erittelyä ja arviointia ryhmätaitojen ja -ilmiöiden näkökulmasta
- viestien tulkitsemista ja tuottamista

- kielen rakenteiden vakiinnuttaminen ja kielenhuoltoa: muun muassa pronominit, konjunktiot

4. Tekstit ja vaikuttaminen (S24)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä, niiden kieltä ja vuorovaikutusta erityisesti vaikuttamisen ja osallisuuden näkökulmista. Hän perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää erilaisia suullisia, kirjallisia ja multimodaalisia asiatekstejä, erityisesti mielipidetekstejä, syventää kriittistä lukutaitoaan ja oppii tarkastelemaan tekstien välittämiä arvoja
- oppii tunnistamaan, miten kielellä vaikutetaan
- osaa tarkastella myös kaunokirjallisuutta mielipiteiden ja maailmankuvan muokkaajana
- osaa muodostaa ja ilmaista mielipiteitään perustellen
- syventää kielen perusrakenteiden hallintaa, erityisesti sijamuotojen merkitystehtäviä ja rektioita.

Keskeiset sisällöt

- kantaa ottavat tekstit, argumentaatio ja retoriikka
- asiatekstin analysointi- ja tulkintaharjoituksia, tiedon- ja tieteenalojen puhuvat ja näkökulmat, esimerkiksi virallinen ja epävirallinen viestintä, käsitteellinen ja konkreettinen kielenkäyttö ja lukion eri oppiaineiden kielenkäyttötapoja
- vaikuttamisen kielelliset ja visuaaliset keinot
- argumentoinnin keinot ja retoriset keinot, huumori, vaikuttaminen arjen vuorovaikutussuhteissa
- kaunokirjallisuus ja media (myös sosiaalinen media) vaikuttajana
- perustelemisen harjoittelemista sekä suullisesti että kirjallisesti

- ryhmäkeskustelutehtäviä sekä muita kommunikointiharjoituksia
- sananvapaus, sensuuri, tekijänoikeudet
- nominaalimuotojen ja lauseenvastikkeiden tarkastelua, rektio

5. Teksti ja konteksti (S25)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä, niiden piirteitä ja konteksteja.

Opiskelija harjaantuu erittelemään, tulkitsemaan ja tuottamaan erityyppisiä ja -lajisia tekstejä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan tekstejä niiden konteksteissa ja jatkumoissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tekstien tyylipiirteitä
- pystyy itsenäiseen tekstin tuottamisen prosessiin ja kehittää omaa ilmaisutapaansa
- oppii valmistelemaan suullisen esityksen kirjallisuuden pohjalta yksin tai ryhmässä
- tuntee suomalaisen kaunokirjallisuuden keskeisiä teoksia sekä teemoja ja osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurinsa näkökulmasta kulttuurisen ja yksilöllisen identiteetin rakentajana
- oppii tarkastelemaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja erilaisten kontekstien, vuorovaikutussuhteiden ja puhe-kulttuurien näkökulmasta
- vakiinnuttaa tieto- ja viestintäteknologista osaamistaan.

Keskeiset sisällöt

- tyylin aineksien vaikutus tekstiin
- abstraktin ja konkreettisen kielenkäytön sekä yleiskielen ja puhekielen erot
- tietokirjallisuus, etenkin essee, verkkotekstit ja multimodaaliset tekstilajit
- eläytyvää kirjoittamista ja kirjoittamista kirjallisuuden pohjalta
- kielenhuoltoa erityisesti tyylin näkökulmasta

- suullinen esitys, esimerkiksi esitelmä, puheenvuoro, draama, paneeli, keskustelu
- kielitilanteiden vaihtelu ja puheen variaatio

Valtakunnalliset syventävät kurssit

6. Nykykulttuuri ja kertomukset (S26)

Opiskelija oppii tarkastelemaan suomalaista nykykulttuuria ja ilmiöitä. Opiskelija syventää tietojaan vuorovaikutuksesta. Opiskelija vahvistaa suomen kielen taitoaan teksteillä ja tehtävillä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu suomalaiseen kulttuuriin, erityisesti kirjallisuuteen sekä muihin taiteisiin ja mediakulttuuriin ja vertailee suomalaista kulttuuria tuntemiinsa muihin kulttuureihin
- perehtyy nykykulttuurin ilmiöihin ja ajankohtaisiin tekstilajeihin
- tutustuu suomalaisen kirjallisuuden keskeisiin teoksiin ja teemoihin sekä osaa arvioida niiden merkitystä
- oppii soveltamaan tietoaan suomen kielen normeista omia tekstejä tuottaessaan
- oppii toimimaan sujuvasti, eettisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa.

Keskeiset sisällöt

- tekstien ajankohtaiset lajit ja mediatekstit
- kertomukset mediassa, elokuvissa ja tv-sarjoissa (myytit, klassikot, tarinallistaminen)
- kielenhuollon kertausta, sanaston laajentamista ja vaikeita kielen rakenteita
- luetun ymmärtämistä, tekstien selittämistä, kirjoitelmia
- erilaisten vuorovaikutustilanteiden harjoittelua

- suomalaista nykykirjallisuutta, kuten novelleja, lyhytproosaa, runoja, romaanikatkelmia sekä kokonaisteos

7. Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (S27)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puhe- ja vuorovaikutustaitojaan ja niihin liittyviä tietojaan sekä kehittää kykyään ennakoida, muuttaa ja arvioida viestintäänsä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija oppii arvioimaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen ja vuorovaikutussuhteiden luonteesta, ominaispiirteistä ja puheyhteisöstä
- harjaantuu viestimään tilanteen mukaisesti ja tulee tietoiseksi toimintamahdollisuuksistaan vuorovaikutustilanteissa
- kehittää kykyään toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä rakentaa ja ylläpitää vuorovaikutussuhteita
- kehittää puhumisrohkeuttaan ja ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- oppii erottamaan eri tyylejä ja sävyjä kirjoitetussa ja puhutussa kielessä
- oppii erittelemään ja hallitsemaan kielen lauserakenteita.

Keskeiset sisällöt

- vuorovaikutustilanteiden ja vuorovaikutussuhteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- puhuttujen tekstien erittely, tulkinta ja arviointi
- suomen puhekielen erityispiirteitä ja kielioppia
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja käytänteet
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelu erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- erilaiset asiointitilanteet

- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä ja suomalaista ja kansainvälistä puhekulttuuria
- kielen lausetason perusrakenteet, peruslauseen jäsenet ja suomen kielelle ominaiset lausetyypit
- sananmuodostuskeinojen kertausta

8. Kirjoittamistaitojen syventäminen (S28)

Opiskelija syventää taitojaan tuottaa erilaisia tekstejä. Opiskelija perehtyy ajankohtaiseen kulttuuriin, median aiheisiin sekä kulttuuri- ja yhteiskunnalliseen keskusteluun eri tavoin.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää taitojaan oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, lähteiden valinnassa, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä
- harjaantuu erittelevään luku- ja kirjoitustaitoon sekä rohkaistuu persoonalliseen kielen tuottamiseen
- syventää ja monipuolistaa kirjallisen ilmaisun taitojaan
- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään, arvioimaan ja arvottamaan ajankohtaisia teemoja
- löytää itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun
- varmentuu kielen rakenteiden hallinnassa ja harjaantuu kirjoitusprosessiin ja yhdessä kirjoittamiseen.

Keskeiset sisällöt

- kirjoitusprosessi, erityisesti tekstin muokkaaminen, viimeistely ja palautteen antaminen
- kirjoittamista erilaisiin tarkoituksiin, muun muassa asia- ja asioimiskirjoittamista
- tekstin tuottamista erilaisista aineistoista ja luovaa kirjoittamista

- kirjoittamista materiaalin pohjalta sekä pohjatekstin tekstilajin ja kielen havainnointia, esimerkiksi tekstin kommentointia
- kielen rakenteita opiskelijoiden tarpeiden mukaan
- kielenhuollon kertaus: muun muassa sitaattivälimerkit, lähteiden lainaaminen
- suullinen tehtävä kurssin aiheista, esimerkiksi paneeli, keskustelu, alustus, puheenvuoro

9. Lukutaitojen syventäminen (S29)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti, kriittisesti, eläytyvästi ja luovasti erilaisia tekstejä
- syventää käsitystään monilukutaidosta, tekstien piirteistä ja tekstilajeista
- syventää käsitystään tiedon- ja tieteenalojen kielistä ja puhetavoista
- kehittää suomalaisen kirjallisuuden tuntemustaan.

Keskeiset sisällöt

- erilajisten kaunokirjallisten ja asiatekstien sekä eri tiedon- ja tieteenalan tekstien lukemista
- kirjallisuudesta keskustelemista ja kirjoittamista, oman lukukokemuksen jakamista
- kielen käsitteet tekstien erittelyssä, tulkinnassa ja arvioinnissa
- tekstianalyysi, tekstin rakenne, tekstilajit, intertekstuaalisuus
- vapaavalintainen kaunokirjallinen teos, esimerkiksi oman kulttuuri-identiteetin rakentumisen kannalta tärkeä teos
- kirjailija- tai teosesittely

5.4 Toinen kotimainen kieli

5.4.1 Ruotsi

Ruotsin kielen opetus tarjoaa aikuiselle opiskelijalle mahdollisuuden syventää perusopetuksessa aloitettua kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä. Opiskelijoita ohjataan kehittämään ruotsin kielen taitoaan ja laajentamaan monikielistä kompetenssiaan sekä kehittämään metakielellisiä taitojaan. Ruotsin kielen opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen, jossa tekstillä tarkoitetaan sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä. Kieltenopetus edistää osaltaan opiskelijoiden monilukutaitoa.

Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia ruotsia ja käyttää taitoaan rohkeasti sekä tarjoaa mahdollisuuksia kokea oppimisen iloa. Opetus vahvistaa opiskelijoiden halua ja taitoa toimia ruotsinkielisissä ympäristöissä sekä Suomessa, että Ruotsissa kuin muuallakin, missä se on mahdollista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa hyödynnetään, ja opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä opiskelijoiden kielenkäyttötarpeisiin eri elämäntilanteissa. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä. Opetus antaa valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa ja syventää opiskelijoissa maailmankansalaisen taitoja.

Opiskelijoita rohkaistaan kehittämään omia kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia tapoja oppia ruotsin kieltä, arvioimalla oman oppimisensa edistymistä sekä näkemään kielitaito myös työelämätautona. Kielten opiskelussa ja kielivalinnoissa vahvistetaan sukupuolten tasa-arvoa kannustamalla ennakkoluulottomuuteen ja käsittelemällä monipuolisesti erilaisia aiheita.

Kieltenopetuksessa hyödynnetään tutkivaa oppimista käyttäen monipuolisia ja opiskelijalähtöisiä menetelmiä. Opiskelijoita ohjataan hakemaan, arvioimaan

ja käsittelemään tietoa ruotsin kielellä, mahdollisesti myös muilla pohjoismaisilla kielillä. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään luontevasti opiskeluympäristöjen osana.

Kieltenopetuksessa käsitellään teemoja, joiden avulla kielenoppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Opiskelijoille tarjotaan merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä. Aihekokonaisuudet, teemaopinnot ja muu oppiainerajat ylittävä opiskelu kannustavat opiskelijoita hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan.

Opetuksessa otetaan huomioon se, että opiskelijoiden eteneminen taitotasoilla tapahtuu eri tahdissa, mikä edellyttää tehtävien eriyttämistä tai muuta tukemista.

Ruotsin kielen opetuksen yhteiset tavoitteet

Ruotsin kielen eri oppimäärien opetuksen yhteisinä tavoitteina on, että opiskelija

- kehittyä ruotsin kielen käyttäjänä sekä toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa kansallisissa, pohjoismaisissa, eurooppalaisissa sekä globaaleissa kohtaamisissa, joissa ruotsin kielen hyödyntäminen on mahdollista
- ymmärtää ruotsin kielen merkityksen Suomen toisena kansalliskielenä
- rohkaistuu hyödyntämään ruotsin kieltä luovasti opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana
- vankentaa ruotsin kielen osaamistaan, kielitajuaan ja taitoaan soveltaa kielitietoa myös kielirajat ylittäen
- kehittyä tavoitteellisena kielen oppijana ja osaa soveltaa kielenopiskelustrategioita
- ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen ja kielitaidon myötä kasvavat toimintamahdollisuudet
- osaa arvioida oman osaamisensa riittävyyttä jatko-opintojen näkökulmasta

- osaa suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmista.

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa opiskelemassaan oppimäärässä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon (liite 1) tasot alla olevan taulukon mukaisesti ja osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin taitotasoihin. Opiskelija asettaa omia tavoitteitaan, arvioi taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.

Oppimäärä	Taito toimia vuorovaikutuksessa	Taito tulkita tekstejä	Taito tuottaa tekstejä
A-oppimäärä	B2.1	B2.1	B1.2
B1-oppimäärä	B1.1	B1.1	B1.1
B3-oppimäärä	A2.2	A2.2	A2.1
Äidinkielenomainen oppimäärä	B2.2	B2.2	B2.2

Arviointi

Ruotsin kielessä arviointi perustuu ruotsin kielen yhteisten tavoitteiden sekä oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamiseen. Kullakin kurssilla otetaan huomioon kurssikohtaiset painotukset sekä niihin läheisesti nivoutuvat ruotsin kielen yhteiset ja oppimääräkohtaiset tavoitteet. Kaikilla kursseilla annetaan monipuolisesti palautetta opiskelijan edistymisestä oppimisprosessin eri vaiheissa. Palautetta annetaan opiskelijan edistymisestä kielitaidon eri osa-alueilla sekä muissa tavoitteissa, kuten kielenopiskelutaidoissa ja valmiuksissa toimia kohdekielisissä ympäristöissä. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään itse- ja vertaisarviointia. Kaikilla kursseilla voidaan hyödyntää salkkutyöskentelyä, myös oppiainerajat ylittäen.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään eurooppalaiseen viitekehykseen

perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa. Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

A-oppimäärän syventävän kurssin 8, B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 ja äidinkielenomaisen oppimäärän syventävän kurssin 8 suorituksen arviointi perustuu Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun arvosanaan ja muihin kurssin aikaisiin näyttöihin. Kurssit arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Myös kurssiin kuuluva suullisen kielitaidon koe arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Suullisen kielitaidon kokeesta annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

Oppimäärän vaihtaminen

Opiskelijan on tarkoituksenmukaista jatkaa aloittamansa oppimäärän opintoja pitkäjänteisesti. Oppimäärää vaihdettaessa ruotsin kielessä pidemmästä oppimäärästä lyhyempään kursseja luetaan hyväksi seuraavasti:

Kurssit	Äidinkielenomainen oppimäärä		A-oppimäärä		B1-oppimäärä
Kurssi	1	→	1	→	1
Kurssi	2	→	2	→	2
Kurssi	3	→	3	→	3
Kurssi	4	→	4	→	4
Kurssi	5	→	5		
Kurssi	6	→	6	→	5
Kurssi	7	→	7	→	7
Kurssi	8	→	8	→	6

Muut pidemmän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyemmän oppimäärän syventäviä tai muita lukion tehtävään kuuluvia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, hänelle tulee järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä lyhyemmästä pitempään oppimäärään voidaan opiskelijalta edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen. Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän kursseja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseessä olevat kurssit voidaan lukea opiskelijan varsinaisen oppimäärän syventäviksi tai muiksi lukion tehtävää kuuluviksi kursseiksi opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

5.4.1.2 Ruotsi, B1-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Ruotsin kielen B1-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B1.1 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen. Kursseilla 4–5 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan

monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kurseittain.

KURSSI 1: Minun ruotsini (6RUB11)

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan ruotsin kielen taidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita sekä analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja. Asetetaan tavoitteita omalle oppimiselle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Pohditaan ruotsin kielen merkitystä omassa elämässä nyt ja tulevaisuudessa. Syvennetään vapaamuotoisia ja tuttavallisia matkailuun ja arkeen liittyviä vuorovaikutustaitoja. Käsiteltävät aihepiirit liittyvät opiskelijan omiin kiinnostuksen kohteisiin sekä tarpeisiin käyttää kieltä erityisesti suullisissa viestintätilanteissa.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii kartoittamaan ja kehittämään omaa ruotsin kielen taitoaan ja opiskelutapojaan.

Lyhyt kuvaus ja keskeiset sisällöt

Kurssilla harjoitellaan matkailuun, arkeen ja omiin kiinnostuksen kohteisiin liittyviä vuorovaikutustaitoja.

KURSSI 2: Hyvinvointi ja ihmissuhteet (6RUB12)

Kurssilla harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia käyttäen ja niistä suoriutumiseen tarvittavia strategioita. Harjoitellaan taitoa toimia aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä. Harjaannutetaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Kurssilla pohditaan eri näkökulmista, mitä on hyvä elämä ja mikä merkitys hyvinvoinnilla ja ihmissuhteilla on ihmisen elämässä. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Tavoitteet

Opiskelija oppii toimimaan aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana

kielenkäyttäjänä. Hän oppii esittämään mielipiteitään ja käymään merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista.

Lyhyt kuvaus ja keskeiset sisällöt

Kurssilla harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia käyttäen ja niistä suoriutumiseen tarvittavia strategioita. Kurssilla pohditaan eri näkökulmista, mitä on hyvä elämä ja mikä merkitys hyvinvoinnilla ja ihmissuhteilla on ihmisen elämässä. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

KURSSI 3: Kulttuuri ja mediat (6RUB13)

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa ja erilaisten tekstilajien tulkitsemis- ja tuottamistaitoa eri medioita hyödyntäen. Tutustutaan suomenruotsalaisiin ja muihin pohjoismaisiin kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin ajankohtaisesta ja opiskelijoita kiinnostavasta näkökulmasta.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on oppia tulkitsemaan ja tuottamaan erilaisia tekstilajeja sekä tutustua syvemmin suomenruotsalaiseen ja pohjoismaiseen kulttuuriin.

Lyhyt kuvaus ja keskeiset sisällöt

Kurssilla perehdytään erilaisiin tekstityyppeihin medioita monipuolisesti käyttäen. Opitaan lisää suomenruotsalaisesta ja pohjoismaisesta kulttuurista.

KURSSI 4: Monenlaiset elinympäristömme (6RUB14)

Kurssilla kehitetään erilaisten tekstilajien tulkintaa ja tuottamista. Aihepiireinä ovat kulttuurisesti moninainen elinympäristö sekä yhteiskunnan ajankohtaiset ilmiöt, joita tarkastellaan ensisijaisesti opiskelijoiden näkökulmasta.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on syventää erilaisten tekstilajien ymmärtämisen ja tuottamisen taitoja.

Lyhyt kuvaus ja keskeiset sisällöt

Kurssin aihepiirejä ovat kulttuuri, opiskelijoiden elinympäristö ja yhteiskunnan ajankohtaiset ilmiöt. Näihin perehdytään monipuolisin työtavoin luetun ymmärtämistä ja tekstin tuottamista painottaen.

KURSSI 5: Opiskelu- ja työelämää ruotsiksi (6RUB15)

Kurssilla harjoitellaan työelämässä tarvittavia vuorovaikutustaitoja sekä pohditaan jatko-opintoja ja tulevaisuudensuunnitelmia. Tutkitaan mahdollisuuksia opiskella ja tehdä töitä ruotsin kielellä. Tutustutaan mahdollisuuksiin osallistua pohjoismaiseen ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteina on harjoitella työelämässä tarvittavia vuorovaikutustaitoja sekä pohtia jatko-opintoja ja tulevaisuudensuunnitelmia.

Lyhyt kuvaus ja keskeiset sisällöt

Kurssilla perehdytään jatko-opintoihin ja tulevaisuudensuunnitelmiin ja tutustutaan sekä pohjoismaiseen että kansainväliseen yhteistyöhön. Kurssi soveltuu hyvin itseohjautuvaan opiskeluun. Opiskelija asettaa omat tavoitteensa ja etenee niiden mukaisesti.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Kursseilla syvennetään opiskelijan taitoa käyttää ruotsin kieltä eri tarkoituksiin. Kursseilla harjoitellaan tekstien tulkitsemista ja tuottamista yksin ja yhdessä sekä kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kursseihin voidaan integroida muihin opintoihin liittyvä kirjallinen tai suullinen ruotsinkielinen osuus tai kokonaisuus.

KURSSI 6: Viesti ja vaikuta puhuen (6RUB16)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta

sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on syventää taitoa käyttää kieltä suullisesti eri tarkoituksiin ja eri kielenkäyttötilanteissa. Syvennetään myös taitoa ymmärtää puhuttua kieltä. Pyritään myös laajentamaan pohjoismaista kulttuurintuntemusta kirjallisten ja suullisten harjoitusten avulla. Harjoitellaan päättökoetta varten sekä valmistaudutaan valtakunnalliseen suulliseen kokeeseen.

Lyhyt kuvaus

Vankennetaan puhumisen sujuvuutta tuttujen aihepiirien ja puheen tuottamista harjoittavien tehtävien avulla. Harjoitellaan jokapäiväisiä kielenkäyttötilanteita.

Keskeiset sisällöt

Kerrataan ja täydennetään pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä. Kurssilla pidetään laajempi suullinen esitelmä. Harjoitellaan päättökoetta varten sekä valmistaudutaan valtakunnalliseen suulliseen kokeeseen.

Arviointi

Kurssin arviointi perustuu kurssin aikaisiin suorituksiin sekä valtakunnalliseen suulliseen kokeeseen. Suullinen koe arvioidaan numeroin 4-10. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska arvioinnin pohjana ovat tuntityöskentely ja suulliset suoritukset.

KURSSI 7: Kestävä elämäntapa (6RUB17)

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille. Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä tai ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä elämäntavan näkökulmasta ottaen

huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

Tavoitteet

Valmistaudutaan päättökokeeseen harjoittelemalla monipuolisesti kokeen eri tehtävätyyppejä. Kerrataan kielen rakenteita ja sanastoa.

Lyhyt kuvaus

Valmistaudutaan päättökokeeseen harjoittelemalla monipuolisesti kokeen eri tehtävätyyppejä. Kerrataan kielen rakenteita ja sanastoa.

Keskeiset sisällöt

Jatketaan ja syvennetään pakollisten kurssien teemojen käsittelyä laajemmin ja huomioiden opiskelijoiden tarpeet ja kiinnostuksen kohteet.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 8: Johdantokurssi lukion aloittaville (6RUB18)

Tavoitteet

Kurssin tavoite on valmistaa oppilasta lukion ruotsin kielen opintoihin.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla kerrataan peruskoulun oppimäärää. Kurssi on tarkoitettu opiskelijoille, joilla on heikot tiedot ja taidot ruotsin kielen peruskoulun oppimäärästä, tai joiden aiemmasta kielenopiskelusta on kulunut pitkä aika.

Keskeiset sisällöt

Harjoitellaan kielitaidon eri osa-alueita monipuolisin työtavoin.

Suoritustapa

Tukikurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan,

jota ei ole mahdollista saada itsenäisessä opiskelussa.

Arviointi

Tuntityöskentelyn ja mahdollisen kurssikokeen perusteella.

KURSSI 9: Tukikurssi 1 (6RUB19)

Tavoitteet

Kurssin tavoite on valmistaa opiskelijaa toisen vuosikurssin ruotsin kielen opintoihin.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla keskitytään ruotsin kielen ensimmäisen vuosikurssin kielioppiasioiden ja sanaston kertaamiseen. Opiskelijan on mahdollista korottaa 6RUB11 tai 6RUB12 arvosanaa tai suorittaa puuttuva 6RUB11 tai 6RUB12 kurssi.

Keskeiset sisällöt

Kurssien RUB11 ja RUB12 sisältöjä kerrataan ja vahvistetaan monipuolisin työtavoin.

Suoritustapa

Tukikurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan, jota ei ole mahdollista saada itsenäisessä opiskelussa.

Arviointi

Tuntityöskentelyn ja mahdollisen kurssikokeen perusteella.

KURSSI 10: Tukikurssi 2 (6RUB110)

Tavoitteet

Kurssin tavoite on mahdollistaa lukion ruotsin oppimäärän suorittaminen hyväksytysti.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla keskitytään ruotsin kielen toisen vuosikurssin kielioppiasioiden ja sanaston kertaamiseen. Opiskelijan on mahdollista korottaa 6RUB13 tai 6RUB14 ja 6RUB15 arvosanaa tai suorittaa puuttuva 6RUB13 tai 6RUB14 tai 6RUB15 kurssi.

Keskeiset sisällöt

Kurssien 6RUB13 ja 6RUB14 ja 6RUB15 sisältöjä kerrataan ja vahvistetaan monipuolisin tavoin.

Suoritustapa

Tukikurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan, jota ei ole mahdollista saada itsenäisessä opiskelussa.

Arviointi

Tuntityöskentelyn ja mahdollisen kurssikokeen perusteella.

KURSSI 11: Kertauskurssi abiturienteille (6RUB111)*Tavoitteet*

Kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin. Kerrataan ja täydennetään lukion oppimäärää.

Keskeiset sisällöt

Harjoitellaan päättökokeen erilaisia tehtävätyyppejä sekä kerrataan ja syvennetään kielitaidon kaikkia osa-alueita.

Arviointi

Kurssimerkinnän saanti edellyttää sekä kurssitehtävien suorittamista että

aktiivista osallistumista.

Suoritustapa

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska kurssin arviointi edellyttää sekä kurssitehtävien suorittamista että aktiivista osallistumista.

Edeltävät opinnot

Kurssille osallistuminen edellyttää pakollisten kurssien suorittamista.

5.5 Vieraat kielet

Kieltenopetus tarjoaa aikuiselle opiskelijalle mahdollisuuden syventää perusopetuksessa aloitettua kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä. Opiskelijoita ohjataan kehittämään eri kielten taitoaan ja laajentamaan monikielistä kompetenssiaan sekä kehittämään metakielellisiä taitojaan. Kielten opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen, jossa tekstillä tarkoitetaan sekä puhuttua että kirjoitettua ieltä. Kieltenopetus edistää osaltaan opiskelijoiden monilukutaitoa.

Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti sekä tarjoaa mahdollisuuksia kokea oppimisen iloa. Opetus vahvistaa opiskelijoiden halua ja taitoa toimia kulttuurisesti, kansainvälisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa hyödynnetään, ja opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä opiskelijoiden kielenkäyttötarpeisiin eri elämäntilanteissa. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä. Opetus antaa valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa ja syventää opiskelijoiden maailmankansalaisen taitoja.

Opiskelijoita rohkaistaan kehittämään omia kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia tapoja oppia kieliä, arvioimalla oman oppimisensa edistymistä sekä näkemään kielitaito myös työelämätautona. Kielten opiskelussa ja kielivalinnoissa vahvistetaan sukupuolten tasa-arvoa

kannustamalla ennakkoluulottomuuteen ja käsittelemällä monipuolisesti erilaisia aiheita.

Kieltenopetuksessa hyödynnetään tutkivaa oppimista käyttäen monipuolisia ja opiskelijalähtöisiä menetelmiä. Opiskelijoita ohjataan hakemaan, arvioimaan ja käsittelemään tietoa osaamillaan kielillä. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään luontevasti opiskeluympäristöjen osana.

Kieltenopetuksessa käsitellään teemoja, joiden avulla kieltenoppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Opiskelijoille tarjotaan merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä. Aihekokonaisuudet, teemaopinnot ja muu oppiainerajat ylittävä opiskelu kannustavat opiskelijoita hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan.

Opetuksessa otetaan huomioon se, että opiskelijoiden eteneminen taitotasoilla tapahtuu eri tahdissa, mikä edellyttää tehtävien eriyttämistä tai muuta tukemista.

Vieraiden kielten opetuksen yhteiset tavoitteet

Vieraiden kielten eri oppimäärien opetuksen yhteisenä tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu hyödyntämään kielitaitoaan luovasti opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana
- vankentaa kohdekielen osaamistaan, kielitajuaan ja taitoaan soveltaa kielitietoa myös kielirajat ylittäen
- kehittyy tavoitteellisena kielten oppijana ja osaa soveltaa kieltenopiskelustrategioita
- ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen ja kielitaidon myötä kasvavat toimintamahdollisuudet

- osaa arvioida omaa osaamistaan sekä suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten jatko-opintojen, työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmasta.

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa eri kielissä tai oppimäärissä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon (liite 1) tasot alla olevan taulukon mukaisesti ja osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin taitotasoihin. Opiskelija asettaa omia tavoitteitaan, arvioi taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.

Kieli ja oppimäärä	Taito toimia vuorovaikutuksessa	Taito tulkita tekstejä	Taito tuottaa tekstejä
Englanti A	B2.1	B2.1	B2.1
Muut kielet A	B1.2	B1.2	B1.2
Englanti B1	B1.2	B1.2	B1.2
Muut kielet B1	B1.1	B1.1	B1.1
Englanti B2	B1.1	B1.1	B1.1
Muut kielet B2	A2.2	A2.2	A2.2
Englanti B3	B1.1	B1.1	A2.2
Aasian ja Afrikan kielet B3	A2.1	A2.1 (puhuttu teksti) A1.3 (kirjoitettu teksti)	A2.1 (puhuttu teksti) A1.3 (kirjoitettu teksti)
Muut kielet B3	A2.1	A2.1	A2.1

Arviointi

Vieraissa kielissä arviointi perustuu vieraiden kielten yhteisten tavoitteiden sekä kieli- ja oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamiseen. Kullakin kurssilla otetaan huomioon kurssikohtaiset painotukset sekä niihin läheisesti nivoutuvat vieraiden kielten yhteiset ja oppimääräkohtaiset tavoitteet. Kaikilla kursseilla annetaan monipuolisesti palautetta opiskelijan edistymisestä oppimisprosessin eri vaiheissa. Palautetta annetaan opiskelijan edistymisestä kielitaidon eri osa-alueilla sekä muissa tavoitteissa, kuten kielenopiskelutaidoissa ja valmiuksissa toimia kohdekielisissä ympäristöissä. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään itse- ja vertaisarviointia. Kaikilla kursseilla voidaan hyödyntää salkkutyöskentelyä, myös oppiainerajat ylittäen.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvien osien eurooppalaiseen viitekehykseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa. Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

A-oppimäärän syventävän kurssin 8 ja B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 suorituksen arviointi perustuu Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun arvosanaan ja muihin kurssin aikaisiin näyttöihin. Kurssit arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Myös kurssiin kuuluva suullisen kielitaidon koe arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Suullisen kielitaidon kokeesta annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

Oppimäärän vaihtaminen

Opiskelijan on tarkoituksenmukaista jatkaa aloittamansa oppimäärän opintoja pitkäjänteisesti. Oppimäärää vaihdettaessa vieraassa kielessä pidemmästä oppimäärästä lyhyempään kursseja luetaan hyväksi latinan kieltä lukuun ottamatta seuraavasti:

Kurssit	A-oppimäärä		B1-oppimäärä		B2-oppimäärä		B3-oppimäärä
Kurssi	1	→	1	→	1	→	3
Kurssi	2	→	2	→	3	→	5
Kurssi	3	→	3	→	4	→	6
Kurssi	4	→	4	→	2	→	4
Kurssi	6	→	5	→	5	→	7
Kurssi	7	→	7	→	6	→	8
Kurssi	8	→	6				

Muut pidemmän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyemmän oppimäärän syventäviä tai muita lukion tehtävään kuuluvia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, hänelle

tulee järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä lyhyemmästä pitempään oppimäärään voidaan opiskelijalta edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen. Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän kursseja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseessä olevat kurssit voidaan lukea opiskelijan varsinaisen oppimäärän syventäviksi tai muiksi lukion tehtävään kuuluviksi kursseiksi opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Kurssit

Vieraiden kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi RAB32 tarkoittaa ranskan kielen B3-oppimäärän kurssia numero 2. Vieraista kielistä käytetään seuraavia koodeja:

EN = englannin kieli

LA = latinan kieli

RA = ranskan kieli

SM = saamen kieli

SA = saksan kieli

VE = venäjän kieli

IA = italian kieli

EA = espanjan kieli

PO = portugalin kieli

KI = kiinan kieli

JP = japanin kieli

KX = muu kieli

5.5.1 Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Englannin kielen A-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kehittyä englannin kielen käyttäjänä sekä toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- ymmärtää englannin kielen merkityksen ja roolin kansainvälisen kommunikaation kielenä
- osaa arvioida oman osaamisensa riittävyyttä jatko-opintojen näkökulmasta
- osaa suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmista
- saa kokemuksia laajempien englanninkielisten tekstien lukemisesta, tulkitsemisesta ja käsittelystä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B2.1 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen. Kursseilla 4–6 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kursseittain.

1. Englannin kieli ja maailmani (6ENA1)

Tavoitteet

Tavoitteena on innostaa opiskelijaa löytämään autenttisia kielenkäyttöympäristöjä ja havaitsemaan kielitaidon merkitys uusien ovien avaajana.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan kielitaidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita, analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita englannin opiskelulle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Kurssilla pohditaan maailman kielellistä monimuotoisuutta, englannin kieltä globaalina ilmiönä sekä kielitaitoa välineenä kasvattaa kulttuurista osaamista. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun, opiskelijan elämänpiiriin ja kielenkäyttötarpeisiin.

Keskeiset sisällöt

Kartoitetaan opiskelijan kielitaitoa ja pohditaan kielenkäyttötarpeita suhteessa omaan elämänpiiriin.

2. Ihminen verkostoissa (6ENA2)*Tavoitteet*

Opitaan keskustelutaitoja ja mielipiteen esiin tuomista, myös kansainvälisessä kontekstissa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla harjoitellaan toimintaa kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa eri viestintäkanavia käyttäen, myös kansainvälisessä kontekstissa. Syvennetään taitoa toimia aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä. Harjaannutetaan taitoa muotoilla mielipiteitä sekä käydä merkitysneuvotteluja. Monipuolistetaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavien strategioiden valikoimaa. Kurssilla käsitellään ihmissuhteisiin liittyviä teemoja ja niiden yhteydessä

psykykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation merkitystä vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

Keskeiset sisällöt

Syvennetään vuorovaikutustaitojen hallitaa erilaisissa tilanteissa ja viestintäkanavissa.

3. Kulttuuri-ilmiöitä (6ENA3)

Tavoitteet

Tutustutaan kielialueen kulttuuri-ilmiöihin ja harjoitellaan monilukutaitoa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla laajennetaan ja syvennetään opiskelijoiden monilukutaitoa. Kurssilla tehdään eri tekstilajien tuotoksia painottaen tekstilajille ominaista kielellistä tarkkuutta. Aihepiireinä ovat erilaiset kulttuuriset ilmiöt, englanninkieliset mediat sekä luova toiminta.

Keskeiset sisällöt

Tuodaan esille kulttuurin monimuotoisuus ja luovuuden merkitys.

4. Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (6ENA4)

Tavoitteet

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta englannin kielellä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta englannin kielellä. Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisista ilmiöistä käytäviin keskusteluihin erityisesti aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Pohditaan yksilöiden ja yhteisöjen vastuita ja toimintamahdollisuuksia, kuten ihmisoikeuskysymyksiä ja vaikuttamismahdollisuuksia kansalaisyhteiskunnassa.

Keskeiset sisällöt

Kurssin aiheita ovat yhteiskunnalliset arvot, yksilön asema yhteiskunnassa sekä oman maan ja kohdemaiden ilmiöt. Tutkitaan yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä ja ongelmia.

5. Tiede ja tulevaisuus (6ENA5)

Tavoitteet

Kurssilla syvennetään tekstin tulkinnan ja tuottamisen sekä tiedonhankinnan taitoja hakemalla tietoa opiskelijoita kiinnostavista tiedon- ja tieteenaloista. Tutustutaan erilaisiin lukemisstrategioihin sekä parannetaan tieteellisen ja vaativan asiatekstin tulkinta- ja arviontitaitoja.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla syvennetään tekstin tulkinnan ja tuottamisen sekä tiedonhankinnan taitoja hakemalla tietoa opiskelijoita kiinnostavista tiedon- ja tieteenaloista. Harjaannutaan jakamaan omia tietoon tai mielipiteeseen perustuvia näkökantoja. Pohditaan erilaisia tulevaisuudenvisioita erityisesti teknologian ja digitalisaation näkökulmista sekä englannin kielen asemaa kansainvälisenä tieteen ja teknologian kielenä. Aihepiirit nousevat eri tiedon- ja tieteenaloista.

Keskeiset sisällöt

Perehdytään eri tieteenalojen ja tekniikan saavutusten sanastoon ja peruskäsitteistöön. Harjoitellaan monipuolisesti kirjallisessa viestinnässä tarvittavia strategioita. Kehitetään argumentointitaitoja suullisessa ja kirjallisessa viestinnässä sekä opetellaan tuottamaan asiatekstejä.

6. Opiskelu, työ ja toimeentulo (6ENA6)

Tavoitteet

Kurssilla syvennetään käsitystä kielitaidosta työelämän taitona ja sosiaalisena pääomana.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla syvennetään käsitystä kielitaidosta työelämätaidona ja sosiaalisena pääomana. Tutustutaan tekstilajeihin, joita opiskelijat kohtaavat mahdollisissa jatko-opinnoissa tai työelämässä. Pohditaan jatko-opinto- tai urasuunnitelmia ja työntekoa myös kansainvälisessä kontekstissa. Käsitellään talousasioita, jotka liittyvät opiskelijan elämänpiiriin, sekä laajempia talouden ilmiöitä.

Keskeiset sisällöt

Kurssin aiheet liittyvät opiskelijan elämään, jatko-opintojen ja uran suunnitteluun, sekä talouselämän ilmiöihin. Näiden myötä keskiössä ovat aihekokonaisuuksista erityisesti työelämä, teknologia ja yhteiskunta sekä kestävä elämäntapa ja globaali vastuu.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

Kursseilla syvennetään opiskelijan taitoa käyttää englannin kieltä eri tarkoituksiin. Kursseilla harjoitellaan tekstien tulkitsemista ja tuottamista yksin ja yhdessä sekä kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kursseihin voidaan integroida muihin opintoihin liittyvä laajahko kirjallinen tai suullinen englanninkielinen osuus tai kokonaisuus.

7. Kestävä elämäntapa (6ENA7)

Tavoitteet

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa englantia erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla analysoidaan tai tuotetaan eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä tai ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä.

Keskeiset sisällöt

Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä

elämäntavan näkökulmasta ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

8. Viesti ja vaikuta puhuen (6ENA8)

Tavoitteet

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti.

Keskeiset sisällöt

Kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen suoritus ja muut kurssin aikaiset näytöt arvioidaan asianomaiselle kielelle ja oppimäärälle opetussuunnitelman perusteissa

asetettuja tavoitteita vasten. Kurssin arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut kurssin suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen.

Suoritustapa

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska koko kurssin toiminta on suullista vuorovaikutusta toisten kanssa. Kurssilla annettavat tehtävät ja näytöt ovat suullisia, jotka tehdään yhdessä paikan päällä. Kurssi arvioidaan näiden suullisten näyttöjen ja vuorovaikutuksen perusteella.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 9: Johdantokurssi lukion aloittaville (6ENA9)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on kerrata englannin perusteita niin, että englannin lukio-opiskelu on mahdollista.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla kerrataan peruskoulun oppimäärää. Kurssi on tarkoitettu opiskelijoille, joiden aiemmista kieliopinnoista on pitkäaikoinen aika ja jotka tarvitsevat tukea alkaviin lukio-opintoihin englannin kielessä.

Keskeiset sisällöt

Harjoitellaan kielitaidon eri osa-alueita monipuolisilla työtyypeillä.

Suoritustapa

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan, jota ei ole mahdollista saada itsenäisessä opiskelussa.

Arviointi

Tuntityöskentelyn ja mahdollisen kurssikokeen perusteella.

KURSSI 10: Tukikurssi 1 (6ENA10)

Tavoitteet

Vahvistetaan kielen eri osa-alueita, kuten suullista ja kirjallista tuottamista, sanaston hallintaa ja kuullunymmärtämistä. Pääpaino on kuitenkin kieliopin kertauksessa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla keskitytään kurssien 6ENA1, 6ENA2 ja 6ENA3 kielioppiasioiden ja sanaston kertaamiseen. Kurssilla voi korottaa tai suorittaa puuttuvan 6ENA1, 6ENA2 tai 6ENA3 kurssin.

Keskeiset sisällöt

Kerrataan kurssien 6ENA1, 6ENA2 ja 6ENA3 sisältöä.

Suoritustapa

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan, jota ei ole mahdollista saada itsenäisessä opiskelussa.

Arviointi

Tuntityöskentelyn ja mahdollisen kurssikokeen perusteella.

KURSSI 11: Tukikurssi 1 (6ENA11)*Tavoitteet*

Vahvistetaan kielen eri osa-alueita, kuten suullista ja kirjallista tuottamista, sanaston hallintaa ja kuullunymmärtämistä. Pääpaino on kuitenkin kieliopin kertauksessa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla keskitytään kurssien 6ENA4, 6ENA5 ja 6ENA6 kielioppiasioiden ja sanaston kertaamiseen. Kurssilla voi korottaa tai suorittaa puuttuvan 6ENA4, 6ENA5 tai 6ENA6 kurssin.

Keskeiset sisällöt

Kerrataan kurssien 6ENA4, 6ENA5 ja 6ENA6 sisältöä.

Suoritustapa

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan, jota ei ole mahdollista saada itsenäisessä opiskelussa.

Arviointi

Tuntityöskentelyn ja mahdollisen kurssikokeen perusteella.

KURSSI 12: Kertauskurssi abiturienteille (6ENA12)

Tavoitteet

Kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin

Lyhyt kuvaus

Kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin. Kerrataan ja täydennetään lukion oppimäärää.

Keskeiset sisällöt

Harjoitellaan päättökokeen erilaisia tehtävätyyppejä sekä kerrataan ja syvennetään keilataidon kaikkia osa-alueita.

Suoritustapa

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti. Kurssimerkinnän saanti edellyttää sekä kurssitehtävien suorittamista että aktiivista osallistumista.

Edeltävät opinnot

Kurssille osallistumien edellyttää pakollisten kurssien suorittamista, tai vastaavia tietoja.

5.6 Matematiikka

Matematiikan asema aikamme kulttuurissa edellyttää valmiutta ymmärtää, hyödyntää ja tuottaa matemaattisesti esitettyä tietoa. Sillä on merkittävä tai ratkaiseva rooli muun muassa tieteissä, teknologiassa, taloudessa, yrittäjyydessä, terveydenhuollossa ja turvallisuudessa. Matematiikan opetuksen tehtävänä on tutustuttaa opiskelija matemaattisen ajattelun malleihin sekä matematiikan perusideoihin ja rakenteisiin, opettaa käyttämään puhuttua ja kirjoitettua matematiikan kieltä sekä kehittää laskemisen, ilmiöiden mallintamisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Opetuksen lähtökohdat valitaan opiskelijoita kiinnostavista aiheista, ilmiöistä ja niihin liittyvistä ongelmista. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja,

joissa opiskelijat työskentelevät yksin ja yhdessä. Opetustilanteet järjestetään siten, että ne herättävät opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelemaan niitä. Erityisesti opiskelijaa ohjataan hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin. Opiskelijaa rohkaistaan myös käyttämään ajattelua tukevia kuvia, piirroksia ja välineitä sekä tuetaan opiskelijan taitoa siirtyä toisesta matemaattisen tiedon esitysmuodosta toiseen.

Opiskelijaa kannustetaan kehittämään luovia ratkaisuja matemaattisiin ongelmiin. Opetuksessa tutkitaan matematiikan ja arkielämän välisiä yhteyksiä sekä tietoisesti käytetään eteen tulevia mahdollisuuksia opiskelijan persoonallisuuden kehittämiseen, mikä tarkoittaa muun muassa hänen kiinnostuksensa ohjaamista, kokeiluihin kannustamista sekä tiedonhankintaprosessien kehittämistä.

Opiskelija harjaannutetaan käyttämään tietokoneohjelmistoja matematiikan oppimisen ja tutkimisen sekä ongelmanratkaisun apuvälineinä. Matematiikan opiskelussa hyödynnetään muun muassa dynaamisen matematiikan ohjelmistoja, symbolisen laskennan ohjelmistoja, tilasto-ohjelmistoja, taulukkolaskentaa, tekstinkäsittelyä sekä mahdollisuuksien mukaan digitaalisia tiedonlähteitä. Tärkeää on myös arvioida apuvälineiden hyödyllisyyttä ja käytön rajallisuutta. Edellä mainituista apuvälineistä käytetään jatkossa nimitystä tekniset apuvälineet.

Arviointi

Monipuolisella arvioinnilla ja kannustavalla palautteella tuetaan opiskelijan matemaattisen ajattelun ja itseluottamuksen kehittymistä sekä ylläpidetään ja vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Arviointi ohjaa opiskelijaa kehittämään matematiikan osaamistaan ja ymmärtämistään sekä pitkäjänteisen työskentelyn taitoja. Sillä autetaan opiskelijaa kehittämään matemaattisten ratkaisujen esittämistä, tuetaan häntä käsitteiden muodostamisprosessissa ja ohjataan oman työn arvioimiseen. Onnistunut palaute auttaa opiskelijaa

huomaamaan vahvuutensa sekä sen, mitä ja miten tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota laskutaitoon, menetelmien ja teknisten apuvälineiden valintaan ja käyttöön sekä päätelmien täsmälliseen ja johdonmukaiseen perustelemiseen. Pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroarvosanalla 4 – 10. Soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Oppimäärän vaihtaminen

Matematiikan oppimäärää vaihdettaessa pitkästä lyhyeen kursseja luetaan hyväksi seuraavasti: MAA2 → MAB2, MAA3 → MAB3, MAA6 → MAB7 ja MAA8 → MAB4 ja MAA10 → MAB5. Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyen oppimäärän paikallisia syventäviä tai paikallisia soveltavia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Jos opiskelija pyytää, hänelle tulee järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä lyhyemmästä pitempään oppimäärään voidaan opiskelijalta edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen.

Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän kursseja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseiset kurssit voidaan lukea hyväksi opiskelijan varsinaisen oppimäärän paikallisiksi syventäviksi tai paikallisiksi soveltaviksi kursseiksi opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen matematiikassa

Matematiikan avulla mallinnetaan ja ratkaistaan tieteen, arkielämän ja ympäristön erilaisiin ilmiöihin ja teemoihin liittyviä ongelmia. Kaikkia aihekokonaisuuksia käsitellään soveltuvien osien kurssikohtaisiin tehtäväkokonaisuuksiin liittyen. Teknologia ja yhteiskunta aihekokonaisuus painottuu matematiikan opiskelussa.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Matematiikan opinnoissa luonnollisesti painottuu tiivis yhteistyö fysiikan ja kemian opintojen kanssa. Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa tehdään soveltuvien osin esimerkiksi erilaisissa projekteissa.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen

Opiskelijoita kannustetaan henkilökohtaisen tavoitteenasettelun kautta määrätietoiseen työskentelyyn omien päämääriensä saavuttamiseksi. Arvioinnin yksityiskohdista ja käytettävistä työskentelytavoista voidaan sopia kurssikohtaisesti opiskelijoiden kanssa.

Kurssien suositeltava suoritusjärjestys

Jos kurssi vaatii esitietoja, se mainitaan kurssien kohdalla. MAY1 suositellaan suoritettavaksi ensimmäisenä.

5.6.1 Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus

Matematiikan yhteisen opintokokonaisuuden tehtävänä on herättää opiskelijan kiinnostus matematiikkaa kohtaan muun muassa tutustuttamalla hänet matematiikan moninaiseen merkitykseen ihmiselle ja yhteiskunnalle sekä sen ainutlaatuisen ja kiehtovaan olemukseen tieteenalana. Tässä opintokokonaisuudessa opiskelijalla on tilaisuus vahvistaa pohjaa matematiikan opinnoilleen ja nähdä matematiikka hyödyllisenä ja käyttökelpoisena selitettäessä ja hallittaessa muun muassa yhteiskunnan, talouden ja luonnon tapahtumia ja tilanteita.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Luvut ja lukujonot (MAY1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- pohtii matematiikan merkitystä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- kertaa ja täydentää lukualueet, kertaa peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskennan periaatteet
- vahvistaa ymmärrystään funktion käsitteestä

- ymmärtää lukujonon käsitteen
- osaa määrittää lukujonoja, kun annetaan alkuehdot ja tapa, jolla seuraavat termit muodostetaan
- saa havainnollisen käsityksen lukujonon summan määrittämisestä
- osaa ratkaista käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja niistä muodostettujen summien avulla
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion kuvaajan ja lukujonojen tutkimisessa sekä lukujonoihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Lyhyt kuvaus

Kerrataan ja syvennetään peruslaskutoimituksia, prosenttilaskentaa ja funktiooppia, tutustutaan logaritmin käsitteeseen eksponenttiyhtälöiden ratkaisemisessa sekä opitaan perusasioita lukujonoista ja summista.

Keskeiset sisällöt

- reaalitylvut, peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskenta
- funktio, kuvaajan piirto ja tulkinta
- lukujono
- rekursiivinen lukujono
- aritmeettinen jono ja summa
- logaritmi ja potenssi sekä niiden välinen yhteys
- Muotoa $a^x = b$, $x \in \mathbb{N}$ olevien yhtälöiden ratkaiseminen
- geometrinen jono ja summa

5.6.2 Matematiikan pitkä oppimäärä

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tehtävänä on antaa opiskelijalle ammatillisten ja korkeakouluopintojen edellyttämät matemaattiset valmiudet sekä matemaattinen yleissivistys. Pitkän matematiikan opinnoissa opiskelijalla on tilaisuus omaksua matemaattisia käsitteitä ja menetelmiä sekä oppia ymmärtämään matemaattisen tiedon luonnetta. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä, tieteessä ja

tekniikassa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa myönteisiä oppimiskokemuksia ja tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä oppii niiden kautta luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa
- rohkaistuu kokeilevaan ja tutkivaan toimintaan, ratkaisujen keksimiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin
- ymmärtää ja osaa käyttää matematiikan kieltä, kuten seuraamaan matemaattisen tiedon esittämistä, lukemaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta, ja oppii arvostamaan esityksen täsmällisyyttä ja perustelujen selkeyttä
- oppii näkemään matemaattisen tiedon loogisena rakenteena
- kehittää lausekkeiden käsittely-, päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan
- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla, tottuu tekemään otaksumia, tutkimaan niiden oikeellisuutta ja laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

Pakolliset kurssit

KURSSI 2: Polynomifunktiot ja -yhtälöt (MAA2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään polynomifunktioita
- osaa ratkaista toisen asteen polynomiyhtälöitä ja tutkia ratkaisujen

lukumäärää

- osaa ratkaista korkeamman asteen polynomiyhtälöitä, jotka voidaan ratkaista ilman polynomien jakolaskua
- osaa ratkaista yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomifunktion tutkimisessa ja polynomiyhtälöihin ja polynomiepäyhtälöihin sekä polynomifunktioihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Lyhyt kuvaus

Polynomien tulo ja binomikaavat, polynomifunktio, toisen asteen yhtälön ratkaisujen lukumäärän tutkiminen ja toisen asteen polynomin jakaminen tekijöihin ovat kurssin keskeistä sisältöä. Yhtälöiden ja epäyhtälöiden ratkaisutaitoja laajennetaan toisen ja korkeamman asteen polynomiyhtälöihin ja -epäyhtälöihin sovelluksia unohtamatta.

Keskeiset sisällöt

- polynomien tulo ja muotoa $(a + b)^n$, $n \leq 3$, $x \in \mathbb{N}$ olevat binomikaavat
- 2. asteen yhtälö ja ratkaisukaava sekä juurten lukumäärän tutkiminen
- 2. asteen polynomin jakaminen tekijöihin
- polynomifunktio
- polynomiyhtälöitä
- polynomiepäyhtälön ratkaiseminen

KURSSI 3: Geometria (MAA3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa sekä muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa
- harjaantuu muotoilemaan, perustelemaan ja käyttämään geometrista tietoa käsitteleviä lauseita
- osaa ratkaista geometrisia ongelmia käyttäen hyväksi kuvioiden ja

kappaleiden ominaisuuksia, yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa

- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä kuvioden ja kappaleiden tutkimisessa ja geometriaan liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Lyhyt kuvaus

Opiskelija hallitsee taso- ja avaruusgeometrian peruskäsitteet ja niiden sovellukset.

Keskeiset sisällöt

- kuvioden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus
- sini- ja kosinilause
- ympyrän, sen osien ja siihen liittyvien suorien geometria
- kuvioihin ja kappaleisiin liittyvien pituuksien, kulmien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen

KURSSI 4: Vektorit (MAA4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin
- osaa tutkia kuvioden ominaisuuksia vektoreiden avulla
- ymmärtää yhtälöryhmän ratkaisemisen periaatteen
- osaa tutkia kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä vektoreiden tutkimisessa sekä suoriin ja tasoihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Lyhyt kuvaus

Perehdytään vektorilaskentaan sekä tasossa että avaruudessa. Algebrallisena sisältönä on yhtälöryhmien ratkaisu.

Keskeiset sisällöt

- vektoreiden perusominaisuudet
- vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku ja vektorin kertominen luvulla
- koordinaatiston vektoreiden skalaaritulo
- yhtälöryhmän ratkaiseminen
- suorat ja tasot avaruudessa

KURSSI 5: Analyttinen geometria (MAA5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, kuinka analyttinen geometria luo yhteyksiä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välille
- ymmärtää pistejoukon yhtälön käsitteen ja oppii tutkimaan yhtälöiden avulla pisteitä, suoria, ympyröitä ja paraabeleja
- syventää itseisarvokäsitteen ymmärtämystään ja oppii ratkaisemaan sellaisia yksinkertaisia itseisarvoyhtälöitä ja vastaavia epäyhtälöitä, jotka ovat tyyppiä
 $|f(x)| = a$ tai $|f(x)| = |g(x)|$
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä pistejoukon yhtälön tutkimisessa sekä yhtälöiden, yhtälöryhmien, itseisarvoyhtälöiden ja epäyhtälöiden ratkaisemisessa sovellusongelmissa.

Lyhyt kuvaus

Perehdytään analyttiseen geometriaan ja korostetaan sen merkitystä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välisten yhteyksien luomisessa. Osa tuloksista voidaan käytettävissä olevan ajan salliessa todistaa vektorilaskennan avulla.

Keskeiset sisällöt

- pistejoukon yhtälö
- suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälöt
- itseisarvoyhtälön ja epäyhtälön ratkaiseminen
- pisteen etäisyys suorasta

KURSSI 6: Derivaatta (MAA6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa määrittää rationaalifunktion nollakohdat ja ratkaista yksinkertaisia rationaaliepäyhtälöitä
- omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta, jatkuvuudesta ja derivaatasta
- osaa määrittää yksinkertaisten funktioiden derivaatat
- osaa tutkia derivaatan avulla polynomifunktion kulkua ja määrittää sen ääriarvot
- tietää, kuinka rationaalifunktion suurin ja pienin arvo määritetään
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä raja-arvon, jatkuvuuden ja derivaatan tutkimisessa ja rationaaliyhtälöiden ja -epäyhtälöiden ratkaisemisessa sekä polynomi- ja rationaalifunktion derivaatan määrittämisessä sovellusongelmissa.

Lyhyt kuvaus

Algebran taitoja laajennetaan rationaaliyhtälöihin ja -epäyhtälöihin. Tutkitaan polynomi- ja rationaalifunktioiden raja-arvoa, jatkuvuutta ja derivoituvuutta sekä sovelletaan käytännön tilanteisiin.

Keskeiset sisällöt

- rationaaliyhtälö ja epäyhtälö
- funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta
- polynomifunktion, funktioiden tulon ja osamäärän derivoiminen
- polynomifunktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen

KURSSI 7: Trigonometriset funktiot (MAA7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii trigonometrisia funktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla
- osaa ratkaista sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $\sin f(x) = a$ tai $\sin f(x) = \sin g(x)$
- osaa trigonometristen funktioiden yhteydet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ ja $\tan x = \frac{\sin x}{\cos x}$
- osaa derivoida yhdistettyjä funktioita
- osaa tutkia trigonometrisia funktioita derivaatan avulla
- osaa hyödyntää trigonometrisia funktioita mallintaessaan jaksollisia ilmiöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä trigonometristen funktioiden tutkimisessa ja trigonometristen yhtälöiden ratkaisemisessa ja trigonometristen funktioiden derivaattojen määrittämisessä sovellusongelmissa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla jatketaan matemaattiseen analyysiin syventymistä trigonometristen funktioiden avulla. Perehdytään jaksollisiin ilmiöihin.

Keskeiset sisällöt

- suunnattu kulma ja radiaani
- trigonometriset funktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen
- trigonometristen yhtälöiden ratkaiseminen
- yhdistetyn funktion derivaatta
- trigonometristen funktioiden derivaatat

KURSSI 8: Juuri- ja logaritmifunktiot (MAA8)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa potenssien laskusäännöt mukaan lukien murtopotenssit
- tuntee juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä
- osaa tutkia juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioita derivaatan avulla
- osaa hyödyntää eksponenttifunktiota mallintaessaan erilaisia kasvamisen ja

vähennemisen ilmiöitä

- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden tutkimisessa ja juuri-, eksponentti- ja logaritmiyhtälöiden ratkaisemisessa sekä juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktion derivaattojen määrittämisessä sovellusongelmissa.

Lyhyt kuvaus

Syvennetään matemaattisen analyysin tuntemusta juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioita käyttäen. Laajennetaan matematiikan käyttöä uusille sovellusalueille.

Keskeiset sisällöt

- potenssien laskusäännöt
- juurifunktiot ja -yhtälöt
- eksponenttifunktiot ja -yhtälöt
- logaritmifunktiot ja -yhtälöt
- juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat

KURSSI 9: Integraalilaskenta (MAA9)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään alkeisfunktioiden integraalifunktioita
- ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan
- osaa määrittää pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla
- perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja integraalifunktion määrittämisessä sekä määrätyn integraalin laskemisessa sovellusongelmissa.

Lyhyt kuvaus

Opiskelija hallitsee integraalifunktion ja määrätyn integraalin käsitteet ja niihin liittyviä sovelluksia.

Keskeiset sisällöt

- integraalifunktio
- alkeisfunktioiden integraalifunktiot
- määrätty integraali
- pinta-alan ja tilavuuden laskeminen

KURSSI 10: Todennäköisyys ja tilastot (MAA10)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa havainnollistaa diskreettejä ja jatkuvia tilastollisia jakaumia sekä määrittää ja tulkita jakaumien tunnuslukuja
- perehtyy kombinatorisiin menetelmiin
- perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja todennäköisyyksien laskusääntöihin
- ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja soveltamaan sitä
- perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä jakaumien tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyksien laskemisessa annetun jakauman ja parametrien avulla.

Lyhyt kuvaus

Opiskelija perehtyy tilastotieteen ja todennäköisyyslaskennan perusasioihin.

Keskeiset sisällöt

- diskreetti ja jatkuva tilastollinen jakauma
- jakauman tunnusluvut

- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- kombinatoriikka
- todennäköisyyksien laskusäännöt
- diskreetti ja jatkuva todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo
- normaalijakauma

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 11: Lukuteoria ja todistaminen (MAA11)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy logiikan alkeisiin ja tutustuu todistusperiaatteisiin sekä harjoittelee todistamista
- hallitsee lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla
- syventää ymmärrystään lukujonoista ja niiden summista
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä lukujen ominaisuuksien tutkimisessa.

Lyhyt kuvaus

Konnektiivit ja totuusarvot, erilaiset todistusmenetelmät, kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö, Eukleideen algoritmi, alkuluvut ja Eratostheneen seula, aritmetiikan peruslause ja kokonaislukujen kongruenssi ovat kurssin keskeistä aihepiiriä.

Keskeiset sisällöt

- konnektiivit ja totuusarvot
- geometrinen todistaminen
- suora, käänteinen ja ristiriitatodistus
- induktiotodistus
- kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö

- Eukleideen algoritmi
- alkuluvut ja Eratostheneen seula
- aritmetiikan peruslause
- kokonaislukujen kongruenssi

Edeltävät opinnot

Kurssit MAA1, MAA2 ja MAA3

KURSSI 12: Algoritmit matematiikassa (MAA12)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää algoritmista ajatteluaan
- osaa tutkia ja selittää, kuinka algoritmit toimivat
- ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan epälineaarisia yhtälöitä numeerisesti
- osaa tutkia polynomien jaollisuutta ja osaa määrittää polynomin tekijät
- osaa määrittää numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä algoritmien tutkimisessa ja laskutoimituksissa.

Lyhyt kuvaus

Perehdytään polynomien jakoalgoritmiin ja -yhtälöön, iterointiin ja Newtonin menetelmään sekä numeeriseen integrointiin.

Keskeiset sisällöt

- iterointi ja Newton-Raphsonin menetelmä
- polynomien jakoalgoritmi
- polynomien jakoyhtälö
- Newton-Cotes-kaavat: suorakaidesääntö, puolisuunnikassääntö ja Simpsonin sääntö

Edeltävät opinnot

Kurssi suositellaan suoritettavan aikaisintaan MAA9 kurssin kanssa samassa jaksossa.

KURSSI 13: Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan
- osaa tutkia aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita
- täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen
- osaa tutkia lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja derivaatan laskemisessa annetun muuttujan suhteen sekä epäoleellisten integraalien, lukujonon raja-arvon ja sarjan summan laskemisessa sovellustehtävissä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla syvennetään ja täydennetään matemaattiseen analyysiin tuntemusta.

Keskeiset sisällöt

- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- käänteisfunktio
- kahden muuttujan funktio ja osittaisderivaatta
- funktioiden ja lukujonojen raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit
- lukujonon raja-arvo, sarjat ja niiden summa

Edeltävät opinnot

Kurssi suoritetaan pakollisten kurssien jälkeen.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 14: Kertauskurssi (MAA14)

Tavoitteet

Kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa opiskelijan matemaattisia valmiuksia yo-kirjoituksia ja jatko-opintoja varten
- antaa kokonaiskuva lukion matematiikasta
- koota, täydentää ja syventää pakollisissa kursseissa opittuja taitoja
- oppia löytämään yhteyksiä oppimäärän eri osien ja aihepiirien välille
- tutustua vanhoihin ylioppilastehtäviin

Lyhyt kuvaus

Kerrataan luvut ja lukusuora, prosenttilaskenta, potenssit ja juuret, polynomifunktiot, Kerrataan geometriaa, analyyttistä geometriaa, vektoreita, lukujonoja ja todennäköisyyslaskentaa, rationaalifunktiot, eksponentti- ja logaritmifunktiot ja trigonometriset funktiot sekä vastaavat yhtälöt ja epäyhtälöt ja differentiaali- ja integraalilaskentaa.

Keskeiset sisällöt

- luvut ja lukusuora
- Prosenttilaskenta
- potenssit ja juuret
- geometria
- analyyttinen geometria
- vektorit
- lukujonot
- todennäköisyyslaskenta polynomifunktiot, rationaalifunktiot, eksponentti- ja logaritmifunktiot ja trigonometriset funktiot sekä vastaavat yhtälöt ja epäyhtälöt
- differentiaali- ja integraalilaskenta

Edeltävät opinnot

Kurssi suoritetaan pakollisten kurssien jälkeen.

KURSSI 15: Talousmatematiikka (MAA15)

Katso kurssi MAB 6. Kurssilta saatu hyväksytty arvosana merkitään suoritusmerkintänä.

KURSSI 16: Tilastot ja todennäköisyys II (MAA16)

Katso kurssi MAB 8. Kurssilta saatu hyväksytty arvosana merkitään suoritusmerkintänä.

5.6.3 Matematiikan lyhyt oppimäärä

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tehtävänä on tarjota valmiuksia hankkia, käsitellä ja ymmärtää matemaattista tietoa ja käyttää matematiikkaa elämän eri tilanteissa ja jatko-opinnoissa. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä ja monissa eri tieteissä.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää matematiikkaa jokapäiväisen elämän ja yhteiskunnallisen toiminnan apuvälineenä
- saa myönteisiä oppimiskokemuksia matematiikan parissa työskennellessään, oppii luottamaan omiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa ja rohkaistuu kokeilevaan, tutkivaan ja keksivään oppimiseen
- hankkii sellaisia matemaattisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, jotka antavat riittävän pohjan jatko-opinnoille
- sisäistää matematiikan merkityksen välineenä, jolla ilmiöitä voidaan kuvata, selittää ja mallintaa ja jota voidaan käyttää johtopäätösten tekemisessä

- kehittää käsitystään matemaattisen tiedon luonteesta ja sen loogisesta rakenteesta
- harjaantuu vastaanottamaan ja analysoimaan viestimien matemaattisessa muodossa tarjoamaa informaatiota ja arvioimaan sen luotettavuutta
- tutustuu matematiikan merkitykseen kulttuurin kehityksessä
- osaa käyttää kuvioita, kaavioita ja malleja ajattelun apuna
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 2: Lausekkeet ja yhtälöt (MAB2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään matematiikkaa jokapäiväisen elämän ongelmien ratkaisemisessa ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä
- ymmärtää lineaarisen riippuvuuden, verrannollisuuden ja toisen asteen polynomifunktion käsitteet
- vahvistaa yhtälöiden ratkaisemisen taitojaan ja oppii ratkaisemaan toisen asteen yhtälöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomifunktion tutkimisessa ja polynomi yhtälöihin sekä polynomifunktioihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Lyhyt kuvaus

Harjaannutaan käyttämään matematiikkaa jokapäiväisen elämän ja omien eteen tulevien ongelmien ratkaisemisessa siten, että opiskelija oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä. Totutaan ilmaisemaan suureiden välisiä riippuvuuksia lausekkeiden avulla, muotoilemaan ongelmia yhtälöiksi, ratkaisemaan näitä graafisesti ja algebrallisesti sekä perehdytään ratkaisujen tulkitsemiseen ja arvioimiseen.

Keskeiset sisällöt

- suureiden välinen lineaarinen riippuvuus ja verrannollisuus
- ongelmien muotoileminen yhtälöiksi
- yhtälöiden ja yhtälöparien graafinen ja algebrallinen ratkaiseminen
- ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen
- toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen

KURSSI 3: Geometria (MAB3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan
- osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä kuvioiden ja kappaleiden tutkimisessa ja geometriaan liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

Lyhyt kuvaus

Opitaan hahmottamaan kaksi- ja kolmiulotteista tilaa sekä piirtämään tasokuvioita ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvia. Kurssilla opitaan liittämään visuaalinen näkemys osaksi opiskelijan matematiikan opiskelua. Harjoitellaan käytännön ongelmien ratkaisemista yhdenmuotoisuutta, trigonometriaa ja Pythagoraan lausetta hyväksi käyttäen. Tutustutaan koordinaatiston hyväksi käyttöön geometrisissa yhteyksissä. Pehdytään myös maapallon geometrisiin ominaisuuksiin.

Keskeiset sisällöt

- kuvioiden yhdenmuotoisuus
- suorakulmaisen kolmion trigonometria
- Pythagoraan lause ja Pythagoraan lauseen käänteislause

- kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen
- geometrian menetelmien käyttö koordinaatistossa

Edeltävät opinnot

MAB2

KURSSI 4: Matemaattisia malleja (MAB4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- näkee reaali maailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä matemaattisilla malleilla
- tottuu arvioimaan mallien hyvyttä ja käyttökelpoisuutta
- tutustuu ennusteiden tekemiseen mallien pohjalta
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomi- ja eksponenttifunktion ominaisuuksien tutkimisessa sekä polynomi- ja eksponenttiyhtälöiden ratkaisussa sovellusongelmien yhteydessä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla opitaan näkemään matemaattisten mallien merkitys ja tarve todellisissa tilanteissa sekä tutustutaan eri mahdollisuuksiin reaali maailman ilmiöiden mallintamisessa. Käsitellään muuttujien välisiä riippuvuuksia ja tutustutaan tavanomaisimpiin funktioihin. Harjaannutaan soveltamaan lineaarista ja eksponentiaalista mallia sekä lukujonoja. Näiden yhteydessä vahvistetaan polynomi, potenssi- ja eksponenttiyhtälöiden ratkaisemista. Totutaan myös arvioimaan mallien edellytyksiä, rajoituksia ja käyttöä.

Keskeiset sisällöt

- lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- eksponenttiyhtälön ratkaiseminen logaritmin avulla
- lukujonot matemaattisina malleina

Edeltävät opinnot

MAB2

KURSSI 5: Tilastot ja todennäköisyys (MAB5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja
- arvioi erilaisia regressiomalleja mm. taulukkolaskentaohjelman avulla ja tekee ennusteita mallien avulla
- perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä diskreettien jakaumien tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyslaskennassa.

Lyhyt kuvaus

Opiskellaan tilastojen tulkitsemista ja kriittistä analysointia, johon sisältyy tunnuslukujen määrittämistä, johtopäätösten ja niiden oikeellisuuden arviointia. Tilastollisten muuttujien välisiä riippuvuuksia tutkitaan laskennallisin ja graafisin keinoin. Kurssin toisena pääteemana on todennäköisyyslaskenta, johon kuuluvat todennäköisyyslaskennan perusteet ja laskulait. Kurssilla käytetään paljon teknisiä apuvälineitä.

Keskeiset sisällöt

- diskreettien tilastollisten jakaumien tunnuslukujen määrittäminen
- regression ja korrelaation käsitteet
- havainto ja poikkeava havainto
- ennusteiden tekeminen
- kombinatoriikkaa
- todennäköisyyden käsite
- todennäköisyyden laskulakien ja niitä havainnollistavien mallien käyttöä

KURSSI 6: Talousmatematiikka (MAB6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää prosenttilaskennan taitojaan
- ymmärtää talouselämässä käytettyjä käsitteitä
- kehittää matemaattisia valmiuksiaan oman taloutensa suunnitteluun
- vahvistaa laskennallista pohjaansa yrittäjyyden ja taloustiedon opiskeluun
- soveltaa tilastollisia menetelmiä aineistojen käsittelyyn
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä laskelmien tekemisessä ja yhtälöiden ratkaisemisessa sovellusongelmissa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään indeksi-, kustannus-, rahaliikenne-, laina-, verotus- ja muihin sellaisiin laskelmiin sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta.

Lukujonojen ja sarjojen pohjalta kehitetään taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja. Tilastollisia menetelmiä sovelletaan erityisesti omakohtaisten aineistojen tai projektitehtävien käsittelyyn sekä muodostetaan kuvaa riskien ja kannattavuuden matemaattisesta hallinnasta. Kurssi tarjoaa mahdollisuuksia yrittäjyyden ja taloustiedon opiskelussa.

Keskeiset sisällöt

- indeksi-, kustannus-, rahaliikenne-, laina-, verotus- ja muita laskelmia
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja lukujonojen ja summien avulla

Edeltävät opinnot

MAB4. Pitkän matematiikan opiskelijoille suositellaan MAA 8 kurssin suoritusta.

Syventävät kurssit

KURSSI 7: Matemaattinen analyysi (MAB7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin
- ymmärtää derivaatan käsitteen muutosnopeuden mittana
- osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla
- osaa määrittää sovellusten yhteydessä polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion kulun tutkimisessa ja funktion derivaatan sekä suljetun välin ääriarvojen määrittämisessä sovellustehtävissä.

Lyhyt kuvaus

Tutustutaan derivaatan käsitteeseen muutosnopeuden mittana käyttäen graafisia ja numeerisia lähestymistapoja. Opiskelija oppii tutkimaan funktion kulkua derivaatan avulla. Perehdytään derivaatan käyttöön muutoksia tutkittaessa ja opitaan suurimman ja pienimmän arvon määrittämistä käyttäen sekä derivaattaa että muitakin menetelmiä käytännön tilanteisiin sovellettuina. Tutustutaan graafisiin ja numeerisiin likimääräismenetelmiin. Derivaatan lisäksi kurssilla käsitellään epäyhtälöitä.

Keskeiset sisällöt

- graafisia ja numeerisia menetelmiä
- polynomifunktion derivaatta
- polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen suljetulla välillä

Edeltävät opinnot

Kurssit MAB2 – MAB4.

KURSSI 8: Tilastot ja todennäköisyys II (MAB8)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa ja monipuolistaa tilastojen käsittelytaitojaan
- osaa määrittää tilastollisia tunnuslukuja ja todennäköisyyksiä jatkuvien jakaumien avulla hyödyntäen teknisiä apuvälineitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa, todennäköisyysjakauman odotusarvon ja keskihajonnan määrittämisessä, todennäköisyyksien laskemisessa annetun jakauman ja parametrien avulla sekä luottamusvälin laskemisessa.

Lyhyt kuvaus

Kerrataan ja syvennetään kurssin MAB5 tietoja. Opitaan uusia menetelmiä laskea todennäköisyyksiä. Tutustutaan binomi- ja normaalijakaumaan sekä luottamusväleihin. Lasketaan näiden jakaumien tunnuslukuja sekä syvennetään opittua soveltavien tehtävien avulla.

Keskeiset sisällöt

- normaalijakauma ja jakauman normittamisen käsitteet
- toistokoe
- binomijakauma
- luottamusvälin käsite

Edeltävät opinnot

Kurssit MAB5 tai MAA10

SOVELTAVAT KURSSIT**KURSSI 9: Johdantokurssi (MAB9) (Päivälukio MAB13)***Tavoitteet*

Kurssilla annetaan valmiuksia matematiikan lukio-opintoihin.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla annetaan valmiuksia matematiikan lukio-opintoihin kertaamalla peruskoulun oppimäärän keskeisiä asioita.

Keskeiset sisällöt

- peruslaskutoimitukset
- polynomilaskennan kertaus
- yhtälönratkaisun perusteet
- prosenttilaskut

Suoritustapa: Voidaan suorittaa yhtä aikaa MAY1 kanssa. Suositellaan opiskelijoille, jotka haluavat kerrata tai vahvistaa perusasteella opiskeltuja asioita tai joilla matematiikan opiskelusta on kulunut pitkä aika,

KURSSI 10: Kertauskurssi (MAB10)*Tavoitteet*

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan matemaattisia sekä laskennallisia valmiuksia ja valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

Keskeiset sisällöt

- kerrataan lyhyen matematiikan kurssien 1-8 sisältöjä
- sisältää paljon matemaattisten perustaitojen harjoittelua ilman laskinta

Lyhyt kuvaus

Opiskelijalle muodostuu kokonaiskäsite lukion lyhyestä matematiikasta. Harjaannutaan käyttämään opittuja tietoja ja taitoja monipuolisissa ongelmaratkaisutilanteissa. Kurssilla valmistaudutaan yo-kirjoituksiin.

Erityisesti huomioitavaa

- Kurssi suoritetaan juuri ennen yo-kirjoituksia.

5.7 Biologia

Biologian opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun kehittymistä. Opetus lisää ymmärrystä biologian merkityksestä osana luonnontieteellisen maailmankuvan rakentumista. Biologian opetuksen tarkoituksena on lisäksi herättää kiinnostusta bio- ja ympäristötieteisiin. Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia. Biologian opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva kestävän elämäntavan välttämättömyydestä ja luonnonvaroja säästävän kiertotalouden merkityksestä.

Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Opetuksen tuella opiskelija myös ymmärtää evoluution merkityksen eliökunnan kehittymisessä. Biologian opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva siitä, että biotieteet ovat nopeasti kehittyviä tiedonaloja, joiden sovelluksia, kuten geeniteknologiaa, hyödynnetään monin tavoin maataloudessa, teollisuudessa ja lääketieteessä. Opetus myös ohjaa opiskelijaa ymmärtämään, miten biologista tietoa voidaan hyödyntää arkielämässä, jatko-opinnoissa ja työelämässä.

Biologian opetukselle on ominaista havainnointiin, kokeellisuuteen ja tutkimuksellisuuteen perustuva tiedonhankinta sekä aktivoivat ja vuorovaikutteiset työ- ja toimintatavat. Biologian opetuksessa tutustutaan laborointiin ja työskennellään myös digitaalisissa opiskeluympäristöissä. Opetuksessa tehdään yhteistyötä erityisesti terveystiedon, mutta myös muiden oppiaineiden kanssa.

Opetuksen tavoitteet

Biologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kiinnostuu biologisesta tiedosta ja motivoituu biologiaa koskevien uutisten seuraamiseen
- saa ohjausta omien tavoitteiden asettamisessa sekä tukea ja kannustusta

oppimisprosessin eri vaiheissa

- ymmärtää, mikä on biologialle tieteenalana ominaista, tuntee biologisia rakenteita ja prosesseja, perinnöllisyyttä sekä ymmärtää evoluution merkityksen
- perehtyy biologisen tiedonhankinnan ja tutkimuksen menetelmiin
- osaa asettaa kysymyksiä ja tutkimusongelmia tarkasteltavista ilmiöistä
- suunnittelee ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa
- osaa hankkia, käsitellä, analysoida ja tulkita tutkimusaineistoa sekä arvioida ja esittää tutkimustuloksia
- osaa työskennellä digitaalisissa opiskeluympäristöissä ja laboratoriossa
- arvioi kriittisesti median kautta välittyvää biologista tietoa
- käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti biologian opiskelun tukena
- perehtyy biologian soveltamiseen eri aloilla
- osaa soveltaa ja käyttää biologisia tietoja ja taitoja arkielämässä
- arvostaa eliökunnan monimuotoisuutta, tiedostaa kestävän kehityksen välttämättömyyden ja ymmärtää oman vastuunsa ekosysteemien tulevaisuudesta.
- perehtyy paikallisen luonnon erityispiirteisiin

Arviointi

Biologiassa arvioidaan opetuksen tavoitteiden saavuttamista kurssikohtaisia tavoitteita ja sisältöjä painottaen. Arviointi ohjaa opiskelijaa tulemaan tietoiseksi omista työskentelytavoistaan ja kehittämään omaa osaamistaan.

Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat opiskelijan tiedot, kuten biologian peruskäsitteiden hallinta, ja taidot, kuten ajattelu-, argumentointi- ja tutkimustaidot. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, yhdistellä, arvioida, havainnollistaa ja esittää biologista tietoa erilaisissa tilanteissa.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy- ja

seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös opiskelijan kyky arvioida tietoa kriittisesti.

Biologian tietoja ja taitoja opiskelija voi osoittaa paitsi kirjallisissa arvioinneissa myös suullisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, kokeellisessa työskentelyssä sekä laatimalla yksin tai yhteisöllisesti biologisen tutkielman tai projektituotoksen, kuten videon, pelin, vastamainoksen tai verkkosivut.

Arviointi on kannustavaa ja monipuolista, sisältäen mm. itse- ja vertaisarviontia.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Biologiassa tehdään yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa. Luonnossa liikkuminen ja luontoelämykset kuuluvat biologian opetukseen. Biologiassa perehdytään kestävän elämäntavan perusteisiin sekä globaaliin vastuuseen.

Biologiassa korostetaan luonnontieteellistä näkökulmaa lähteiden kriittisessä tarkastelussa. Biologia ja teknologia kehittyvät vuorovaikutuksessa, joka hyödyttää yhteiskuntaa.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Biologialla on luontaisia kosketuspintoja maantieteen, terveystiedon, kemian, fysiikan ja psykologian kanssa. Erilaiset yhteistyöprojektit sekä yhteiset työkurssit ovat mahdollinen yhteistyön muoto.

Paikalliset yritykset ja järjestöt (mm. luonnonsuojeluyhdistys) ovat yhteistyökumppaneita. Lisäksi tehdään yhteistyötä kaupungin ympäristöviranomaisten kanssa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Kanta-Hämeen ja oman koulun lähiympäristöä hyödynnetään esimerkkeinä eri ilmiöitä tarkasteltaessa.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Biologiassa kokeellisuus antaa luontaisen perustan opiskelijälähtöisyydelle sekä ilmiöin käsittelyllä paitsi yksilökohtaisesti, mutta myös pareittain ja ryhmissä. Tämä edesauttaa myös luovuutta.

Keskeinen seikka opiskelijan motivoimiseksi biologian opiskelusta on saada opiskelija ymmärtämään biologisen tietämyksen merkitys niin yksilön kuin yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Ymmärtäessään tiedon merkityksen hänen itsensä kannalta opiskelija aktivoituu hankkimaan lisätietoa biologian alasta.

Suoritusjärjestys

Kurssi 1 (Elämä ja evoluutio) on suoritettava ensimmäisenä. Kurssi 3 (Solu ja perinnöllisyys) tulee suorittaa ennen kurssia 5. (Biologian sovellukset).

Muutoin kurssien suoritusjärjestys on vapaa, mutta kurssia 3 suositellaan käytäväksi ennen kurssia 4 (Ihmissen biologia).

PAKOLLISET KURSSIT

1.Elämä ja evoluutio (BI1)

Kurssilla perehdytään elämän edellytyksiin ja kaikille eliöille tunnusomaisiin piirteisiin. Kurssilla tutustutaan myös biologian tapaan hankkia ja kuvata tietoa sekä biologiaan osana luonnontieteellistä ajattelua. Keskeinen näkökulma kurssilla on evoluutio ja sen merkityksen ymmärtäminen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka syventävät kiinnostusta biologiaa ja sen opiskelua kohtaan
- käyttää ja arvioi kriittisesti biologisia tietolähteitä sekä ilmaisee ja perustelee erilaisia näkemyksiä biologialle ominaisella tavalla
- tuntee elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tietää, miten elämän ilmiöitä tutkitaan

- ymmärtää evoluution jatkuvuuden, prosessit ja merkityksen
- osaa jäsentää nykyisen eliökunnan rakenteen ja tulkita sen kehitystä
- työskentelee kokeellisesti tai toteuttaa pienimuotoisen tutkimuksen tai projektin yksin tai yhdessä muiden kanssa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tutustutaan biologiaan tieteenä sekä vastataan kysymykseen, mitä elämä on. Keskeiset sisältöalueet ovat solun perusrakenne sekä eliön elinkaari. Evoluution periaatteet sekä eliökunnan historia ovat olennainen osa biologista maailmankuvaa. Kurssilla tehdään myös pienimuotoinen kokeellisuuteen liittyvä tutkimus tai projekti.

Keskeiset sisällöt

Biologia tieteenä

- elämän ominaisuudet, perusedellytykset ja organisaatiotasot
- biologiset tieteenalat ja tutkimusmenetelmät
- biologisen tiedon esittäminen mallien avulla

Solu elämän perusyksikkönä

- elämän syntyvaiheet
- solujen rakenne ja energiatalous
- DNA ja geenien ilmeneminen

Oppimistavoitteet ja opetuksen sisällöt

Eliön elinkaari

- suvullinen ja suvuton lisääntyminen
- muuntelu
- kasvu, kehittyminen ja kuolema

Evoluutio

- luonnonvalinta ja sopeutuminen
- lajien syntyminen ja häviäminen
- eliökunnan sukupuu

Biologian kokeellisuuteen liittyvä pienimuotoinen tutkimus tai projekti

2. Ekologia ja ympäristö (BI2)

Kurssi tarkastelee ekologian perusteita ja elämän monimuotoisuutta sekä sen uhkia Suomessa ja muualla maailmassa. Keskeisinä teemoina ovat luonnon monimuotoisuutta uhkaavat tekijät ja mahdollisuudet suojella monimuotoisuutta. Kurssi perehdyttää myös muihin ekologisiin ympäristöongelmiin. Kurssilla tehdään itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa pienimuotoinen ekologiaa tai ympäristön tilaa koskeva tutkimus tai kehittämisprojekti.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää populaatioiden, eliöyhteisöjen ja ekosysteemien rakenteiden, vuorovaikutusten ja toimintojen periaatteet
- osaa vertailla, analysoida ja arvioida ihmisen toiminnan vaikutuksia ekosysteemeissä
- ymmärtää luonnon monimuotoisuuden merkityksen ihmiskunnan tulevaisuudelle
- hahmottaa ympäristöongelmien syitä ja niiden seurauksia ekosysteemeissä sekä
- tuntee menetelmiä, joilla voidaan tarkkailla ympäristön tilaa ja ratkaista syntyneitä
- ongelmia
- ymmärtää ekososiaalisen sivistyksen ja kestävän elämäntavan välttämättömyyden
- sekä oppii toimimaan niiden mukaisesti
- osaa suunnitella ja toteuttaa itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa pienimuotoisen ekologiaa tai ympäristön tilaa koskevan tutkimuksen tai ympäristön tilaa koskevan yhteisen kehittämisprojektin.

Lyhyt kuvaus

Kurssi tarkastelee ekologian perusteita ja elämän monimuotoisuutta sekä sen uhkia Suomessa ja muualla maailmassa. Keskeisinä teemoina ovat luonnon monimuotoisuutta uhkaavat tekijät ja mahdollisuudet suojella

monimuotoisuutta. Kurssi perehdyttää myös muihin ekologiin ympäristöongelmiin, joista monet johtuvat häiriöistä aineiden kierroissa. Kurssilla tehdään itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa pienimuotoinen ekologiaa tai ympäristön tilaa koskeva tutkimus tai kehittämisprojekti.

Keskeiset sisällöt

Ekologian perusteet

- elollisen ja elottoman luonnon vuorovaikutukset
- ekosysteemien rakenne ja palautuvuus
- aineiden kierto ja energian virtaus ekosysteemissä
- luonnon monimuotoisuus
- populaatioiden ominaisuudet
- lajien väliset suhteet
- eliöiden sopeutuminen ympäristöönsä ja eliöiden levinneisyys

Ympäristöongelmat, niiden syyt ja ratkaisumahdollisuudet

- ilmastonmuutoksen ekologiset vaikutukset
- luonnon monimuotoisuuteen ja ekosysteemeihin kohdistuvat uhkat
- aineiden kiertoon ja energian virtaukseen liittyvät ongelmat
- paikalliset ympäristöongelmat

Kohti kestäväää tulevaisuutta

- ekosysteemipalveluiden merkitys
- ekologisesti kestävä kehitys, kiertotalous ja ekososiaalinen sivistys
- toiminta kestävään elämäntavan edistämiseksi omassa lähiympäristössä

Ekologiaa tai ympäristön tilaa koskeva tutkimus tai ympäristön kehittämisprojekti

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Solu ja perinnöllisyys (BI3)

Kurssin tarkoituksena on auttaa opiskelijaa syventämään ymmärrystä solun rakenteesta ja toiminnasta. Kurssilla tarkastellaan myös solun toiminnan

ohjaamista, solujen lisääntymistä ja periytymisen perusteita. Kurssin työtavoille on keskeistä kokeellisuus ja opiskelijan oma tutkimustyö.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- käyttää käsitteitä, malleja ja teorioita tarkastellessaan soluihin ja perinnöllisyyteen
- liittyviä ilmiöitä
- syventää osaamistaan solun eri osien toiminnasta ja ymmärtää eliöiden rakenteiden
- ja toimintojen pohjautuvan solutason prosesseihin
- tutkii erilaisia soluja, solukoita ja kudoksia ja tulkitsee niiden rakenteita
- arvioi solujen ja geenien toimintaa koskevan tiedon merkitystä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- suunnittelee ja toteuttaa tutkimuksen yksin tai yhteistyössä muiden kanssa.

Lyhyt kuvaus

Kurssin tarkoituksena on auttaa opiskelijaa syventämään ymmärrystä solun rakenteesta ja toiminnasta. Kurssilla tarkastellaan myös solun toiminnan ohjaamista, solujen lisääntymistä ja periytymisen perusteita. Kurssin työtavoille on keskeistä kokeellisuus ja opiskelijan oma tutkimustyö.

Keskeiset sisällöt

Solu tutkimuskohteena

- miten soluja tutkitaan
- solubiologisen tiedon ja genomitiedon tarve ja käyttö

Eliöt rakentuvat soluista

- biomolekyylit
- tumallisen ja tumattoman solun rakenne ja toiminta
- DNA:n ja RNA:n rakenne
- proteiinisynteesi ja epigeneettinen säätely

Solujen lisääntyminen

- mitoosi ja sen merkitys
- solujen jakautuminen, kasvu ja erilaistuminen

Periytymisen perusteet

- geenit ja alleelit
- sukusolut ja niiden synty meioosissa
- geenien periytyminen ja ominaisuuksien siirtyminen sukupolvelta toiselle
- mutaatiot ja mutageenit
- periytymisen mekanismien evolutiivinen merkitys

Solubiologinen tutkimus laboratoriossa tai sähköisten aineistojen avulla

4. Ihmisen biologia (BI4)

Kurssilla perehdytään ihmisen anatomiaan ja fysiologiaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat ihmisen elintoiminnot, lisääntyminen sekä perimän ja ympäristön merkitys ihmisen terveyteen. Kurssilla tarkastellaan ihmiselimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa analysoida kudosten ja elinten rakenteiden toimintaperiaatteita
- ymmärtää ihmisen kemiallisen tasapainon säätelyä sekä ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vaikutuksia siihen
- ymmärtää hermoston toiminnan ja hormonaalisen viestinnän merkityksen yksilön toimintojen ohjaajana
- ymmärtää lisääntymiseen ja ihmisen elinkaareen liittyviä fysiologisia muutoksia
- osaa selittää elimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan
- ymmärtää perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksen ihmisen terveyteen
- osaa toteuttaa pienimuotoisen ihmisen elimistön toimintaa mittaavan tutkimuksen

ja esittää sen tulokset.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään ihmisen anatomiaan ja fysiologiaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat ihmisen elintoiminnot, lisääntyminen sekä perimän ja ympäristön merkitys ihmisen terveyteen. Kurssilla tarkastellaan ihmiselimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan.

Keskeiset sisällöt

Energia, aineenvaihdunta ja sen säätely

- ravintoaineet ja ruoansulatus
- verenkiertoelimistö
- hengityselimistö ja hengityksen säätely

Liikkuminen

- tuki- ja liikuntaelimistö

Elintoimintojen säätely

- hermosto ja aistit
- umpirauhaset ja hormonit
- lämmönsäätely
- kemiallinen tasapaino
- elimistöjen sopeutuminen ja puolustusmekanismi

Lisääntyminen

- hedelmöitys, raskaus ja synnytys
- sukupuolinen kehitys ja seksuaalisuus
- perimän ja ympäristön merkitys

Ihmiselimistön toimintaa mittaava tutkimus

5. Biologian sovellukset (BI5)

Kurssin tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää biologisen tutkimuksen merkityksen tulevaisuuden ongelmien ratkaisemisessa. Kurssilla perehdytään biologian erilaisiin sovelluksiin lääketieteessä, teollisuudessa, elintarviketuotannossa ja luonnonvarojen kestävä kehityksen mukaisessa

käytössä. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat geeniteknologian ja mikrobiologian erilaiset sovellukset. Kurssilla opiskelija suunnittelee ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeen tai tutkimuksen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää biologian innovaatioiden ja sovellutusten merkityksen yhteiskunnassa
- tutustuu bioteknologian menetelmiin, tuotteisiin ja mahdollisuuksiin edistää kestävää tulevaisuutta
- ymmärtää geeniteknologian mahdollisuudet lääketieteessä ja teollisuudessa
- ymmärtää mikrobien merkityksen luonnossa ja erilaisissa bioteknologian prosesseissa
- ymmärtää kasvien ja eläinten jalostuksen merkityksen ravinnontuotannossa
- osaa arvioida bioteknologian ja genetiikan sovellusten mahdollisuuksia, uhkia ja eettisiä kysymyksiä
- osaa suunnitella ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeen tai tutkimuksen yksin tai yhdessä muiden kanssa.

Lyhyt kuvaus

Kurssin tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää biologisen tutkimuksen merkityksen tulevaisuuden ongelmien ratkaisemisessa. Kurssilla perehdytään biologian erilaisiin sovelluksiin lääketieteessä, teollisuudessa, elintarviketuotannossa ja luonnonvarojen kestävä kehityksen mukaisessa käytössä. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat geeniteknologian ja mikrobiologian erilaiset sovellukset. Kurssilla opiskelija suunnittelee ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeen tai tutkimuksen.

Keskeiset sisällöt

Bioteknologian sovellukset ja merkitys

- ravinnon, energian, tuotteiden ja palvelujen tuottaminen uusiutuvien

luonnonvarojen avulla

- bioteknologian sovellukset teollisuudessa ja ympäristönsuojelussa

Mikrobiologian sovellukset ja merkitys

- bakteerien ja virusten rakenne ja toiminta
- bakteerien viljely, käsittely ja tunnistaminen
- mikrobit luonnossa ja ihmisen taloudessa

Geenitekniikan sovellukset ja merkitys

- geenitekniikan menetelmät
- genomitieto
- mikrobit geenitekniologiassa

Kasvi- ja eläinjalostus

Biologian sovellusalaan liittyvä koe tai tutkimus

5.8 Maantiede

Maantieteen opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijan maantieteellistä maailmankuvaa ja antaa hänelle valmiuksia ymmärtää maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja ongelmia sekä niiden ratkaisumahdollisuuksia. Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja näkemyksiä, ottamaan kantaa omassa ympäristössä, lähialueilla ja koko maailmassa tapahtuviin muutoksiin sekä toimimaan aktiivisesti luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Opetus harjaannuttaa opiskelijan osallistumis- ja vaikuttamistaitoja sekä tukee opiskelijaa kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutussuhteita sekä tarkastelemaan maailmaa muuttuvana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä. Maantieteen opetuksessa integroituvat luonnontieteelliset ja yhteiskuntatieteelliset aiheet. Opetus antaa opiskelijalle valmiuksia ympäristö- ja ihmisoikeuskysymysten tarkasteluun sekä tukee opiskelijan kasvua ekososiaalisesti sivistyneeksi kansalaiseksi.

Opiskelijoiden elämämaailma sekä heidän arkiset kokemuksensa ja

havaintonsa ovat

maantieteen opetuksen lähtökohta. Tutkiva lähestymistapa auttaa opiskelijaa syventämään maantieteellistä ajattelua sekä ymmärtämään arkiympäristössä, paikallisella, alueellisella ja globaalilla tasolla tapahtuvia muutoksia.

Geomedian monipuolinen käyttö tukee opiskelijaa maantieteellisen tiedon hankinnassa, analysoinnissa, tulkinassa ja visuaalisessa esittämisessä.

Geomedialla tarkoitetaan karttojen, paikkatiedon, diagrammien, kuvien, videoiden,

kirjallisten lähteiden, median, suullisten esitysten sekä muiden maantieteellisten tiedonhankinta- ja esitystapojen monipuolista käyttöä.

Ajankohtaisten uutisten käsittely opetuksessa kehittää opiskelijan maailmankuvan rakentumista ja kriittistä ajattelua sekä auttaa häntä ymmärtämään lähiympäristössä ja muualla maailmassa tapahtuvia muutoksia.

Opetuksessa voidaan hyödyntää myös koulun ulkopuolisia opiskeluympäristöjä sekä verkkoympäristöjä.

Tavoitteet

Maantieteen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, mikä on ominaista maantieteelle tieteenalana
- kehittää maantieteellistä ajattelutaitoaan sekä hahmottaa maailmaa ja sen monimuotoisuutta
- ymmärtää, tulkitsee, soveltaa ja arvioi maantieteellistä tietoa sekä hyödyntää monipuolisesti geomediaa tiedon hankinnassa, analysoinnissa ja esittämisessä
- osaa havainnoida arkiympäristöjä sekä kuvata luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita
- osaa kriittisesti pohtia ajankohtaisia maailman tapahtumia ja niihin vaikuttavia tekijöitä
- osaa havainnoida ja arvioida luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön tilaa, niissä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisten hyvinvointia paikallisesti, alueellisesti ja maailmanlaajuisesti
- ymmärtää, mitä alueellinen kehittyneisyys merkitsee, ja osaa pohtia

- mahdollisia ratkaisuja eriarvoisuusongelmiin
- ymmärtää, mitä ihmisoikeudet tarkoittavat, ja arvostaa kulttuurien moninaisuutta
 - tuntee aluesuunnittelun keinoja sekä osaa osallistua ja vaikuttaa oman lähiympäristönsä kehittämiseen
 - kiinnostuu maantieteellisestä tiedosta ja motivoituu seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia eri puolilla maailmaa
 - osaa käyttää maantieteellisiä tietoja ja taitoja arkielämässä
 - tietää, millaisissa ammateissa ja työtehtävissä maantieteellistä osaamista tarvitaan
 - toimii paikallisiin, alueellisiin ja globaaleihin kysymyksiin kantaaottavana ja kestävästä kehitystä edistävänä aktiivisena maailmankansalaisena.

Arviointi

Maantieteessä arvioidaan opetuksen tavoitteiden saavuttamista kurssikohtaisia tavoitteita ja sisältöjä painottaen. Arviointi ohjaa opiskelijaa kehittämään omaa osaamistaan. Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat paitsi opiskelijan tiedot ja peruskäsitteiden hallinta myös maantieteellinen ajattelu- ja argumentointitaito sekä tiedonprosessointitaidot. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, yhdistellä, arvioida, havainnollistaa ja esittää maantieteellistä tietoa erilaisissa tilanteissa. Keskeisiä arvioitavia taitoja maantieteessä ovat karttojen luku- ja tulkintataito, graafiset esittämistaidot sekä muut geomediataidot.

Maantieteen tietoja ja taitoja opiskelija voi osoittaa paitsi kirjallisissa arvioinneissa myös suullisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä laatimalla maantieteellisen tutkielman tai projektituotoksen, kuten videon, pelin, vastamainoksen tai verkkosivut, yksin tai yhdessä toisten kanssa. Arvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös opiskelijan osoittamat tiedot ja taidot koulussa toteutetussa osallistumis- ja vaikuttamisprojektissa.

Arviointi on kannustavaa ja monipuolista, sisältäen mm. itse- ja

vertaisarviontia.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Maantieteessä tehdään yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa.

Maantieteen opetus kannustaa osallistumaan ja vaikuttamaan paikallisesti ja maailmanlaajuisesti.

Maantieteessä perehdytään maantieteellisiin ilmiöihin sekä paikallisesti, että maailmanlaajuisesti. Maantiede antaa työkaluja tarkastella *hyvinvointia ja turvallisuutta* eri aluetasoilla. Maantieteessä perehdytään *kestävän elämäntavan perusteisiin sekä globaaliin vastuuseen*.

Kulttuurien tuntemus on maantieteen keskeistä sisältöä. Ajankohtaisten ilmiöiden ja uutisten kriittinen tarkastelu on oleellinen osa maantieteellisiä taitoja.

Maantiede ja *teknologia* kehittyvät vuorovaikutuksessa, joka hyödyttää sekä yhteiskuntaa että yksilön arkea. Teknologian tuomien hyötyjen lisäksi maantieteessä tarkastellaan myös teknologian mukanaan tuomia riskejä.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Luonnollisia yhteistyökumppaneita ovat mm. yliopistot ja Maanmittauslaitos sekä kaupungin viranomaiset. Maantieteen opetuksessa tehdään aktiivista yhteistyötä myös muiden oppiaineiden, kuten biologian, historian, yhteiskuntaopin ja kuvataiteen kanssa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Maantieteessä hyödynnetään koulun lähiympäristöä esimerkkinä ja omaa elinympäristöä käsitellään esim. aluesuunnittelussa.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Maantieteessä painottuvat henkilökohtaisen oppimisen lisäksi pareittain ja ryhmissä tapahtuva työskentely. Se luo aineksia vertaisoppimiselle, missä vertaisarviontia voidaan myös hyödyntää.

Ajankohtaisuus maantieteessä haastaa myönteiseen uteliaisuuteen ja antaa aineksia arjen ongelmanratkaisulle. Opiskelijälähtöisyyttä tukee itsearvioinnin käyttäminen arviointikeinona.

Keskeinen seikka opiskelijan motivoimiseksi maantieteen opiskelusta on saada opiskelija ymmärtämään maantieteellisen tietämyksen merkitys niin paikallisten, alueellisten kuin globaaleiden haasteiden ratkaisemisen kannalta. Ymmärtäessään tiedon merkityksen hänen itsensä kannalta opiskelija aktivoituu hankkimaan lisätietoa maantieteen alasta.

Suoritusjärjestys

Kurssit 1-3 pitää käydä ennen kurssia 4. Kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Maailma muutoksessa (GE1)

Kurssi perehdyttää opiskelijan muuttuvan maailman ja sen alueellisten ongelmien tarkasteluun.

Kurssin aikana seurataan ajankohtaisuutisointia eri puolilta maailmaa ja hahmotetaan

globaaleja riskialueita sekä luonnonriskien, ympäristöriskien että ihmiskunnan riskien

kannalta. Kurssi käsittelee myös eri puolilla maailmaa tapahtuvaa myönteistä kehitystä ja mahdollisuuksia hillitä, varautua, ennakoida sekä sopeutua riskeihin. Keskeisiä näkökulmia ovat ekososiaalinen kestävyys, kiertotalous ja globaalit kehityskysymykset.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa elämyksiä ja kokemuksia, jotka syventävät hänen kiinnostustaan maantieteeseen ja maantieteen tapaan hahmottaa ja tutkia maailmaa
- tunnistaa luonnon toimintaan, ihmisen toimintaan sekä ihmisen ja luonnon

vuorovaikutukseen liittyviä riskialueita maapallolla

- ymmärtää, millaisia riskejä maapallon eri alueilla ilmenee ja mitkä tekijät vaikuttavat niihin
- osaa vertailla ja arvioida alueiden riskiherkkyyttä ja riskien vaikuttavuutta alueiden luonnonvarojen ja kehittyneisyyden näkökulmasta
- tietää, millaisten ratkaisujen avulla riskejä voidaan hillitä tai niiden vaikutuksia
- lieventää, sekä tuntee mahdollisuudet ennakoida ja varautua riskeihin sekä toimia kestävän kehityksen mukaisesti
- osaa analysoida maailman eri alueiden myönteistä kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä
- ymmärtää, että ihminen vaikuttaa omalla toiminnallaan maapallon elinkelpoisuuteen sekä ihmisten hyvinvointiin
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa globaaleja kysymyksiä koskevan tiedon
- hankinnassa, analysoinnissa ja esittämisessä sekä osaa seurata ja kriittisesti arvioida ajankohtaisia alueellisia uutisia eri medioissa.

Lyhyt kuvaus

Kurssi perehdyttää opiskelijan muuttuvan maailman ja sen alueellisten ongelmien tarkasteluun.

Kurssin aikana seurataan ajankohtaisuutisointia eri puolilta maailmaa ja hahmotetaan

globaaleja riskialueita sekä luonnonriskien, ympäristöriskien että ihmiskunnan riskien

kannalta. Kurssi käsittelee myös eri puolilla maailmaa tapahtuvaa myönteistä kehitystä ja mahdollisuuksia hillitä, varautua, ennakoida sekä sopeutua riskeihin. Keskeisiä näkökulmia ovat ekososiaalinen kestävyys, kiertotalous ja globaalit kehityskysymykset.

Keskeiset sisällöt

Maantiede tieteenalana

- miten maantieteessä tarkastellaan ympäristöä ja maailmaa
- opiskelijan arkiset kokemukset ja havainnot omasta lähiympäristöstä ja muuttuvasta maailmasta
- maantieteelliset tutkimustaidot ja geomedia
- miten maantiedettä hyödynnetään työelämässä ja arjessa
- alueellisia riskejä, myönteistä kehitystä ja innovaatioita koskevat ajankohtaiset uutiset maapallon eri alueilla
- maailman karttakuvan ja paikannimistön syventäminen

Luonnon järjestelmään liittyvät keskeiset globaalit riskialueet, riskien ennakointi ja niihin varautuminen ja luonnonvaroihin ja ympäristöön liittyvät keskeiset globaalit riskialueet, riskien hillintä, niihin varautuminen ja sopeutuminen

- ilmastonmuutos ja muut globaalit ympäristöriskit
- resurssien viisas käyttö sekä kierto- ja biotalous
- maapallon eri alueiden mahdollisuudet ja vahvuudet

Ihmiskunnan globaalit riskialueet ja keskeiset kehityskysymykset

- inhimillisen kehityksen globaalit ongelmat, hyvinvoinnin jakautuminen, eriarvoisuus, haavoittuvuus, nälkä ja pakolaisuus

2. Sininen planeetta (GE2)

Kurssilla tarkastellaan luonnonmaantieteen ilmiöitä ja syvennetään ilma-, vesi- ja kivikehän rakenteen ja toiminnan tuntemusta. Keskeisenä näkökulmana ovat luonnossa tapahtuvat prosessit ja niihin liittyvät syy-seuraussuhteet.

Kurssilla tutustutaan luonnonmaantieteen tutkimusmenetelmiin ja harjoitellaan geomediaa hyväksi käyttäen tulkitsemaan luonnonmaisemia ja niiden syntyä.

Kurssi perehdyttää luonnonmaantieteellisen tiedon käyttöön yhteiskunnassa ja arkielämässä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää luonnonmaantieteen peruskäsitteitä
- osaa hankkia, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää luonnonmaantieteellistä tietoa

geomediaa hyväksi käyttäen

- ymmärtää maapallon planetaarisuudesta johtuvia ilmiöitä
- ymmärtää elottoman ja elollisen luonnon vyöhykkeisyyden maapallolla
- ymmärtää, miten ja miksi luonnonmaisemat muuttuvat, ja osaa tulkita kuvista ja
- kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä
- ymmärtää luonnonmaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa ja ihmisten arkielämässä.

Lyhyt kuvaus

Kurssi perehdyttää tarkastelemaan omaa planeettamme luonnonilmiöiden näkökulmasta. Planetaarisuus, vyöhykkeisyys ja maisemien muutos ovat kurssin keskeisiä aihepiirejä. Kurssilla saat selville, miten luonto toimii ja mikä merkitys sillä on ihmisen kannalta.

Keskeiset sisällöt

Maantieteellinen ajattelu

- luonnonmaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen
- geomedia ja muut luonnonmaantieteen tietolähteet ja niiden käyttö sekä luonnonmaantieteen tutkimusmenetelmät

Maan planetaariset liikkeet ja niistä johtuvat ilmiöt

Ilmakehä ja vesikehä liikkeessä sekä vyöhykkeisyys

- ilmakehän rakenne ja tuulet
- sateet
- meriveden liikkeet
- sää ja sen ennustaminen
- ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeet

Maapallon rakenne ja muuttuvat pinnanmuodot

- endogeeniset ja eksogeeniset tapahtumat maanpinnan muokkaajina
- luonnonmaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla
- arvokkaat luonnonmaisemat

Luonnonmaantieteellisen tiedon käyttö yhteiskunnassa ja arkielämässä

VALTAKUNNALLISET SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Yhteinen maailma (GE3)

Kurssilla tarkastellaan ihmismaantieteen ilmiöitä ja syvennetään ihmistoiminnan alueellisten piirteiden tuntemusta. Keskeisenä näkökulmana on luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien arviointi ihmistoiminnan kannalta. Kurssilla tutustutaan ihmismaantieteen tutkimusmenetelmiin ja harjoitellaan geomediala hyväksi käyttäen tulkitsemaan ihmistoiminnan jäsentymistä maapallolla. Kurssi perehdyttää ihmismaantieteellisen tiedon käyttöön yhteiskunnassa ja arkielämässä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ihmismaantieteen peruskäsitteitä
- osaa hankkia, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää ihmismaantieteellistä tietoa geomediala hyväksi käyttäen
- osaa analysoida ihmistoiminnan alueellisia piirteitä ja arvioida luonnonvarojen ja
- ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta niihin
- tuntee eri kulttuureja ja arvostaa niiden moninaisuutta sekä kunnioittaa ihmisoikeuksia
- osaa arvioida ihmisten hyvinvointia ja ympäristön tilaa maapallon eri alueilla
- ymmärtää ekologisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen merkityksen maailman tulevaisuudelle
- ymmärtää ihmismaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa ja ihmisten
- arkielämässä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tarkastellaan ihmismaantiedettä. Keskeisenä näkökulmana on luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien arviointi ihmistoiminnan kannalta. Kurssilla harjoitellaan tulkitsemaan ihmistoiminnan jäsentymistä maapallolla tutustumalla mm. väestöasioihin ja ihmisten liikkumiseen. Kurssi perehdyttää ihmismaantieteellisen tiedon käyttöön yhteiskunnassa ja arkielämässä.

Keskeiset sisällöt

Maantieteellinen ajattelu

- ihmismaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen
- ihmismaantieteen peruskäsitteet
- geomedia ja muut ihmismaantieteen tietolähteet sekä tutkimusmenetelmät
- miellekartat, paikkojen kokeminen ja alueellinen identiteetti

Väestö ja asutus

- väestönkasvu, asutus, muuttoliikkeet, kaupungistuminen
- kulttuurien moninaisuus ja ihmisoikeuksien toteutuminen

Alkutuotanto ja ympäristö

- kestävä maa-, kala- ja metsätalous

Teollisuus ja energia

- raaka-aineet, energialähteet, biotalous ja teollisuuden sijainti

Palvelut, liikkuminen ja vuorovaikutus

- liikenne, matkailu, globaali talous ja informaatioteknologian kehitys

Ihmistoiminnan alueellinen rakenne

- maankäyttö, keskukset ja periferiat
- kulttuurimaisemien tulkinta karttojen, kuvien ja muun geomedian avulla

Ihmismaantieteellisen tiedon käyttö yhteiskunnassa ja arkielämässä

4. Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta (GE4)

Kurssi perehdyttää aiemmilla kursseilla hankittujen maantieteellisten tietojen ja taitojen soveltamiseen tutkielman laatimisessa tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektin toteuttamisessa. Keskeisiä näkökulmia kurssilla ovat osallistuva suunnittelu, maailmanlaajuiset kehitystrendit ja geomedian käyttö

tutkimuksessa ja vaikuttamisessa.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa asettaa maantieteellisiä kysymyksiä ja käyttää geomediala maantieteellisten ongelmien ratkaisemisessa
- kehittää taitojaan hankkia, käsitellä, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää maantieteellistä tietoa
- osaa käyttää paikkatietosovelluksia
- ymmärtää geomedian merkityksen omassa arjessa ja yhteiskunnan eri aloilla
- tuntee maailmanlaajuisia kehitystrendejä ja Suomen kehitysyhteistyön tavoitteet
- ymmärtää kestäväen kehityksen merkityksen aluesuunnittelun lähtökohtana ja
- tuntee kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa oman ympäristönsä suunnitteluun ja kehittämiseen
- osaa käyttää geomediala maantieteellisen tutkielman laatimisessa tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektissa, jossa on paikallinen, alueellinen tai globaali ulottuvuus.

Lyhyt kuvaus

Kurssi perehdyttää aiemmilla kursseilla hankittujen maantieteellisten tietojen ja taitojen soveltamiseen tutkielman laatimisessa tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektin toteuttamisessa. Keskeisiä näkökulmia kurssilla ovat osallistuva suunnittelu, maailmanlaajuiset kehitystrendit ja geomedian käyttö tutkimuksessa ja vaikuttamisessa.

Keskeiset sisällöt

Geomedian käyttö arjessa, työelämässä ja kestäväen kehityksen edistämisessä

Geomedia ja maantieteelliset tutkimustaidot

- kartografian ja paikkatiedon perusteet sekä muu geomedian käyttö

maantieteen

- tutkimuksissa
- ongelmien asettaminen, tutkimusaineiston hankinta, käsittely, analysointi, tulkinta,
- arviointi, havainnollistaminen ja esittäminen

Kehityksen ohjailu ja kestävä kehitys

- aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet
- kehittyneisyyserot eri aluetasoilla sekä kansainvälinen yhteistyö, maailmanlaajuiset kehitystrendit ja kestävä kehityksen sitoumukset

Maantieteellinen tutkielma tai osallistumis- ja vaikuttamisprojekti

- maantieteellisen pienimuotoisen tutkielman laatiminen geomedialla hyväksi käyttäen tai paikallisen, alueellisen tai globaalin tason osallistumis- ja vaikuttamisprojektin toteuttaminen itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa geomedialla hyväksi käyttäen

5.9 Fysiikka

Fysiikan opetus tukee opiskelijoiden luonnontieteellisen ajattelun sekä maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään fysiikan merkitystä jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opiskelijat kehittävät valmiuksiaan opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla. Opetuksessa sovelletaan fysiikkaa monipuolisissa tilanteissa, mikä edistää myös opiskelijoiden koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Opetus välittää kuvaa fysiikan merkityksestä kestävästä tulevaisuuden rakentamisesta: fysiikkaa tarvitaan uusien teknologisten ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa opiskelijoita ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan sekä ympäristöstä.

Fysiikan opetuksen tuella opiskelijan käsitykset fysiikan käsitteistä rakentuvat, ja opiskelija ymmärtää niitä kvalitatiivisella ja kvantitatiivisella tasolla. Opiskelijoiden aikaisemmat kokemukset, uudet havainnot ja näkökulmat

muokkautuvat opiskelijoiden ja opettajien vuorovaikutuksessa johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi kohti fysiikan teorioiden mukaista käsitystä ympäröivästä todellisuudesta. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa mallintamisen välineenä, tutkimusten tekemisessä ja tuotosten laatimisessa.

Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat ympäristöstä tehdyt havainnot. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista ja luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Opiskelijoiden oma kokeellinen työskentely kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita fysiikan opiskeluun. Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin kurssin keskeisten sisältöjen osalta. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti.

Opetuksen tavoitteet

Fysiikan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa ohjausta fysiikan osaamisensa tunnistamisessa, omien tavoitteiden asettamisessa, oppimishaasteiden kohtaamisessa ja fysiikan opiskelustrategioiden soveltamisessa
- saa mahdollisuuksia perehtyä fysiikan soveltamiseen monipuolisissa tilanteissa, kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä
- osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten, ongelmanratkaisun tai muun toiminnan lähtökohdiksi
- osaa suunnitella ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa

- osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia
- osaa muodostaa, tulkita ja arvioida erilaisia malleja sekä käyttää niitä ilmiöiden kuvaamiseen ja ennusteiden tekemiseen
- osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida niitä kriittisesti fysiikan tietojensa avulla
- osaa ilmaista johtopäätöksiä ja näkökulmia fysiikalle ominaisilla tavoilla
- jäsentää käsitystään luonnon rakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa
- osaa arvioida fysiikan ja teknologian merkitystä yksilön ja yhteiskunnan kannalta.

Arviointi

Arviointi kohdistuu fysiikan yleisten tavoitteiden saavuttamiseen kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään ja tiedostamaan fysiikan osaamistaan. Kurssin arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Fysiikan tietoja ja niiden soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin, kuten selittämällä, graafisesti mallintamalla ja matemaattisia malleja käyttämällä. Erilaisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida työskentelyn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista, ongelmaratkaisuprosessin jäsennettyä kuvaamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon kokeellisen työskentelyn taidot sekä tiedon hankinnan ja käsittelyn taidot.

Käytännössä fysiikan kurssien arviointi perustuu muun muassa kurssikokeisiin, tuntiaktiivisuuteen, kokeelliseen työskentelyyn ja työskentelyn raportointiin, projektiöihin, esitelmiin, tutkielmiin sekä itse- ja vertaisarviointiin. Arviointiin voi vaikuttaa myös tunneilla osoitettu sosiaalinen, toisistakin

huolehtiva yritteliäisyys, keskusteluissa ilmenevä omaperäinen ideointi ja asioiden pohdiskelu sekä kurssin alussa opettajan yhdessä opetusryhmän kanssa sopimat muut painotukset.

Kurssit arvioidaan numeroilla 4-10.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjäyys ja työelämä

Fysiikan kursseilla kiinnitetään huomiota fysiikan merkitykseen nykyaikana, jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kehitetään valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan päätöksentekoon.

Hyvinvointi ja turvallisuus

aihekokonaisuutta tarkastellaan mm. liikenne- ja sähköturvallisuuden näkökulmasta sekä perehdytään työturvallisuuteen. Fysiikan kurssien yhteydessä tutustutaan myös fysiikan merkitykseen lääketieteessä ja musiikissa.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

korostuvat erityisesti tarkasteltaessa fysiikan merkitystä energiantuotannon ratkaisuissa ja kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Monilukutaito ja mediat

toteutuvat fysiikan monipuolisissa opiskeluympäristöissä, joissa opiskelija harjaantuu ilmaisemaan itseään fysiikalle ominaisilla tavoilla ja analysoimaan eri tietolähteiden argumentointia.

Teknologia ja yhteiskunta –aihekokonaisuus

sisältyy kaikkiin fysiikan kursseihin. Fysiikan kurssien keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija tutustuu fysiikan eri osa-alueisiin liittyvään teknologiaan ja ymmärtää fysiikan merkityksen nykyisen huipputeknologian saavuttamisessa ja kehittämisessä. Aihekokonaisuus konkretisoituu erityisesti erilaisten mittalaitteiden, tietokoneohjelmien ja simulaatioiden käytössä.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa:

Matemaattis-luonnontieteellisten aineiden sisällöt tukevat toisiaan.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa korostuu alueen lukioiden yhteistyössä.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijälähtöisyys näkyy monipuolisina opetusmenetelminä, erityisesti kokeellisessa työskentelyssä.

Kurssien suoritusjärjestys

Fysiikan opiskelu aloitetaan pakollisella kurssilla. Muut kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Mahdolliset kurssikohtaiset vaatimukset määritellään kurssikuvausten yhteydessä.

PAKOLLINEN KURSSI

KURSSI 1: Fysiikka luonnontieteenä (FY1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta fysiikkaa ja sen opiskelua kohtaan
- ymmärtää, kuinka luonnontieteellinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- osaa suunnitella ja toteuttaa yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita
- tutustuu aineen ja maailmankaikkeuden rakenteeseen liittyviin peruskäsitteisiin ja jäsentää käsitystään luonnon perusrakenteista
- osaa käyttää ja soveltaa liikeilmiöiden käsitteitä jokapäiväisen elämän ilmiöissä
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa opiskelun tukena.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään maailmankaikkeuden rakenteeseen ja syntyteorioihin, tutustutaan Newtonin lakeihin ja tutkitaan liikettä ja voimia. Tarkastellaan radioaktiivisuutta ilmiönä ja sen merkitystä ihmiselle sekä ionisoivan säteilyn vaikutuksia elolliseen luontoon. Tutustutaan fysikaalisiin mittauksiin.

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys nykyaikana, jatko-opinnoissa ja työelämässä
- tutustuminen perusvuorovaikutuksiin, maailmankaikkeuden rakenteisiin ja syntyyn sekä aineen rakenteeseen
- voima liikkeen muutoksen aiheuttajana ja liikeilmiöt
- tutkimukset ja mallintaminen fysikaalisen tiedon rakentumisessa
- tulosten kerääminen, esittäminen graafisesti ja luotettavuuden arviointi

KURSSI 2: Lämpö (FY2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa lämpöilmiöiden käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa tutkia aineen termodynaamiseen tilaan ja olomuodon muutoksiin liittyviä ilmiöitä
- syventää ymmärrystään energiasta fysiikan keskeisenä käsitteenä
- kehittää valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan päätöksentekoon.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tarkastellaan aineiden termodynaamiseen tilaan liittyviä ilmiöitä, lämpöopin pääsääntöjä luonnon prosessien selittäjinä ja aineen eri olomuotojen ominaisuuksia. Perehdytään mekaaniseen energiaan ja fysikaaliseen työhön, tehoon ja hyötysuhteeseen.

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys energiantuotannon ratkaisuissa ja kestävän tulevaisuuden rakentamisessa
- lämpö ja lämpötila
- kaasujen tilanmuutokset, lämpölaajeneminen ja paine
- kappaleiden lämpeneminen, jäähtyminen, olomuodon muutokset ja lämpöenergia
- mekaaninen työ, teho ja hyötysuhde
- energian säilyminen lämpöopissa ja lämmön siirtymissuunta
- tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointia ja suunnittelua

Edeltävät opinnot

FY1

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 3: Sähkö (FY3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa sähköön liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- harjaantuu matemaattisessa mallintamisessa ja suureyhtälöiden käyttämisessä
- osaa tutkia kokeellisesti sähköön liittyviä ilmiöitä ja osaa tehdä sähköopin perusmittauksia
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tutkimusten tekemisessä.

Lyhyt kuvaus

Tutustutaan sähkökenttään, sähköisiin perusilmiöihin ja vuorovaikutuksiin sekä aineiden sähköisiin ominaisuuksiin. Tutkitaan tasavirtapiirejä, tutustutaan mittaustekniikkaan ja perehdytään sähköturvallisuuteen.

Keskeiset sisällöt

- fysiikan ja teknologian merkitys jokapäiväisessä elämässä ja yhteiskunnassa
- sähkövirta ja jännite sekä resistanssi ja Ohmin laki
- yksinkertaiset tasavirtapiirit ja Kirchhoffin lait
- sähköteho ja Joulen laki
- kondensaattori, diodi ja LED komponentteina
- sähköstaattinen vuorovaikutus, Coulombin laki ja sähkökenttä
- sähköturvallisuus, kytkentöjen tekeminen ja virtapiirien tutkiminen

Edeltävät opinnot

FY1

KURSSI 4: Voima ja liike (FY4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa voiman ja liikkeen käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- ymmärtää säilymislakien merkityksen fysiikassa
- osaa tutkia kokeellisesti voimaan ja liikkeeseen liittyviä ilmiöitä
- harjaantuu graafisten esitysten käyttämisessä ja tuottamisessa.

Lyhyt kuvaus

Syvennetään etenemisliikkeen dynamiikkaa ja tutkitaan systeemin tasapainotilaa. Opitaan fysiikan laskennallisen mallintamisen peruseräkkeet, joiden hallitseminen on etenkin teknisten sovellusten yhteydessä välttämätöntä. Käsitellään liikemäärä ja liikemäärän säilymislaki. Opitaan energiaperiaate ja impulssiperiaate.

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys yksilön ja yhteiskunnan turvallisuudelle

- vuorovaikutus liikkeen muutoksen syynä, tasainen ja tasaisesti kiihtyvä suoraviivainen liike
- Newtonin lait, voimakuvio ja voimien yhteisvaikutus
- etä- ja kosketusvoimia: paino, kitka, noste ja kvalitatiivisesti väliaineen vastus
- liikeyhtälö
- momentti ja tasapaino pyörimisen suhteen yksinkertaisissa tilanteissa
- liikemäärän säilymlaki, impulssiperiaate ja yksiulotteiset törmäykset
- liike- ja potentiaalienergia sekä mekaanisen energian säilymlaki
- mallien käyttäminen ja muodostaminen sekä niiden rajoitukset ja puutteet

Edeltävät opinnot

FY1

KURSSI 5: Jaksollinen liike ja aallot (FY5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa jaksollisen liikkeen ja aaltojen käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- perehtyy värähdys- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä ja ääntä
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa mallintamisen välineenä.

Lyhyt kuvaus

Käsitellään yleisesti jaksollista liikettä ja aaltoja. Perehdytään tasaiseen ympyräliikkeeseen ja gravitaatiovuorovaikutukseen. Tutkitaan aaltoliikkeen syntyä ja etenemistä eri aineissa ja niiden rajapinnoissa. Perehdytään interferenssiin ja diffraktioon. Sovelletaan opittua tietoa ääneen sekä pohditaan mallien ja simulaatioiden suhdetta todellisuuteen.

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys lääketieteessä ja musiikissa
- tasainen ympyräliike
- gravitaatiovuorovaikutus
- harmoninen voima ja värähdysliike
- aaltoliikkeen synty ja aaltojen eteneminen
- aaltoliikkeen heijastuminen, taittuminen, diffraktio, interferenssi ja seisovat aallot
- ääni aaltoliikeilmiönä
- mallien ja simulaatioiden suhde todellisuuteen

Edeltävät opinnot

FY1 ja FY4

KURSSI 6: Sähkömagnetismi (FY6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa sähkömagnetismiin ja valoon liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tuotosten muodostamisessa
- harjaantuu ilmaisemaan itseään fysiikalle ominaisilla tavoilla ja analysoimaan eri tietolähteiden argumentointia.

Lyhyt kuvaus

Perehdytään magnetismin perusilmiöihin ja aineiden magneettisiin ominaisuuksiin. Tutkitaan sähkövirran ja magneettikentän välisiä yhteyksiä ja opitaan sähkömagneettinen induktio. Tutustutaan vaihtovirtapiireihin, sähköenergian tuottamiseen ja siirtämiseen sekä sähkömagneettisen viestinnän perusteisiin. Tutkitaan sähkömagneettisen säteilyn spektriä, valon etenemistä eri aineissa ja niiden rajapinnoissa. Perehdytään interferenssiin ja diffraktioon.

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys energia- ja viestintäteknologiassa
- magnetismi, magneettinen vuorovaikutus ja magneettikenttä
- varatun hiukkasen liike sähkö- ja magneettikentässä
- sähkömagneettinen induktio, magneettivuo, induktiolaki ja Lenzin laki
- generaattori, muuntaja, vaihtovirran synty ja energian siirto sähkövirran avulla
- sähkömagneettisen säteilyn spektri, valon heijastuminen, taittuminen, interferenssi ja diffraktio
- tutkimuksen tai ongelmanratkaisuprosessin jäsennetty kuvaaminen

Edeltävät opinnot

FY1 ja FY3

KURSSI 7: Aine ja säteily (FY7)*Tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa aineen ja säteilyn käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- syventää kokonaiskuvaa fysiikasta aineen ja maailmankaikkeuden rakennetta selittävänä tieteenä.

Lyhyt kuvaus

Perehdytään nykyaikaisen fysiikan perusteisiin; kvantittumiseen, dualismiin ja säteilyn ja aineen vuorovaikutuksiin. Tutustutaan atomi- ja ydinfysiikan perusteisiin ja ydinenergian tuottamiseen. Perehdytään hiukkasfysiikkaan, ionisoivan säteilyn ominaisuuksiin, käyttöön ja säteilysuojeluun.

Keskeiset sisällöt

- näkökulmia fysiikan ja kosmologian kehittymiseen
- energian kvantittuminen
- sähkömagneettisen säteilyn kvantittuminen ja fotonit

- aaltohiukkasdualismi
- atomiytimen rakenne
- ydinreaktiot, ydinenergia, ytimen sidosenergia sekä energian ja massan ekvivalenssi
- radioaktiivisuus ja hajoamislaki
- säteilyturvallisuus ja säteilyn hyötykäyttö
- tiedonhankinta, esittäminen ja arviointi

Edeltävät opinnot

FY1, FY3 ja FY6

- lujuusominaisuuksiin ja niiden määrittämiseen
- tutustutaan jokapäiväisissä esineissä käytettäviin muovimateriaaleihin ja nähdään, kuinka muoviosia voidaan valmistaa
- tutustutaan myös 3D-tulostukseen ja sen tulevaisuuden mahdollisuuksiin arkielämässä

Suoritustapa

Osallistuminen 5 päivän kesäkurssille, jonka HAMK järjestää kesäloman alussa Visamäen Ohutlevykeskuksessa ja Riihimäellä.

Edeltävät opinnot

FY1-FY3

5.10 Kemia

Kemian opetus tukee opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opiskelijat kehittävät valmiuksiaan opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla. Opetuksessa sovelletaan kemiaa monipuolisissa tilanteissa, mikä edistää myös

opiskelijoiden koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Opetus välittää kuvaa kemian merkityksestä kestävästä tulevaisuuden rakentamisesta: kemiaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa opiskelijoita ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan sekä ympäristöstä.

Kemian opetus tukee opiskelijoiden käsitteiden rakentumista sekä ilmiöiden ymmärtämistä siten, että niiden makroskooppinen, mikroskooppinen ja symbolinen taso muodostavat loogisen kokonaisuuden. Opiskelijoiden aikaisemmista kokemuksista ja havainnoista edetään ilmiöiden kuvaamiseen ja selittämiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä ja matemaattisesti. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa mallintamisen välineenä, tutkimusten tekemisessä ja tuotosten laatimisessa.

Kemian opetuksen lähtökohtana on elinympäristöön liittyvien aineiden ja ilmiöiden havainnointi ja tutkiminen. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista ja luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Opiskelijoiden oma kokeellinen työskentely kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita kemian opiskeluun. Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin kurssin keskeisten sisältöjen osalta. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan kemikaali-, jäte- ja työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti.

Opetuksen tavoitteet

Kemian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa ohjausta kemian osaamisensa tunnistamisessa, omien tavoitteiden asettamisessa, oppimishaasteiden kohtaamisessa ja kemian opiskelustrategioiden soveltamisessa
- saa mahdollisuuksia perehtyä kemian soveltamiseen monipuolisissa tilanteissa, kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä
- osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten, ongelmanratkaisun tai muun toiminnan lähtökohdiksi
- osaa suunnitella ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia turvallisesti ja yhteistyössä muiden kanssa
- osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia
- osaa käyttää erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä sekä ennusteiden tekemisessä
- osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida niitä kriittisesti kemian tietojensa avulla
- osaa ilmaista johtopäätöksiä ja näkökulmia kemialle ominaisilla tavoilla
- jäsentää käsitystään jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöistä kemian käsitteiden avulla
- ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa
- osaa arvioida kemian ja siihen liittyvän teknologian merkitystä yksilön ja yhteiskunnan kannalta.

Arviointi

Arviointi kohdistuu kemian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään ja tiedostamaan kemian osaamistaan. Kurssin arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Kemiaallisen tiedon ymmärtämistä ja

soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin. Erilaisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida työskentelyn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon kokeellisen työskentelyn taidot sekä tiedon hankinnan ja käsittelyn taidot.

Kurssit arvioidaan arvosanoin 4 – 10.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen kemiassa

Hyvinvointi ja turvallisuus ja kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

korostuvat kemiassa. Laboratoriotöiden yhteydessä käydään läpi työturvallisuusnäkökohtia ja aineiden turvallista ja oikeaoppista säilyttämistä, käyttöä ja hävittämistä. Aineiden ominaisuuksia ja vaikutusta terveyteen ja ympäristöön tarkastellaan joka kurssilla.

Monilukutaito ja mediat toteutuvat kemian monipuolisissa opiskeluympäristöissä.

Teknologia ja yhteiskunta toteutuvat oppiaineen sisällöissä ja konkretisoituvat erilaisten mittalaitteiden, molekyylihallinnusvälineiden ja laskinohjelmien käytössä.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Kemiassa, fysiikassa, biologiassa ja terveystiedossa käsitellään useita yhteisiä aihepiirejä, joten näiden oppiaineiden kanssa yhteistyö on luontevinta.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Kemian opetuksessa opiskelija laatii itse tavoitteet opiskelulle. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisia opetusmenetelmiä kuten opetuskeskustelua, opetusvideoita, ryhmätyöskentelyä, tiedonhakua, laboratoriotöitä, demonstraatioita ja erilaisia tietokonesovelluksia. Opettaja

valitsee kuhunkin aiheeseen tarkoituksenmukaiset menetelmät.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit 1 – 5 suoritetaan järjestyksessä.

Pakollinen kurssi

KURSSI 1: Kemiaa kaikkialla (KE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan
- kehittää valmiuksia osallistua kemiaan liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun
- osaa käyttää ja soveltaa tietoa aineiden ominaisuuksista jokapäiväisen elämän ja ympäristön ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen erilaisia kemian ilmiöitä sekä ottaa huomioon työturvallisuusriskit
- osaa käyttää aineen ominaisuuksien päättelyssä aineen rakenteen malleja, jaksollista järjestelmää ja tietolähteitä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tutustutaan jaksollisen järjestelmän rakenteeseen ja alkuaineiden ominaisuuksiin jaksollisen järjestelmän pohjalta. Kemiallisten sidosmallien avulla selitetään aineiden ominaisuuksia.

Keskeiset sisällöt

- kemian merkitys nykyaikana, jatko-opinnoissa ja työelämässä
- atomin rakenne ja jaksollinen järjestelmä pääpiirteissään
- alkuaineiden ja yhdisteiden ominaisuuksia

- aineiden ominaisuuksien selittäminen aineen rakenteen, kemiallisten sidosten ja poolisuuden avulla
- kysymykset tiedonhankinnan lähtökohtana
- turvallinen työskentely, aineen erotusmenetelmät, aineiden ominaisuuksien tutkiminen, havainnointi ja johtopäätösten tekeminen

KURSSI 2: Ihmisen ja elinympäristön kemiaa (KE2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa orgaanisiin yhdisteisiin ja ainemäärään liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen orgaanisiin yhdisteisiin, ainemäärään ja pitoisuuteen liittyviä ilmiöitä
- ymmärtää, kuinka kemiallinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa mallintamisen välineenä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tarkastellaan orgaanisten yhdisteiden ja yhdisteryhmien ominaisuuksia. Tutustutaan ainemäärän käsitteeseen ja liuoksiin.

Keskeiset sisällöt

- kemian merkitys hyvinvoinnin ja terveyden kannalta
- orgaanisten yhdisteiden, kuten hiilivetyjen, happi- ja typpiyhdisteiden, rakenteiden mallintaminen ja kuvaaminen erilaisilla malleilla
- avaruusrakenne ja isomeria
- orgaanisten yhdisteiden ominaisuuksien selittäminen rakenteen avulla
- ainemäärä ja pitoisuus
- työvälineiden ja reagenssien käyttö sekä liuosten valmistus

- aineen rakenteen analyysimenetelmät, kuten spektroskopia
- orgaanisten yhdisteiden nimeäminen ja piirtäminen

Syventävät kurssit

KURSSI 3: Reaktiot ja energia (KE3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa reaktioihin liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen reaktioihin liittyviä ilmiöitä
- ymmärtää aineen ja energian häviämättömyyden merkityksen kemiassa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla käsitellään erilaisia kemiallisia reaktioita sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti.

Keskeiset sisällöt

- kemian merkitys energiaratkaisujen ja ympäristön kannalta
- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu ja tasapainottaminen
- epäorgaanisten ja orgaanisten yhdisteiden reaktioita sekä niiden sovelluksia
- aineen häviämättömyys kemiallisessa reaktiossa ja sen yksinkertainen laskennallinen käsittely
- energian häviämättömyys kemiallisessa reaktiossa, sidosenergia ja Hessin laki
- kaasujen ominaisuudet ja yleinen tilanyhtälö
- reaktioiden tutkiminen kokeellisesti, titraus analyysimenetelmänä, tutkimustulosten käsitteleminen, tulkitseminen ja esittäminen

KURSSI 4: Materiaalit ja teknologia (KE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa materiaaleihin ja teknologiaan liittyviä kemian käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön ja yhteiskunnan ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen materiaaleihin ja sähkökemiaan liittyviä ilmiöitä
- harjaantuu ilmaisemaan itseään kemialle ominaisilla tavoilla ja analysoimaan eri tietolähteiden argumentointia
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tuotosten muodostamisessa.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla käsitellään sähkökemialla ja sen eri sovelluksia. Tutustutaan metallien ja epämetallien ominaisuuksiin sekä polymeereihin.

Keskeiset sisällöt

- kemian merkitys teknologiassa ja yhteiskunnassa
- metallien ja polymeerien ominaisuudet, käyttö ja elinkaari
- atomin ulkoelektronirakenne ja jaksollinen järjestelmä alkuaineiden jaksollisten ominaisuuksien selittäjänä
- hapetusluvut ja hapetus-pelkistysreaktiot
- sähkökemian keskeiset periaatteet: jännitesarja, normaalipotentiali, kemiallinen pari ja elektrolyysi
- kemiallisten reaktioiden laskennallinen soveltaminen
- tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointi ja suunnittelu
- yhteistyön rooli kemiallisen tiedon tuottamisessa

KURSSI 5: Reaktiot ja tasapaino (KE5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa reaktioiden ja kemiallisen tasapainon käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen reaktioihin ja kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä
- osaa käyttää laskennallisia ja graafisia malleja reaktionopeuden ja kemiallisen tasapainon kuvaamisessa, selittämisessä ja ennusteiden tekemisessä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla käsitellään kemiallisia tasapainoreaktioita ja niiden sovelluksia.

Keskeiset sisällöt

- kemian merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa
- kemiallisen reaktion nopeus ja siihen vaikuttavia tekijöitä
- homogeeninen ja heterogeeninen tasapaino sekä tasapainotilaan vaikuttaminen
- happo-emästasapaino, vahvat ja heikot protolyytit ja puskuriliuokset
- tasapainoon liittyvät graafiset esitykset
- homogeenisen ja happo-emästasapainon laskennallinen käsittely
- tutkimustulosten ja -prosessin arviointi

5.11 Filosofia

Filosofinen ajattelu tarkastelee koko todellisuutta ja eri tapoja hahmottaa sitä. Sen kysymyksen asettelujen tunteminen on olennainen osa yleissivistystä. Filosofiasa ongelmia jäsennetään käsitteellisesti ja keskustellen. Filosofisen ajattelun opiskeleminen harjaannuttaa punnitsemaan käsitysten perusteluja järkipärisesti. Kyseenalaistavan ja perusteita etsivän luonteensa ansiosta filosofia auttaa hahmottamaan ja jäsentämään nykypäivän jatkuvasti kasvavaa informaatiotulvaa. Tällä tavoin filosofian opiskelu edistää opiskelijoiden yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia.

Filosofiassa opiskelija oppii jäsentämään käsitteellisesti arvoja, normeja ja merkityksiä koskevia kysymyksiä. Tämä edistää opiskelijan kykyä eettiseen pohdintaan ja sen ymmärtämiseen, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Filosofian opiskelu opettaa hahmottamaan laajoja käsitteellisiä kokonaisuuksia ja yhteyksiä. Se auttaa näkemään, miten eri tieteenalojen ja ajatteluperinteiden käsitykset rakentuvat ja eroavat toisistaan.

Filosofian opiskelu kehittää arvostelukykyä sekä edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Filosofissa tuetaan opiskelijoiden perusteltujen yksilöllisten näkemysten muodostamista ja kykyä osallistua järkiperäiseen keskusteluun. Kun opiskelijat paneutuvat filosofisiin kysymyksiin, joihin ei ole yksinkertaisia ratkaisuja, he oppivat muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Mutkikkaiden kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijoissa kykyä luottaa omiin ajattelutaitoihinsa ja yksilöllisiin mahdollisuuksiinsa selvittää vaikeitakin ongelmia. Filosofian opiskelu tukee opiskelijoiden kasvua aktiivisiksi ja vastuullisiksi sekä toisia ja yhdenvertaisuutta kunnioittaviksi kansalaisiksi.

Opiskelija osaa hahmottaa yhteiskunnallisen keskustelun eettisiä ja maailmankatsomuksellisia yhteyksiä sekä ymmärtää ideologioiden merkityksen poliittisessa keskustelussa ja osallistumisessa.

Opetuksen tavoitteet

Filosofian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja filosofian perinteessä ja ajankohtaisiin kysymyksiin sovellettuina
- osaa käsitteellisesti eritellä, jäsentää ja arvioida informaatiota, erityisesti erilaisia väitteitä, niiden merkityksiä ja perusteluja
- hallitsee johdonmukaisen argumentaation perustaidot ja oppii sitä kautta luottamaan omaan ajatteluunsa sekä arvioimaan sitä kriittisesti ja pohtimaan sen rajoja eri tieteenaloilla ja arkielämässä

- oppii pohtimaan ja jäsentämään käsitteellisesti laajoja kokonaisuuksia sekä ajattelemaan ja toimimaan arvostelukykyisesti niin eettisissä kysymyksissä kuin muillakin elämänalueilla myös informaation ollessa epävarmaa ja ristiriitaista
- osaa hahmottaa yhteiskunnallisen keskustelun eettisiä ja maailmankatsomuksellisia yhteyksiä sekä ymmärtää ideologioiden merkityksen poliittisessa keskustelussa ja osallistumisessa
- kehittää taitojaan median sisällöntuottajana, käyttäjänä, tulkitsijana ja kriittisenä arvioijana

Arviointi

Filosofiassa arviointi kohdistuu ajattelun taitojen ja keskeisten käsitteiden hallintaan sekä kykyyn ilmaista filosofista ajattelua. Tämä tarkoittaa kykyä kriittisesti eritellä ja problematisoida informaatiota, hahmottaa ja täsmentää sen käsitteellistä rakennetta sekä esittää asiasta perusteltu arvostelma.

Arvioinnin tulee tukea ja kehittää opiskelijan taitoa arvioida omaa ajatteluaan ja rohkaista opiskelijoita oman opiskelunsa suunnitteluun ja kehittämiseen. Kurssien arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, ja filosofian yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan kurssikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

Filosofian pakollinen ja syventävät kurssit arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10. Soveltavista kursseista annetaan suoritusero (S/H).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Lukioille yhteiset aihekokonaisuudet kulkevat läpi filosofian opintojen.

Opinnoissa korostuvat seuraavat tavoitteet, jotka ovat linjassa yhteisten aihekokonaisuuksien tavoitteiden kanssa.

Opiskelija

- ymmärtää poliittisen diskurssin filosofiset taustat ja osaa huomioida työelämään liittyviä eettisiä kysymyksiä (aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä)

- ymmärtää ihmisen henkisen ja fyysisen terveyden holistisena kokonaisuutena ja osaa arvioida sen toteutumista hyvän elämän osana (hyvinvointi ja turvallisuus)
- ymmärtää kestävä elämäntavan merkityksen omassa ja muiden ihmisten elämässä (kestävä elämäntapa ja globaali vastuu)
- osaa arvioida globaaleja ekologisia muutoksia ja arvioida niiden yhteiskunnallisia ja ideologisia taustoja (kestävä elämäntapa ja globaali vastuu)
- ymmärtää inhimillisen elämänmuodon haasteita yhteydessä kestävään kehitykseen ja tulevaisuuden globaaleihin tavoitteisiin ja vastuisiin (kestävä elämäntapa ja globaali vastuu)
- ymmärtää kielen käyttöön ja tulkintaan liittyvää moninaisuutta ja kulttuurisen vuoropuhelun erilaisia käytäntöjä (kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys)
- ymmärtää filosofian teorian ja harjoittamisen erilaisia perinteitä osana laajempaa kulttuurituntemusta (kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys)
- ymmärtää kriittisen medialukutaidon ja filosofisen käsiteanalyysin merkityksen me-dian hallitsemassa maailmassa (monilukutaito ja mediat)
- ymmärtää teknologisen kehityksen aiheuttamat yhteiskunnalliset ja eettiset haasteet osana ihmisen olemusta ja elämänmuotoa (teknologia ja yhteiskunta)
- ymmärtää filosofisen estetiikan kysymyksenasetteluja sekä esteettisten arvojen ja elämänasenteen merkityksen

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Filosofian opinnoissa pyritään tekemään yhteistyötä yli oppiainerajojen monipuolisilla ja yksikkökohtaisesti luontevilla tavoilla, etenkin yhteneväisten oppisisältöjen osalta. E erityisen hyvin filosofian kanssa yhteen soveltuvia aineita ovat uskonto, elämäntutkimustieto, psykologia ja historia.

Myös yksikköjen keskinäiset yhteistyö- ja etäopetusmahdollisuudet otetaan opetuksen suunnittelussa, organisoinnissa ja läpiviennissä harkitusti huomioon.

Paikallisuuden ilmeneminen oppiaineessa

Paikallisuutta pyritään huomioimaan esimerkiksi esittäjävierailujen muodossa. Myös erilaisia vierailuja niin seutu- kuin valtakunnallisesti kiinnostavissa kohteissa ja kulttuurita-pahtumissa pyritään mahdollisuuksien mukaan järjestämään.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijälähtöisyyttä filosofiassa korostetaan seuraavilta osin:

- arviointi
- opetusmenetelmät ja niiden monipuolinen variointi +
- vaihtoehtoiset kurssien toteuttamisen tavat
- myönteisen, huomioonottavan, tasa-arvoisen ja keskusteleavan opiskeluilmapiirin tärkeyden korostaminen

Kurssien suoritusjärjestys

F11 suoritetaan ensimmäisenä, sen jälkeen suoritusjärjestys on vapaa.

Pakollinen kurssi

KURSSI 1: Johdatus filosofiseen ajatteluun (F11)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- muodostaa perustellun käsityksen filosofian luonteesta ja menetelmistä tutustumalla filosofisiin ongelmiin ja niiden mahdollisiin ratkaisuihin
- oppii arvioimaan väitteiden totuutta sekä harjaantuu esittämään ja vaatimaan eri-laisille mielipiteille ja väitteille perusteluja sekä hahmottamaan esitettyjen perustelujen rakennetta ja arvioimaan niiden pätevyyttä
- tuntee ja oppii erilaisten harjoitusten kautta soveltamaan filosofian työtapoja, kuten oletusten kyseenalaistamista, käsitteiden luokittelua ja määrittelemistä sekä ajatuskokeiden ja vastaesimerkkien käyttöä

- perehtyy joihinkin keskeisiin filosofisiin kysymyksiin ja niihin liittyviin käsitteellisiin erotteluihin
- tuntee perustavia tieto-opillisia erotteluja, osaa eritellä ja arvioida kriittisesti erilaisia tiedollisia uskomuksia ja tutustuu tietämiseen joissain lukion oppiaineissa
- ymmärtää filosofian syntyhistoriaa ja filosofian merkityksen läntiselle kulttuurille ja ihmiselle.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään filosofisen ajattelun perusteisiin, filosofian osa-alueisiin ja niiden keskeisiin kysymyksenasetteluihin sekä filosofian synty- ja kehityshistoriaan. Lisäksi kurssi antaa välineitä ymmärtää tiedon luonnetta ja argumentaatiota.

Keskeiset sisällöt

- mitä filosofia on, filosofisten kysymysten ja filosofisen ajattelun luonne filosofian perinteessä ja ajankohtaisiin ongelmiin sovellettuna
- johdonmukaisen argumentaation ja pätevän päättelyn perusteet ja niiden harjoittaminen suullisesti ja kirjallisesti
- keskeisiä filosofisia peruskysymyksiä ja -erotteluja: henki ja aine, vapaus ja välttämättömyys, käsitteellinen ja empiirinen, objektiivinen ja subjektiivinen
- tiedon ja informaation, arkitiedon ja tieteellisen tiedon sekä tieteen ja pseudotieteen ero
- tiedon ja argumentaation luonne eri tiedonaloilla: miten väitteitä muodostetaan, koetellaan ja perustellaan joissain lukion oppiaineissa
- filosofian suhde tieteelliseen ja uskonnolliseen ajatteluun
- filosofian syntyhistoria ja filosofian merkitys läntisessä eurooppalaisessa kulttuuripiirissä

Syventävät kurssit

KURSSI 2: Etiikka (FI2)

Tavoitteet

- perehtyy filosofisen etiikan keskeisiin käsitteisiin, kysymyksiin ja teorioihin sekä ympäristöfilosofian perusteisiin
- hahmottaa normatiivisten väitteiden luonteen ja suhteen kuvaileviin väitteisiin sekä osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta
- osaa jäsentää oman elämänsä merkityksellisyyttä ja elämänvalintojaan filosofisen käsitteistön avulla
- osaa perustella moraalin velvoittavuuden ja soveltaa moraaliin filosofisia käsite-erotteluja ja johdonmukaista argumentaatiota
- osaa eritellä ja arvioida toimintaa eettisesti sekä kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja arvioitaan filosofisen etiikan välinein
- ymmärtää metaetiikan perusteita
- ymmärtää, mikä on etiikan suhde muihin filosofian osa-alueisiin.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään filosofisen etiikan perusteisiin ja moraalin luonteeseen normijärjestelmänä. Lisäksi kurssilla läpikäydään erilaisia filosofisia teorioita hyvästä elämästä ja pohditaan elämään ja ympäristöön liittyviä moraaliongelmia ja niiden ratkaisuja.

Keskeiset sisällöt

- moraali ja sitä pohtiva normatiivinen ja soveltava etiikka; hyve-, seuraus-, sopimus-, oikeus- ja velvollisuusetiikan perusteet
- moraalin luonne normijärjestelmänä ja sen ero juridisiin ja tapanormeihin perustuviin järjestelmiin, moraalinen relativismi
- filosofisia teorioita elämän hyvydestä ja merkityksellisyydestä sekä hyvästä elämäntavasta
- etiikka ja yksilön moraaliset ratkaisut: ihmissuhteet ja elämänvalinnat
- eläimiä ja ympäristöä koskevia eettisiä kysymyksiä
- moraalin suhde todellisuuteen, tietoon, totuuteen ja kieleen

KURSSI 3: Yhteiskuntafilosofia (FI3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin sekä perusnäkemyskysymyksiin yksilön suhteesta yhteisöihin, yhteiskuntaan ja valtioon
- oppii käyttämään keskeisiä filosofisia käsitteitä yhteiskunnallisen ja poliittisen toiminnan jäsentämiseen sekä omien yhteiskunnallisten ratkaisujensa perustelemiseen
- oppii erittelemään oikeudenmukaisuutta, vallankäyttöä ja työnjakoa yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toiminnassa
- oppii arvioimaan käsitteellisesti yhteiskunnallisen järjestyksen rakentumista, perustelemista ja oikeutusta
- osaa soveltaa oppimaansa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin
- ymmärtää yhteiskuntafilosofisten kysymysten historiallisia taustoja

Lyhyt kuvaus

Kurssilla keskitytään yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen ja perehdytään yhteiskunnallisten instituutioiden olemassaolon ja oikeutuksen kysymyksiin, oikeudenmukaisuuden eri muotoihin ja poliittisiin järjestelmiin. Lisäksi tutustutaan vallan käsitteisiin ja muotoihin, yhteiskunnallisiin uhkiin ja jännitteisiin ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Kurssilla läpikäydään yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä sekä nykyisyyden että menneen historian näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- yhteiskuntajärjestyksen ja yhteiskunnallisten instituutioiden olemassaolo ja oikeuttaminen: yksilö- ja yhteisökeskeiset teoriat yhteiskunnasta, yhteiskuntasopimus-teoriat
- oikeudenmukaisuuden eri muodot, niiden perusteleminen ja soveltaminen
- vallan käsite ja muodot, vallan oikeuttaminen, demokratian muodot ja kilpailijat, anarkismi
- työnjako, talous ja hyvinvointi, talouden toimintaperiaatteiden ja omistamisen oikeuttaminen

- poliittiset ihanteet ja niiden toteuttaminen: vapaus, tasa-arvo ja solidaarisuus; konservatismi, liberalismi ja sosialismi; kansallisvaltiot ja globaali näkökulma
- yhteiskunnalliset jännitteet ja ristiriidat sekä niiden ratkaiseminen: oikeusvaltio ja sen vaihtoehdot, yhteiskuntajärjestyksen luhistuminen – sodat, sisällissodat, terrori sekä holokausti ja muut kansanvainot yhteiskuntafilosofisina ongelmina
- ajankohtaisia yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä: sukupuolen rakentuminen, informaatioteknologia, kulttuurien kohtaaminen, kestävän tulevaisuuden rakentaminen
- yhteiskuntafilosofioiden historiallinen konteksti

KURSSI 4: Tieto, tiede ja todellisuus (FI4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa filosofisia, eri tieteisiin ja arkielämään perustuvia käsityksiä todellisuuden rakenteesta
- osaa eritellä ja arvioida filosofisia teorioita todellisuudesta, totuudesta, tiedosta ja tieteestä
- osaa jäsentää ja eritellä tieteellisen tutkimuksen, päättelyn ja selittämisen luonnetta
- osaa jäsentää havainnon ja tiedon sekä tieteellisten teorioiden ja mallien suhdetta todellisuuteen
- oppii hahmottamaan erityistieteiden tieteenfilosofisia kysymyksiä joissain lukion oppiaineissa
- ymmärtää logiikan ja loogisen päättelyn periaatteita
- ymmärtää ontologian, epistemologian ja kielifilosofian kysymysten väliset suhteet.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään metafysiikan keskeisiin kysymyksiin ja käsitteisiin.

Lisäksi

tarkastelussa ovat ontologian ja epistemologian keskeiset aihepiirit. Kurssiin kuuluu

myös tiedettä, tutkimusta ja tieteellistä selittämistä koskeva osuus sekä perusteet logiikasta ja kielifilosofiasta.

Keskeiset sisällöt

- metafysiikan keskeiset kysymykset ja käsitteet, erilaisia käsityksiä metafysiikan luonteesta ja todellisuuden perusrakenteesta
- olemassaolon kysymyksiä: muutos ja pysyvyys, oliot ja ominaisuudet, mahdollinen ja välttämätön, reaalin ja virtuaalinen
- todellisuuden ilmeneminen ja hahmottaminen
- totuuden luonne ja totuusteoriat
- tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja menetelmät, tieteellinen päättely; ilmiön, tutkimusaineiston, mallin ja teorian käsitteet sekä niiden keskinäinen suhde
- selittäminen ja tieto luonnon- ja ihmistieteissä sekä formaaleissa tieteissä: tietäminen ja ennustaminen, ymmärtäminen ja tulkinta
- logiikan perusteet ja kielellisten ilmausten analyysi ja erittely

Soveltava kurssi

KURSSI 5: Kertauskurssi (FI5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa lukiofilosofiaa kokonaisuutena, osaa yhdistää eri filosofian alueita toisiinsa ja kykenee erittelemään niiden sisältöä.
- kertaa metafysiikan ja mielenfilosofian, epistemologian ja tieteenfilosofian, logiikan ja kielifilosofian, etiikan ja yhteiskuntafilosofian keskeiset teemat ja filosofit.
- ymmärtää filosofisten kysymysten ja niiden annettujen vastausten moninaisuuden ja epädogmaattisen luonteen.

- hallitsee filosofisen argumentaation ja osaa tuottaa sen mukaista asiatekstiä

Lyhyt kuvaus

Kurssi toimii sekä filosofian kertauskurssina, jossa läpikäydään kurssien 1-4 keskeiset sisällöt, käsitteet, kysymyksenasettelut, filosofiset suuntaukset ja filosofit että synteettisenä katsauksena filosofian historiaan. Kurssi valmentaa myös filosofisen tekstin erityispiirteiden hahmottamiseen sekä antaa valmiuksia ylioppilaskirjoituksissa edellytettävään vastaustekniikkaan.

Keskeiset sisällöt

- filosofian ominaisluonne ja suhde muihin tieteisiin ja uskontoon
- filosofian synty ja filosofinen asenne
- metafysiikan, ontologian ja mielenfilosofian perusteet
- tieto-opin, logiikan kielifilosofian ja tieteenfilosofian perusteet
- nykyfilosofian suuntaukset
- etiikan ja yhteiskuntafilosofian perusteet

5.12 Psykologia

Ihmisen toimintaa tutkivana tieteenä psykologia antaa opiskelijalle valmiuksia havainnoida ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä. Psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla opiskelija voi omakohtaisesti tunnistaa, tiedostaa ja käsitellä psyykkisiä ilmiöitä.

Psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä, muiden ihmisten ymmärtämistä ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä.

Psykologian yhtäältä empiirinen ja toisaalta pohdiskeleva ote luo opiskelijalle mahdollisuuden kehittää omaa kriittistä ajatteluaan. Opiskelussa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologian antamia mahdollisuuksia.

Opetuksessa luodaan edellytykset psykologisen tiedon ymmärtämiseen ja omakohtaiseen soveltamiseen. Opiskelijaa autetaan oivaltamaan

psykologisen tiedon yhteys sosiaaliin, kulttuuriin ja ajankohtaisiin kysymyksiin sekä ymmärtämään psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta.

Psykologian opetus on luonteeltaan tutkimusperustaista. Tässä tarkoituksessa opetuksessa käsitellään psykologisen tiedon luonnetta ja tiedonmuodostuksen menetelmiä painottaen ajankohtaisen tutkimuksen ja tutkimusperinteen keskeisiä aihesisältöjä. Opetuksessa tämä tutkimusperustaisuus ja aihesisällöt kytketään ihmisen jokapäiväisen toiminnan ja arjen ymmärtämiseen eli tuodaan tutkimustieto lähelle opiskelijaa.

Opetuksen tavoitteet

Psykologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vuorovaikutukseen
- hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä, kysymyksenasetteluja ja tiedonhankinta-keinoja sekä tuntee psykologian tutkimustuloksia ja pystyy niiden pohjalta arvioimaan tieteellisen tiedon ja tutkimusmenetelmien mahdollisuuksia ja rajoituksia
- ymmärtää psykologiaan ja psykologiseen tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja osaa soveltaa tietojaan myös psykologisten tutkimusten arviointiin
- ymmärtää psykologista tietoa siten, että pystyy soveltamaan tietojaan arkielämäänsä, elämäntilanteidensa ja mahdollisuuksiensa tunnistamiseen, oman psyykkisen kasvunsa ja hyvinvointinsa edistämiseen, opiskeluunsa sekä ajattelunsa, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen
- osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta ja pätevyyttä
- osaa hyödyntää psykologista tietoa oppiainerajat ylittävien aiheiden ja ilmiöiden erittelyyn

- osaa soveltaa psykologista tietoa tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kestävän kehityksen edistämiseen.

Arviointi

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijoiden sekä tiedolliseen osaamiseen että kykyyn soveltaa psykologista tietoa arkipäivän tilanteisiin ja elämään. Arvioinnissa painotetaan tiedon muokkaamistaitoa ja kokonaisuuksien hallintaa yksittäisten tietojen toistamisen sijasta. Opiskelija osoittaa monipuolisilla tavoilla, että hän on ymmärtänyt keskeiset sisällöt ja pystyy arvioimaan ja soveltamaan oppimaansa tietoa.

Pakollinen ja syventävät kurssit arvioidaan arvosanoilla 4-10. Soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/H).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjäyys ja työelämä

Opiskelijaa autetaan ymmärtämään oma asemansa ja roolinsa ryhmän ja yhteiskunnan jäsenenä ja ohjataan ottamaan vastuuta itsestään ja muista. Opiskelija ymmärtää asiantuntijuuden merkityksen omassa ja muiden työskentelyssä. Opiskelijoita rohkaistaan toimimaan luovasti, ratkaisemaan ongelmia ja pitämään yllä motivaatiota.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Opiskelija saa välineitä itsetuntemuksen lisäämiseen, identiteetin vahvistamiseen ja mielenterveyden ylläpitämiseen. Opiskelija ymmärtää yhteisöllisyyden merkityksen omassa ja toisten hyvinvoinnissa.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Opiskelija ymmärtää psyyken ja ympäristön vuorovaikutuksen.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Opiskelija tiedostaa sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutuksen oman kulttuuri-identiteettinsä ja persoonallisuutensa muodostumisessa. Opiskelija oppii ymmärtämään ja sietämään erilaisuutta.

Monilukutaito ja mediat

Opiskelija oppii psykologisen kielen ja osaa soveltaa psykologista sanastoa ja teorioita myös arkielämääns. Opiskelija oppii ja ymmärtämään psykologista tieteellistä tekstiä ja harjoittelee psykologisten tutkimusten tekemistä.

Opiskelija ymmärtää vastuullisuutensa tiedonkäyttäjänä.

Teknologia ja yhteiskunta

Opiskelija ymmärtää psykologisen tiedon muuttumisen tieteen ja teknologian kehittymisen myötä. Opiskelija rohkaistaan käyttämään teknologiaa omassa opiskelussaan luovasti ja omia tarpeitaan vastaavasti. Opiskelija tiedostaa teknologian kehityksen vaikutuksen ihmisen psyykeen ja sosiaalisiin suhteisiin.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Mahdollisuuksien mukaan toteutetaan oppiainerajat ylittävää yhteistyötä muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Voidaan toteuttaa vierailuina paikallisiin kohteisiin, paikallisten vierailijoiden vierailuina oppitunneilla.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijalle annetaan mahdollisuus luoda oma oppimispolku ja mahdollisuus kurssien yksilölliseen suorittamiseen.

Kurssien suoritusjärjestys:

PS1 suoritetaan ensimmäisenä, sen jälkeen suoritusjärjestys on vapaa.

Syventävät kurssit

KURSSI 1: Psyykkinen toiminta ja oppiminen (PS1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää biologisten, psyykkisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden merkityksen ihmisen toiminnan selittämisessä ja ymmärtämisessä

- tuntee psykologian keskeisiä aihepiirejä, kuten tunteet, motivaatio ja kognitiiviset toiminnot, sekä osaa havainnoida ja pohtia ihmisen toimintaa ja omaa psyykkistä hyvinvointiaan näitä kuvaavien käsitteiden avulla
- perehtyy oppimisen prosesseihin liittyvään psykologiseen tietoon ja osaa pohtia omaa opiskeluaan sen pohjalta
- osaa esittää esimerkkejä psykologisen tutkimuksen aihepiireistä ja niihin liittyvistä tutkimuksista sekä analysoida ja arvioida tiedon tutkimusperusteita
- ymmärtää psykologisen tiedon perustuvan tutkimukseen ja tunnistaa tieteellisen ajattelun peruspiirteitä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla opiskelija saa perustiedot ihmisen psykologisista toiminnoista kuten tunteista, motivaatiosta, tiedonkäsittelystä ja oppimisesta. Kurssilla tutustutaan psykologisen tutkimuksen tekemiseen sekä ihmisen toiminnan selittämiseen ja ymmärtämiseen biologisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kautta.

Keskeiset sisällöt

Tietoinen ja tiedostamaton psyykkinen toiminta

- ihmisen toimintaan vaikuttavat biologiset tekijät sekä perustieto hermoston toiminnasta
- perustietoa tunteista ja motivaatiosta
- kognitiivisten tulkintojen merkitys ihmisen toiminnassa
- Sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutus ihmisen toimintaan
- perustietoa sosiaalistumisesta ja normien omaksumisesta
- esimerkkejä yksilön toimintaan vaikuttavista tilannetekijöistä

Perehtyminen johonkin valinnaiseen ilmiöön, kuten aggressiivisuus, jännittäminen, riippuvuudet, syömiskäyttäytyminen, sosiaalinen vuorovaikutus, onnellisuus tai rakkaus

Opiskelu ja oppiminen psykologian näkökulmista

- oppimisen biologinen, kognitiivinen ja sosiokulttuurinen perusta
- tehokkaat opiskelumenetelmät
- motivaatio ja oppiminen
- Psykologisen tiedon muodostuminen
- psykologian tutkimuskohteet
- arkitiedon ja tieteellisen tiedon ero
- esimerkkejä psykologian tutkimusmenetelmistä

KURSSI 2: Kehittyvä ihminen (PS2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tietää, miten ihmisen kehitystä tutkitaan, ja osaa arvioida tiedon perusteita
- osaa eritellä ihmisen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja niiden vuorovaikutusta
- perehtyy kehityksen osa-alueisiin ja osaa eritellä niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä osaa selittää kehityksen jatkuvuutta yksilön elämänkaaren aikana
- perehtyy erityisesti lapsuus- ja nuoruusiän psykologiaan ja niihin liittyvään teoria- ja tutkimustietoon
- tuntee hermoston toiminnan periaatteita sekä ymmärtää niiden yhteyden yksilön psyykkiseen kehitykseen
- osaa arvioida kehityspsykologista tietoa ja soveltaa sitä itsensä ja muiden ihmisten ymmärtämiseen.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tutustutaan yksilön kehitykseen elämänkaaren aikana, perehdytään etenkin lapsuus- ja nuoruusiän kehitykseen. Kehityspsykologisen tiedon avulla opiskelija saa paremmat valmiudet ymmärtää itseään ja muita.

Keskeiset sisällöt

Kehityksen tutkiminen

Kehityksen osa-alueet ja niihin vaikuttavat tekijät lapsuudessa ja nuoruudessa

- fyysis-motorinen kehitys
- kognitiivinen kehitys
- emotionaalinen kehitys
- psykososiaalinen kehitys
- minuuden ja minäkäsityksen kehitys

Nuoruusiän psyykkinen kehitys ja sen erityiset haasteet

- ajattelun kehitys
- identiteetin kehitys: henkilökohtainen, sosiaalinen ja kulttuurinen identiteetti
- sukupuoli-identiteetti ja seksuaalisuuden kehittyminen
- toiminnanohjauksen kehitys ja sen hermostollinen tausta

Kehityksen jatkuvuus elämänkaaren aikana

- elämänkaaren käsite
- kehitykseen vaikuttavien tekijöiden vuorovaikutus
- jokin kehityksen jatkuvuutta selittävä teoria

Kehitykseen vaikuttavat biologiset ja sosiokulttuuriset tekijät

- hermoston kypsyminen
- aivojen muovautuminen elämänsä aikana
- perimän ja ympäristön vuorovaikutus
- varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhteet
- sosialisatio ja kulttuurierot kehityksessä

KURSSI 3: Tietoa käsittelevä ihminen (PS3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa kognitiivista toimintaa ohjaavia yleisiä periaatteita ja osaa soveltaa niitä kognitiivisten ilmiöiden tarkastelemiseen
- perehtyy kognitiivisiin perustoimintoihin eli havaitsemiseen, tarkkaavaisuuteen ja muistiin sekä yhteen korkeamman kognitiivisen toiminnan ilmiöön, kuten päätöksenteko, ongelmanratkaisu, asiantuntijuus tai kielelliset toiminnot
- perehtyy kognitiivisten toimintojen tutkimukseen ja pystyy arvioimaan sitä
- ymmärtää kognitiivisen toiminnan hermostollista perustaa ja yhteyksiä psyykkisiin toimintoihin.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään ihmisen tiedonkäsittelyn toimintoihin kuten havaitsemiseen, muistiin, ongelmanratkaisuun ja kieleen ja niiden hermostolliseen pohjaan. Perehdytään kognitiivisten toimintojen tutkimusmenetelmiin, tuloksiin ja sovelluksiin.

Keskeiset sisällöt

- kognitiivisen toiminnan periaatteita, kuten sisäiset mallit ja havaintokehä
- kognitiivisten toimintojen neuropsykologinen perusta
- kognitiivisen psykologian ja aivotutkimuksen tutkimusmenetelmiä
- havaitseminen, tarkkaavaisuus ja muisti kognitiivisina perustoimintoina sekä niiden biologinen perusta
- jonkin valinnaisen korkeampitasoisen kognitiivisen toiminnon tarkasteleminen, esimerkiksi kieli, ongelmanratkaisu, päätöksenteko tai asiantuntijuus

KURSSI 4: Tunteet, psyykkinen hyvinvointi ja mielenterveys (PS4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu tunteita ja mielenterveyttä koskevaan tutkimukseen ja ymmärtää, miten näitä aiheita voidaan tutkia, ja osaa arvioida tutkimuksia kriittisesti

- osaa kuvata, miten emootiot syntyvät biologisten ja kognitiivisten tekijöiden vuorovaikutuksessa, ja pohtia niiden kulttuurisidonnaisuutta
- osaa eritellä tunteiden merkitystä vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille
- tuntee psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ja psyykkisen tasapainon ylläpitämisen keinoja
- osaa tarkastella omaa psyykkistä hyvinvointiaan psykologisen tiedon valossa ja saa perusteita tehdä omaa hyvinvointiaan tukevia ratkaisuja
- ymmärtää mielenterveyteen vaikuttavia psykologisia, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä
- tunnistaa yleisimmät mielenterveyden häiriöt ja ongelmat sekä ymmärtää mielen-terveyden ja sen ongelmien määrittelyn haasteellisuuden
- syventyy vähintään yhden mielenterveyden häiriön syihin, oireisiin ja hoitoon.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tarkastellaan tunteita, stressiä, unta, psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Kurssilla tutustutaan yleisimpiin mielenterveyden häiriöihin.

Keskeiset sisällöt

- tunteiden muodostuminen ja vähintään yhden tunteen biologinen perusta
- tunteet psykologisen tutkimuksen kohteena
- tunteiden universaalisuus ja kulttuurisidonnaisuus
- tunteiden merkitys itseymmärryksen välineenä
- psyykkinen hyvinvointi ja psyykkisen tasapainon ylläpitäminen
- uni ja nukkuminen hyvinvoinnin osatekijöinä
- stressi, kriisit ja niistä selviytymisen keinot
- keskeiset mielenterveyden ongelmat ja niiden hoito
- mielenterveyden ongelmien syntyä selittäviä tekijöitä
- sosiaalisen ympäristön merkitys yksilön hyvinvoinnille

KURSSI 5: Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen (PS5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää persoonallisuus-käsitteen laaja-alaisuuden
- tunnistaa ja osaa selittää keskeisiä yksilöiden välisiä eroja, kuten temperamentti, persoonallisuuden piirteet, älykkyys, lahjakkuus ja tulkintatyyli
- tuntee yksilöllisten erojen biologista perustaa
- tutustuu persoonallisuutta ja sosiaalipsykologiaa koskevaan tutkimukseen
- syventää ymmärrystään psykologian tutkimusmenetelmistä yksilöllisten erojen ja persoonallisuuspsykologian tutkimuksen osalta
- osaa tarkastella yksilön toimintaa persoonallisuuden, tilannetekijöiden ja kulttuurin vuorovaikutuksen tuloksena
- osaa soveltaa persoonallisuuspsykologista ja sosiaalipsykologista tietoa erilaisuuden ymmärtämiseen.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tarkastellaan ihmisen persoonallisuutta ja yksilöiden välisiä eroja sekä niitä teki-jöitä, jotka vaikuttavat persoonallisuuden ja yksilöllisyyden muotoutumiseen. Esitellään erilaisia tapoja kuvata ja tutkia persoonallisuutta. Tutustutaan sosiaalista vuorovaikutusta koskevaan tietoon, tutkimuksiin ja tutkimusmenetelmiin.

Keskeiset sisällöt

- persoonallisuuden määrittely
- persoonallisuuden pysyvyys ja muuttuvuus
- vähintään kaksi persoonallisuusteoriaa, persoonallisuuden selittämisen mallia tai näkökulmaa, kuten sosiokognitiivinen, psykodynaaminen tai humanistinen psykologia, temperamenttiteoria tai piirreteoria
- yksilöllisten erojen tutkiminen
- tilannetekijöiden ja ryhmäilmiöiden vaikutus yksilön toimintaan yhteisöissä ja sosiaalisissa verkostoissa

- kulttuurin vaikutus persoonallisuuteen, vuorovaikutukseen ja yhteisölliseen toimintaan

Soveltavat kurssit

KURSSI 6: Kertauskurssi (PS6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- luo kokonaiskäsityksen opiskelluista psykologian kursseista
- osaa yhdistellä eri kurssien sisältöjä
- osaa soveltaa psykologista tietoa
- oppii tuottamaan laadukkaita psykologian vastauksia

Lyhyt kuvaus

Kurssilla kerrataan psykologian kurssien keskeisiä asioita. Tarkoituksena on kytkä yhteen eri kurssien aikana opittuja sisältöjä ja luoda kokonaiskuva ihmisen toiminnasta. Lisäksi kurssilla harjoitellaan ylioppilastehtäviin vastaamista erilaisten harjoitusten avulla.

Keskeiset sisällöt

- aikaisempien lukiokurssien ydinasiat

KURSSI 7: Sosiaalipsykologia (PS7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää vuorovaikutussuhteiden merkityksen yksilön kehityksessä
- ymmärtää ryhmämuodostuksen dynamiikkaa
- oppii tuntemaan sosiaalipsykologian tutkimusmenetelmiä

Lyhyt kuvaus

Kurssilla syvennytään siihen, millaiset ilmiöt vaikuttavat ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja erilaisten ryhmien toimintaan. Tavoitteena on oppia ymmärtämään itseä ryhmän jäsenenä ja ymmärtämään, mitkä eri tekijät vaikuttavat yksilön toimintaan ryhmässä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Asioita opiskellaan osittain toiminnallisten harjoitusten avulla.

Keskeiset sisällöt

- yksilön sosiaalistuminen yhteisön jäseneksi
- ryhmien merkitys ja ryhmädynamiikka
- vuorovaikutus

5.13 Historia

Historian opetus vahvistaa opiskelijan yleissivistystä ja edellytyksiä ymmärtää oman aikansa maailmaa sekä sen muutosprosesseja. Se antaa välineitä nykyisyyden ymmärtämiseen ja avaa näkökulmia tulevaisuuden kehityksen pohtimiseen. Kulttuurien tuntemusta edistävänä oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä sekä tukee opiskelijan valmiuksia toimia aktiivisena ja moninaisuutta ymmärtävänä yhteiskunnan jäsenenä.

Opetuksen lähtökohtana on historian luonne tieteenalana. Huomiota kiinnitetään historiallisen tiedon rakentumisen perusteisiin ja tiedon luotettavuuden kriittiseen arviointiin sekä ilmiöiden moniperspektiiviseen selittämiseen. Historian opiskelu kehittää kykyä hankkia tietoa, erottaa oleellinen tieto epäolennaisesta ja käsitellä laajoja tietokokonaisuuksia. Erityisenä tarkastelun kohteena ovat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden väliset riippuvuussuhteet sekä historian tiedon tulkinnallisuus ja sen käyttö yhteiskunnassa. Historian keskeisiä käsitteitä ovat aika, muutos, jatkuvuus, syy- ja seuraussuhteet sekä historiallinen empatia.

Historian opetuksessa tarkastellaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä, ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta sekä kulttuurin, vallankäytön ja talouden vuorovaikutusta. Perehdytään yksilön merkitykseen ja

mahdollisuuksiin toimijana sekä pohditaan yksilöiden ja väestö- ryhmien toiminnan taustatekijöitä ja motiiveja historiallisissa konteksteissaan. Opetuksessa korostetaan ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä sekä demokratian ja kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia oman aikamme ja tulevaisuuden haasteiden ratkaisemisessa. Suomen historiaa tarkastellaan maailmanhistorian taustaa vasten.

Opetuksen tavoitteet

Historian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee historian laaja-alaisuuden ja ymmärtää kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden monimuotoisuutta
- hallitsee Suomen ja maailmanhistorian päälinjat ja keskeisimmät historialliset prosessit taustoineen ja seurauksineen sekä osaa arvioida niiden merkitystä
- ymmärtää nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtö- kohtana, kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historialliseen jatkumoon ja syventämään historiatietoisuuttaan
- pystyy muodostamaan ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja demokratiaa arvostavan maailmankuvan sekä osaa toimia niitä edistävänä vastuullisena kansalaisena
- osaa analysoida historiallisia ilmiöitä ja ihmisten toimintaa monipuolisesti kunkin ajan omista lähtökohdista
- pystyy rakentamaan menneisyyttä koskevaa tietoa tarkoituksenmukaisia lähteitä käyttäen, arvioimaan sitä kriittisesti sekä ymmärtämään sen monitulkintaisuuden ja suhteellisuuden
- osaa käyttää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisessa ja arvioida kriittisesti historian käyttöä yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinona sekä muissa yhteyksissä
- osaa soveltaa historian osaamistaan nykyisyyden ja tulevaisuuden kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja taloudellisten haasteiden arvioimiseen ja nähdä niihin liittyviä vaihtoehtoisia ratkaisukeinoja.

Arviointi

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historian tiedonalalle ominaisten tietojen ja taitojen hallinta sekä oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttaminen.

Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat ja edistävät opiskelijan valmiuksia rakentaa tiedoistaan jäsentyneitä kokonaisuuksia, erotella olennaista ja epäolennaista tietoa, hallita aikasuhteita ja syy-yhteyksiä sekä arvioida historian ilmiöitä ja historian tiedon käyttöä kriittisesti.

Kurssin arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä, kuten taitoon käyttää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisen välineenä ja valmiuksiin arvioida kriittisesti historian tulkintoja ja käyttöä.

Kurssien arvioinnin perustana oleva jatkuva ja monipuolinen näyttö voi koostua muun muassa sekä yksilöinä että ryhmissä tuotetuista kirjallisista töistä, suullisista esityksistä sekä sähköisistä tuotoksista. Lisäksi voidaan hyödyntää esimerkiksi vertaisarviointia, itsearviointia ja/tai prosessiarviointia.

Arviointikriteerit, joihin kurssiarviointi perustuu, annetaan kurssin alussa. Näin ollen arvosteluperusteet ovat läpinäkyviä ja opiskelija voi palata niihin kurssin aikana.

Valtakunnallisista pakolliset ja syventävät arvioidaan numeroarvosanalla 4 - 10 ja soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä (S/H)

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Historian oppiaineen keskeisiä ja aineelle luontaisia aihekokonaisuuksia ovat erityisesti hyvinvointi ja turvallisuus, kestävä elämäntapa ja globaali vastuu, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat sekä teknologia ja yhteiskunta. Nämä aihekokonaisuudet ovat tiivis osa historian opetusta, jotka voidaan yhdistää miltei mihin tahansa.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Yhteistyötä eri tahojen kanssa tehdään aiheittain ja teemoittain soveltuvilta

osin hyödyntäen esimerkiksi näyttelyitä, teatteriesityksiä ja elokuvia sekä vierailuja. Ympäröivä yhteiskunta näkyy kursseilla riippuen ajankohdasta, ajankohtaisista tapahtumista ja yksilöiden toiminnasta.

Eri oppiaineiden kanssa tehtävä yhteistyö riippuu kurssista ja tilanteesta. Kaikki aineet ovat mahdollisia yhteistyökumppaneita, sillä historiassa käsitellään kaikkea taiteesta teknologian kautta tieteisiin.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Hämeenlinnan seutu ja sen historia näkyy opetuksessa.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Huomioidaan opiskelijoiden oma mikrohistoria. Opiskelijälähtöisyys lähtee siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus tutustua omaan taustaansa – olivatpa juuret sitten suomalaiset, eurooppalaiset tai kansainvälisemmät.

Kurssien suoritusjärjestys

Sitovaa suoritusjärjestystä ei ole, mutta on suositeltavaa suorittaa pakolliset kurssit järjestyksessä Hi1, Hi2 ja Hi3 ennen syventäviä kursseja.

Pakolliset kurssit

1. Ihminen ympäristön ja yhteiskuntien muutoksessa (HI1)

Kurssi tarkastelee yksilön, yhteiskunnan ja luonnon välistä vuorovaikutusta eurooppalaisessa ja globaalissa kulttuuriympäristössä. Opetuksen näkökulma on nykyisyyden selittämisessä sekä historiallisten ilmiöiden pitkän aikavälin tarkastelussa. Kurssilla tutustutaan yhteiskunnallistaloudellisten rakenteiden keskeisiin muutoksiin sekä sosiaali- ja ympäristöhistoriaan maanviljelyksen alusta nykyaikaan. Kurssilla harjoitellaan monipuolisen historiallisen lähdeaineiston hyödyntämistä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisen, luonnon ja yhteiskunnan välisen riippuvuussuhteen ja

haasteet osana kestävää tulevaisuutta

- ymmärtää eurooppalaisten kulttuuripiirien ja yhteiskuntien sekä globaalin talouden järjestelmän muodostumisen keskeiset prosessit
- osaa analysoida väestökehityksen, talouden ja yhteiskuntarakenteiden välisiä riippuvuussuhteita ja haasteita
- osaa arvioida kriittisesti tekniikan, tieteen ja muuttuvan informaation merkitystä ihmisten elinolojen muokkaajana
- osaa tuottaa yksin tai ryhmässä historiallista tietoa ja käyttää tiedon tuottamiseen monipuolista, kriittisesti arvioitua lähdeaineistoa.

Keskeiset sisällöt

Historia tieteenalana

- historian tutkimus, tutkimusmenetelmät ja lähteiden käyttö

Pyyntikulttuureista korkeakulttuureihin ja kauppavaltaioihin

- maanviljely, työnjako ja kulttuurin synty
- suurten jokilaaksojen kulttuurit
- Välimeren talousalue ja yhteiskunnat antiikin aikana

Keskiajan talous ja yhteiskunta

- feodaaliyhteiskunta
- keskiajan väestö, kauppa ja kaupunki

Maailmantalouden syntyminen

- löytöretkien edellytykset ja seuraukset yhteiskunnille
- kolonialismi ja globaalin talouden ensiaskeleet Teollistumisen edellytykset sekä taloudelliset ja yhteiskunnalliset seuraukset
- modernin tieteen ja teknologian kehitys, tuottavuuden kasvu ja elintason nousu
- muutokset sukupuolten asemassa ja työjaossa
- muuttoliikkeet ja ympäristövaikutukset

Modernin kulutusyhteiskunnan kehitys ja talouskasvun rajat

- laajeneva hyvinvointi ja palveluyhteiskunnan synty
- väestöllinen muuntuminen ja sen yhteiskunnalliset edellytykset ja vaikutukset
- 2000-luvun verkottuva maailma

2. Itsenäisen Suomen historia (HI2)

Kurssin tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja taustoineen autonomian ajan loppupuolelta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman kehittyminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen sääty-yhteiskunnasta kansalaisyhteiskuntaan sekä poliittiset, taloudelliset ja kulttuuriset murrokset. Kurssilla perehdytään Suomen historian erilaisiin lähteisiin, muuttuviin tulkintoihin ja historian tiedon käyttöön.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan muotoutumisen kehityskulkuja sekä osaa pohtia tulevaisuuden mahdollisuuksia
- hallitsee suomalaisen yhteiskunnan keskeiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset ja niiden merkityksen 1860-luvulta nykypäivään
- osaa suhteuttaa Suomen valtiollisen kehityksen yleiseurooppalaiseen ja maailmanpoliittiseen taustaan
- ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurielämän sekä aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden ennen ja nykyään
- pystyy arvioimaan Suomen historiasta tehtyjä tulkintoja ja niiden taustalla olevia vaikuttimia historiallisessa kontekstissaan
- osaa eritellä suomalaisuuteen ja suomalaiseen kulttuuriin eri aikoina kuuluneita ihanteita ja niihin liitettyjä mielikuvia sekä niiden vaikutusta nykypäivän Suomeen.

Keskeiset sisällöt

Miten Suomesta tuli Suomi?

- Ruotsin ajan perintö ja autonomian merkitys sekä 1860-luvun murroskausi
- kulttuuriset, yhteiskunnalliset ja sosiaaliset muutokset 1800- ja 1900-lukujen taitteessa

Suomen itsenäistymisprosessi ja itsenäisyyden alkuvuodet

- itsenäistyminen kansainvälisessä kontekstissa

- sisällissodan syyt ja seuraukset sekä eheyttämisen aika

Suomi kansainvälisissä konflikteissa

- turvallisuuspoliittiset vaihtoehdot ennen toista maailmansotaa
- Suomi toisessa maailmansodassa
- Suomen sisäpolitiikka ja asema kansainvälisessä politiikassa kylmän sodan aikana ja sen jälkeen

Kohti nykyistä Suomea

- yhteiskunnan ja talouden rakennemuutokset ja hyvinvointivaltio
- kulttuuri, tiede ja osaaminen
- kulttuurisesti monimuotoistuva ja kansainvälistyvä Suomi

Syventävät kurssit

3. Kansainväliset suhteet (HI3)

Kurssi tarkastelee kansainvälisen politiikan keskeisiä ilmiöitä ja valtasuhteiden muutoksia 1900-luvun alusta nykypäivään. Kurssilla analysoidaan kansainvälistä politiikkaa erilaisten taloudellisten ja ideologisten mallien näkökulmista. Keskeisiä teemoja ovat kilpailun ja yhteistyön välinen jännite, tasapainon ja turvallisuuden tavoittelu sekä erilaisten poliittisten järjestelmien kilpailu. Kurssilla syvennetään tiedon hakemisen, analysoinnin ja tuottamisen taitoja sekä perehdytään kansainvälisiin suhteisiin liittyvien erityyppisten lähteiden tulkintaan ja arviointiin.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee kansainvälisen politiikan peruskäsitteistön ja keskeisimmät teoreettiset selitysmallit
- osaa hyödyntää monipuolisia tietolähteitä ja tunnistaa tiedonvälitykseen liittyvää propagandaa eri aikoina
- osaa eritellä aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen merkityksen kansainvälisten suhteiden historiassa sekä pystyy arvioimaan niiden vaikutusta nykypäivään ja tulevaisuuteen
- osaa analysoida kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen syitä ja vaikutuksia

- seuraa aktiivisesti mediaa, osaa tarkastella kriittisesti ajankohtaisia kansainvälisiä kysymyksiä sekä pystyy arvioimaan konfliktien syitä ja ratkaisumahdollisuuksia.

Keskeiset sisällöt

Kansainvälisen politiikan perusteet

- historian käyttö politiikan välineenä

Kansallisvaltioiden huippukausi ja maailmansotien aika

- imperialismin, nationalismin ja muiden aatteiden vaikutukset kansainväliseen politiikkaan ja yhteiskuntiin
- ensimmäisen maailmansodan seuraukset
- demokraattiset ja totalitaariset valtiot kansainvälisessä politiikassa
- ihmisoikeuskysymykset, holokausti ja muut kansanmurhat
- toinen maailmansota seurauksineen

Jakautunut maailma

- kylmän sodan supervaltakilpailun ideologiset, taloudelliset ja sotilaalliset muodot
- dekolonisaation merkitys ja vaikutukset
- kylmän sodan päättymisen ja sen seuraukset

Keskinäisriippuvuuksien maailma

- Lähi-itä ja muut konfliktialueet sekä vastakkainasettelujen monet muodot
- maailman uudet valtakeskittymät ja niiden vuorovaikutussuhteet
- YK ja muut kansainväliset rauhanrakentajat

4. Eurooppalaisen maailmankuvan kehitys (HI4)

Kurssi tarkastelee yhteiskunnallisen ajattelun, aatteiden ja ihmisoikeuksien kehittymistä sekä myyttisiä, uskonnollisia ja tieteellisiä maailmanselityksiä antiikista nykypäivään. Kurssilla perehdytään kulttuuriperintöön, taiteeseen ja tieteeseen oman aikansa ilmentäjinä Euroopassa. Tarkastelun kohteena on eurooppalainen ihminen, yksilön ja yhteiskunnan suhde, sukupuoli ja arkielämä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Euroopan keskeisen kulttuuriperinnön ja ymmärtää Euroopan kulttuuriin vaikuttaneita tekijöitä
- osaa eritellä tieteen saavutusten merkitystä ja eri aikakausien maailmankuvia
- osaa arvioida erilaisten aatteiden kehitystä sekä niiden vaikutuksia ympäröivään maailmaan
- kykenee analysoimaan kulttuuria sen historiallisessa kontekstissa sekä ymmärtämään kulttuurin ja politiikan keskinäisen vuorovaikutuksen
- osaa tarkastella eurooppalaista kulttuuria osana kulttuurin globalisaatiota.

Keskeiset sisällöt

Antiikin kulttuuripiiri

- kulttuurit ja elämäntavat
- tieteen ensiaskeleet ja demokratian synty

Keskiajan kulttuuri

- keskiaikainen maailmankuva
- uskonto, kulttuuri ja kulttuuripiirien vuorovaikutus

Uuden ajan murros

- renessanssi ja tiedon vallankumous
- reformaation merkitys
- itsevaltiuden ajan kulttuuri

Valistuksen aikakausi

- luonnontieteellisen maailmankuvan kehitys
- valistuksen aatepohja ja sen vaikutukset
- ihmisoikeuksien ja tasa-arvoajattelun syntyminen

Aatteiden ja teollistumisen aika

- keskeiset aatesuuntaukset ja taidevirtaukset
- tiede uskonnon haastajana
- porvariston vuosisata ja yhteiskunnalliset muutokset

Monimuotoinen nykyaika

- massojen aika, populaarikulttuurin synty ja sen kaupallistuminen
- kulttuurin globalisoituminen

- sukupuoliroolien murros
- tieteen kehitys ja median kasvava merkitys

5. Ruotsin itämaasta Suomeksi (HI5)

Kurssi tarkastelee Suomen kehitystä osana Itämeren alueen historiaa autonomian ajalle asti. Kurssilla perehdytään yhteiskunnan, talouden ja ympäristön lisäksi yhteisöjen ja yksilöiden väliseen vuorovaikutukseen, arjen historiaan ja ihmisten elämäntapaan sekä elinkeinoihin historian eri vaiheissa. Kurssilla syvennyttään erityisesti lähiympäristön historian lähteisiin ja erilaisiin tutkimusmenetelmiin.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee suomalaista kulttuuriperintöä
- hahmottaa Suomen historialliset kehityslinjat ja niiden yhteydet Itämeren alueeseen
- kykenee yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseutunsa historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta
- tuntee Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen
- osaa arvioida suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin.

Keskeiset sisällöt

Suomen alue ennen ristiretkiä

- tutkimusmenetelmät ja käsitykset Suomen väestöryhmien alkuperästä
- rautakautinen heimoyhteiskuntien Suomi

Keskiaika

- Itämeren alueen valtiollinen kehittyminen
- kirkollisen ja maallisen vallan muotoutuminen
- yhteiskunta, elinkeinot, elämäntapa ja kulttuuri

Uusi aika

- reformaatio ja vahvistuva hallitusvalta
- Ruotsin suurvaltapyrkimysten vaikutus Suomeen
- sääty- ja maatalousyhteiskunta

- kehittyvä talous

Ruotsista Venäjän osaksi

- Suomen aseman muutos ja yhteiskunnalliset uudistukset Ruotsin ajan lopulla
- Suomen liittäminen Venäjään ja autonomian synty
- kansallinen herääminen, sivistys, tiede ja taide

6. Maailman kulttuurit kohtaavat (HI6)

Kurssilla perehdytään kulttuurin käsitteeseen ja kulttuurieroja koskevan ajattelun muutoksiin sekä tarkastellaan, miten suhtautuminen eri kulttuureihin on vaihdellut ajattelun ja yhteiskuntien rakenteen muuttuessa. Kulttuuri ymmärretään kokonaisvaltaisena käsitteenä. Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisten ja Euroopan ulkopuolisten kulttuurien kohtaamista ja vuorovaikutusta historian eri aikoina.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee kulttuurintutkimuksen peruskäsitteitä ja erilaisia tapoja jakaa maailma kulttuurialueisiin
- tunnistaa kulttuuristen arvojen ja maailmankuvien ilmenemisen arkielämässä ja sosiaalisissa suhteissa
- ymmärtää tarkastelemaisensa kulttuuripiirin historiallisen kehityksen sekä sen arvojen ja elämäntapojen moninaisuuden ja osaa eritellä siihen vuorovaikutuksessa muiden kulttuurien kanssa syntyneitä kulttuurisia eroja ja yhtäläisyyksiä
- osaa analysoida esimerkiksi taiteissa, uskonnossa ja sosiaalisissa rakenteissa esiintyviä kulttuurisia arvoja ja käytäntöjä
- osaa arvioida monikulttuurisuutta historiallisena osana eurooppalaista kulttuuria ja pystyy erittelemään sille annettuja merkityksiä
- osaa kriittisesti eritellä ja arvioida kulttuurisia eroja koskevia väitteitä sekä eri kulttuureihin liitettyjä stereotypioita.

Keskeiset sisällöt

Kulttuurintutkimuksen perusteet ja käsitteet

Kurssilla tarkasteltavaksi kohteeksi valitaan yksi tai useampi seuraavista:

- Amerikan alkuperäiskulttuurit
- Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit
- Aasian kulttuurit
- Afrikan kulttuurit
- arktiset kulttuurit
- Latinalaisen Amerikan kulttuurit
- Lähi-idän kulttuurit

Soveltavat kurssit

7. Kertauskurssi (HI7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on

- syventää opiskelijan valmiuksia vastata erityyppisiin sähköisiin ylioppilaskirjoitus-tehtäviin
- harjoitella aineistotehtävien kirjoittamista kuten dokumentti-, kuva-, kartta-, piirros-, tilasto-, ja vertailutehtäviä
- kehittää opiskelijan valmiuksia analysoida aineistoa lähdekriittisesti
- kehittää opiskelijan lukutekniikkaa sekä kykyä argumentoida historiallisilla tiedoilla
- mitata erilaisilla sähköisillä sovelluksilla ja testeillä (mm. Moodle, Socrative) opiskelijan tiedollisia valmiuksia
- kehittää vastaustekniikkaa ja kykyä parantaa omia vastauksiaan yksilö- ja ryhmä-tehtävänantojen avulla
- antaa yksilöllistä palautetta opiskelijalle hänen mahdollisista kehittämistarpeistaan tai kyvyistään kirjoittaa selkeitä ja kiitettäviä esseevastauksia.

Keskeiset sisällöt

- laadukkaan esseen kriteerit

- sähköisen kokeen tehtävätyypit
- aikaisemmat ylioppilaskokeet
- kurssien yhteenvedot

Arviointi

Hyväksytty -merkintä edellyttää säännöllistä läsnäoloa, aktiivista otetta tehtävien tekemiseen ja tuntityöskentelyyn, sekä erikseen niin sovittaessa, esimerkiksi yo-harjoituskokeen tai vastaavan läpäisemistä.

Suoritustapa

Lähiopetus sekä itsenäinen ohjattu työskentely. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska lähiopetustuokioissa on yksilö-, ryhmä- ja pienryhmätyöskentelyä, aktiivista vertaisarviointia sekä opetuskeskusteluja.

Edeltävät opinnot

Vähintään historian kurssit 1-2. Suositeltavaa on, että myös syventävät kurssit on suoritettu aiemmin.

5.14 Yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaopin opetus syventää opiskelijan käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta ja vahvistaa hänen valmiuksiaan toimia yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneena aktiivisena kansalaisena. Kansalaisyhteiskuntaa, yhteiskunnan rakenteita ja keskeisiä ilmiöitä, valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteen sisällöistä.

Yhteiskuntaoppi luo opiskelijalle edellytyksiä kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen, arviointiin sekä tulevien kehityssuuntien ja vaihtoehtojen pohdintaan. Lisäksi se vahvistaa talousosaamista, oikeudellista ymmärrystä ja kannustaa aktiiviseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Lähtökohtana on elävän kiinnostuksen herättäminen yhteiskunnallisiin asioihin

ja maailman tapahtumiin. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisen ajattelun taitoihin, kuten monipuoliseen tiedon hankintaan, tiedon ja tilastollisten aineistojen kriittiseen tulkintaan sekä keskustelu- ja argumentointitaitoihin.

Yhteiskuntaopin opetuksen arvopohjassa korostuvat demokratian peruslähtökohdat, kuten tasa-arvo, sosiaalinen vastuu, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, mielipiteen vapaus ja aktiivinen kansalaisuus sekä työn ja yrittäjyyden arvostaminen.

Opetuksen tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yhteiskunnan olemuksen ja muutoksen historiallisen kehityksen tuloksena
- tuntee yhteiskuntaa koskevan tiedon muodostumisen perusteet sekä hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön
- hallitsee Suomen yhteiskuntajärjestelmän, oikeusjärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat sekä osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin
- pystyy rakentamaan vastuuntuntoisen, demokraattisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja erilaisuutta ymmärtävän yhteiskuntakäsityksen
- tuntee vaikutusmahdollisuutensa demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä paikallisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla ja on motivoitunut toimimaan aktiivisena ja vastuullisena kansalaisena
- pystyy hankkimaan monipuolista yhteiskunnallista ja ajankohtaista aineistoa eri lähteistä myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti sanallista, kuvallista ja tilastollista informaatiota
- osaa muodostaa perusteltuja näkemyksiä arvosidonnaisista ja kiistanalaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä
- osaa eritellä moniulotteisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välisiä yhteyksiä, vertailla yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen vaihtoehtoja sekä arvioida yhteiskunnallisten päätös- ja toimintavaihtoehtojen erilaisia

motiiveja ja vaikutuksia eri väestöryhmien kannalta.

Arviointi

Oppimisen arvioinnin lähtökohtana ovat yhteiskuntaopin tiedonaloille ominaisten tietojen, taitojen ja toimintatapojen hallinta sekä oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttaminen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat ja edistävät opiskelijan kykyä hallita keskeisiä käsitteitä ja suuria kokonaisuuksia sekä arvioida asioiden välisiä yhteyksiä, syy-seuraussuhteita ja niiden merkitystä.

Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen osaamisen näyttöön. Huomiota kiinnitetään opiskelijan tiedonhankintataitoihin, kykyyn ilmaista tietojaan ja argumentoida jäsentyneesti sekä taitoa arvioida ja tulkita kriittisesti yhteiskunnallisia ilmiöitä ja eri tavoin esitettyä sanallista, numeerista ja graafista informaatiota.

Kurssien arvioinnin perustana oleva jatkuva ja monipuolinen näyttö voi koostua muun muassa sekä yksilöinä että ryhmissä tuotetuista kirjallisista töistä, suullisista esityksistä sekä sähköisistä tuotoksista – esimerkiksi blogityöskentelyyn liittyen. Lisäksi voidaan hyödyntää esimerkiksi vertaisarviointia, itsearviointia ja/tai prosessiarviointia.

Arviointikriteerit, joihin kurssiarviointi perustuu, annetaan kurssin alussa. Näin ollen arvosteluperusteet ovat läpinäkyviä ja opiskelija voi palata niihin kurssin aikana.

Pakolliset ja syventävät arvioidaan numeroarvosanalla 4 - 10 ja soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä (S/H).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Yhteiskuntaopin keskeisiä ja aineelle luontaisia aihekokonaisuuksia ovat:

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta.

Nämä aihekokonaisuudet ovat tiivis osa yhteiskuntaopin opetusta.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Yhteistyötä eri tahojen kanssa tehdään aiheittain ja teemoittain soveltuvilta osin hyödyntäen esimerkiksi pankkeja, käräjäoikeutta ja asiantuntijavieraita. Ympäröivä yhteiskunta korostuu kursseilla riippuen ajankohdasta, ajankohtaisista tapahtumista ja yksilöiden toiminnasta. Esimerkiksi vaalivuosina voidaan järjestää vaalipaneeleita, joiden kautta vaalit saadaan näkyviksi myös lukioilla.

Eri oppiaineiden kanssa tehtävä yhteistyö riippuu kurssista ja tilanteesta. Esimerkiksi taloustiedon (YH2) luonteva kumppani on talousmatematiikka (MAB6). Ihanteellista olisikin, että nämä kurssit käytäisiin mahdollisimman samanaikaisesti, sillä ne hyödyttävät ja täydentävät toisiaan.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Paikallisuus korostuu yhteiskuntaopissa ja näkyy konkreettisesti esimerkiksi pankkiyhteis-työn ja käräjäoikeusvierailujen kautta.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijaa kannustetaan ilmaisemaan ja perustelemaan mielipiteitään, seuraamaan yhteiskunnallista keskustelua ja osallistumaan siihen. Opiskelijaa myös rohkaistaan toimimaan aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä. Oppiaineessa otetaan huomioon erilaiset opis-kelutavat ja oppimistyylit. Itseohjautuvuus, vertaisoppiminen ja ryhmässä toimiminen auttavat opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan sekä ryhmän toiminnasta.

Kurssien suoritusjärjestys

Sitovaa suoritusjärjestystä ei ole.

Pakolliset kurssit

1. Suomalainen yhteiskunta (YH1)

Kurssi perehdyttää valtiollisiin ja yhteiskunnallisiin järjestelmiin ja niissä vaikuttamiseen. Kurssi keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtiopoliin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat demokratia, yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta ja vaikuttaminen aktiivista ja osallistuvaa kansalaisuutta korostaen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet paikallisella ja valtiollisella tasolla
- tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet sekä kiinnostuu yhteiskunnallisesta osallistumisesta
- pystyy tarkastelemaan yhteiskuntaa ja sen kehitystä analyyttisesti erilaisista näkökulmista
- tuntee hyvinvointivaltion ja oikeusvaltion perusteet ja pystyy vertailemaan erilaisia hyvinvointimalleja Pohjoismaissa, Euroopassa ja muualla maailmassa
- osaa arvioida kriittisesti yhteiskunnallista tietoa ja yhteiskunnallisten päätösten perusteita paikallisella ja valtiollisella tasolla sekä niiden vaikutuksia eri väestöryhmien ja yhteiskunnallisten toimijoiden kannalta.

Keskeiset sisällöt

Suomalaisen yhteiskunnan rakenne

- Suomen väestön demografinen ja sosiaalinen rakenne
- väestörakenteen muutoksiin vaikuttavat tekijät
- Oikeusvaltio ja sisäinen turvallisuus
- kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet
- oikeuslaitos sekä tuomio- ja järjestysvalta

Hyvinvointi ja tasa-arvo

- hyvinvointivaltion tehtävät ja voimavarat
- pohjoismaisen hyvinvointivaltion rahoitus, edut ja haasteet
- yhteiskunnallinen tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus

Valta, vaikuttaminen ja päätöksenteko

- yhteiskunnallisen vallankäytön muodot
- demokratia ja muut poliittiset järjestelmät
- Suomen kunnallinen ja valtiollinen päätöksentekojärjestelmä
- kansalaisyhteiskunnan vaikuttamiskeinot: vaalit, puolueet, järjestötoiminta ja aktiivisen kansalaisuuden merkitys
- muuttuva mediakenttä

2. Taloustieto (YH2)

Taloustieteisiin pohjautuva kurssi johdattaa ymmärtämään talouden toimintaperiaatteita ja ajankohtaista talouspoliittista keskustelua. Se käsittelee mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kansalaisten, yritysten ja valtioiden näkökulmista. Kurssilla perehdytään talouden ja politiikan kytköksiin sekä työnteon ja yrittämisen merkitykseen hyvinvointivaltion rahoittamisessa. Lisäksi tarkastellaan talouden ja ympäristön suhdetta kestäväen kehityksen näkökulmasta.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tehdä taloudellisia päätöksiä, hallita omaa talouttaan ja tarkastella taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta ymmärtäen Suomen kytkeytymisen globaaliin talouteen
- ymmärtää työnteon ja yrittäjyyden merkityksen taloudessa ja yhteiskunnassa
- tuntee kansantalouden perusteet, keskeiset käsitteet ja teoriat sekä ymmärtää talouselämän rakenteita ja toimintaperiaatteita
- osaa arvioida kriittisesti taloutta koskevassa keskustelussa esitettyjä

argumentteja

- osaa tarkastella talouspoliittisten ratkaisujen erilaisia vaihtoehtoja ja analysoida niiden taustoja ja vaikutuksia.

Keskeiset sisällöt

Kansantalous ja yksilön talous

- talouden peruskäsitteet ja taloutta koskevan tiedon muodostaminen
- oman talouden hoito
- työnteko, yrittäjyys ja yritykset sekä niiden rooli kansantaloudessa
- kansantalouden kiertokulku sekä kotitalouksien ja kansantalouden vuorovaikutus
- Markkinat, suhdanteet ja talouselämä
- vapaa kilpailu ja hinnanmuodostus
- rahoituslaitokset, sijoittaminen ja riskien hallinta
- talouden suhdannevaihtelut
- työttömyys ja työvoimapula

Talouspolitiikka

- talouskasvun lähtökohdat, edut ja ongelmat
- verotuksen merkitys veronmaksajille sekä valtion ja kuntien taloudelle
- talouspolitiikan keinot
- politiikan ja markkinavoimien merkitys taloudellisessa päätöksenteossa

Kansainvälinen talous ja Suomi

- globaalitalous
- Suomen ulkomaankauppa ja sen merkitys
- talouden tulevaisuudennäkymät

Syventävät kurssit

3. Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma (YH3)

Kurssi perehdyttää Euroopan taloudelliseen ja poliittiseen yhdentymiseen ja yksittäisen kansalaisen asemaan yhdentyvässä Euroopassa ja globalisoituvassa maailmassa. Kurssin aikana opitaan seuraamaan ajankohtaisia maailman tapahtumia. Se kannustaa osallistumaan erilaisia kansainvälisen politiikan ilmiöitä koskevaan keskusteluun. Kurssin toteuttamisessa painotetaan tutkivaa oppimista, jossa hyödynnetään mediaa ja muita monipuolisia informaatiolähteitä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa laaja-alaisesti Euroopan unionin toimintaa sekä osaa hankkia sitä koskevaa vertailevaa tietoa
- ymmärtää vaikuttamismahdollisuutensa ja osaa toimia globaalikansalaisena
- osaa eritellä Euroopan yhdentymisen tarjoamia etuja ja haittoja, mahdollisuuksia ja haasteita
- osaa arvioida maailman globalisoitumisen vaikutuksia oman elämänsä ja Suomen taloudellisen ja poliittisen järjestelmän kannalta
- osaa eritellä kansalaisten turvallisuuteen ja kansainväliseen turvallisuusympäristöön liittyviä uusia uhkia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia.

Keskeiset sisällöt

Eurooppalaisuus ja eurooppalainen identiteetti

- arvot, poliittiset kulttuurit ja kulttuurinen moninaisuus
- perusvapaudet ja kansalaisuus
- Suomi ja Pohjoismaat Euroopassa
- Euroopan yhdentymisen tavoitteet ja toiminta
- EU:n päätöksenteko ja yhteinen talous- ja rahapolitiikka sekä niiden haasteet
- Suomi osana eurojärjestelmää

- EU:n ja lähialueiden haasteet ja mahdollisuudet
- Turvallisuus ja tulevaisuuden muuttuvat haasteet
- Suomen turvallisuusympäristö ja turvallisuuspolitiikka sekä uudet turvallisuushat
- kansainvälisen yhteisymmärryksen edistäminen ja Suomi
- globalisaatio, ympäristö, väestö ja kestävä tulevaisuus

4. Kansalaisen lakitieto (YH4)

Kurssilla perehdytään Suomen oikeusjärjestyksen ja oikeuden käytön perusasioihin. Tutustutaan tärkeimpiin oikeudellisiin sopimuksiin ja tiedon lähteisiin sekä paneudutaan tavanomaisten oikeusasioiden hoitamiseen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja sen keskeisistä periaatteista
- tuntee Suomen tuomioistuinlaitoksen ja kansalaisen kannalta merkittävät kansainväliset tuomioistuimet
- osaa arvioida oikeutensa, etunsa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana sekä pystyy hoitamaan itse tavanomaisimmat oikeusasiat
- osaa etsiä ja käyttää keskeisiä oikeudellisen tiedon lähteitä
- osaa toimia oikein ja lainmukaisesti sekä osaa soveltaa lakitiedossa hankittuja tietoja ja taitoja.

Keskeiset sisällöt

Lakitiedon perusteet

- peruskäsitteet ja oikeudellisen tiedon hankkiminen

Kansalaisen yleisimmät oikeustoimet

- perheoikeus
- työoikeus
- kuluttajansuoja
- velka, vakuudet ja maksukyvyttömyys
- asuminen
- muutoksenhaku viranomaisten päätöksiin
- tekijänoikeudet
- ympäristöoikeus
- Rikos- ja prosessioikeus
- rikostutkinta ja syyteharkinta
- oikeudenkäynti ja sen vaihtoehdot
- rangaistukset
- kansainvälinen oikeus ja siihen vetoaminen

Soveltavat kurssit

5. Kertauskurssi (YH5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokonaiskuvan yhteiskuntaopin kurssien 1-4 sisällöistä.
- vahvistaa tiedollista ja taidollista osaamistaan ainereaalikoetta varten.
- tutustuu koekysymyksiin ja saa ohjausta hyvän koevastauksen laatimiseen.
- saa tukea omalle itsenäiselle opiskelulle.

Keskeiset sisällöt

- Suomen yhteiskuntajärjestelmän perusteet
- Taloustiedon keskeiset sisällöt

- Suomen oikeusjärjestelmän perustiedot
- Euroopan unioni ja sen toiminta
- Ajankohtaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden tarkastelu ja pohdinta

Arviointi

Hyväksytty -merkintä edellyttää säännöllistä läsnäoloa, aktiivista otetta tehtävien tekemiseen ja tuntityöskentelyyn, sekä erikseen niin sovittaessa, esimerkiksi yo-harjoituskokeen tai vastaavan läpäisemistä.

Suoritustapa

Lähiopetus sekä itsenäinen ohjattu työskentely. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska lähiopetustuokioissa on yksilö-, ryhmä- ja pienryhmätyöskentelyä, aktiivista vertaisarviointia sekä opetuskeskusteluja.

Edeltävät opinnot

Vähintään yhteiskuntaopin kurssit 1-2. Suositeltavaa on, että myös syventävät kurssit on suoritettu aiemmin.

5.15 Uskonto

Uskonnonopetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan uskontoihin ja katsomuksiin liittyvän yleissivistyksen muodostumista. Uskonnonopetuksessa tutustutaan uskontoihin ja uskonnollisuuden ilmenemismuotoihin sekä uskonnottomuuteen. Opetuksessa uskontoja tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja katsomuksista sekä auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Opiskelijoita ohjataan tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia analyyttisesti eri näkökulmista. Uskonnonopetus antaa valmiuksia oman maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arvioimiseen sekä uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin. Oppiaine tukee opiskelijan kasvua demokraattisen yhteiskunnan

vastuulliseksi jäseneksi. Uskonnonopetus ottaa erilaiset näkemykset huomioon ja kunnioittaa yksilöllisiä vakaumuksia.

Oppiaineessa hyödynnetään teologista ja uskontotieteellistä tutkimusta sekä kulttuurin, yhteiskunnan ja taiteen tutkimusta. Lisäksi opetuksessa käytetään eri uskontojen omia lähteitä ja median välittämää ajankohtaista materiaalia. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia opiskeluympäristöjä, tieto- ja viestintäteknologian antamia mahdollisuuksia sekä aktivoivia työtapoja.

Opetuksen tavoitteet

Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää kulttuurista lukutaitoaan
- tunnistaa uskontoihin ja kulttuureihin liittyvän pyhän ja sen vaikutukset ihmisen toimintaan
- perehtyy uskontojen historialliseen ja ajankohtaiseen merkitykseen eri puolilla maailmaa
- perehtyy oman uskonnon erityispiirteisiin ja kulttuurivaikutuksiin
- ymmärtää uskontojen sisäistä moninaisuutta
- tuntee uskonnollisen kielen ja symboliikan erityispiirteitä
- ymmärtää uskon ja tieteellisen tiedon suhdetta sekä tuntee uskontojen tutkimuksen keskeisiä näkökulmia ja menetelmiä
- kykenee rakentamaan, jäsentämään ja arvioimaan omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuri-identiteettiään
- kehittää valmiuksia ymmärtää ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus ja toimia eri kulttuureista tulevien ja eri tavoin ajattelevien ihmisten kanssa
- kunnioittaa ihmisoikeuksia ja osaa tarkastella uskontoja ja katsomuksia ihmisoikeusnäkökulmasta
- kehittää valmiuksia toimia vastuullisena ja aktiivisena kansalaisena
- hallitsee uskonnollisiin ja eettisiin kysymyksiin liittyviä ajattelu- ja keskustelutaitoja sekä uskontoihin liittyvän tiedon itsenäistä hankintaa ja kriittistä arviointia.

Arviointi

Arviointi ohjaa ja kannustaa opiskelijoita oman oppimisprosessin pitkäjänteiseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Uskonnon opetuksessa arviointi kohdistuu uskontoihin liittyvään tiedon hallintaan, soveltamiseen ja arvioimiseen sekä katsomuksellisten dialogitaitojen hallintaan. Arvioinnissa korostuvat katsomukselliseen yleissivistykseen ja vuorovaikutukseen liittyvät taidot.

Pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan arvosanoilla 4-10, soveltavat kurssit suoritettu/hylätty (S/H).

5.15.1 Evankelis-luterilainen uskonto

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjäyys ja työelämä

Opiskelija tietää vaikutusmahdollisuutensa seurakunnassa ja tuntee sen vapaaehtoistyön työmuotoja. Opiskelija ymmärtää olevasta vastuussa eettisistä ratkaisuistaan itselleen ja muille.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Opiskelija pohtii ihmisen elämänkysymyksiä (elämän tarkoitus, kärsimys, kuolema) sekä yksilö- ja sosiaalieettisiä kysymyksiä, etsii ja sisäistää eettisiä arvoja, oppii suvaitsevaisuutta ja erilaisten vakaumusten tai maailmankatsomusten kunnioitusta.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Opiskelija oivaltaa vastuunsa eettisistä valinnoistaan, tunnistaa uskontojen opeista nousevia perusteluita kestäväälle kehitykselle ja pohtii globaalin etiikan mahdollisuuksia.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Opiskelija perehtyy kristinuskon historiaan ja kulttuurivaikutuksiin sekä muihin maailmanuskontoihin ja niiden kulttuurivaikutuksiin.

Monilukutaito ja mediat

Opiskelija kehittää median uutisoinnin vastaanotto- ja tulkintataitojaan maailmanuskon-noista ja oppii kriittisyyttä/malttia median vedotessa skandaalinälkään kirkollisessa uutisoinnissa.

Teknologia

Opiskelija pohtii teknologian mahdollisuuksia ja uhkia yhteiskunnassa sekä arvioi eettistä vastuuta teknologisessa osaamisessa.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Mahdollisuuksien mukaan toteutetaan oppiainerajat ylittävää yhteistyötä muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Voidaan toteuttaa vierailuina paikallisiin kohteisiin, paikallisten vierailijoiden vierailuina oppitunneilla.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijoille annetaan mahdollisuus oman yksilöllisen oppimispolun luomiseen sekä yksilölliseen kurssien suorittamiseen.

Kurssien suoritusjärjestys

UE 1 suoritetaan ensimmäisenä, sen jälkeen suoritusjärjestys on vapaa.

Pakollinen kurssi

KURSSI 1: Uskonto ilmiönä – kristinuskon, juutalaisuuden ja islamin jäljillä (UE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää uskonnollisten ja ei-uskonnollisten katsomusten luonnetta ja sisäistä monimuotoisuutta
- osaa jäsentää uskontoa ilmiönä ja tuntee uskontojen tutkimusta
- tuntee juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, niiden keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan
- osaa keskustella juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä
- kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisissa ja monikulttuurisissa ympäristöissä ja työelämässä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla käsitellään Lähi-idän alueella syntyneiden suurten uskontojen kehitystä ja niiden keskeisiä sekä yhteisiä piirteitä. Pohditaan näiden uskontojen vaikutusta yhteiskuntaan eri puolilla maailmaa ja merkitystä länsimaiselle kulttuurille.

Keskeiset sisällöt

- uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely ja tutkiminen
- nykyajan uskonnollisuus, sekularisaatio, uskonnottomuus ja uskonnonvapaus
- maailman ja Suomen uskontotilanne
- Lähi-idän monoteististen uskontojen kulttuuritausta, synty sekä niiden keskeiset ja yhteiset piirteet
- pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinus-kossa ja islamissa
- juutalaisuuden ja islamin sisäinen monimuotoisuus, etiikka, elämäntapa, suhde yhteiskuntaan eri puolilla maailmaa sekä merkitys länsimaiselle kulttuuripiirille
- ajankohtaisia katsomusten kohtaamiseen liittyviä kysymyksiä

Syventävät kurssit

KURSSI 2: Maailmanlaajuinen kristinusko (UE2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kristinuskon merkitystä, kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta
- tuntee kristinuskon keskeiset suuntaukset ja niiden syntytaustan ja pystyy vertailemaan niiden keskeisiä piirteitä
- perehtyy kristinuskon erilaisiin tulkintatapoihin ja ilmenemismuotoihin eri puolilla maailmaa
- osaa analysoida ja arvioida ajankohtaista kristinuskoon liittyvää keskustelua.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla käsitellään kristinuskon asemaa ja kulttuurivaikutuksia maailmassa. Lisäksi tutustutaan eri kristillisiin kirkkokuntiin ja kristillisperäisiin liikkeisiin/uskontoihin sekä niiden erityispiirteisiin. Kurssilla tarkastellaan ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä kysymyksiä, kuten esim. ihmisoikeudet ja uskonnonvapaus.

Keskeiset sisällöt

- kristinuskon asema ja vuorovaikutus ympäröivän kulttuurin kanssa eri puolilla maailmaa
- katolisen, ortodoksisen ja protestanttisen, erityisesti luterilaisen, kristillisyyden synty, erityispiirteet, eettinen ajattelu ja yhteiskunnalliset vaikutukset
- karismaattinen kristillisuus ja kontekstuaalinen teologia
- kristillisperäisten uskontojen pääpiirteet
- uskonnon asema ja sen taustat eri puolilla Eurooppaa
- ekumenia ja katsomusten dialogi
- ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä kysymyksiä ja niiden taustoja

KURSSI 3: Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä (UE3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneitä uskontoja osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- tuntee Intiassa ja Kiinassa syntyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa
- tietää luonnonuskontojen levinneisyyden ja keskeiset piirteet
- perehtyy uusien uskonnollisten liikkeiden taustaan ja keskeisiin piirteisiin
- kehittää valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tutustutaan Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin (hindulaisuus, buddhalaisuus, jainalaisuus, sikhismi, Kiinan vanhat uskonnot, taolaisuus, kungfu-tselaisuus, shintolaisuus). Uskonnoissa käsitellään niiden erityispiirteitä ja vaikutusta ko. alueen ja länsimaiden kulttuuriin, ajatteluun ja yhteiskuntaan. Perehdytään myös luonnonuskontojen ja uusien uskonnollisten liikkeiden keskeisiin piirteisiin.

Keskeiset sisällöt

- hindulainen maailmankuva ja elämäntapa sekä hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin, yhteiskuntaan ja politiikkaan
- Intian nykypäivän uskontotilanne
- jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet
- buddhalainen elämäntapa sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntaukset ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin
- Kiinan vanhan kansanuskon, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan
- Kiinan nykypäivän uskontotilanne
- shintolaisuus Japanin etnisenä uskontona sekä uskontojen vaikutuksia yhteiskuntaan ja politiikkaan Japanissa

- Aasian uskontojen vaikutus länsimaissa
- luonnonuskontojen ja vodoun keskeiset piirteet ja levinneisyys
- uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä

KURSSI 4: Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa (UE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-Suomessa
- perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla
- ymmärtää, että tietoa uskonnoista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osaluilla
- osaa analysoida uskonnonvapautteen ja uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen liittyvää ajankohtaista keskustelua
- osaa toimia aktiivisena kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä
- kehittää valmiuksia osallistua uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin.

Lyhyt kuvaus

Kurssi sisältää Suomen uskonnollisen kentän, ts. mitä uskontoja Suomessa on. Mitä suomalainen uskonnollisuus tai uskonnottomuus on, ja miten nämä näkyvät suomalaisten elämässä ja tavoissa samoin kuin julkisella sektorilla tai politiikassa.

Keskeiset sisällöt

- Suomen uskontotilanne, suomalainen uskonnollisuus ja sekularisaatio
- uskonnollisten yhteisöjen muodot ja niiden suhde yhteiskuntaan
- uskonnot yhteiskunnan muokkaajina Suomessa eri aikoina
- uskontojen ja katsomusten välinen dialogi tämän päivän Suomessa
- uskonto ja uskonnolliset yhteisöt suomalaisessa ja yleiseurooppalaisessa lainsäädännössä, uskonnon- ja katsomuksenvapaus sekä

yhdenvertaisuuteen ja syrjin-tään liittyvät kysymykset

- uskonnon merkitys ja näkyvyys julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja ta-loudessa
- uskonnolliset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina
- uskonto yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa
- uskonnottomuus, uskontokritiikki ja uskonnoton tapakulttuuri Suomessa
- osana kurssia voidaan toteuttaa vapaaehtoisprojekti tai perehtyä jonkin uskonnol-lisen yhteisön yhteiskunnalliseen toimintaan

KURSSI 5: Uskonnot tieteessä, taiteessa ja populaarikulttuurissa (UE5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenalilla sekä ajankohtaista tutkimusta
- hahmottaa uskonnon ja taiteen suhdetta: uskonnollisen taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa ja uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen
- perehtyy siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja
- tutustuu uskonnolliseen symboliikkaan ja siihen, miten taiteessa ja populaarikult-tuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja
- tuntee muinaissuomalaisen uskonnon ja kristinuskon vaikutuksia suomalaisessa kulttuuriperinnössä.

Lyhyt kuvaus

Kurssissa tutustutaan uskonnon tutkimukseen ja menetelmiin sekä tarkastellaan uskonnon, taiteen ja populaarikulttuurin vuorovaikutusta, esim. miten uskonto ilmenee musii-kissa, arkkitehtuurissa tai maalaustaiteessa.

Keskeiset sisällöt

- uskonnon tutkimuksen ajankohtaisia näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenalilla: uskontotieteen ja teologian eri tutkimusalat sekä

taiteentutkimus, kulttuurintutkimus ja yhteiskuntatieteet

- uskonnon, taiteen ja populaarikulttuurin eri muotojen vuorovaikutus
- uskonnollisten tilojen arkkitehtuuri uskonnon ja sen erityispiirteiden kuvaajana
- uskonnollisia teemoja, symboliikkaa ja myyttejä eri taidemuodoissa ja populaarikulttuurissa
- Raamatun kertomusten ja kristillisen opin erilaisten tulkintojen tarkastelu taiteen eri muotojen avulla
- muinaissuomalainen uskonto ja kristinusko suomalaisessa kulttuuriperinnössä

KURSSI 6: Uskonnot ja media (UE6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu uskontoon liittyviin ajankohtaisiin teemoihin mediassa
- osaa analysoida ja arvioida uskonnon ja median välisiä suhteita
- osaa arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- osallistuu uskontoon liittyvän mediasisällön tuottamiseen tai laatii media-analyysin.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tutustutaan eri medioissa esiintyviin ajankohtaisiin teemoihin, joilla on kytköksiä uskontoon. Opiskelija tuottaa uskontoon liittyvän mediasisällön tai tekee media-analyysin.

Keskeiset sisällöt

- uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa
- uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa
- uskontojen mediajulkisuus
- uskonnollinen media ja median hyödyntäminen uskonnoissa
- median vaikutus uskontoilmiöihin, kuten asenteet ja uskontoihin liittyvät mielikuvat, uskonnot ja konfliktit, uskonnot ja rauhan rakentaminen,

uskontokritiikki

- uskontoon liittyvän mediasisällön tuottaminen tai media-analyysi

Soveltavat kurssit

KURSSI 7: Kertauskurssi (UE7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- * luo kokonaiskäsityksen opiskelluista uskonnon kursseista
- * oivaltaa kurssien välisiä asiayhteyksiä ja laajempia kokonaisuuksia
- * oppii tuottamaan laadukkaita uskonnon ainereaalivastauksia

Lyhyt kuvaus

Kerrataan lukion uskonnon kurssien keskeisiä teemoja. Harjoitellaan ainereaalikoetta varten.

Keskeiset sisällöt

- aikaisempien lukiokurssien ydinasiat

5.16 Elämäkatsomustieto

Elämäkatsomustieto on perustaltaan monitieteinen oppiaine. Sen tiedeperustaan kuuluu ihmis-, kulttuuri- ja yhteiskuntatieteitä sekä filosofia. Elämäkatsomustiedon opetuksessa ihmisiä tarkastellaan luonnollisina toimijoina, jotka luovat ja uusintavat merkityksiä keskinäisessä kanssakäymisessään. Inhimilliset katsomukset ja käytännöt nähdään yksilöiden, yhteisöjen ja traditioiden vuorovaikutuksen tuloksena syntyneinä. Elämäkatsomustiedon opetus rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten mahdollisuutta elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja tavoitteellisina.

Oppiaineessa painotetaan ihmisten kykyä tutkia maailmaansa ja laajentaa sitä

koskevaa tietämystään sekä yhteisellä toiminnallaan tietoisesti ohjata elämäänsä. Näistä lähtökohdista oppiaine tukee opiskelijoiden elämänkatsomuksen ja identiteetin muotoutumista sekä heidän yhteisöllisten hyvän elämän ihanteidensa ja käytäntöjensä rakentumista. Opiskelussa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologian antamia mahdollisuuksia.

Elämänkatsomustieto kartuttaa pohdiskelevasti ja keskustellen opiskelijoiden kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä, arvostelukykä ja tilannetajua, toisten ja yhdenvertaisuuden kunnioittamista sekä keskustelun, kuuntelun ja itseilmaisun taitoja.

Opetuksen tavoitteet

Elämänkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa tukea ja perusteita identiteettinsä ja elämänkatsomuksensa rakentamiseen
- hallitsee keskustelu- ja vuorovaikutustaitoja ja osaa soveltaa niitä sellaisten kysymysten käsittelyyn, joissa pyritään yhteisen kestävän toimintalinjan löytämiseen erilaisista näkemyksistä huolimatta
- laajentaa ja syventää katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään
- kehittää arvostelu-, harkinta- ja toimintakykyään oppimalla refleктоimaan omaa ja muiden ajattelua ja toimintaa
- kunnioittaa ja osaa perustella periaatteita ja käytäntöjä, jotka edistävät ihmisoikeuksia, kulttuurien välistä myönteistä kohtaamista, yhteiskunnallista ja globaalia oikeudenmukaisuutta sekä kestävän tulevaisuuden rakentamista.

Arviointi

Elämänkatsomustiedossa arvioidaan sekä opiskelijan kykyä tarkastella ja ilmaista katsomuksellisia aiheita monipuolisesti ja taitavasti että hänen laaja-alaista katsomuksellista ymmärrystään. Katsomukselliset kysymykset ovat usein henkilökohtaisia, mutta niiden pohdiskelun perustana ovat ajattelun

tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja systemaattisuus. Katsomusten, arvostusten ja uskomusten arviointi- ja ilmaisutavoissa arvostetaan eri näkökulmien ja vaihtoehtoisten katsomustapojen huomioimista pelkkien mielipiteiden esittämistä monipuolisemmin.

Arviointi tukee ja kehittää opiskelijan kykyä arvioida oman elämänkatsomuksensa ja identiteettinsä rakentumista sekä rohkaisee opiskelijaa oman opiskelunsa suunnitteluun ja kehittämiseen. Elämänkatsomustiedossa korostuvat erilaiset katsomukselliseen yleissivistykseen ja vuorovaikutukseen liittyvät taidot, ja kurssien arvioinnissa ne otetaan monipuolisesti huomioon.

Elämänkatsomustiedon pakolliset kurssit arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10. Myös valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Soveltavista kursseista annetaan suoritusmerkintä (S/H).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Lukioille yhteiset aihekokonaisuudet kulkevat läpi elämänkatsomustiedon opintojen. Opinnoissa korostuvat seuraavat tavoitteet, jotka ovat linjassa yhteisten aihekokonaisuuksien tavoitteiden kanssa.

Opiskelija

- oppii työelämässä tarvittavia kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitoja erilaisten keskustelu- ja väittelyharjoitusten, sähköisten digisovellusten ja osallistuvan toiminnan kautta (aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja yrittäjyys)
- saa kokemuksia työelämävierailuista, joiden myötä ymmärtää yhteiskunnassa vaadittavia työelämätaitoja erilaisten yhteiskunnassa vaikuttavien toimijoiden kokemana (aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä)
- omaksuu poikkitieteellistä tutkimustietoa, joka avaa hyvinvoinnin ja turvallisuuden taustalla vaikuttavia katsomuksellisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia yhteyksiä sekä paikallisesti että laajemmin (hyvinvointi ja

turvallisuus)

- saa kokemuksia yhteisöllisen ja yksilöllisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden vaalimisen tärkeydestä osana hyvän elämän rakentamista (hyvinvointi ja turvallisuus)
- tutustuu yhteiskunnassa ja globaalisti vaikuttavien kansalaisjärjestöjen ja ryhmittymien toimintaan kouluvierailujen muodossa (kestävä elämäntapa ja globaali vastuu)
- saa kokemuksia kulttuurien kohtaamisista vierailijakäyntien muodossa ja osallistumalla erilaisiin kulttuuritapahtumiin (kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys)
- saa kokemuksia kansainvälisyydestä oppilaitoskohtaisesti organisoitavien kansainvälisyysprojektien ja lukioissa eri tavoin toteutuvan opiskelijavaihdon välityksellä (kulttuurien kohtaaminen ja kansainvälisyys)
- saa kokemuksia ja käyttötietoa erilaisista medioista ja oppii ymmärtämään medioiden tapaa toimia ja tuottaa tietoa, tavoitteenaan laaja-alainen ja kriittinen mediasivistys (monilukutaito ja mediat)

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Elämänkatsomustiedon opinnoissa pyritään tekemään yhteistyötä yli oppiainerajojen monipuolisilla ja yksikkökohtaisesti luontevilla tavoilla, etenkin yhteneväisten oppisisältöjen osalta. Erityisen hyvin elämänkatsomustiedon kanssa yhteensoveltuvia aineita ovat uskonto, filosofia, psykologia ja historia. Muidenkin aineiden osalta on erittäin suotavaa sopia keskinäisestä yhteistyöstä ennakoluulottomasti. Erityisen hyvin yhteistyötä voi organisoida erillisten teemaopintojen puitteissa.

Myös yksikköjen keskinäiset yhteistyö- ja etäopetusmahdollisuudet otetaan opetuksen suunnittelussa, organisoinnissa ja läpiviennissä harkitusti huomioon.

Paikallisuutta pyritään huomioimaan esimerkiksi esittäjävierailujen muodossa. Myös erilaisia vierailuja niin seutu- kuin valtakunnallisesti kiinnostavissa kohteissa ja kulttuurita-pahtumissa pyritään mahdollisuuksien

mukaan järjestämään.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijälähtöisyyttä elämäkatsomustiedossa korostetaan seuraavilta osin:

- arviointi
- opetusmenetelmät ja niiden monipuolinen variointi
- vaihtoehtoiset kurssien toteuttamisen tavat
- myönteisen, huomioonottavan, tasa-arvoisen ja keskusteleavan opiskeluilmapiirin tärkeyden korostaminen

Kurssien suoritusjärjestys

Elämäkatsomustiedon ensimmäisen pakollisen kurssin (ET1) jälkeen kurssien suoritusjärjestys on vapaa.

Pakolliset kurssit

KURSSI 1: Maailmankatsomus ja kriittinen ajattelu (ET1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ja osaa soveltaa maailmankatsomuksellisia käsitteitä ja hahmottaa niiden välisiä yhteyksiä sekä osaa eritellä erilaisten maailmankatsomusten piirteitä ja lähtökohtia
- ymmärtää, miten yksilölliset ja yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat maailmankatsomuksen muotoutumiseen, ja osaa eritellä oman katsomuksensa ja siihen liittyvien uskomusten muotoutumista
- osaa tarkastella kriittisesti niin omia kuin muiden uskomuksia sekä erilaisten medioiden tarjoamaa informaatiota
- osaa hyödyntää eri oppiaineissa oppimaansa elämäkatsomuksensa muodostamisessa ja erottaa tieteellisen, ei-tieteellisen ja epätieteellisen maailmankuvan.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään maailmankatsomusten kirjoon, niiden syntyyn ja muotoutumiseen sekä eroihin ja yhteneväisyyksiin. Lisäksi kurssi tarjoaa välineitä kriittisen ajattelun kehittämiseen esimerkiksi suhteessa maailmankuviin ja -katsomuksiin, erilaisiin uskomusjärjestelmiin, mediaan ja muihin tiedonlähteisiin sekä tieteeseen ja taiteeseen.

Keskeiset sisällöt

- maailmankatsomuksen, maailmankuvan ja elämäkatsomuksen käsitteet sekä nii-den keskinäinen suhde ja asema omassa elämäkatsomuksessa
- erilaisia maailmankatsomuksia – esimerkiksi sekulaareja, uskonnollisia, poliittisia ja elämäntapaan liittyviä – sekä niiden piirteiden ja perusoletusten tutkimista eri tieteiden tarjoamin välinein
- tyypillisiin informaation käsittelyyn ja ympäröivän todellisuuden jäsentämiseen liit-tyvien kognitiivisten vääristymien tarkastelu sekä omassa että muiden ajattelussa
- koulun, median, politiikan, tieteiden, taiteen, viihdeteollisuuden sekä uskonnollisten ja kulttuuristen yhteisöjen vaikutus maailmankuviin ja -katsomuksiin sekä omaan elämäkatsomukseen
- median ja muiden informaation lähteiden toimintalogiikka sekä niihin kohdistuva kriittinen katsomuksellinen ajattelu sekä katsomuksellisen argumentaation erittely erilaisista näkökulmista
- maailmankuva tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta

Syventävät kurssit

KURSSI 2: Ihminen, identiteetti ja hyvä elämä (ET2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee erilaisia ihmiskäsityksiä ja osaa eritellä ja arvioida, miten erilaiset ihmiskäsitykset ja -ihanteet johtavat erilaisiin ja joskus keskenään ristiriitaisiin vastauksiin ihmiselämän keskeisistä kysymyksistä
- osaa pohtia oman identiteettinsä osatekijöitä sekä soveltaa erilaisia

ihmiskuvallisia ja katsomuksellisia vaihtoehtoja keskeisiin omaa hyvää elämäänsä koskeviin kysymyksiin

- ymmärtää ihmisarvon perustavan eettisen merkityksen, tuntee keskeisimmät ihmisoikeusasiakirjat ja osaa soveltaa ihmisoikeusajattelua erilaisissa yhteyksissä, kuten uskonnon- ja sanavapautta koskevissa kysymyksissä
- tutustuu erilaisiin käsityksiin hyvästä elämästä ja osaa eritellä ja arvioida niiden taustalla olevia maailmankatsomuksellisia perusteita
- kehittää taitojaan ilmaista identiteettiään ja elämänkatsomustaan sekä niihin liittyviä näkemyksiään ja tuntemuksiaan toisia ja yhdenvertaisuutta kunnioittaen, johdonmukaisesti ja luovasti.
- ymmärtää moraalisen arvioinnin luonnetta ja yleisempiä kriteerejä sekä osaa soveltaa niitä käytännön moraaliratkaisuihin

Lyhyt kuvaus

Kurssilla tutustutaan erilaisiin ihmiskäsityksiin ja niistä johdettuihin käsityksiin hyvästä elämästä. Opiskelijat pohtivat elämän ja olemassaolon suuria kysymyksiä omasta ja muiden elollisten näkökulmasta. Opiskelija harjaantuu taidoissa tunnistaa ja arvioida erilaisia hyvän elämän malleja ja oman elämänsä keskeisiä vaikuttimia. Lisäksi kurssilla tutustutaan globaaliin ihmisoikeusajatteluun.

Keskeiset sisällöt

- luonnon- ja ihmistieteellisiä, sekulaareja ja uskonnollisia, filosofisia ja populaarikulttuuriin kuuluvia ihmiskäsityksiä ja -ihanteita
- ihmisen olemassaolon peruskysymyksiä: ihmissuhteet, sukupuolisuus ja seksuaalisuus; opiskelu ja työ, vanheneminen ja kuolema
- identiteetti, elämänvalinnat ja elämäntilanteiden keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys
- ihmisarvo, ihmisen arvokkuus ja ihmisoikeudet, ihmisoikeusasiakirjoja: YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistus, Lapsen oikeuksien sopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus

- erilaisia käsityksiä hyvästä elämästä sekä toisten ihmisten, eläinten ja ympäristön asemasta siinä
- teon moraalisen arvon määrittely keskeisissä etiikan teorioissa

KURSSI 3: Yksilö ja yhteisö (ET3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja omalle yksilölliselle identiteetilleen ja saa välineitä myönteisen yhteisöllisyyden hyödyntämiseen oman identiteettinsä rakentamisessa
- ymmärtää, että sosiaalisia ilmiöitä sekä yhteiskunnallisia rakenteita ja muutoksia voidaan tarkastella tieteellisesti ja että näillä on suuri merkitys yksilön elämänvalinnoille
- osaa jäsentää omaa asemaansa yksilönä yhteisöissä, kansalaisena valtiossa ja toimijana talousjärjestelmässä sekä arvioida yksilön vaikutusmahdollisuuksia ja vastuuta eri alueilla ja kasvattaa valmiuttaan rakentavaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen
- ymmärtää ja osaa perustella ihmisoikeuksien, uskonnon- ja omantunnon vapauden, yhdenvertaisuuden, demokratian, rauhan, yhteiskunnallisen ja globaalin oikeudenmukaisuuden sekä kestävän tulevaisuuden rakentamisen lähtökohtia ja periaatteita
- osaa tarkastella kriittisesti yhteiskuntaa ja sen rakenteita sekä kasvattaa yhteiskunnallista kuvittelukykyään ja aktiivisuuttaan siten, että hahmottaa tulevaisuuden mahdollisuuksina ja vaihtoehtoisina tapahtumakulkuina, joihin pystyy myös omalla toiminnallaan vaikuttamaan.
- ymmärtää ajankohtaisen poliittisen toiminnan ideologisia taustoja ja osaa suhtautua niihin kriittisesti sekä arvioida yleistä esim. sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa aiheeseen liittyvää keskustelua.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään yksilön ja yhteisön monitasoisiin suhteisiin tavalla, joka antaa opiskelijalle edellytyksiä tarkastella omaa identiteettiään, asemaansa ja

toimijuuttaan yhteiskunnassa. Kurssi antaa välineitä tarkastella yhteiskuntaa ja sen rakenteita kriittisesti ja luoda vaihtoehtoisia malleja yhteisöllisen elämän perustaksi sekä vahvistaa yksilön toiminnallista muutospotentiaalia suuntana oikeudenmukainen, rauhanomainen ja kestävä tulevaisuus.

Keskeiset sisällöt

- ihminen sosiaalisena olentona, yksilöiden vuorovaikutus ja yhteisöllisyys: yksityinen ja julkinen, tunnustussuhteet ja merkitykselliset toiset, roolit ja yhteisölliset normit
- yhteiskuntatutkimuksen perusteita, kuten sosiaaliset tosiasiat, yhteiskunnalliset rakenteet ja modernin länsimaisen yhteiskunnan erityispiirteet sekä näiden vaikutus yksilön elämään
- taloudellisen ja poliittisen vallan suhde nyky-Suomessa sekä globaalissa markkinataloudessa, yksilön kuluttajana ja kansalaisena tekemien valintojen vaikutukset yhteiskunnan eri tasoilla
- ihmisoikeudet, uskonnon- ja omantunnon vapaus, globaali oikeudenmukaisuus ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen moraalisisina ja poliittisina vaatimuksina sekä näitä vaatimuksia vastustavat näkemykset ja toimet mukaan lukien ihmisoikeusloukkaukset sekä holokausti
- yhteiskunnalliset utopiat ja dystopiat sekä niiden kriittinen potentiaali: ihanteet ja kauhukuvat nykyisyyden suurennuslaseina ja toiminnan motivoijina
- puoluepoliittisen vaikuttamisen ideologiset taustat

KURSSI 4: Kulttuurit katsomuksen muovaajina (ET4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kulttuurin merkityksen ihmisyydelle ja omalle elämäkatsomukselleen sekä saa välineitä myönteisen kulttuurisen identiteetin rakentamisessa
- osaa käyttää kulttuurintutkimuksen käsitteistöä ja muodostaa kulttuureja koskeviin kysymyksiin oman perustellun kantansa sekä tunnistaa

vihapuheen ja erottaa sen sanavapauden vastuullisesta käytöstä

- hahmottaa suomalaisuuden historiallisesti rakentuvana ja muuttuvana jatkumona, johon kuuluvat niin ulkoiset vaikutteet kuin sisäinen moninaisuus sekä vähemmistökulttuurit
- ymmärtää, että kulttuurit ovat vuorovaikutuksessa keskenään eikä mikään kulttuuri ole kehittynyt ilman ulkoisia vaikutteita kulttuurin ydinpiirteisiin, kuten elämäntapoihin, kieleen, teknologiaan ja uskomuksiin
- osaa hahmottaa erilaiset elämänkatsomukselliset ratkaisut ja identiteettivalinnat sekä maailman kulttuurisen moninaisuuden rikkautena ja perustella niiden yhdenvertaisen kohtelun.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään erilaisiin kulttuureihin ja kulttuuripiireihin ja niiden rikkaaseen perintöön, mukaan lukien suomalainen kulttuuri. Opiskelija saa välineitä ymmärtää omaa kulttuuri-identiteettiään ja pohtia kulttuurisia kysymyksiä monitasoisesti. Kurssi tarjoaa aineksia kulttuurisen suvaitsevaisuuden lisäämiseen ja erilaisten elämäntapojen hyväksymiseen.

Keskeiset sisällöt

- kulttuurin käsite ja merkitys sekä sen erilaiset luokittelut ja käyttötavat, kulttuuri merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana, erilaisia teorioita kulttuurien kehityksestä ja suhteesta toisiinsa
- kulttuuriperintö: tapakulttuurin monet muodot, kulttuurinen itseilmaisu, kulttuurin vaikutus yksilön maailmankuvaan ja elämänkatsomukseen, Unescon maailman-perintöohjelma
- suomalaisen kulttuurin ja identiteetin historiallinen rakentuminen, suomalaisuuden monimuotoisuus ja suomalaiset vähemmistökulttuurit
- kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus sekä monokulttuurisuuden mahdottomuus: monikulttuurisuus ja globaali kulttuuri sekä niiden erilaiset katsomukselliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset
- etnosentrisyyden ja rasismien sekä keskinäisen kunnioituksen ja yhdenvertaisuuden historiaa ja nykypäivää eri kulttuureissa
- kulttuuristen tekijöiden vaikutukset sekä maailmankatsomuksen että

henkilökohtaisen elämäkatsomuksen muodostumiseen.

KURSSI 5: Katsomusten maailma (ET5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kykyään lukea, tulkita ja ymmärtää erilaisia uskonnollisia ja uskonottomia maailmankatsomuksia ja verrata niiden lähtökohtia ja elämäntapaa omaan elämäkatsomukseensa
- ymmärtää, että maailmankatsomukset, uskonto ja uskonnollisuus ovat historiallisesti rakentuneita, erittäin monimuotoisia ja muuttuvia ilmiöitä, joilla on merkittävä kulttuurinen ja yhteiskunnallinen merkitys
- tutustuu uskontojen, uskonnollisuuden ja uskonottomuuden tieteelliseen tutkimukseen, määrittelyyn ja selittämiseen hahmottaen sen lähtökohtia ja tavoitteenasetteluja
- hallitsee käsitteitä, tietoa ja taitoja, joiden avulla hän osaa pohtia ja analysoida maailmankatsomuksellisiin järjestelmiin, kuten sekulaariin humanismiin ja uskontoihin, liittyviä kysymyksiä sekä muodostaa niihin oman perustellun kantansa
- perehtyy uskontokritiikin keskeisiin argumentteihin, tutustuu humanismin ja vapaa-ajattelun historiaan
- perehtyy Lähi-idän uskontoihin sekä joihinkin muihin uskontoihin ja maailmankatsomuksellisiin järjestelmiin hahmottaen niiden keskeisiä piirteitä, sisäistä monimuotoisuutta sekä vaikutusta kulttuuriin ja yhteiskuntaan erityisesti suomalaisesta näkökulmasta.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla perehdytään erilaisiin maailmankatsomuksiin ja niiden syntytaustoihin, historiaan, nykymerkityksiin, käsitteisiin ja käytänteisiin. Lisäksi tarkastellaan merkittävimpiä maailmanuskontoja ja keskeisimpiä uskontoja haastavia maailmankatsomuksia ja sekulaareja järjestelmiä unohtamatta maailmankatsomuksellisten järjestelmien suhdetta yhteiskuntaan, tapakulttuuriin, moraaliin, politiikkaan ja tieteeseen.

Keskeiset sisällöt

- katsomuksen ja uskonnon sekä uskonnollisuuden ja uskonottomuuden tutkiminen, määrittelemine ja selittäminen, käsityksiä uskontojen alkuperästä
- uskonnollisten ilmiöiden tulkinnassa käytettyjä käsitteitä, kuten myytti, pyhä, riitti, symboli ja teismi
- uskontokritiikki, ateismi, agnostismi ja sekulaarin humanismin maailmankatsomukselliset perusteet
- kristinuskon, islamin ja juutalaisuuden sekä joidenkin muiden uskontojen ja maailmankatsomuksellisten järjestelmien historiallinen ja maantieteellinen levinneisyys ja jakautuminen, pyhät kirjat, oppi, elämäntapa ja suhde yhteiskuntaan
- tämän päivän merkittävien maailmankatsomuksellisten järjestelmien, kuten sekulaarin humanismin ja suurten uskontojen, suhde yhteiskuntaan, tapakulttuuriin, moraaliin, politiikkaan ja tieteeseen; liberaali ja fundamentalistinen uskonnollisuus, sekularisaatio ja uskonottomuus

KURSSI 6: Teknologia, maailmankatsomukset ja ihmiskunnan tulevaisuus (ET6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa nykyaikaisten maailmankatsomusten kannalta historiallisesti, kulttuurisesti ja katsomuksellisesti merkittäviä historiallisia käännteitä ihmiskunnan tavassa elää
- ymmärtää kulttuurien ja yhteiskuntamuotojen kontingentin ja rakentuneen luonteen
- osaa arvioida evoluution, abstraktien eettisten järjestelmien, valistuksen ja tieteellisteknologisen vallankumouksen merkitystä nykyaikaisille maailmankatsomuksille ja oman elämänkatsomuksensa rakentumiselle
- hahmottaa erilaisia suhtautumistapoja teknologiaan ja sen kehitykseen sekä ymmärtää teknologian ja teknisen muutoksen yhteydet ympäristössä,

yhteiskunnassa ja kulttuurissa tapahtuviin muutoksiin

- osaa arvioida teknologian ja teknisen muutoksen roolia kestävän tulevaisuuden rakentamisen osana sekä pystyy osallistumaan ihmiskunnan ja maapallon tulevaisuutta koskevaan keskusteluun.

Lyhyt kuvaus

Kurssilla käydään läpi historiallisia vaihteita ja murroksia, jotka ovat johtaneet nykyiseen maailmantilaan ja sen hallitseviin maailmankatsomuksiin.

Keskeiseksi kurssilla nousee tavoite ymmärtää ihmistä menneisyydestä rakentuvana mutta kussakin hetkessä identioituvana ja dynaamisena olentona. Tarkastellaan historiaa ihmislajin kehityksellisenä jatkumona, joka pitää sisällään niin tieteen, teknologian kuin erilaiset ideologiatkin. Kurssilla suunnataan katse myös ihmiskunnan tulevaisuuteen, sen mahdollisuuksiin ja uhkakuviiin.

Keskeiset sisällöt

- ihmislajin evoluutio ja kulttuurievoluutio: kielen rooli inhimillisten kulttuurien ja innovatiivisuuden synnyssä
- suurten filosofoiden ja maailmankatsomuksellisten järjestelmien ja uskontojen eettisten ja aatteellisten perustojen kehittyminen abstrakteiksi ja yleisinhimillisiksi
- ihmiskunnan suuret maailmankuvalliset, -katsomukselliset ja teknologiset murrokset sekä niiden vaikutukset ihmisten käsitykseen maailmasta ja itsestään: ihminen ympäristönsä ja itsensä muokkaajana
- Prometheus-myytistä teknoutopioihin ja -dystopioihin, ihmisen suhde valistuksen ideaaleihin ja teknologiseen kehitykseen
- tulevaisuuden tutkimus, tekoäly, humanismi, transhumanismi ja niiden kritiikit tieteen uusimpien tulosten valossa
- vallalla olevien talousjärjestelmien ja teknokulttuurin kriittinen analyysi ja niiden suhde antropologisiin ja eettisiin kysymyksiin.

5.17 Terveystieto

Ennen 1.1.2017 aikuislukio-opinnot aloittaneille alle 18-vuotiaille pakollisia kursseja on yksi (TE1). 1.1.2017 jälkeen kaikille aikuislukion aloittaneille kaikki terveystiedon kurssit ovat vapaaehtoisia koulukohtaisia syventäviä kursseja.

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan nojautuva oppiaine, jonka tarkoituksena on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Lähtökohtana on elämän kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä. Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena hyvinvointina sekä toiminta- ja työkykenä. Terveystieteen ja turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä tarkastellaan terveystieteen eri osa-alueiden kautta. Näitä ovat terveyteen liittyvät tiedot, taidot, itsetuntemus, kriittinen ajattelu sekä eettinen vastuullisuus.

Lukion terveystiedon opetuksessa terveyttä ja sairauksia sekä terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä ja hoitoa tarkastellaan tutkimus- ja kokemustiedon avulla sekä yksilön, perheen, yhteisön että yhteiskunnan ja globaalista näkökulmasta. Terveystieteen sisältöön sisältyy terveyteen ja sairauteen liittyvän sisältötiedon ja toiminnallisten taitojen ohella terveystiedon hankinta, kriittinen arviointi, tulkinta ja soveltaminen sekä ymmärrys ympäristön ja perimän vaikutuksista terveyteen. Osaamiseen kuuluu myös terveyteen liittyvien arvojen pohdinta ja näkemys eri terveystieteen alueista ja terveyden ja sairauksien historiasta kansainvälistyvässä maailmassa.

Terveystiedon opetuksessa tehdään yhteistyötä muiden oppiaineiden kanssa sekä tuetaan opiskelijoiden osallisuutta ja terveystieteen hyödyntämistä.

Opetuksen tavoitteet

Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tarkastella ja perustella terveyteen ja sairauteen liittyviä ilmiöitä moniulotteisina kokonaisuuksina yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalista näkökulmista
- ymmärtää tieteellisen tiedon ja kokemustiedon merkityksen eron terveyden

ja sairauden riskien, syiden, vaikutusmekanismien ja seurausten selittämisessä

- osaa edistää omaa ja ympäristönsä terveyttä ja turvallisuutta, ymmärtää yleisimpien sairauksien ehkäisyn ja hoidon periaatteita sekä itsehoitoon ja mielenterveyden suojaamiseen liittyviä toimintatapoja
- perehtyy terveyttä koskevan tiedon hankintamenetelmiin, käyttää terveystiedon käsitteitä asianmukaisesti ja osaa kriittisesti arvioida ja tulkita terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa, terveystiedon ja sekä erilaisia terveystietokulttuureihin liittyviä ilmiöitä
- pohtii terveyteen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja osaa perustella niihin liittyvä näkemyksiään
- ymmärtää yhteiskunnan olosuhteiden ja terveys- ja muiden yhteiskuntapolitiittisten päätösten vaikutuksia kansanterveyteen, väestöryhmien välisiin eroihin, terveydenhuollon rakenteisiin ja ihmisten terveyskäyttäytymiseen.

Arviointi

Arviointi kohdistuu terveystiedon tavoitteiden saavuttamiseen terveysosaamisen eri osa-alueilla kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota terveyttä ja sairautta koskevan tiedon ja syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen sekä siihen, miten opiskelija osaa soveltaa, analysoida, arvioida ja yhdistää erilaisiin lähteisiin perustuvaa tietoa.

Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään terveyttä ja sairautta koskevaa eettistä arvopohdintaa ja taitoja perustella terveysvalintoja sekä arvioida yhteisössä tehtyjä terveyttä ja sairautta koskevia ratkaisuja. Kurssin arvosana perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen näyttöön terveysosaamisen eri osa-alueilla. Arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin, terveyskäyttäytymiseen tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Mahdollinen pakollinen (TE1) ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin 4-10.

Valtakunnalliset syventävät kurssit

1. Terveyden perusteet (TE1)

Pakollisella kurssilla syvennetään perusopetuksen aikana opittua terveysosaamista ja ymmärrystä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Lisäksi opitaan tunnistamaan ja arvioimaan terveyden edellytysten toteutumista omassa elämässä, lähiyhteisöissä ja ympäristöissä sekä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Keskeistä on myös itsehoitovalmiuksien ja arjen terveysosaamisen kehittäminen, mielenterveyden suojaaminen sekä ajankohtaisten ja opiskelijoiden esille nostamien asioiden käsittely.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää arjen terveysosaamistaan, ymmärtää fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä ja osaa arvioida niiden toteutumista ja merkitystä omassa elämäntavassaan ja ympäristössään
- osaa hankkia, käyttää ja arvioida terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä pohtia terveyskulttuuriin, mediaan ja teknologiseen kehitykseen liittyviä ilmiöitä eettisestä ja terveystieteestä
- tunnistaa ja ymmärtää terveyttä ja sairauksia sekä terveystottumuksia selittäviä teorioita, malleja ja ilmiöitä tutkimus- ja kokemustiedon näkökulmasta
- soveltaa itsehoitoon liittyviä toimintamalleja ja toimintatapoja
- tietää kansantautien ja yleisimpien tartuntatautien merkityksen yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta ja pohtii niiden ehkäisyyn liittyviä ratkaisuja sekä terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä yhteiskunnassa.

Keskeiset sisällöt

- fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toiminta-, opiskelu- ja työkyky: terveyttä edistävä liikunta ja ravinto, painonhallinta, uni ja lepo, seksuaaliterveys, opiskeluhuvinvointi
- omasta terveydestä huolehtiminen ja muut itsehoitovalmiudet sekä hätäensiapu
- riippuvuuden eri muodot, tupakka, alkoholi ja huumeet, peli- ja nettiriippuvuus
- kansantaudit ja keskeiset tartuntataudit
- terveyttä, terveystottumuksia ja -ongelmia selittäviä keskeisiä biologisia, psykologisia ja kulttuurisia ilmiöitä, teorioita ja malleja

Valtakunnalliset syventävät kurssit

2. Ihminen, ympäristö ja terveys (TE2)

Kurssilla tarkastellaan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta voimavarana ja perehdytään sosiaaliseen kestävyYTEEN osana kestäväN tulevaisuuden tavoitteita. Keskeistä on myös tarkastella perimän ja ympäristöön liittyvien tekijöiden yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen ja toimintakykyyn.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa ja arvioi perimän ja ympäristöön liittyvien tekijöiden, kuten psykososiaalisen, rakennetun ja luonnonympäristön, yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen ja toimintakykyyn
- tunnistaa elämänkulkuun ja kehitykseen liittyviä tapahtumia ja osaa esitellä erilaisia toimintatapoja ja selviytymisen keinoja
- osaa soveltaa terveysosaamistaan terveyttä, sairautta ja turvallisuutta koskevissa kysymyksissä ja niihin liittyvien arvojen pohdinnassa
- osaa arvioida sosiaalisen tuen ja vuorovaikutuksen merkitystä terveydelle, esitellä mielenterveyteen vaikuttavia keskeisiä tekijöitä ja mekanismeja

sekä esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja kriisien käsittelyyn

- osaa tulkita ja arvioida kriittisesti terveystiedotantaa liittyviä ilmiöitä
- osaa perustella ja arvioida elämäntapaa, kulttuuriin ja ympäristöön liittyvien valintojen merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille
- osaa analysoida turvallisuuteen ja väkivallan ehkäisyyn liittyviä tekijöitä ja ymmärtää henkilökohtaisten rajojen kunnioittamisen ja suojelemisen merkityksen erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, yhteisöissä ja ympäristöissä.

Keskeiset sisällöt

- perimän, luonnonympäristöjen ja rakennetun ympäristön sekä psykososiaalisen ympäristön ja yhteisöjen terveysvaikutukset
- terveys ja elämäntapa, kuolema osana elämäntapaa
- ihmissuhteet ja sosiaalinen tuki
- seksuaalisuus ja seksuaalioikeudet sekä seksuaali- ja lisääntymisterveys
- mielenterveyttä suojaavat ja kuormittavat tekijät
- erilaiset kriisit ja niiden kohtaaminen
- työhyvinvointi ja ergonomia
- turvallisuus ja väkivallan ehkäisy
- media- ja kulttuuriympäristön ja terveystiedotuksen merkitys ja kriittinen tulkinta

3. Terveystietä tutkimassa (TE3)

Kurssilla luodaan kokonaiskuvaa terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn historiallisista kehityslinjoista ja tulevaisuuden haasteista pääpiirteissään. Kurssilla vahvistetaan opiskelijan valmiuksia hankkia ja arvioida terveyteen liittyvää tutkimus- ja arkitietoa ja soveltaa terveysosaamistaan aktiivisena kansalaisena. Kurssilla perehdytään terveyteen vaikuttavien tekijöiden kriittiseen arviointiin ja pohditaan tutkimuksen ja päätöksenteon mahdollisuuksia terveyden edistämisessä lähiyhteisöissä, yhteiskunnassa ja globaalisti.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kuvata ja analysoida yhteiskunnallisten olosuhteiden, terveys- ja muun yhteiskuntapolitiikan, teknologian ja terveystalouden muutoksia, kehitystä sekä yhteyksiä väestön terveyteen
- osaa arvioida terveyteen ja terveyden eriarvoisuuteen vaikuttavia tekijöitä Suomessa ja globaalisti sekä osaa kuvata terveyserojen kaventamiseen vaikuttavia tekijöitä
- osaa hankkia ja arvioida terveyteen liittyvää tutkimus- ja arkitietoa ja suunnitella pienimuotoisia terveystutkimuksia tai toimintakyvyn mittauksia
- perehtyy tieteellisen tutkimuksen mahdollisuuksiin terveyden edistämiseksi sekä sairauksien ehkäisyssä ja hoidossa
- osaa pohtia terveyteen ja sairauteen liittyviä eettisiä kysymyksiä
- tunnistaa keskeisiä globaaleja terveystutkimuksia ja niiden parissa toimivien järjestöjen roolia ja tehtäviä terveyden edistämiseksi.

Keskeiset sisällöt

- yhteiskunnallisten olosuhteiden, terveys- ja muun yhteiskuntapolitiikan, tieteellisen tutkimuksen, terveystalouden ja teknologian kehitys, muutos ja yhteydet väestön terveyteen
- terveys- ja sosiaalipalvelujen kehitys, muutos ja yhteydet väestön terveyteen sekä keskeiset terveys- ja sosiaalipalvelujen toimijat
- terveyserot ja niihin vaikuttavat tekijät Suomessa ja maailmalla, terveyserojen kaventaminen
- terveyden ja terveystalouden tutkiminen
- keskeiset terveyteen ja sairauteen liittyvät eettiset ja oikeudelliset kysymykset, potilaan oikeudet
- globaalit terveystutkimukset ja niihin vaikuttaminen

5.18 Teemaopinnot

Teemaopinnot ovat eri tiedonaloja yhdistäviä opintoja. Ne eheyttävät opetusta ja kehittävät opiskelijoiden taitoja hahmottaa ja ymmärtää yksittäistä oppiainetta laajempia kokonaisuuksia. Teemaopintojen keskeisenä tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia usean eri oppiaineen tietojen ja taitojen yhdistämiseen ja soveltamiseen. Teemaopintojen tavoitteet ja sisällöt tarkennetaan ja konkretisoidaan opetussuunnitelmassa.

Opetuksen tavoitteet

Teemaopintojen tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu etsimään eri tieteen- ja taiteenalojen keskeisten käsitteiden ja näkökulmien välisiä yhteyksiä ja muodostaa niiden pohjalta kokonaisuuksia
- hahmottaa ongelmia, ilmiöitä tai kysymyksiä sekä innostuu etsimään niihin ratkaisuja yksin ja yhteistyössä muiden kanssa
- hyödyntää eri aloilta hankkimiaan tietoja ja taitoja
- hakee informaatiota eri lähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta
- soveltaa osaamistaan ja kehittää tieto- ja viestintäteknologisia taitojaan käytännön toiminnassa
- työskentelee tavoitteellisesti ja osaa tehdä yhteistyötä.

Arviointi

Teemaopintojen arviointi perustuu opiskelijan taitoihin hakea tietoa, arvioida ja soveltaa sitä sekä tuottaa luotettavien lähteiden pohjalta jäsentyneitä kokonaisuuksia. Olennaisia arvioinnin kohteita ovat opiskelijan taidot arvioida kriittisesti tietolähteitä sekä ymmärtää eri tietojen ja taitojen välisiä yhteyksiä. Työskentelyn arviointi kohdistuu sen tavoitteellisuuteen ja suunnitelmallisuuteen. Opiskelijoille annetaan ohjaavaa palautetta myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoista sekä työvälineiden käytöstä. Teemaopintojen arvioinnissa käytetään monipuolisia arviointimenetelmiä.

Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty (S/H)

Valtakunnallinen syventävä kurssi

1. Tutkiva työskentely (TO1)

Tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee, toteuttaa ja esittää johonkin aihepiiriin tai ilmiöön liittyvän dokumentoidun projektin, tutkielman, keksinnön tai muun tuotoksen. Kurssin aikana opiskelija työskentelee mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä muiden opiskelijoiden tai ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Työskentely tapahtuu kokonaan tai osittain koulun ulkopuolisissa toimintaympäristöissä, mikä vahvistaa koulussa ja arki- ja työelämässä hankitun osaamisen välistä yhteyttä. Kurssi keskittyy tiedonalojen välisten yhteyksien hahmottamiseen sekä erityisesti kriittisen ja luovan ajattelun kehittämiseen oppiainerajat ylittävästi. Opiskelija hyödyntää työskentelyssä tieto- ja viestintäteknologiaa ja kehittää siihen liittyviä taitojaan. Kurssin keskeisillä sisällöillä on yhteys kahden tai useamman eri oppiaineen tietoihin ja taitoihin sekä aihekokonaisuuksiin. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

Lyseon lukion aikuislinjalla teemaopinnot suoritetaan muualla ja luetaan hyväksi opiskelijan opintoihin.

6 OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI

6.1 Arvioinnin tavoitteet

”Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijan oppimista ja

työskentelyä tulee arvioida monipuolisesti.”

(Lukiolaki 629/1998, 17 § 1 mom., muutettu lailla 1116/2008)

Opiskelijan oppimisen arvioinnin tehtävänä on edistää opiskelijan oppimista. Lähtökohtana on, että opiskelijat ymmärtävät, mitä heidän on tarkoitus oppia ja miten oppimista arvioidaan. Arvioinnilla opiskelijaa kannustetaan omien tavoitteiden asettamiseen ja tarkoituksenmukaisten työskentelytapojen valintaan. Opintojen aikainen arviointi ja palautteen antaminen ovat osa opiskelijan ja opettajan välistä vuorovaikutusta. Palaute sekä itse- ja vertaisarviointi ohjaavat opiskelijaa tarkentamaan asetettuja tavoitteita ja kehittämään työskentelyään tavoitteiden suuntaisesti.

Opiskelijan oppimisen arviointi antaa opiskelijalle palautetta opintojen edistymisestä ja oppimistuloksista sekä lukio-opintojen aikana että opiskelun päättyessä. Lisäksi arviointi antaa tietoja jatko-opintojen järjestäjien, työelämän ja muiden vastaavien tahojen tarpeita varten sekä alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajalle. Opiskelijan oppimisen arviointi auttaa myös opettajaa ja kouluyhteisöä opetuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. Arvosanan antaminen on yksi arvioinnin muoto.

6.2 Kurssisuorituksen arviointi

Opiskelijan oppimista arvioidaan kurssin aikana. Arvioinnilla edistetään opiskelijan oppimista ja annetaan palautetta opiskelijalle kurssin tavoitteiden saavuttamisesta.

Opiskelijan kurssisuorituksesta annetaan arvosana kurssin päätyttyä. Annettavan arvosanan tulee perustua monipuoliseen näyttöön oppiaineen ja kurssin tavoitteiden saavuttamisesta. Erilaisten tuotosten lisäksi käytetään opiskelijan oppimisen ja työskentelyn havainnointia. Arvosanan antamisen tukena voidaan käyttää opettajan ja opiskelijan välisiä keskusteluja sekä

opiskelijoiden itse- ja vertaisarviointia. Arvioinnin kohteina ovat opiskelijan tiedot ja taidot. Arviointi ei kohdistu opiskelijoiden arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin menetelmistä ja käytänteistä päätetään tarkemmin opetussuunnitelmassa.

"Opiskelijalla on oikeus saada tieto arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen." (Lukiolaki 629/1998, 17 § 2 mom., muutettu lailla 1116/2008)

Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin kurssin tavoitteet ja arviointiperusteet on selvitettävä opiskelijalle kurssin alussa, jolloin niistä keskustellaan opiskelijoiden kanssa. Arviointiperusteista tiedottaminen parantaa opiskelijoiden ja opettajien oikeusturvaa ja tukee opiskelijaa työskentelyn suunnittelussa.

Diagnosoidut vammat tai niihin rinnastettavat vaikeudet, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriö, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, tulee ottaa huomioon arvioinnissa siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisin tapoihin osoittaa osaamisensa. Kyseiset vaikeudet voidaan ottaa huomioon määrättäessä opiskelijan kurssiarvosanaa.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia

Lukio-opintojen aikainen arviointi tähtää siihen, että opiskelija oppii asettamaan itselleen henkilökohtaisen tavoitetason ja sopeuttamaan sen kulloinkin käsillä olevaan opiskeltavaan aineeseen ja aiheeseen. Tavoitteena on lisätä opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä niin, että se tukee oppimaan oppimista, omien vahvuuksien löytämistä.

Opiskelijaa ohjataan lukioaikanaan arvioimaan omaa oppimisprosessiaan. Tässä tehtävässä opiskelijaa tukee kurssin aikaiset erilaiset näytöt ja opettajalta saatu palaute.

Arvioinnissa voidaan käyttää mm. seuraavia menetelmiä: essee, oppimispäiväkirja, pari- ja ryhmäkoe/-opinnäyte, yksilökoe tai -testi, portfolio, esitelmä tai muu kirjallinen, suullinen tai kuvallinen esitys.

Oppimäärän sisällä monimuotoinen arviointi edellyttää aineenopettajien välistä yhteistyötä. Ymmärryksen taso tulee avata. Kun oppija on itse osallinen arviointiin, avaa se ymmärrystä arviointiin.

6.2.1 Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät

"Edellä 1 momentissa tarkoitettu arvostelu annetaan numeroin tai muulla opetussuunnitelmassa määrätyllä tavalla. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4–10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4..." (Lukioasetus 810/1998, 6 § 2 mom.)

Pakollisten ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen valtakunnallisten syventävien kurssien arvosana annetaan numeroin lukuun ottamatta teemaopintojen kurssia, josta annetaan suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty). Paikallisista syventävistä kursseista ja muista lukion tehtäviin kuuluvista kursseista voidaan antaa arvosanaksi opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarvosana tai suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty).

Kirjallisesti annettu sanallinen arviointi ja suullisesti arviointikeskustelussa annettu palaute voivat täydentää ja täsmentää arvosanaa. Kesken olevan kurssisuorituksen merkintätavasta ja suorituksen täydentämiskäytännöistä voidaan päättää opetussuunnitelmassa.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia

Kurssin aluksi sovitaan arviointikriteerit, joiden mukaan toimitaan ja jotka on oltava kurssin aikana opiskelijan nähtävillä.

Merkintää K (kesken) käytetään, mikäli kurssisuorituksesta puuttuu jakson loppuun mennessä osasuorituksia. Opettaja kirjaa puuttuvat suoritukset opiskelijan nähtäväksi. Jos opiskelija ei palauta puuttuvia osasuorituksia määräaikaan mennessä, voidaan tämä joko huomioida kurssiarvosanassa tai poistaa K-merkintä, jolloin kurssi on suoritettava kokonaan uudelleen.

Mikäli kurssin arviointiedellytykset eivät täyty, opettaja ilmoittaa dokumentoidusti asiasta opiskelijalle ja opinto-ohjaajalle.

Paikallisesta soveltavasta kurssista annetaan suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty).

6.2.2 Itsenäisesti suoritettu kurssi

"Osa opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti."
(Lukioasetus 810/1998, 4 § 1 mom.)

"Opiskelijalle voidaan hakemuksesta myöntää lupa suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta." (Lukioasetus 810/1998, 4 § 2 mom.)

Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään hyväksytty arvosana. Opetussuunnitelmassa tulee päättää tarkemmin opinnoista, jotka edellytetään itsenäisesti opiskeltaviksi, ja niiden suoritusperiaatteista.

Jos opiskelija opiskelee kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan soveltuvin osin edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä on myös tällöin arvioitava riittävän laaja-alaisesti kurssin kokonaisuuden kannalta.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia

Opiskelijan itsenäisesti suoritettavien kurssien määrää ei erikseen rajata. Opiskelijaa ei liioin edellytetä suorittamaan pakollisia kursseja itsenäisesti. Kurssin itsenäinen suorittaminen tulee kysymykseen yleensä silloin, kun opiskelija haluaa suorittaa kurssin, jonka opetus ei ole toteutunut tai kun opiskelijan on mahdotonta sijoittaa kurssia omaan opinto-ohjelmaansa. Koulukohtaisesti saattaa olla lisäksi tarjolla kursseja ja verkko-opintoja, joiden suorittaminen tapahtuu lähtökohtaisesti itsenäisenä opiskeluna.

Opiskelija saa suorittaa itsenäisesti valitsemansa määrän kursseja, kunhan kursseille asetetut muodolliset suoritusvaatimukset täyttyvät. Kurssin itsenäisestä suorittamisesta on poikkeuksetta oltava vähintään suullinen sopimus kurssista vastaavan aineenopettajan kanssa ennen suorituksen aloittamista. Siirtyminen lähiopetuksesta itsenäiseen suoritukseen on mahdollista erityisestä syystä.

Itsenäistä opiskelua järjestettäessä otetaan huomion opiskelijan edellytykset suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta sekä hänen ohjauksen ja tuen tarpeensa. (OPS kohta 3.2)

Verkkokurssina suoritettu kurssi katsotaan itsenäisesti suoritetuksi kurssiksi ja näin ollen siitä tulee saada hyväksytty arvosana.

6.2.3 Suullisen kielitaidon kurssien arviointi

Toisen kotimaisen kielen A-oppimäärän syventävän kurssin 8, B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 ja äidinkielenomaisen oppimäärän syventävän kurssin 8 sekä vieraiden kielten A-oppimäärän syventävän kurssin 8 ja B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 suorituksen arviointi perustuu Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun arvosanaan ja muihin kurssin aikaisiin näyttöihin. Kursseista annetaan numeroarvosana käyttäen asteikkoa 4–10. Myös kurssiin kuuluvasta suullisen kielitaidon kokeesta annetaan numeroarvosana käyttäen asteikkoa 4–10.

"Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa arvioidaan erillisellä kokeella, jonka laatimisesta vastaa opetushallitus. Suullisen kielitaidon kokeen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella." (Lukiolaki 629/1998, 17 § 3 mom., muutettu lailla 1116/2008)

"Lukiolain 17 §:n 3 momentissa tarkoitettu suullisen kielitaidon koe koostuu tehtävistä, joissa arvioidaan opiskelijan ääntämistä sekä kerronta- ja keskustelutaitoa. Koe arvioidaan numeroin käyttäen 2 momentissa tarkoitettua asteikkoa. Suullisen kielitaidon kurssin arvosana perustuu suullisen kielitaidon kokeeseen sekä muihin kurssin aikaisiin näyttöihin." (Lukioasetus 810/1998, 6 § 4 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 1117/2008)

Kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen suoritus ja muut kurssin aikaiset näytöt arvioidaan asianomaiselle kielelle ja oppimäärälle opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita vasten. Kurssin arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut kurssin suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen.

6.2.4 Opinnoissa edistyminen

"Opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä on annettava riittävän usein tietoa opiskelijalle ja hänen huoltajalleen. Tietojen antamisesta määrätään tarkemmin opetussuunnitelmassa." (Lukioasetus 810/1998, 6 § 1 mom.)

Jotta oppilaitos voisi varmistaa, että alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajat saavat asetuksen mukaisen tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, oppilaitos voi edellyttää huoltajan allekirjoitusta tai vastaavaa sähköistä kuittausta tiedotteisiin sellaisilta opiskelijoilta, jotka eivät vielä ole täysi-ikäisiä.

"Opetussuunnitelmassa määrätään oppiaineittain tai aineryhmittäin kursseista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä asianomaisen aineen tai aineryhmän opinnoissa etenemiseen. Opiskelijalle, joka ei ole suorittanut edellä mainittuja opintoja hyväksytysti, tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat opinnoissa etenemisen." (Lukioasetus 810/1998, 7 § 1 mom.)

Opiskelijan opintojen etenemistä tulee seurata. Menettelystä, kuten esimerkiksi mahdollisen etenemisesteen käytöstä, päätetään opetussuunnitelmassa. Opintojen etenemisen määrittelyllä ei voida kuitenkaan tiukentaa näissä aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Opiskelijalle tulee pyynnöstä antaa mahdollisuus hylätyn kurssiarvosanan korottamiseen osoittamalla osaamista kurssin keskeisissä tiedoissa ja taidoissa. Opetussuunnitelmassa määrätään tarkemmin uusimisen tavoista.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia: Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus osallistua uusintakuulusteluun koulun käytänteiden mukaisesti. Hylättyä kurssia saa yrittää korottaa uusintakuulustelussa yhden kerran. Mikäli kurssista tulee edelleen hylätty arvosana, on opiskelijan opiskeltava kurssi uudelleen.

Opetussuunnitelmassa määrätään, millä tavoin opiskelijalle annetaan mahdollisuus korottaa myös hyväksyttyä kurssiarvosanaa. Arvioinnin tulee olla tällöinkin monipuolista. Lopulliseksi kurssiarvosanaksi tulee kyseisistä suorituksista parempi.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia:
Hyväksyttyä kurssia voi yrittää korottaa yhden kerran koulun käytänteiden mukaisesti. Hyväksytyn kurssin korottamiseen ei riitä pelkkä kurssikoe.

Etenemisestettä ei käytetä Tavastian lukioissa. Opintoja seurataan ja milloin 2/3 oppimäärän päättöarviointiin vaikuttavista kursseista ei ole hyväksytysti suoritettu, ohjataan opiskelija uusimaan hylättyjä kursseja. Kurssikertymää ja

päättöarvosanan määräytymiseen vaikuttavia kurssiarvosanoja seurataan koulun ohjaussuunnitelman mukaisesti.

6.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen

"Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suorittamansa opinnot tai muutoin hankittu osaaminen arvioiduksi ja tunnustetuksi. Osaamisen tunnustamisella voidaan opiskelijalle lukea hyväksi ja korvata lukion oppimäärään kuuluvia pakollisia, syventäviä tai soveltavia opintoja. Opiskelijan osaamisen tunnustamisessa noudatetaan, mitä 17 ja 17 a §:ssä säädetään opiskelijan arvioinnista ja siitä päättämisestä. Tarvittaessa osaaminen on osoitettava koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla."

(Lukiolaki 629/1998, 23 § 1 mom., muutettu lailla 1116/2008)

"Päätös osaamisen tunnustamisesta tehdään sitä erikseen pyydettyäessä ennen mainittujen opintojen tai hyväksiluettavaa osaamista koskevan opintokokonaisuuden alkamista." (Lukiolaki 629/1998, 23 § 2 mom., muutettu lailla 1116/2008)

Sen lisäksi, mitä lukiolaissa (629/1998, 23 §, muutettu lailla 1116/2008) säädetään, tulee opintojen hyväksilukemisella ja muutoin hankitun osaamisen tunnustamisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa.

Opiskelija hakee muualla suorittamiensa opintojen tai muutoin hankkimansa osaamisen tunnustamista. Opiskelijan tulee esittää selvitys opinnoistaan tai osaamisestaan. Oppilaitos voi pyytää opiskelijaa täydentämään näyttöä suhteessa lukiokoulutuksen tavoitteisiin. Myös opintojen laajuuteen kiinnitetään huomiota. Opiskelijoille annetaan tietoa osaamisen tunnustamisen käytännöistä.

Muualla suoritettuja opintoja tai muutoin hankittua osaamista voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin pakollisiksi, syventäviksi tai muiksi lukion tehtävään kuuluviksi kursseiksi. Mikäli opinnot tai muutoin hankittu osaaminen luetaan

hyväksi opetussuunnitelman perusteiden mukaan numerolla arvioitavaan kurssiin, tulee kurssista antaa numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tueksi voidaan tarvittaessa edellyttää lisänäyttöjä. Muutoin hankitun osaamisen arvioinnissa menetellään kuten opetussuunnitelman perusteissa ja opetussuunnitelmassa kurssien ja oppimäärän arvioinnista määrätään.

Luettaessa opiskelijalle hyväksi opintoja muista oppilaitoksista pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamaan arviointiin. Jos kyseessä on lukion opetussuunnitelmassa numeroin arvioitava kurssi, sen arvosana muutetaan lukion arvosana-asteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

asteikko 1–5	lukioasteikko	asteikko 1–3
1 (tyydyttävä)	5 (välttävä)	1
2 (tyydyttävä)	6 (kohtalainen)	1
3 (hyvä)	7 (tyydyttävä)	2
4 (hyvä)	8 (hyvä)	2
5 (kiitettävä)	9 (kiitettävä), 10 (erinomainen)	3

Tapauksissa, joissa lukio ei voi päätellä, kumpaa lukion arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suoritettu kurssi vastaa, ylempää vai alempaa, on vastaavuus määriteltävä opiskelijan eduksi.

Ulkomailla suoritettujen opintojen hyväksilukemisessa ja osaamisen tunnustamisessa noudatetaan samoja periaatteita kuin kotimaassa suoritettujen opintojen osalta.

Lukiolain 34 §:n mukaan muualla suoritettujen opintojen hyväksi lukemista koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään. Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. (Lukiolaki 629/1998, 34 § ja 34 b §, muutettu lailla 958/2015)

Lukiolain 34 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Valitus tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. (Lukiolaki 629/1998, 34 a § 2 mom. ja 34 b §, muutettu lailla 958/2015)

Opiskelijalla voi olla päättötodistuksessaan oppiaineesta vain yhden laajuinen oppimäärä. Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkästä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Näitä vastaavuuksia on määriteltä tarkemmin oppiaineiden oppimäärien yhteydessä. Tällöin pitkän oppimäärän kurssien arvosanat siirtyvät suoraan lyhyiden kurssien arvosanoiksi. Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyen oppimäärän syventäviä tai muita lukion tehtävään kuuluvia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, tulee hänelle järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä kesken oppimäärän lyhyemmästä pitempään oppimäärään menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen.

Jos opiskelijan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääränä on suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus, häntä arvioidaan tämän oppimäärän mukaan huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppiäärän mukaista opetusta vai ei tai onko oppilaitos voinut tarjota vain osan suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppiäärän kursseista. Suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppiäärän mukaisesti suoritettut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppiäärän kursseihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -kurssin arvosanaksi. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -kurssit korvaavat suomen/ruotsin kielen ja kirjallisuuden oppimäärän kurssit siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan.

Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärästä, mutta ei molemmista.

6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi

"Kunkin oppiaineen tai aineryhmän arvioinnista päättää opiskelijan opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Päättöarvioinnista päättävät rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä." (Lukiolaki 629/1998, 17 a §, muutettu lailla 1116/2008)

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskelemista oppiaineen kursseista. Opiskelijan opiskelusuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tavoitteellisiin kurssivalintoihin. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät.

Eri oppiaineiden pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit on kuvattu lukion opetussuunnitelman perusteissa. Matematiikan yhteinen kurssi luetaan opiskelijan suorittamaan matematiikan oppimäärään mukaan. Teemaopintojen valtakunnallinen syventävä kurssi ei muodosta oppimäärää, vaan se on erillinen kurssi. Opiskelijan opiskelemia pakollisia ja valtakunnallisia syventäviä kursseja ei voi jälkikäteen poistaa lukuun ottamatta hylättyä teemaopintokurssia.

Paikallisten syventävien kurssien sekä muiden lukion tehtävään kuuluvien kurssien mahdollisesta kuulumisesta jonkin oppiaineen oppimäärään määrätään opetussuunnitelmassa. Näistä kursseista luetaan oppiaineen oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Oppiaineen oppimäärässä opiskelijalla saa olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään seuraavasti:

Opiskelijan opiskelemia kurssi- pakollisia ja valtakunnallisia syventäviä kursseja,	joista voi olla hylättyjä arvosanoja enintään
1–2 kurssia	0
3–5 kurssia	1
6–8 kurssia	2
9 kurssia tai enemmän	3

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja valtakunnallisten syventävien kurssien kurssiarvosanojen aritmeettisena keskiarvosanana.

"Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, on järjestettävä mahdollisuus erillisessä kuulustelussa arvosanan korottamiseen." (Lukioasetus 810/1998, 8 § 3 mom.)

Mikäli opiskelija osoittaa erillisessä kuulustelussa suurempaa kypsyyttä ja parempaa oppiaineen hallintaa kuin kurssien arvosanoista määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, tulee arvosanaa korottaa.

Oppiaineen oppimäärän arvosanaa on mahdollista korottaa edellä mainitun erillisen kuulustelun lisäksi

- paikallisten syventävien ja muiden lukion tehtävään kuuluvien kurssien pohjalta annetulla lisänäytöllä
- mikäli opiskelijan arvioinnista päättävät harkitsevat, että opiskelijan tiedot ja taidot ovat oppiaineen päättövaiheessa kurssiarvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia

Opiskelijalla on mahdollisuus korottaa lukion oppiaineen oppimäärän päättöarvosanaa osallistumalla ko. aineen korotustenttiin, joka pääsääntöisesti järjestetään kirjallisena. Korotustentti järjestetään opintojen päättövaiheessa. Korotustenttiin voi osallistua vain kerran. Menestys ylioppilaskokeissa ei voi vaikuttaa päättöarvosanaan.

Päättötodistuksessa numeroin arvioitavat oppiaineet

Pakollisten oppiaineiden ja valinnaisten vieraiden kielten oppimääristä annetaan lukioasetuksen mukainen numeroarvosana. Teemaopintojen kurssista annetaan suoritusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain yhden kurssin, sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää vain kaksi kurssia.

Opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään soveltuvat opinnot arvioidaan siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

6.4 Lukion oppimäärän suoritus aikuisten lukiokoulutuksessa

(Seuraavaa asetusta on muutettu siten, että alle 18-vuotiaana aikuislukio-opintonsa aloittaneen tulee suorittaa liikuntaa, taito- ja taideaineita sekä terveystietoa, mikäli opinnot ovat alkaneet ennen 1.1.2017. Tämän jälkeen alle 18-vuotiaana opintonsa aloittaneiden ei tarvitse em. opintoja suorittaa pakollisina.)

"Aikuisille tarkoitetussa opetuksessa oppimäärä sisältää vähintään 44 kurssia ja kurssin kesto on keskimäärin 28 tuntia. Lähiopetuksessa opetukseen tulee tuntia kohti käyttää vähintään 40 minuuttia. Aikuisille tarkoitettuun opetukseen osallistuvan alle 18-vuotiaana opintonsa aloittaneen opiskelijan tulee lisäksi osallistua liikunnan ja terveystiedon sekä taito- ja taideaineiden opetukseen."

(Lukioasetus 810/1998, 1 § 2 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 52/2014)

”Opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, tulee opiskella 1 momentissa tarkoitettujen kurssien lisäksi vähintään yksi kurssi liikuntaa ja yksi kurssi terveystietoa sekä kaksi kurssia kuvataidetta tai musiikkia tai yksi kurssi kumpaakin viimeksi mainittua ainetta.”

(Valtioneuvoston asetus 942/2014, 10 § 8 mom.)

”Kahdeksantoista vuotta täyttäneen opiskelijan katsotaan aloittaneen opintonsa alle 18-vuotiaana, jos hän jatkaa saman tai muun koulutuksen järjestäjän opetuksessa alle 18-vuotiaana aloittamiaan lukio-opintoja, eivätkä opinnot ole olleet keskeytyneenä vähintään vuoden ajan.” (Lukioasetus 810/1998, 15 § 2 mom.)

Opiskelija opiskelee oman opiskelusuunnitelmansa mukaan pakollisia, syventäviä ja muita lukion tehtävään kuuluvia kursseja lukion oppimäärän suorittamiseksi. Opiskelijan tulee suorittaa pakollisia ja valtakunnallisia syventäviä kursseja vähintään siinä laajuudessa, kuin määrätään lukion tuntijakoa koskevassa valtioneuvoston asetuksessa (Valtioneuvoston asetus 942/2014).

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät hyväksytysti ja aikuisten lukiokoulutuksen vähimmäiskurssimäärä 44 täyttyy. Jos opiskelija on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, lukion oppimäärä on vähintään 48 kurssia. Valtakunnallisena syventävänä kurssina tarjottavasta teemaopintojen kurssista, paikallisista syventävistä sekä muista lukion tehtävään kuuluvista kursseista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit (alle 18-vuotiaana lukio-opintonsa aloittaneita tämä koskee, mikäli opinnot on aloitettu ennen 1.1.2017. Tämän jälkeen aloittaneiden alle 18-vuotiaana aloittaneiden opintojen laajuus on 44 kurssia).

Jos opiskelija vapautetaan lukiolain 13 §:n mukaan jonkin oppiaineen opiskelusta, hänen tulee valita sen tilalle muita opintoja niin, että säädetty kurssien vähimmäismäärä täyttyy.

Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

”Edellä 17 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Opiskelija voi pyytää rehtorilta opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen tai päättöarvioinnin uusimista kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä.” (Lukiolaki 629/1998, 34 d § 1 mom., muutettu lailla 958/2015)

”Opiskelija saa vaatia oikaisua pyynnöstä tehtyyn uuteen arviointiin tai ratkaisuun, jolla pyyntö on hylätty, aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista siten kuin hallintolaissa säädetään. Otettuaan oikaisuvaatimuksen tutkittavakseen aluehallintovirasto voi muuttaa hallintopäätöstä, kumota päätöksen, hylätä oikaisuvaatimuksen tai palauttaa asian rehtorille uudelleen käsiteltäväksi.” (Lukiolaki 629/1998, 34 d 2 mom., muutettu lailla 958/2015)

Aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 34 d §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus, ei saa hakea muutosta valittamalla (lukiolaki 629/1998, 34 e § 2 mom., muutettu lailla 958/2015).

Lukiokoulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille arvioinnin uusimis- ja oikaisumahdollisuudesta.

6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

”Lukion koko oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Kesken lukion oppimäärän suorittamista eroavalle opiskelijalle annetaan erotodistus, johon merkitään arvostelu suoritetuista opinnoista. Yhden tai useamman aineen oppimäärän suorittaneelle annetaan todistus oppimäärän suorittamisesta.”

(Lukioasetus 810/1998, 8 § 1 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 52/2014)

”Päättö- ja erotodistukseen sekä yhden tai useamman aineen suorittamisesta annettavaan todistukseen sovelletaan mitä 6 §:ssä säädetään. Todistus suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annetaan päättötodistuksen liitteenä.”

(Lukioasetus 810/1998, 8 § 2 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 52/2014)

Aikuisten lukiokoulutuksessa käytetään seuraavia todistuksia:

1. Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän. Lukioasetuksessa säädetty todistus suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annetaan päättötodistuksen liitteenä.
2. Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun opiskelija on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän.
3. Todistus lukiosta eroamisesta (erotodistus) annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.

Lukion todistusten tulee sisältää seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- suoritettut opinnot
- paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä ja rehtorin allekirjoitus

- arvosana-asteikko
- selvitys kielten oppimääristä
S2/R2 = äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä
A = perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 alkaneen A-kielen oppimäärä
B1 = perusopetuksessa alkaneen B1-kielen oppimäärä
B2 = perusopetuksessa alkaneen valinnaisen B2-kielen oppimäärä
B3 = lukiossa alkaneen valinnaisen B3-kielen oppimäärä
ÄO/M = äidinkielenomainen oppimäärä toisessa kotimaisessa kielessä (ruotsi/suomi)
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen päättämien aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden 2015 mukainen.

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvosana merkitään todistuksissa ”uskonto/elämäkatsomustieto” erittelemättä, mihin opetukseen opiskelija on osallistunut.

Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus merkitään todistuksessa äidinkieli ja kirjallisuus -kohtaan.

Lukion päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta merkitään opiskelijan opiskelemat oppiaineet, niissä suoritettujen kurssien määrä sekä kunkin oppiaineen arvosana sanallisesti ja numeroin (esimerkiksi: kiitettävä...9) tai merkintä oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta (suoritettu).

Hyväksytysti suoritettu teemaopintojen kurssi merkitään käyttäen kurssin nimeä ja siitä saatua suoritusmerkintää (suoritettu).

Päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta kuuluu myös kohta lisätietoja. Tähän kohtaan merkitään päättötodistuksen liitteenä annettavat ja sitä täydentävät todistukset lukio-opintoihin liittyvistä näytöistä, kuten esimerkiksi suullisen kielitaidon kokeet sekä erittely muista lukion

oppimäärään kuuluneista opinnoista, jotka eivät sisälly oppiaineiden oppimääriin.

Mikäli opiskelija on opiskellut yli puolet oppiaineen oppimäärän kursseista muulla kuin koulun varsinaisella opetuskielellä, tulee siitä tehdä merkintä todistuksen lisätietoihin.

Lukion erotodistukseen merkitään oppiaineet ja niissä suoritettut kurssit sekä muut opiskelijan suorittamat lukio-opinnot. Todistukseen merkitään kunkin kurssin numeroarvosana tai merkintä kurssin suorittamisesta (S = suoritettu, H = hylätty).

Lukiossa pidetään opiskelijan opinnoista rekisteriä, josta ilmenevät suoritettut kurssit ja niiden arvosanat.

Lukion koko oppimäärän suorittamisesta ei anneta yhteistä arvosanaa oppiaineiden arvosanojen keskiarvona eikä muullakaan tavalla.

Todistukseen merkitään opiskelijan suorittama kokonaiskurssimäärä. Kokonaiskurssimäärään ei lasketa hylättyjä paikallisia syventäviä, hylättyjä muita lukion tehtävään kuuluvia kursseja eikä hylättyä teemaopintojen kurssia.

Lukiokoulutuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Todistus suullisen kielitaidon kokeesta annetaan lukion päättötodistuksen liitteenä.

Lukioasetuksella säädetyn suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annettavaan todistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä

- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- kokeessa suoritettu kieli ja sen oppimäärä ja kokeesta saatu arvosana
- paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä (lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekirjoitus
- arvosana-asteikko.

7. TOIMINNAN JATKUVA KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI

Tavastian lukioissa kiinnitetään huomiota siihen, että toimintaa kehitetään jatkuvasti. Tärkeimpinä työkaluina toiminnan kehittämisessä toimivat vuosittaiset arvioinnit ja opettajien kanssa käytävät kehityskeskustelut. Opiskelijakyselyllä kartoitetaan laajasti opiskelijoiden näkemystä koulun toiminnasta. Lukuvuosittain laadittavassa toimintasuunnitelmassa määritellään lukioliikelaitoksen yhteisiä, mutta myös koulukohtaisia lyhyen- ja pitkän aikavälin tavoitteita.

Tavoitteiden ja opetussuunnitelman toteutumista arvioidaan lukuvuoden päätteeksi opettajien ja opiskelijakunnan kanssa. Arvointien pohjalta nostetaan uudet tavoitteet ja päivitetään tarvittaessa opetussuunnitelmaa ja sen liitteenä olevia suunnitelmia.

Toiminnan jatkuva kehittäminen edellyttää rehtoreiden, opinto-ohjaajan ja opettajakunnan täydennyskoulutusta. Veso-päivien lisäksi opettajakuntaa rohkaistaan osallistumaan koulutuksiin käytettävissä olevat resurssit huomioiden.

8. KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ TAVASTIAN HÄMEENLINNAN LYSEON LUKION AIKUISLINJALLA AIKUISTEN PERUSOPETUKSENA ANNETTAVA VANKILAOPETUS 1.1.2018 ALKAEN

8.1 AIKUISTEN VARSINAINEN PERUSOPETUS, VANKILAOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA

8.1.1 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet

Mikäli opetuksen järjestäjä tarjoaa mahdollisuuden suorittaa aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetusta vankilassa tai muussa rangaistuslaitoksessa, siitä tulee päättää opetussuunnitelmassa. Vankilassa tai muussa rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa tuntijakoasetuksen määäämästä tuntijaosta voidaan poiketa. Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa aikuisten perusopetuksen oppimäärä sisältää vähintään 30 päättövaiheen kurssia, mutta opetuksen järjestäjän harkintaan jää, mikä vähimmäislaajuus on opiskelijan edun mukaista.

Aikuisten perusopetuksessa kurssin kesto on 28 tuntia. Opetusta voidaan järjestää osaksi tai kokonaan etäopetuksena. Lähiopetuksessa opetukseen tulee tuntia kohden käyttää vähintään 40 minuuttia.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjalla annetaan aikuisten varsinaista perusopetusta vangeille, joilta puuttuu perusopetuksen päättötodistus tai joilla ei ole tarvittavia opiskeluvalmiuksia jatkaakseen opintoja toiselle asteelle. Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinja tarjoaa perusopetusta ainoastaan vankilaopetuksena.

Myös vankilaopetuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys perustuu Koulutuskuntayhtymä Tavastian lukiokoulutuksen 2016 opetussuunnitelmassa määritettyihin arvoihin ja oppimiskäsitykseen. Tämä vankien perusopetuksen opetussuunnitelma on osa Koulutuskuntayhtymä Tavastian lukiokoulutuksen 2016 opetussuunnitelmaa.

Vankilaopetus

Vankilaopetuksella tarkoitetaan vankien opetusta, jota järjestetään pääasiassa vankiloissa, mutta sitä voidaan järjestää myös vankilan ulkopuolella siten kuin siitä rikosseuraamuslaitoksen viranomaisten kanssa paikallisesti sovitaan. Vankilaopetuksena järjestettävässä aikuisten perusopetuksessa noudatetaan soveltuvin osin perusopetuksesta annettuja säädöksiä ja määräyksiä. Vankien perusopetuksen tulee vastata muiden aikuisten perusopetusta.

Vankilaopetukseen vaikuttavat perusopetusta säätelevien normien lisäksi vankeuslain ja -asetuksen säännökset sekä kansainväliset vankilaopetusta koskevat suositukset. Opetuksessa korostuvat yhdenvertaisuus ja mahdollisuuksien tasa-arvo sekä rikosseuraamuslaitoksessa noudatettava normaalisuusperiaate.

Vankilaopetus voi osaltaan tukea vankeuslain mukaisia tavoitteita parantaa vankien elämänhallintataitoja sekä ohjata rikoksettomaan elämään.

Vankina olevalle opiskelijalle, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää, pyritään tarjoamaan mahdollisuus sen suorittamiseen. Vankina olevan opiskelijan opintoja tulee ohjata ja opintomenestystä seurata. Opintojen etenemistä voidaan tehostaa hyväksilukemalla ennen vankeusaikaa ja vankeusaikana eri koulutuksissa ja toiminnoissa opittuja tietoja, taitoja ja opintokokonaisuuksia sekä oppilaitosten, vankilahenkilökunnan ja opiskelijan keskinäisellä yhteistyöllä.

Opetustarjonnan suunnittelussa ja toteuttamisessa otetaan huomioon, että

- keskimääräinen vankilassaoloaika on muutamia kuukausia ja opiskelijoiden vaihtuvuus on suuri, joten opetustarjonnan tulee olla monipuolista ja opinnot tulee voida aloittaa joustavasti eri ajankohtina
- vangeilla on muuhun väestöön verrattuna heikompi koulutustausta ja enemmän oppimisvaikeuksia sekä päihde- ja mielenterveysongelmia, joten he tarvitsevat opiskelussa monipuolista tukea
- osa vangeista kuuluu erityisryhmiin (esimerkiksi nuoret eli alle 21-vuotiaat

vangit, naisvangit, romanivangit ja vieraskieliset vangit), joiden opetusta on usein tarpeen eriyttää opetusjärjestelyin ja menetelmällisesti.

Ryhmämuotoisen opetuksen rinnalla voidaan tarjota mahdollisuus itsenäiseen opiskeluun, jota voidaan tukea esimerkiksi käyttämällä etäyhteyksiä opetuksessa. Tällöin noudatetaan rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusohjeita.

Opiskelu toimii usein myös osana vangin kuntoutumista. Erityisesti aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen opinnot, joita voidaan integroida vankilan muuhun toimintaan, tukevat arjen taitojen kehittymistä sekä antavat vankina olevalle opiskelijalle tietoa ja kokemusta hänen omista oppimistaidoistaan. Vankina olevan opiskelijan perusopetuksen opintoja voidaan integroida myös ammatilliseen perusopetukseen valmentavaan opetukseen.

Koska heikoimmin koulutetuilla ja nuorilla vangeilla on muita useammin käsitys itsestään heikkona oppijana, onnistumiskokemukset opinnoissa voivat kannustaa jatkamaan keskeytyneitä perusopetuksen opintoja ja suunnittelemaan tulevia opintoja. Aikuisten perusopetuksen avulla voidaan lisätä vankien kiinnostusta ja valmiuksia hakeutua toisen asteen koulutukseen ja tukea täten elinikäisen oppimisen periaatteen toteutumista. Opintojen jatkumista vangin siirtyessä vankilasta toiseen voidaan tukea oppilaitoksen ja vankilahenkilö- kunnan ja opiskelijan yhteistyöllä sekä joustavilla opetusjärjestelyillä.

Aikuisten perusopetuksen opinnoista saadusta todistuksesta ei saa ilmetä, että opintoja on suoritettu vankilassa.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta

Opiskelijan taustasta riippuen hänen asioitaan saattavat hoitaa oppilaitoksen edustajien lisäksi eri viranomaiset. Yhteistyö voi olla tarpeiden ja erityisryhmien mukaan muotoutuva maahanmuuttajien kotoutumisprosessin tukemista, romanijärjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä, opiskelun tukemista

sosiaalityöntekijöiden tai vankilahenkilökunnan kanssa tai muiden toimijoiden ja tukiverkkojen kanssa tehtävää yhteistyötä. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ohjaa opiskelijan tiedollista ja taidollista kehittymistä koko opintojen ajan.

Ohjaus

Ohjauksen tavoitteena on löytää opiskelijan kannalta parhain mahdollinen tapa peruskouluopintojen jatkamiseen ja opintojen päätökseen viemiseen. Tavoitteena on, että hänellä olisi peruskoulun päättötodistuksen saatuaan valmiudet hakeutua ja pärjätä ammatti- tai lukio-opinnoissa. Ohjaus tapahtuu tiiviissä yhteistyössä rikosseuraamuslaitoksen viranomaisten kanssa, jossa koulun puolelta merkittävä rooli on aineenopettajalla ja opinto-ohjaajalla. Rehtori myöntää resurssit ohjauksen toteuttamiselle.

Opinto-ohjaaja tarkistaa aiemmat opinnot ja niiden hyväksi luvun sekä laatii suunnitelman puuttuvien kurssien suoritukselle yhdessä opiskelijan ja rikosseuraamuslaitoksen viranomaisten kanssa.

Aineenopettaja sopii opiskelijan ja rikosseuraamuslaitoksen viranomaisten kanssa yhteistyössä omien kurssiensa suorituksista ja tukituntien ajankohdista sekä etenemistahdista sekä pyrkii kannustamaan opiskelijaa viemään kurssisuoritukset loppuun.

Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota päivitetään vuosittain ja tarvittaessa. Opinto-ohjelmaan kirjataan, missä järjestyksessä puuttuvat kurssit suoritetaan kustakin aineesta ja millä aikataululla pyritään opinnoissa etenemään. Suunnitelman laatimisessa noudatetaan aikuisten perusopetuksen tuntijakoa, johon sovelletaan vankilaopetuksen oppimäärää (vähintään 30 suoritettua kurssia). Lähtökohtana henkilökohtaisen suunnitelman laatimisessa on lähtötason sekä mahdollisten hyväksi luettavien ja tunnustettavien opintojen selvittäminen.

Tärkein yhteistyötaho on paikallinen rikosseuraamuslaitoksen henkilöstö.

Vankeinhoidon henkilöstö hoitaa tiedottamisen.

Oppimisen ja opiskelun tuki

Vangeille annettavassa perusopetuksessa opiskelijat toimivat pienissä opetusryhmissä, mutta usein opettajan ollessa fyysisesti eri paikassa. Oppimista pyritään tukemaan tarjoamalla mahdollisuus nauhoitettujen oppituntien seuraamiseen. Opettaja antaa tarvittaessa lisätukea oppituntien sekä käytössä olevien resurssien puitteissa.

Käytännössä vastuu tuen tarpeen arvioinnista ja suunnittelusta sekä järjestämisestä on rikosseuraamuslaitoksen viranomaisilla.

Tiedotusvastuu tukimahdollisuuksista on rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöllä.

Opiskeluhoito

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan aikuisten perusopetusta järjestetään ainoastaan vankilopetuksena. Opiskeluhoollosta vastaa rikosseuraamuslaitos.

Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Vankilaopetuksessa näistä vastaavat rikosseuraamuslaitoksen viranomaiset.

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus

Opetuksen järjestäjä neuvottelee vankien opetuksen järjestämisestä rikosseuraamuslaitoksen viranomaisten kanssa.

Hämeenlinnan seudulla aikuisten perusopetuksen vankilaopetuksesta vastaa Koulutuskuntayhtymä Tavastiaan kuuluva Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinja.

Vankilaopetuksessa pyritään käyttämään joustavia opetusjärjestelyitä ja hyödyntämään tietotekniikan tuomat mahdollisuudet siten kuin siitä rikosseuraamuslaitoksen viranomaisten kanssa paikallisesti sovitaan. Etäopetusta järjestetään Internet-selaimella toimivan sovelluksen kautta useisiin vankiloihin samanaikaisesti lähiopetusta simuloiden. Opetus järjestetään tiiviissä yhteistyössä rikosseuraamusviraston asiantuntijoiden kanssa ja siinä huomioidaan toimivien opetusjärjestelyjen lisäksi turvallisuusnäkökohdat.

Vankilaopetuksella pyritään tukemaan vankilaopiskelijaa kokonaisvaltaisesti. Opiskelijaa kannustetaan näkemään omat mahdollisuutensa pärjätä arkielämässä ja jatko-opinnoissa sekä arvioimaan oppimistaitojaan. Onnistumisen kokemuksilla pyritään vahvistamaan hänen uskoaan omiin kykyihinsä.

Jos opinnot jäävät kesken ennen vapautumista koevapauteen tai vanki vaihtaa vankilaa kesken opetuskokonaisuuden, pystytään hänelle tarjoamaan mahdollisuus jatkaa opinnot loppuun osallistumalla etäopetukseen myös uudessa sijoituspaikassaan.

8.1.2 Aikuisten varsinaisen perusopetuksen tuntijako

Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa aikuisten perusopetuksen oppimäärä sisältää vähintään 30 päättövaiheen kurssia, mutta opetuksen järjestäjän harkintaan jää, mikä vähimmäislaajuus on opiskelijan edun mukaista. Äidinkielen ja vieraiden kielten kursseja on opiskeltava yhteensä vähintään 20.

Aikuisten perusopetuksessa kurssin kesto on 28 tuntia. Opetusta voidaan järjestää osaksi tai kokonaan etäopetuksena. Lähiopetuksessa opetukseen tulee tuntia kohden käyttää vähintään 40 minuuttia.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan antamassa opetuksessa saman

oppiaineen kurssveja paketoidaan mahdollisuuksien mukaan useamman kurssin kokonaisuudeksi. Tällöin opetuksessa vuorottelevat opettajan antama lähiopetus ja itsenäisen työn jaksot. Lähiopetuksena annettava tuntimäärä määräytyy opintokokonaisuuskohtaisesti kurssikokonaisuuksien laajuuden ja mukana olevien opiskelijoiden määrän mukaisesti. Opiskelijan työmäärä kussakin kurssissa on kuitenkin 28 tuntia ja siihen liittyvän itsenäinen työ (esim. läksyt ja kokeisiin valmistautuminen).

Koulutuskuntayhtymä Tavastian lukiokoulutuksen aikuislinjalla vankilassa annettavan aikuisten perusopetuksen tuntijako on seuraava:

Vankilassa annettavan aikuisten perusopetuksen tuntijako 1.1. 2018

Aineryhmä - Oppiaine	Pakolliset kurssit
Kielet yhteensä	20
- Äidinkieli ja kirjallisuus	9**
- Toinen kotimainen kieli	3**
- Vieraat kielet, A-englanti	8**
Matematiikka	8
Uskonto	1
Terveystieto, jos ei ole sisällynyt aiempiin opintoihin*	1*

YHTEENSÄ VÄHINTÄÄN	30
---------------------------	-----------

** Kurseja on tarjottava. Tarjottavien kurssien määrästä määrätään tässä opetussuunnitelmassa. Opiskelijan tulee opiskella vähintään yhtä kieltä A-kielen oppimäärän mukaisesti.

Jos opiskelija on vapautettu aiemmin vieraan kielen ja/tai toisen kotimaisen kielen opiskelusta, hänen oppimääränsä pitää silti sisältyä vähintään 30 kurssia. Jos opiskelijalla on aikaisempia suorituksia perusopetuksen päättövaiheen kursseista, voidaan niitä lukea hänen päättötodistukseensa enintään seuraavasti. (kieliä oltava kuitenkin yhteensä 20 kurssia):

Korvaavat opinnot/hyväksi luettavat	kurssit
Historia	1
Yhteiskuntaoppi	2
Fysiikka	1
Kemia	1
Biologia	1
Maantieto	1
Opinto-ohjaus ja työelämätiedot	2
Muita perusopetuksen soveltuvia oppiaineita ja aihealueita	11

8.2 Oppiaineet varsinaisessa aikuisten perusopetuksessa

Tässä määritellään tehtävä, tavoitteet ja tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet. Lisäksi määritellään tavoitteet, jotka koskevat oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyviä erityisiä näkökulmia kussakin oppiaineessa.

Oppiaineosuuksissa käytetään lyhenteitä. Tavoitteet on numeroitu T1, T2 jne. Tavoitteisiin liittyviin kursseihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukkoissa. Laaja-alaiset osaamisalueet on numeroitu L1, L2 jne. ja niihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukkoissa.

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

L2 Kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus

L3 Arjen taidot

L4 Monilukutaito

L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys

L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen

Oppiaineosuuksissa käytetään lyhenteitä. Tavoitteet on numeroitu T1, T2 jne. Tavoitteisiin liittyviin kursseihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukkoissa. Laaja-alaiset osaamisalueet on numeroitu L1, L2 jne. ja niihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukkoissa.

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

L2 Kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus

L3 Arjen taidot

L4 Monilukutaito

L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys

L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen

8.2.1 Äidinkieli ja kirjallisuus

KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy erilaisissa yhteyksissä kotona, opiskelun parissa, työelämässä ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa opiskelijoiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä. Opiskelijoita ohjataan tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Opiskelijat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena. Opiskelijoita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee opiskelijoiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia opiskelijoiden käyttämiä kieliä mahdollisimman laajasti. Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omaan kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijoiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista sekä tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Opiskelijoiden arjessa ja työelämässä tarvittavia kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa kielikasvatuksesta ja auttaa opiskelijoita rakentamaan kielellistä ja

kulttuurista identiteettiä kulttuurisesti moninaisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Opiskelijoiden taitotasolle soveltuva kirjallisuus, monimuotoiset tekstit ja kulttuurituotteet vahvistavat luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä sekä laajentavat opiskelijoiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus ja kulttuuriperinnön tuntemus yhdistävät opiskelijan kulttuuriinsa ja avartavat käsitystä muista kulttuureista.

Opiskelijoita rohkaistaan rakentamaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta opiskelijoita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa painottuvat tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta sekä kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan opiskelijoiden taitotasolle sopivien tai tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Jokaisen kurssin sisältöön tuodaan mukaan oppiaineen kulttuurisisältöjä, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama ja teatteritaide. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostamisen tukeminen ja kulttuurintuntemuksen syventäminen. Mediakasvatuksen tehtävänä on kriittisen medialukutaidon ja aktiivisen toimijuuden omaksuminen medioituneessa yhteiskunnassa.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys opiskelijoille. Opiskelijoiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon aikuisten arjen ja työelämän tekstimaailma ja kokemukset. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo sekä tuetaan eritasoisia oppijoita.

Opetuksessa tehdään yhteistyötä äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärien ja oppiaineiden kanssa.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtävää täydentävät näkökulmat aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa kehitetään opiskelijoiden erittelevää luku- ja kirjoitustaitoa. Opiskelijat tutustuvat erityyppisiin, myös monimuotoisiin teksteihin, jolloin myös heidän luku- ja tulkintataitonsa monipuolistuvat. Samalla opiskelijat aktivoituvat sekä hakemaan erilaista tietoa että arvioimaan sitä. Lukutaidon lisäksi opiskelijat kehittävät omaa kirjoitustaitoaan niin, että he osaavat teksteissään hyödyntää kirjoitetun kielen mahdollisuuksia.

Opiskelijoiden tietoisuus omasta kielestään ja kulttuuristaan syvenee. Samalla heidän kielellinen identiteettinsä vahvistuu niin, että he pystyvät toimimaan erilaisissa ympäristöissä erilaisten ihmisten kanssa.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tavoitteena on rakentaa yhteisöllinen ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä edistävä oppimisympäristö, joka tarjoaa runsaasti kielellisiä virikkeitä sekä mahdollisuuksia etsiä, käyttää ja tuottaa tietoa laajoistakin tekstikokonaisuuksista myös monimediaisissa ympäristöissä. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisympäristöön kuuluu myös oppilaitoksen ulkopuolinen kulttuuri- ja mediatarjonta. Työtavat valitaan niin, että luetun ymmärtämisen strategioiden hallinta vahvistuu ja tekstin tuottamisen prosessit sujuvoituvat. Tekstejä tuotetaan yksin ja yhdessä myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Opetusta eheytetään prosessi- ja projektityöskentelyn avulla ja työtavat valitaan niin, että oppiaineen sisältöalueet integroituvat luontevasti toisiinsa. Draamaa integroidaan mahdollisuuksien mukaan eri sisältöalueiden, erityisesti kirjallisuuden, ja muiden oppiaineiden opetukseen. Kunkin opiskelijan viestijäkuvaa vahvistetaan vuorovaikutusharjoituksin.

Kirjallisuudenopetus integroituu luontevasti esimerkiksi vieraiden kielten, historian, maantiedon ja kuvataiteen opetukseen.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden koulussa ja koulun ulkopuolella tapahtuvaa oppimista auttamalla heitä löytämään ja käyttämään itselleen sopivia opiskelustrategioita sekä tunnistamaan omia vahvuuksiaan. Opiskelijoita ohjataan löytämään ja valitsemaan itseään kiinnostavaa ja omalle lukutavalle soveltuvia tekstejä monimuotoisten tekstien joukosta sekä kannustetaan kirjallisuuden ja muiden tekstien omaehtoiseen lukemiseen, kuuntelemiseen ja katselemiseen. Opiskelijoita ohjataan myös vastuulliseen mediaympäristössä toimimiseen. Vuorovaikutustaitojen ja tekstien tuottamistaitojen kehittämiseksi annetaan yksilöllistä ohjausta ja palautetta. Opiskelijat saavat ohjausta ja tukea mahdollisissa kielellisissä oppimisvaikeuksissa, käsitteiden oppimisessa ja ajatusten kielentämisessä. Myös kielellisesti lahjakkaita tuetaan esimerkiksi lukuhaasteiden ottamisessa ja itselleen soveltuvien työtapojen löytämisessä ja tavoitteiden asettamisessa.

Opiskelijan oppimisen arviointi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opiskelijan oppimisen arviointi on monipuolista, ohjaavaa ja kannustavaa. Kannustava ja rakentava palaute tukee opiskelijoiden motivaation rakentumista ja kielellisten valmiuksien kehittymistä sekä auttaa opiskelijoita löytämään omat vahvuutensa. Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa tavoitteisiin. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Oppimista tukevan ja erittelevän palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan sekä annetaan välineitä niiden kehittämiseen. Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa kaikki tavoitealueet ovat opiskelijan oppimisen arvioinnissa yhtä tärkeitä. Niiden arviointi perustuu monipuolisiin suullisiin ja kirjallisiin näyttöihin sekä opettajan havaintoihin.

erilaisissa kielenkäyttö- ja tekstianalyysitilanteissa. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Itsearviointiin lisäksi harjoitellaan vertaisarviointia.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Suomen kieli ja kirjallisuus

Oppimäärän erityinen tehtävä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on kehittää opiskelijoiden suomen kielen, moniluku- sekä vuorovaikutustaitoja ja tutustuttaa kirjallisuuteen ja kulttuuriin. Opetus tukee opiskelijoiden kielitietoisuuden ja kielellisen identiteetin rakentumista. Opetuksessa ohjataan opiskelijoita ymmärtämään suomen kielen, kirjallisuuden ja muun kulttuurin merkitystä ja asemaa kulttuurisesti moninaisessa ja monikielisessä yhteiskunnassa. Opiskelijoita ohjataan huomaamaan koulun ulkopuolella opitun kieli-, media- ja kulttuuritietouden merkitys suomen kielen oppimisen tukena.

Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä ja suomen asema enemmistökielenä ja pääasiallisena opetuksen kielenä. Suomen kieli on paitsi opetuksen kohde myös väline muiden oppiaineiden opiskelussa, ja opetuksessa vahvistuvat keskeiset

oppimaan oppimisen ja ajattelun taidot. Tehdään yhteistyötä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden äidinkieli ja kirjallisuus - oppimäärien opetuksen kanssa.

Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät kurssit	Laaja-alainen osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 ohjata opiskelijaa laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä	äi1–5, äi6	L2, L3, L6, L7
T2 kannustaa opiskelijaa monipuolistamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitoaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan	äi1–5	L1, L2, L3, L7
T3 ohjata opiskelijaa monipuolistamaan taitojaan ilmaista itseään erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin	äi5, äi6, äi9	L1, L2, L3, L7
T4 kannustaa opiskelijaa syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan omia vuorovaikutuksellisia vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä	äi3, äi5, äi9	L1, L2, L6, L7
Tekstien tulkitseminen		
T5 ohjata opiskelijaa kehittämään tekstien ymmärtämisessä ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja ja taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita	äi1, äi2, äi4, äi7	L1, L2, L4
T6 tarjota opiskelijalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä	äi1–4, äi6–8	L1, L4
T7 ohjata opiskelijaa kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa	äi2–4, äi6–8	L1, L2, L4
T8 kannustaa opiskelijaa kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla	äi1–2, äi6–8	L2, L4, L5, L6

T9 kannustaa opiskelijaa laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä tekstejä ja kirjallisuudenlajeja kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista	äi2, äi4, äi6-8	L1, L2, L4, L5
Tekstien tuottaminen		
T10 rohkaista opiskelijaa ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa opiskelijaa tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana	äi2, äi4, äi6, äi9	L1, L4, L5, L7
T11 tarjota opiskelijalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa opiskelijaa valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja	äi2–3, äi6, äi9	L2, L4, L5
T12 ohjata opiskelijaa vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota opiskelijalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista opiskelijaa vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana	äi2–3, äi6, äi9	L2, L4, L5, L6
T13 ohjata opiskelijaa edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista	äi1, äi3–4, äi6, äi9	L2, L4, L5, L6
T14 harjaannuttaa opiskelijaa vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissään sekä opastaa opiskelijaa toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	äi1–4, äi6, äi9	L2, L4, L5, L7
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen		
T15 ohjata opiskelijaa syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa opiskelijaa tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia	äi3–5, äi8	L1, L2, L4
T16 kannustaa opiskelijaa avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen	äi4, äi7, äi10	L1, L2, L4
T17 ohjata opiskelija tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa opiskelijaa pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tiedostumaan omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa opiskelijaa aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi	äi2, äi4, äi7, äi9–10	L2, L4, L6, L7

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän eri tavoitealueet integroituvat oppimisessa toisiinsa. Kaikilla kursseilla opiskellaan monipuolisesti eri tavoite- ja sisältöalueita, vaikka kurssin näkökulmasta jokin oppimäärän osa-alue tai näkökulma painottuu. Kursseja voidaan paikallisesti yhdistää tai ryhmitellä laajemmiksi kursseiksi tai jaksoiksi.

Näissä opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu 10 suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän kurssia, joiden pakollisuus/valinnaisuus kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksessa opiskelijan oppimäärään sisällytetään pakollisena yhdeksän äidinkielen ja kirjallisuuden kurssia

äi1 Suomen kielen ja kirjallisuuden perusteet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssin sisällöissä keskitytään vahvistamaan tekstien tuottamisen ja tulkitsemisen perustaitoja. Kurssilla työskennellään erilaisissa viestintäympäristöissä ja samalla monipuolistetaan suullisia ja kirjallisia viestintätaitoja. Kurssin aikana opitaan oman tekstin rakentamiseen liittyvät perusasiat, harjoitellaan tekstin tuottamista vaiheittain sekä annetaan ja vastaanotetaan palautetta tekstien tuottamisen eri vaiheissa. Samalla paneudutaan erilaisten tekstien erittelyyn ja arviointiin sekä syvennetään tekstin ymmärtämisen strategioita: sisällön ennustaminen, ydinajatuksen tiivistäminen, päätelmien ja kysymysten teko ja tiedon suhteuttaminen muuhun tietopohjaan. Perehdytään tiedonhaun vaiheisiin, erilaisiin tietolähteisiin ja niiden luotettavuuden arviointiin. Keskeisenä sisältönä on myös yleiskielen hallinnan vahvistaminen. Tutustutaan lyhyisiin kaunokirjallisiin teksteihin oman lukukokemuksen näkökulmasta.

äi2 Monimuotoiset tekstit

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla vahvistetaan ja syvennetään monimuotoisten tekstien tulkinnan taitoja tutustumalla eri tekstilajeihin. Elämyksellisen lukemisen, kuuntelemisen ja katselemisen lisäksi tutustutaan erittelevään, tulkitsevaan ja kriittiseen lukutapaan. Samalla harjoitellaan erilaisia ja eri tilanteisiin sopivia ilmaisun keinoja. Harjaannutaan ottamaan kantaa ja perustelemaan ajatuksia niin suullisesti kuin kirjallisestikin. Erilaisten tekstien avulla harjoitellaan lähteiden käyttöä, arviointia ja niihin viittaamista.

äi3 Tekstien tuottaminen ja tulkitseminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Opiskelijan lukutaitoa ja tekstien tulkitsemisen taitoja syvennetään tutkimalla erilaisia tekstejä eri muodoissaan. Tekstien tulkinnassa tarvittavien käsitteiden käyttöä lisätään. Luettuun myös eläydytään ja jaetaan lukukokemuksia muille. Tutustutaan monimuotoisiin eritteleviin, pohtiviin, kantaa ottaviin ja ohjaaviin teksteihin ja niiden keskeisiin kielellisiin piirteisiin. Tuotetaan tekstejä eri muodoissaan: kielellisinä, visuaalisina, audiovisuaalisina ja verkkoteksteinä. Samalla perehdytään tekstien tavoitteisiin ja arviointikriteereihin sekä harjaannutaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa. Kurssilla harjoitellaan myös puheen ja kokonaisilmaisun erilaisia keinoja esimerkiksi valmistelluissa puhe-esityksissä. Harjoitellaan arvioimaan omaa vuorovaikutustaitoa ja viestintätapaa sekä havaitsemaan kehittämiskohteita tällä osa-alueella.

äi4 Kieli ja kulttuuri

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla vahvistetaan edelleen erilaisten tekstilajien hallintaa. Kurssin aikana perehdytään erityisesti suomalaisen kirjallisuuden vaiheisiin ja teemoihin eri aikoina. Samalla opiskelija tutkii kirjallisuuden, kulttuuriperinnön ja taiteen yhteyttä ympäröivään yhteiskuntaan. Niin ikään tutustutaan kielessä ja kulttuurissa tapahtuneisiin muutoksiin. Tutustumalla kotimaiseen kirjallisuuteen ja kulttuuriin, suomen kieleen ja sen sukukieliin ja toisaalta monikieliseen nyky-Suomeen vahvistetaan opiskelijan omaa kielellistä ja

kulttuurista identiteettiä. Monipuolisten tekstien ja harjoitusten avulla lisätään tietoisuutta tekstien tyylistä, sävyistä ja rakenteista. Samalla opitaan huomaamaan omat mahdollisuudet viestijänä. Kirjalliset ja suulliset harjoitukset avaavat opiskelijan tietoisuutta viestinnän tehtävästä ja merkityksestä.

äi5 Puhe- ja vuorovaikutustaidot

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan viestintätaitoja. Harjoituksia tehdään niin yksin kuin ryhmässäkin. Tavoitteena on rohkaista opiskelijaa havainnoimaan omaa viestintäänsä ja kehittämään sitä. Ryhmäharjoituksissa kehitetään kuuntelemisen, keskustelun, mielipiteiden perustelun ja vastavuoroisen viestinnän taitoja. Samalla vahvistetaan opiskelijan kykyä toimia ryhmässä. Yksilöllisissä esiintymistilanteissa opiskelijaa rohkaistaan olemaan yleisön edessä, nauttimaan esiintymisestä ja näkemään mahdollisuutensa monipuolisesti viestivänä aktiivisena kansalaisena. Harjaannutaan käyttämään kieltä eri tilanteiden vaatimalla tavalla ja soveltamaan puhutun kielen erilaisia tyyliä, sävyjä ja rakenteita.

äi6 Median maailma

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla tutustutaan median ilmiöihin ja tekstilajeihin. Tutkitaan erilaisia mediatuotteita, ja osallistutaan median tekemiseen. Harjoitellaan tekstien luotettavuuden arviointia.

äi7 Kauno- ja tietokirjallisuuden lukeminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla luetaan monipuolisesti sekä kauno- että tietokirjallisuutta. Luettua käsitellään ja lukukokemuksia jaetaan eri tavoin. Varmennetaan kaunokirjallisuuden analyysikäsiteiden käyttöä ja eläydytään luettuun esimerkiksi draaman keinoin. Tietokirjallisuuden lukemisen yhteydessä pohditaan tekstin luotettavuutta ja tietojen käytettävyyttä.

äi8 Tekstien tulkinta

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla syvennetään tekstien tulkinnan taitoja tutkimalla erilaisia tekstejä eri muodoissaan ja varmennetaan tekstien tulkinnassa tarvittavien käsitteiden käyttöä. Luettuun myös eläydytään ja jaetaan lukukokemuksia muille.

Tutustutaan monimuotoisiin eritteleviin, pohtiviin, kantaa ottaviin ja ohjaaviin teksteihin ja niiden keskeisiin kielellisiin ja tekstuaalisiin piirteisiin.

äi9 Tekstien tuottaminen*Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:*

Kurssilla syvennetään erilaisten tekstien tuottamisen taitoja. Tuotetaan monimuotoisia tekstejä. Samalla perehdytään tekstien tavoitteisiin ja arviointiin sekä harjaannutaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa. Varmennetaan oikeinkirjoitusta. Kurssilla harjoitellaan myös puheen ja kokonaisilmaisun erilaisia keinoja esimerkiksi valmistelluissa puhe-esityksissä. Harjoitellaan arvioimaan omaa vuorovaikutustaitoa ja viestintätapaa sekä havaitsemaan omia kehittämiskohteita tällä osa-alueella.

äi10 Nykykulttuurin ilmiöitä ja kirjallisuutta*Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:*

Kurssilla tutustutaan nykykulttuuriin, sen ilmiöihin ja monimuotoisiin teksteihin. Luetaan monipuolisesti nykykirjallisuutta. Keskustellaan ja tuotetaan monimuotoisia tekstejä nykykulttuurin ilmiöiden perusteella.

**Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit
hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä**

Opetuksen tavoite	Kurssit	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen			
T1 ohjata opiskelijaa laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä	äi1–5, äi6	Vuorovaikutus erilaisissa viestintäympäristöissä	Opiskelija osaa toimia tavoitteen mukaisesti erilaisissa viestintäympäristöissä ja -tilanteissa, osoittaa ymmärtävänsä muiden puheenvuoroja ja osaa

			tarkkailla oman viestintänsä vaikutuksia muihin.
T2 kannustaa opiskelijaa monipuolistamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitoaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan	äi1–5	Vuorovaikutus ryhmässä	Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä ja perustella sen uskottavasti. Opiskelija ottaa toisten näkemykset huomioon ja tekee yhteistyötä heidän kanssaan vuorovaikutustilanteissa.
T3 ohjata opiskelijaa monipuolistamaan taitojaan ilmaista itseään erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin	äi5, äi6, äi9	Kokonaisilmaisun ja esiintymisen taidot	Opiskelija osaa ilmaista itseään ja käyttää tavoitteen ja tilanteen mukaisesti kokonaisilmaisun keinoja. Opiskelija osaa esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen ja ottaa esittäessään yleisönsä huomioon ja käyttää joitakin havainnollistamisen keinoja.
T4 kannustaa opiskelijaa syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan omia vuorovaikutuksellisia vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä	äi3, äi5, äi9	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	Opiskelija osaa arvioida omia vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta ja nimetä kehittämiskohteita.
Tekstien tulkitseminen			
T5 ohjata opiskelijaa kehittämään tekstien ymmärtämisessä ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja ja taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita	äi1, äi2, äi4, äi7	Tekstinymmärtämisen strategiat	Opiskelija osaa käyttää tekstinymmärtämisen strategioita itsenäisesti. Opiskelija osaa arvioida omaa lukutaitoaan ja nimetä kehittämiskohteita.
T6 tarjota opiskelijalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä	äi1–4, äi6–8	Tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaito	Opiskelija osaa käyttää ja tulkita ohjatusti erityyppisiä, monimuotoisia ja myös itselleen uudenlaisia tekstejä.

T7 ohjata opiskelijaa kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa	äi2–4, äi6–8	Tekstien erittely ja tulkinta	Opiskelija osaa tarkastella tekstejä kriittisesti, tunnistaa tekstilajeja ja osaa kuvailla joitakin pohtivien, kantaa ottavien ja ohjaavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen. Opiskelija ymmärtää, että teksteillä on erilaisia tavoitteita ja tarkoituksia.
T8 kannustaa opiskelijaa kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla	äi1–2, äi6–8	Tiedonhankintataidot ja lähdekriittisyys	Opiskelija osaa nimetä tiedonhaun keskeiset vaiheet ja tietää, mistä ja miten tietoa voidaan hakea. Opiskelija osaa arvioida tietojen käytettävyyttä ja lähteiden luotettavuutta.
T9 kannustaa opiskelijaa laajentamaan kiinnostusta itselle uudentilaisiksi fiktiivisiksi teksteiksi ja kirjallisuudenlajeiksi kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista	äi2, äi4, äi6–8	Fiktiivisten tekstien erittely ja tulkinta ja lukukokemusten jakaminen	Opiskelija osaa tulkita fiktiivisiä tekstejä, käyttää keskeisimpiä käsitteitä puhuessaan teksteistä ja osaa liittää tekstit johonkin kontekstiin. Opiskelija löytää itsenäisesti itselleen ja tilanteeseen sopivaa luettavaa, kuunneltavaa ja katseltavaa. Opiskelija lukee useita kirjoja ja osaa jakaa lukukokemuksiaan.
Tekstien tuottaminen			
T10 rohkaista opiskelijaa ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa opiskelijaa tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana	äi2, äi4, äi6, äi9	Ajatusten ilmaiseminen, tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaito	Opiskelija tuottaa ohjatusti myös itselleen uudentilaisia tekstejä, kokeilee erilaisia tapoja ja keinoja tuottaa tekstiä ja ilmaista näkemyksiään. Opiskelija osaa kuvailla itseään tekstin tuottajana.
T11 tarjota opiskelijalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa opiskelijaa valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja	äi2–3, äi6, äi9	Tekstilajien hallinta	Opiskelija osaa ohjatusti tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti pohtivia ja kantaa ottavia tekstejä ja käyttää niille tyypillisiä ilmaisutapoja.

tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja			
T12 ohjata opiskelijaa vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota opiskelijalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista opiskelijaa vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana	äi2–3, äi6, äi9	Tekstien tuottamisen prosessien hallinta	Opiskelija osaa nimetä tekstien tuottamisen prosessin vaiheita ja osaa työskennellä niiden mukaisesti sekä yksin että ryhmässä. Opiskelija antaa ja vastaanottaa palautetta teksteistä ja osaa arvioida omia tekstintuottamisen taitojaan ja nimetä niiden kehittämiskohteita.
T13 ohjata opiskelijaa edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista	äi1, äi3–4, äi6, äi9	Kirjoitetun kielen konventioiden hallinta ja kirjoitustaito	Opiskelija tuntee kirjoitettujen tekstien perusrakenteita ja kirjoitetun yleiskielen piirteitä ja osaa hyödyntää tietoa tekstejä kirjoittaessaan ja muokatessaan. Opiskelija kirjoittaa sujuvasti käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.
T14 harjaannuttaa opiskelijaa vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissään sekä opastaa opiskelijaa toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	äi1–4, äi6, äi9	Tiedon esittäminen, hallinta ja eettinen viestintä	Opiskelija osaa käyttää omissa teksteissään muualta hankittua tietoa. Opiskelija osaa tehdä muistiinpanoja, tiivistää hankkimaansa tietoa ja käyttää lähteitä omassa tekstissään. Opiskelija noudattaa tekijänoikeuksia ja osaa merkitä lähteet.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen			
T15 ohjata opiskelijaa syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa opiskelijaa tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyyli- ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia	äi3–5, äi8	Kielitietoisuuden kehittyminen	Opiskelija osaa kuvailla tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä, pohtia niiden merkityksiä ja kuvata eri rekisterien ja tyylien välisiä eroja.
T16 kannustaa opiskelijaa avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden	äi4, äi7, äi10	Kirjallisuuden tuntemuksen, kulttuuritietoisuuden ja	Opiskelija tuntee ja ymmärtää kulttuurin monimuotoisuutta sekä osaa kuvata omia

historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen		lukuharrastuksen kehittyminen	kulttuurikokemuksiaan. Opiskelija tuntee kirjallisuuden vaihteita ja suomalaisen kulttuurin juuria. Opiskelija tuntee kirjallisuuden päälaajat ja on lukenut sovitut kirjat.
T17 ohjata opiskelija tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa opiskelijaa pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tulemaan tietoiseksi omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa opiskelijaa aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi	äi2, äi4, äi7, äi9-10	Kielen merkityksen ja aseman hahmottaminen	Opiskelija osaa kuvailla Suomen kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta. Opiskelija osaa kuvailla äidinkielen merkitystä, suomen kielen piirteitä ja asemaa muiden kielten joukossa.

8.2.2 Toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet

KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy erilaisissa yhteyksissä kotona, opiskelun parissa, työelämässä ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielen ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa opiskelijoiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä. Opiskelijoita ohjataan tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnessa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Opiskelijat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena. Opiskelijoita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee opiskelijoiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia opiskelijoiden käyttämiä

kieliä mahdollisimman laajasti. Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Toisen kotimaisen ja vieraiden kielten opiskelu aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Aikuisten perusopetuksen opiskelijoiden opintoihin kuuluu vähintään yksi A-kielen oppimäärä. Näihin perusteisiin on laadittu A-oppimäärän perusteet englannille ja muulle vieraalle kielelle. Toiselle kotimaiselle kielelle on laadittu B1-oppimäärän perusteet. Kielistä käytetään seuraavia koodeja:

ru = ruotsi

en = englannin kieli

Kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi rub3 tarkoittaa ruotsin kielen B-oppimäärän kurssia numero 3 perusopetuksessa.

Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8 kielten eri oppimäärissä

Kieli ja oppimäärä	Taito toimia vuorovaikutuksessa - vuorovaikutustaito erilaisissa tilanteissa - viestintästrategioiden käyttö - viestinnän kulttuurinen sopivuus	Taito tulkita tekstejä - kuullun ymmärtäminen - tekstin ymmärtäminen	Taito tuottaa tekstejä - puhuminen - kirjoittaminen
A-ruotsi	A2.2	A2.2	A2.1
A-suomi	B1.1	B1.1	A2.2
A-englanti	B1.1	B1.1	B1.1
A-saame	A2.2	A2.2	A2.1
muut A-kiellet	A2.2	A2.2	A2.1
B1-ruotsi	A1.3	A1.3	A1.3
B1-suomi	A1.3	A1.3	A1.3
B1 vieras kieli	A2.1	A2.1	A1.3
B2-kiellet	A1.3	A1.3	A1.2
B2-saame	A1.3	A1.3	A1.2
ÄKO-ruotsi	B1.2	B1.2	B1.2

ÄKO-suomi	B1.2	B1.2	B1.2
-----------	------	------	------

Toinen kotimainen kieli, ruotsi B1-oppimäärä

Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa oppimisen ilolle ja luovuudelle.

Ruotsin kielen opetus on osa kielikasvatusta. Opiskelijoissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen, ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa ruotsinkielisissä ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia opiskelijoita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla opiskelijoita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Ruotsin kielen opiskelu valmistaa opiskelijoita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja opiskelijoiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa. Opetus vahvistaa opiskelijan luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Opiskelijoille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus pyritään järjestämään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä

entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Opiskelijoiden erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja eri kielten välille sekä opiskelijoiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Tavoitteena on, että opiskelija harjaantuu hakemaan osaamillaan kielillä tietoa. Myös työelämässä tarvittavaan kielitaitoon kiinnitetään huomiota tekstien ja tehtävien valinnassa.

Ruotsin kielen opiskelu aikuisten perusopetuksessa (B1-oppimäärä)

Näissä opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu 8 ruotsin B1-oppimäärän kurssia, joiden pakollisuus/valinnaisuus kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa. Opiskelija, jolla ei ole ruotsin kielessä aiempia opintoja tai muulla tavoin hankittua ruotsin taitoa, aloittaa opintonsa kurssista 1. Kaikki tavoitteet (T1-T9) ovat mukana kaikilla kursseilla, mutta niiden painotus voi vaihdella.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan antamassa vankien perusopetuksessa ruotsin B1 -oppimäärään sisältyy vähintään kolme RUB -oppiaineen kurssia.

Ruotsin kielen B1-oppimäärän opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät kurssit	Laaja-alainen osaaminen
Kielenopiskelutaidot		
T1 rohkaista opiskelijaa asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	rub1–rub8	L1, L3, L5
T2 rohkaista opiskelijaa näkemään ruotsin taito tärkeänä osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista ja rohkaista ruotsinkielisten oppimisympäristöjen löytämiseen ja hyödyntämiseen myös opiskelun ulkopuolella	rub1–rub8	L2, L4, L5, L6, L7
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa		

T3 järjestää opiskelijoille tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta	rub1–rub8	L4
T4 tukea opiskelijaa kielellisten viestintästrategioiden käytössä	rub1–rub8	L4
T5 auttaa opiskelijaa laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	rub1–rub8	L2
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		
T6 rohkaista opiskelijaa tulkitsemaan monentyyppisiä puhuttuja ja kirjoitettuja ruotsinkielisiä tekstejä oman edistymisen kannalta sopivimmalla vaikeustasolla	rub1–rub8	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T7 tarjota opiskelijalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista erilaisista aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	rub1–rub8	L5
Kasvu kulttuuriseen monimuotoisuuteen ja kielitietoisuuteen		
T8 ohjata opiskelijaa tutustumaan pohjoismaiseen kieliympäristöön sekä yhteisiin arvoihin	rub1–rub8	L2, L5
T9 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia ruotsin kielessä on sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena	rub1–rub8	L1, L4

Ruotsin kielen B1-oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

rub1 Kielitaidon alkeet: Lähtökohtia ruotsin opiskelulle

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tutustutaan ruotsin opiskeluun. Harjoitellaan itseä koskevien tietojen kertomista ja vaihtamista. Painotetaan ruotsinkielisen puheen havainnointia ja ääntämistä. Opetellaan kielenopiskelutaitoja. Tutustutaan alustavasti ruotsin kielen asemaan Suomessa. Havainnoidaan ruotsin kielen näkymistä arkipäivässä.

rub2 Kielitaidon alkeet: Perusviestintää arkipäivän sosiaalisissa tilanteissa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Harjoitellaan toimintaa tavanomaisimmissa sosiaalisissa kohtaamistilanteissa (perhe, suku ja ystävät, vapaa-aika). Painotetaan edelleen puhumista ja ääntämistä. Opetellaan kielenopiskelutaitoja ja joidenkin kielitaidon

alkuvaiheessa tarvittavien viestintästrategioiden käyttöä.

rub3 Kielitaidon alkeet: Vuorovaikutus asiointitilanteissa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Harjoitellaan arkipäivän asiointitilanteita ruotsiksi, esimerkiksi kaupassa käynti, matka- ja pääsylippujen osto, jne. Kiinnitetään huomiota tilanteeseen sopivaan kielenkäyttöön ja ruotsin kielen alueelliseen painottumiseen Suomessa.

rub4 Kielitaidon alkeet: Selviytyminen muodollisemmista tilanteista

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Opetellaan käyttämään ruotsia työelämään liittyvissä yhteyksissä sekä erilaisissa muodollista kielenkäyttöä ja kulttuurista osaamista edellyttävissä tilanteissa. Tutustutaan myös kohteliaisiin tapoihin viestiä vaativammissa sosiaalisissa tilanteissa kuten ihmisen elinkaareen liittyvissä juhlissa ja tilaisuuksissa.

rub5 Kielitaidon alkeet: Palvelu- ja viranomaistilanteet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Harjoitellaan toimimista vaativammissa palvelutilanteissa, kuten terveydenhoito, työnhaku, koulutus, asiointi virastoissa, jne.

rub6 Kielitaidon alkeet: Ajankohtaiset ilmiöt

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Hankitaan tietoa ja harjoitellaan vaihtamaan ajatuksia erilaisista ajankohtaisista asioista ja ilmiöistä. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan ruotsinkielisiä vaikeustasoltaan sopivia medioita tai muita lähteitä.

rub7 Kehittyvä kielitaito: Miksi Suomessa puhutaan ruotsia?

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tutustutaan kielen näkökulmasta Suomen ja Ruotsin yhteiseen historiaan, suomen ja ruotsin asemaan Suomen kansalliskielinä sekä Pohjoismaita yhdistäviin arvoihin ja kulttuuriperintöön.

rub8 Kehittyvä kielitaito: Avaimet elinikäiseen kieltenopiskeluun

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Pohditaan ja tarkastellaan opiskelijoiden jatkosuunnitelmia ja tulevaisuudessa tarvittavia taitoja ja tietoa. Lisäksi opiskelija voi laatia oman kielitaidon portfolion, jonka avulla kehittää kielitaitoaan, kartoittaa oman kielitaitonsa tasoa sekä arvioi kielenopiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan. Vaihtoehtoisesti portfoliota voidaan ryhtyä kokoamaan aiempien kurssien kuluessa.

Ruotsin kielen B1-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi luonnollista ja opiskelijalle merkityksellistä. Opiskelijoita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuunottoon omasta oppimisestaan eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Toiminnallisuuden ja yhdessä oppimisen avulla opiskelijat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Teksteistä hankitaan tietoa, niitä jaetaan ja julkaistaan.

Ohjaus, tuki ja eriyttäminen ruotsin kielen B1-oppimäärässä

Opiskelijoita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsas viestinnällinen harjoittelu tukee opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä. Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan myös muita tarjolla olevia kieliä. Opiskelijoille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai ruotsin kieltä entuudestaan osaaville opiskelijoille.

Opiskelijan oppimisen arviointi ruotsin kielen B1-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin, myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin arvioitaviin tavoitekokonaisuuksiin. Arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi eurooppalaista kielisalkkua. Arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja antaa

opiskelijoille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös opiskelijoille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päättyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit.

Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

**Ruotsin kielen B1-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle
(arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä**

Opetuksen tavoite	Kurssit	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Kielenopiskelutaidot			
T1 rohkaista opiskelijaa asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	rub1– rub8	Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö	Opiskelija osaa asettaa omia kielenopiskelutavoitteitaan ja arvioida opiskelutapojaan. Opiskelija osaa toimia vuorovaikutustilanteessa toisia kannustaen.

T2 rohkaista opiskelijaa näkemään ruotsin taito tärkeänä osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista ja rohkaista ruotsinkielisten oppimisympäristöjen löytämiseen ja hyödyntämiseen myös opiskelun ulkopuolella	rub1– rub8	Ruotsin kielen käyttöalueiden ja -mahdollisuuksien tunnistaminen omassa elämässä	Opiskelija osaa maininta joitakin ruotsin kielen käyttöalueita ja -mahdollisuuksia. Opiskelija huomaa, mihin hän voi käyttää ruotsin kielen taitoaan myös opintojen ulkopuolella ja osaa pohtia, miten hän voi käyttää taitoaan opintojen päätyttyä.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa			Taitotaso A1.3
T3 järjestää opiskelijoille tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta	rub1– rub8	Vuorovaikutustaito erilaisissa tilanteissa	Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.
T4 tukea opiskelijaa kielellisten viestintästrategioiden käytössä	rub1– rub8	Viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.
T5 auttaa opiskelijaa laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	rub1– rub8	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa tilanteissa.

Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä			Taitotaso A1.3
T6 rohkaista opiskelijaa tulkitsemaan monentyyppisiä puhuttuja ja kirjoitettuja ruotsinkielisiä tekstejä oman edistymisen kannalta sopivimmalla vaikeustasolla	rub1– rub8	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä			Taitotaso A1.3
T7 tarjota opiskelijalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista erilaisista aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	rub1– rub8	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä. Opiskelija ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.
Kasvu kulttuuriseen monimuotoisuuteen ja kielitietoisuuteen			
T8 ohjata opiskelijaa tutustumaan pohjoismaiseen kieliympäristöön sekä Pohjoismaita yhdistäviin arvoihin	rub1– rub8	Pohjoismaisen kieliympäristön ja arvojen hahmottaminen	Opiskelija osaa kertoa, mitä kieliä Pohjoismaissa puhutaan ja kuvailla Pohjoismaita yhdistäviä arvoja.
T9 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia ruotsin	rub1– rub8	Kielellinen päättely	Opiskelija osaa tehdä havaintojensa perusteella johtopäätöksiä ruotsin

kielessä on sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena			kielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa niitä. Opiskelija tuntee ruotsin kielen keskeisiä kielitiedon käsitteitä.
---	--	--	--

8.2.3 Vieras kieli, englanti, A-oppimäärä

Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa oppimisen ilolle ja luovuudelle.

Englannin kielen opetus on osa kielikasvatusta. Opiskelijoissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisisia englanninkielisissä ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia opiskelijoita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla opiskelijoita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Englannin kielen opiskelu valmistaa opiskelijoita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja opiskelijoiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetus vahvistaa opiskelijan luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Opiskelijoille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus pyritään järjestämään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Opiskelijoiden erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja eri kielten välille sekä opiskelijoiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Tavoitteena on, että opiskelija harjaantuu hakemaan osaamillaan kielillä tietoa. Myös työelämässä tarvittavaan kielitaitoon kiinnitetään huomiota tekstien ja tehtävien valinnassa.

Englannin kielen opiskelu aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa (A-oppimäärä)

Näissä opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu 8 englannin A-oppimäärän aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssia, joiden pakollisuus/valinnaisuus kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa¹. Opiskelija, jolla on englannin kielessä aiempia opintoja tai muulla tavoin hankittua englannin taitoa, voi aloittaa opintonsa itselleen sopivan tasoisesta kurssista. Kaikki tavoitteet ovat mukana kaikilla kursseilla, mutta niiden painotus voi vaihdella.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksen oppimäärään kuuluu vähintään kahdeksan vieraan kielen pitkän oppimäärän mukaista kurssia.

Englannin kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät kurssit	Laaja-alainen osaaminen

Kielenopiskelutaidot		
T1 rohkaista opiskelijaa elinikäiseen kielenopiskeluun, asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia englantia ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	ena1 – ena8	L1, L3, L5
T2 kannustaa löytämään kiinnostavia englanninkielisiä sisältöjä ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globalisoituvasta maailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista	ena1 – ena8	L2, L4, L5, L6, L7
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa		
T3 rohkaista opiskelijaa osallistumaan keskusteluihin monenlaisista tämän elämänkokemukseen sopivista aiheista, joissa voidaan käsitellä myös mielipiteitä	ena1 – ena8	L4
T4 tukea opiskelijan aloitteellisuutta viestinnässä, kompensatiokeinojen käytössä ja merkitysneuvottelun käymisessä	ena1 – ena8	L4
T5 auttaa opiskelijaa tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä ja tukea opiskelijoiden rakentavaa kulttuurienvälistä viestintää	ena1 – ena8	L2
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		
T6 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia kuulla ja lukea monenlaisia itselleen merkityksellisiä yleiskielisiä ja yleistajuisia tekstejä erilaisista lähteistä sekä tulkita niitä käyttäen erilaisia strategioita	ena1 – ena8	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T7 ohjata opiskelijaa tuottamaan sekä puhuttua että kirjoitettua tekstiä erilaisiin tarkoituksiin yleisistä ja itselleen merkityksellisistä aiheista kiinnittäen huomiota rakenteiden monipuolisuuteen ja ohjaten hyvään ääntämiseen	ena1 – ena8	L5
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen		
T8 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustansa sekä Suomen ja maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	ena1 – ena8	L2, L5

T9 edistää opiskelijan taitoa pohtia englannin asemaan ja variantteihin liittyviä ilmiöitä ja arvoja	ena1 – ena8	L1, L2
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia englannin kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena	ena1 – ena8	L1, L4

Englannin kielen A-oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

ena1 Kehittyvä kielitaito: Työelämässä toimiminen ja muita muodollisia tilanteita

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Opetellaan käyttämään englantia työelämään liittyvissä yhteyksissä sekä erilaisissa muodollista kielenkäyttöä edellyttävissä tilanteissa. Tutustutaan myös kohteliaisiin tapoihin viestiä vaativammissa sosiaalisissa tilanteissa kuten ihmisen elinkaareen liittyvissä juhlissa ja tilaisuuksissa.

ena2 Kehittyvä kielitaito: Palvelu- ja viranomaistilanteet ja osallistuva kansalainen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Harjoitellaan toimimista vaativammissa palvelutilanteissa, kuten terveydenhoidossa ja viranomaisten kanssa asioimisessa. Tarkastellaan yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista sekä yhteisöissä toimimista. Harjoitellaan näissä yhteyksissä vaadittavaa kielitaitoa.

ena3 Kehittyvä kielitaito: Kertomuksia minusta ja ympäristöstäni

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Käsitellään asumista erilaisissa ympäristöissä ja tehdään havaintoja lähiympäristöstä ja sen ilmiöistä. Opetellaan viestimään omasta taustasta ja kertomaan omia tarinoita. Pohditaan arjesta nousevia kysymyksiä ja tilanteita. Opetuksessa painottuu suullinen vuorovaikutus.

ena4 Kehittyvä kielitaito: Ajankohtaiset ilmiöt

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Käsitellään erilaisia ajankohtaisia asioita ja ilmiöitä, kuten yhteiskunnalliset tapahtumat ja muuttuva maailma ottaen huomioon opiskelijoiden erilaiset taustat. Opetuksessa painottuu kirjallinen vuorovaikutus. Kurssilla voidaan hyödyntää myös sopivantasoisia medioita ja muita lähteitä tiedon hakemisessa ja ilmiöistä keskustellessa.

ena5 Kulttuurikohtaamisia

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tutustutaan erilaisiin kulttuuri-ilmiöihin ja vapaa-ajanviettopapoihin, esimerkiksi harrastuksiin, jaetaan kokemuksia ja pohditaan niitä.

ena6 Globaalienglanti

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tutustutaan englannin asemaan lingua francana ja useiden maiden virallisena kielenä. Tarkastellaan englanninkielisten maiden elämäntyyliä ja kulttuureja. Pohditaan englannin kieleen, sen variantteihin ja asemaan liittyviä ilmiöitä sekä mahdollisuuksien mukaan arvoja suhteessa Suomen ja maailman monikielisyyteen.

ena7 Liikkuvuus ja kansainvälisyys

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Opiskellaan liikkumisessa ja kansainvälisissä kontakteissa tarvittavaa kieltä ja tutustutaan niihin liittyviin toimintaympäristöihin. Harjoitellaan käyttämään englantia erilaisissa yhteyksissä, kuten yhteydenpidossa ulkomaille, maasta muutossa, matkailussa tai kansainvälisten järjestöjen toiminnassa.

ena8 Avaimet elinikäiseen kieltenopiskeluun

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Pohditaan ja tarkastellaan opiskelijoiden jatkosuunnitelmia ja tulevaisuudessa tarvittavia taitoja ja tietoa. Lisäksi opiskelija voi laatia oman kielitaidon portfolion, jonka avulla kehittää kielitaitoaan, kartoittaa oman kielitaitonsa tasoja sekä arvioi kielenopiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan. Vaihtoehtoisesti portfolioa voidaan ryhtyä kokoamaan aiempien kurssien kuluessa.

Englannin kielen A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi luonnollista ja opiskelijalle merkityksellistä. Opiskelijoita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuunottoon omasta oppimisestaan eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Toiminnallisuuden ja yhdessä oppimisen avulla opiskelijat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Teksteistä hankitaan tietoa, niitä jaetaan ja julkaistaan.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki englannin kielen A-oppimäärässä

Opiskelijoita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä. Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan myös muita tarjolla olevia kieliä. Opiskelijoille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai englantia entuudestaan osaaville opiskelijoille.

Opiskelijan oppimisen arviointi englannin kielen A-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin, myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin arvioitaviin tavoitekokonaisuuksiin. Arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi eurooppalaista kielisalkkua. Arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja antaa opiskelijoille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös opiskelijoille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle

asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit.

Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

**Englannin kielen A-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle
(arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä**

Opetuksen tavoite	Kurssit	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Kielenopiskelutaidot			
T1 rohkaista opiskelijaa elinikäiseen kielenopiskeluun, asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia englantia ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	ena1 – ena8	Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö sekä elinikäisen kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen	Opiskelija osaa toimia erilaisissa oppimisympäristöissä ja osaa hyödyntää opiskeluvälineitä kielen oppimista edistävällä tavalla. Opiskelija osaa arvioida omia kielenopiskelutavoitteitaan ja opiskelutapojaan. Opiskelija huomaa, mihin hän voi käyttää englannin kielen taitoaan myös opintojen ulkopuolella ja osaa pohtia, miten hän voi käyttää taitoaan opintojen päätyttyä.
T2 kannustaa löytämään kiinnostavia englanninkielisiä sisältöjä ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globalisoituvasta maailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista	ena1 – ena8	Maailmankansalaisen taitojen kehittäminen englannin kieltä käyttämällä	Opiskelija osaa tehdä havaintoja mahdollisuuksista toimia englanninkielisessä toimintaympäristössä.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa			Taitotaso B1.1
T3 rohkaista opiskelijaa osallistumaan keskusteluihin monenlaisista tämän	ena1 – ena8	Vuorovaikutustaito erilaisissa tilanteissa	Opiskelija pystyy viestimään, osallistumaan keskusteluihin ja

elämäkokemukseen sopivista aiheista, joissa voidaan käsitellä myös mielipiteitä			ilmaisemaan mielipiteitään melko vaivattomasti jokapäiväisissä viestintätilanteissa.
T4 tukea opiskelijan aloitteellisuutta viestinnässä, kompensatiokeinojen käytössä ja merkitysneuvottelun käymisessä	ena1 – ena8	Viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija pystyy jossain määrin olemaan aloitteellinen viestinnän eri vaiheissa ja osaa varmistaa, onko viestintäkumppani ymmärtänyt viestin. Opiskelija osaa kiertää tai korvata tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen sekä pystyy neuvottelemaan tuntemattomien ilmauksien merkityksistä.
T5 auttaa opiskelijaa tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä ja tukea opiskelijoiden rakentavaa kulttuurienvälistä viestintää	ena1 – ena8	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osoittaa tuntevansa tärkeimmät kohteliaisuussäännöt. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutuksessaan huomioon joitakin tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä			Taitotaso B1.1
T6 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia kuulla ja lukea monenlaisia itselleen merkityksellisiä yleiskielisiä ja yleistajuisia tekstejä erilaisista lähteistä sekä tulkita niitä käyttäen erilaisia strategioita	ena1 – ena8	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia selkeästä ja lähes normaalitempoisesta yleiskielisestä puheesta tai yleistajuisesta kirjoitetusta tekstistä. Opiskelija ymmärtää yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija löytää pääajatukset, avainsanat ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä			Taitotaso B1.1
T7 ohjata opiskelijaa tuottamaan sekä puhuttua että kirjoitettua tekstiä erilaisiin tarkoituksiin yleisistä ja itselleen merkityksellisistä aiheista kiinnittäen huomiota rakenteiden monipuolisuuteen ja ohjaten hyvään ääntämiseen	ena1 – ena8	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelija osaa kertoa ydinkohdat ja myös hiukan yksityiskohtia erilaisista jokapäiväiseen elämään liittyvistä itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista aiheista. Opiskelija käyttää melko

			laajaa sanastoa ja rakennevalikoimaa sekä joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Opiskelija osaa soveltaa useita ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.
Kasvu kulttuuriseen monimuotoisuuteen ja kielitietoisuuteen			
T8 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustansa sekä Suomen ja maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	ena1 – ena8		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T9 edistää opiskelijan taitoa pohtia englannin asemaan ja variantteihin liittyviä ilmiöitä ja arvoja	ena1 – ena8	Kielten statuksiin liittyvien kysymysten hahmottaminen	Opiskelija osaa kuvata pääpiirteittäin, missä englantia puhutaan ja mainita englannin levinneisyyden syitä sekä pohtia englannin kielen asemaan, variantteihin ja arvostuksiin liittyviä ilmiöitä.
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia englannin kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena.	ena1 – ena8	Kielellinen päättely	Opiskelija osaa tehdä havaintojensa perusteella johtopäätöksiä englannin kielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa johtopäätöksiään sekä verrata sitä, miten sama asia ilmaistaan jossakin muussa kielessä. Opiskelija tuntee englannin kielen keskeisiä kielitiedon käsitteitä.

8.2.4 Matematiikka

Oppiaineen tehtävä

Matematiikan opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijoiden loogista, täsmällistä ja luovaa matemaattista ajattelua. Opetus luo pohjan matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden ymmärtämiselle sekä kehittää opiskelijoiden kykyä käsitellä tietoa ja ratkaista ongelmia. Matematiikan kumulatiivisesta luonteesta johtuen opetus etenee systemaattisesti. Konkretia ja toiminnallisuus ovat keskeinen osa matematiikan opetusta ja opiskelua.

Oppimista tuetaan hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Matematiikan opetus tukee opiskelijoiden myönteistä asennetta matematiikkaa kohtaan ja positiivista minäkuvaa matematiikan oppijoina. Se kehittää myös viestintä-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Matematiikan opiskelu on tavoitteellista ja pitkäjänteistä toimintaa, jossa opiskelijat ottavat vastuuta omasta oppimisestaan.

Opetus ohjaa opiskelijoita ymmärtämään matematiikan hyödyllisyyden omassa elämässään ja laajemmin yhteiskunnassa. Opetus kehittää opiskelijoiden kykyä käyttää ja soveltaa matematiikkaa monipuolisesti.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksen oppimäärään kuuluu vähintään kahdeksan matematiikan kurssia.

Matematiikan opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät kurssit	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 vahvistaa opiskelijan motivaatiota, positiivista minäkuvaa ja itseluottamusta matematiikan oppijana	ma1-ma8	L1, L3, L5
T2 kannustaa opiskelijaa ottamaan vastuuta matematiikan oppimisesta sekä yksin että yhdessä toimien	ma1-ma8	L3, L7
Työskentelyn taidot		
T3 ohjata opiskelijaa havaitsemaan ja ymmärtämään oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä	ma1-ma8	L1, L4
T4 harjaannuttaa opiskelijaa täsmälliseen matemaattiseen ilmaisuun suullisesti ja kirjallisesti	ma1-ma8	L1, L2, L4, L5
T5 tukea opiskelijaa loogista ja luovaa ajattelua vaativien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa ja siinä tarvittavien taitojen kehittämisessä	ma1-ma8	L1, L3, L4, L5, L6
T6 ohjata opiskelijaa arvioimaan ja kehittämään matemaattisia ratkaisujaan sekä tarkastelemaan kriittisesti tuloksen mielekkyyttä	ma1-ma8	L1, L3, L4, L6
T7 rohkaista opiskelijaa soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa	ma1-ma8	L1 - L7
T8 ohjata opiskelijaa kehittämään tiedonhallinta- ja analysointitaitoja sekä opastaa opiskelijaa tiedon kriittiseen tarkasteluun	ma1-ma8	L1, L4, L5
T9 opastaa opiskelijaa soveltamaan tieto- ja viestintäteknologiaa matematiikan opiskelussa sekä ongelmien ratkaisemisessa	ma1-ma8	L5

Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet		
T10 vahvistaa päättely- ja päässälaskutaitoa sekä kannustaa opiskelijaa käyttämään laskutaitoaan eri tilanteissa	ma1-ma8	L1, L3, L4
T11 ohjata opiskelijaa kehittämään kykyään laskea peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla	ma1, ma2	L1, L4
T12 tukea opiskelijaa laajentamaan lukukäsitteen ymmärtämistä reaalitylukuihin	ma1, ma2	L1, L4
T13 tukea opiskelijaa laajentamaan ymmärrystään prosenttilaskennasta	ma6	L1, L3, L6
T14 ohjata opiskelijaa ymmärtämään tuntemattoman käsitteen ja kehittämään yhtälönratkaisutaitojaan	ma3, ma4	L1, L4
T15 ohjata opiskelijaa ymmärtämään muuttujan käsite ja tutustuttaa funktion käsitteeseen sekä ohjata opiskelijaa harjoittelemaan funktion kuvaajan tulkitsemista ja tuottamista	ma3, ma4, ma7	L1, L4, L5
T16 tukea opiskelijaa ymmärtämään geometrian käsitteitä ja niiden välisiä yhteyksiä	ma5	L1, L4, L5
T17 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja hyödyntämään suorakulmaiseen kolmioon ja ympyrään liittyviä ominaisuuksia	ma5,ma8	L1, L4, L5
T18 kannustaa opiskelijaa kehittämään taitoaan laskea pinta-aloja ja tilavuuksia	ma5, ma8	L1, L4
T19 ohjata opiskelijaa määrittämään tilastollisia tunnuslukuja ja laskemaan todennäköisyyksiä	ma6,ma7	L3, L4, L5
T20 ohjata opiskelijaa kehittämään algoritmista ajatteluaan sekä taitoaan soveltaa matematiikkaa ja ohjelmointia ongelmien ratkaisemiseen	ma1-ma8	L1, L4, L5, L6

Matematiikan pakolliset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Kaikilla kursseilla: Harjoitellaan loogista ajattelua vaativia toimintoja kuten sääntöjen ja riippuvuuksien etsimistä ja esittämistä täsmällisesti. Rohkaistaan opiskelijoita käyttämään ajattelua tukevia piirroksia ja välineitä. Vahvistetaan opiskelijoiden päättelykykyä ja taitoa perustella. Harjoitellaan matemaattisen tekstin tulkitsemista ja tuottamista. Tutustutaan todistamisen perusteisiin. Syvennetään algoritmista ajattelua. Ohjelmoidaan ja samalla harjoitellaan hyviä ohjelmointikäytäntöjä. Sovelletaan itse tehtyjä tai valmiita tietokoneohjelmia osana matematiikan opiskelua.

ma1 Luvut ja laskutoimitukset I

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Lukualuetta laajennetaan ja harjoitellaan laskutoimituksia reaalitylukujen

joukossa. Vahvistetaan opiskelijoiden kokonaislukujen peruslaskutoimitusten ymmärtämistä. Syvennetään vastaluvun käsitettä ja opitaan käänteisluku. Perehdytään lukujen jaollisuuteen ja jaetaan lukuja alkutekijöihin.

ma2 Luvut ja laskutoimitukset II

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Syvennetään desimaalilukujen laskutoimituksien osaamista. Vahvistetaan ymmärrys tarkan arvon ja likiarvon erosta sekä perehdytään pyöristämissääntöihin. Vahvistetaan laskutaitoa murtoluvuilla ja opitaan murtoluvun kertominen ja jakaminen murtoluvulla. Harjoitellaan potenssilaskentaa eksponenttina kokonaisluvut. Opitaan neliöjuuren käsite ja käytetään neliöjuurta laskutoimituksissa. Varmistetaan prosentin käsitteen ymmärrys.

ma3 Lausekkeet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Harjoitellaan muodostamaan lausekkeitä ja sieventämään niitä. Perehdytään muuttujan käsitteeseen ja lausekkeen arvon laskemiseen. Harjoitellaan potenssilausekkeiden sieventämistä. Tutustutaan polynomin käsitteeseen sekä harjoitellaan polynomien yhteen-, vähennys- ja kertolaskua.

ma4 Yhtälöt

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Perehdytään tuntemattoman käsitteeseen. Muodostetaan ja ratkaistaan ensimmäisen asteen yhtälöitä. Yhtälöpareja ratkaistaan algebrallisesti. Tutustutaan suoraan ja kääntäen verrannollisuuksiin. Verrantoa käytetään tehtävien ratkaisussa. Tutustutaan epäyhtälöihin ja ratkaistaan niitä. Muodostetaan ja ratkaistaan vaillinaisia toisen asteen yhtälöitä.

ma5 Geometria

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Vahvistetaan peruskäsitteiden osaaminen. Tutkitaan suoriin, kulmiin ja monikulmioihin liittyviä ominaisuuksia. Vahvistetaan yhdenmuotoisuuden ja yhtenevyyden käsitteiden ymmärtämistä. Harjoitellaan geometrista

konstruointia. Opitaan kehä- ja keskuskulma sekä tutustutaan Thaleen lauseeseen. Lasketaan monikulmioiden piirejä ja pinta-aloja. Harjoitellaan laskemaan ympyrän pinta-ala, kehän ja kaaren pituus sekä sektorin pinta-ala. Varmennetaan ja laajennetaan mittayksiköiden ja yksikkömuunnosten hallintaa.

ma6 Prosentit

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Lasketaan prosenttiosuuksia ja prosenttiluvun osoittamia määriä kokonaisuuksista. Lisäksi opitaan laskemaan muuttunut arvo, perusarvo sekä muutos- ja vertailuprosentti. Tutustutaan klassiseen ja tilastolliseen todennäköisyyslaskentaan sekä syvennetään taitoa laskea erilaisten vaihtoehtojen lukumääriä.

ma7 Funktiot ja tilastot

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Perehdytään funktion käsitteeseen. Piirretään suoria ja paraabeleja koordinaatistoon sekä tutkitaan niitä. Opitaan suoran kulmakertoimen ja vakiotermin käsitteet. Määritetään funktioiden nollakohtia. Yhtälöpareja ratkaistaan graafisesti. Vahvistetaan keskiarvon ja tyyppi-arvon ymmärtäminen sekä määritetään frekvenssejä ja suhteellisia frekvenssejä sekä mediaaneja. Tutustutaan hajonnan käsitteeseen. Harjoitellaan aineiston keräämistä, jäsentämistä, esittämistä ja analysointia.

ma8 Geometria ja trigonometria

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Sovelletaan Pythagoraan lausetta, Pythagoraan lauseen käänteislausetta ja trigonometrisia funktioita suorakulmaiseen kolmioon. Tutkitaan kolmiulotteisia kappaleita konkreettien mallien ja tieto- ja viestintäteknologian avulla. Lasketaan pallojen, lieriöiden ja kartioiden pinta-aloja ja tilavuuksia.

Matematiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen lähtökohdat valitaan opiskelijoita kiinnostavista aiheista, ilmiöistä ja niihin liittyvistä ongelmista. Konkretia toimii tärkeänä osana matematiikan opiskelua. Rohkaistaan opiskelijoita käyttämään ajattelua tukevia piirroksia ja välineitä. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja, joiden valintaan opiskelijoilla on mahdollisuus vaikuttaa. Ongelmia matematisoidaan, ratkaistaan ja tulkitaan yksin ja yhdessä. Yhdessä työskennellessä jokainen toimii sekä itsensä että ryhmän hyväksi. Tieto- ja viestintäteknologiaa, kuten taulukkolaskentaa ja dynaamista geometriaohjelmistoa, hyödynnetään opetuksen, oppimisen, tuottamisen, arvioinnin sekä luovuuden välineenä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki matematiikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus saada opetusta myös aiempien vuosiluokkien keskeisimmistä sisällöistä, jos hän ei hallitse niitä riittävästi. Lisäksi annetaan ennakoivaa tukea tarvittaessa uusien sisältöjen oppimiseksi. Opiskelijoiden matematiikan osaamista ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti yhdessä opiskelijan kanssa. Opiskelijoille korostetaan asioiden ymmärtämisen tärkeyttä. Opiskelijoita tuetaan suurempien asiakokonaisuuksien hahmottamisessa ja yhteyksien löytämisessä. Eriyttämisessä otetaan huomioon opiskelijoiden osaaminen ja annetaan mahdollisuus onnistumisen elämyksiin.

Sisältöjä voidaan rikastuttaa syventämällä yhteisesti käsiteltävää aihetta opiskelijoiden kiinnostuksen ja taitotason mukaan. Taitavia opiskelijoita tuetaan tarjoamalla heille vaihtoehtoisia työskentelymuotoja, kuten esimerkiksi erilaisia projekteja ja ongelmalähtöisiä tutkimustehtäviä opiskelijoita kiinnostavista matemaattisista aiheista.

Opiskelijan oppimisen arviointi matematiikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arviointi on rakentavaa. Arviointi ohjaa opiskelijoita kehittämään matematiikan osaamistaan ja ymmärtämistään sekä työskentelemään pitkäjänteisesti. Palaute auttaa opiskelijoita ymmärtämään, mitä tietoja ja taitoja tulisi edelleen

kehittää ja miten. Lisäksi palaute tukee opiskelijoiden positiivista minäkuvaa matematiikan oppijana.

Opiskelijoilla on aktiivinen rooli arvioinnissa. Itsearvioinnissa opiskelijat oppivat asettamaan tavoitteita oppimiselleen. Lisäksi opiskelijoita ohjataan kiinnittämään huomiota tapaan työskennellä sekä tiedostamaan asennettaan matematiikan opiskelua kohtaan.

Opiskelijoille annetaan mahdollisuus osoittaa osaamistaan eri tavoin. Arvioinnin kohteena ovat matemaattiset tiedot ja taidot sekä niiden soveltaminen. Lisäksi arvioinnissa kiinnitetään huomiota tekemisen tapaan ja taitoon perustella ratkaisuja sekä ratkaisujen rakenteeseen ja oikeellisuuteen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös taito hyödyntää välineitä mukaan lukien tieto- ja viestintäteknologiaa.

Yhdessä työskenneltäessä arvioidaan sekä ryhmän jäsenten että koko ryhmän toimintaa ja tuotosta. Tuotoksen arvioinnissa kiinnitetään huomiota tuotoksen matemaattiseen sisältöön ja esitystapaan. Palautteella ohjataan opiskelijoita ymmärtämään jokaisen ryhmän jäsenen työskentelyn ja kehittymisen merkitys. Opiskelijoita ohjataan tuotosten ja toiminnan arvioimiseen.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

**Matematiikan päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8)
oppimäärän päättyessä**

Opetuksen tavoite	Kurssit	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			
T1 vahvistaa opiskelijan motivaatiota, positiivista minäkuvaa ja itseluottamusta matematiikan oppijana	ma1- ma8		Ei vaikuta arvosanan muodostamiseen.
T2 kannustaa opiskelijaa ottamaan vastuuta matematiikan oppimisesta sekä yksin että yhdessä toimien	ma1- ma8	Vastuunottaminen opiskelusta	Opiskelija ottaa vastuun omasta oppimisestaan ja osallistuu ryhmän toimintaan.
Työskentelyn taidot			
T3 ohjata opiskelijaa havaitsemaan ja ymmärtämään oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä	ma1- ma8	Opittujen asioiden yhteydet	Opiskelija havaitsee ja selittää oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä.
T4 harjaannuttaa opiskelijaa täsmälliseen matemaattiseen ilmaisuun suullisesti ja kirjallisesti	ma1- ma8	Ilmaisu	Opiskelija osaa ilmaista matemaattista ajatteluaan sekä suullisesti että kirjallisesti.
T5 tukea opiskelijaa loogista ja luovaa ajattelua vaativien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa ja siinä tarvittavien taitojen kehittämisessä	ma1- ma8	Ongelmanratkaisutaidot	Opiskelija osaa jäsentää ongelmia ja ratkaista niitä hyödyntäen matematiikkaa.
T6 ohjata opiskelijaa arvioimaan ja kehittämään matemaattisia ratkaisujaan sekä tarkastelemaan kriittisesti tuloksen mielekkyyttä	ma1- ma8	Taito arvioida ja kehittää matemaattisia ratkaisuja	Opiskelija osaa arvioida matemaattista ratkaisuaan ja tarkastelee kriittisesti tuloksen mielekkyyttä.
T7 rohkaista opiskelijaa soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa	ma1- ma8	Matematiikan soveltaminen	Opiskelija soveltaa matematiikkaa eri ympäristöissä.
T8 ohjata opiskelijaa tiedonhallinta- ja analysointitaitoja sekä opastaa opiskelijaa tiedon kriittiseen tarkasteluun	ma1- ma8	Tiedon analysointi ja kriittinen tarkastelu	Opiskelija osaa itse hankkia, käsitellä ja esittää tilastotietoa.

T9 opastaa opiskelijaa soveltamaan tieto- ja viestintäteknologiaa matematiikan opiskelussa sekä ongelmien ratkaisemisessa	ma1- ma8	Tieto- ja viestintä- teknologian käyttö	Opiskelija soveltaa tieto- ja viestintäteknologiaa matematiikan opiskelussa.
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet			
T10 vahvistaa päättely- ja päässälaskutaitoa sekä kannustaa opiskelijaa käyttämään laskutaitoaan eri tilanteissa	ma1- ma8	Päättely- ja laskutaito	Opiskelija käyttää aktiivisesti päättely- ja päässälaskutaitoa eri tilanteissa.
T11 ohjata opiskelijaa kehittämään kykyään laskea peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla	ma1, ma2	Peruslaskutoimitukset rationaaliluvuilla	Opiskelija osaa sujuvasti peruslaskutoimitukset rationaaliluvuilla.
T12 tukea opiskelijaa laajentamaan lukukäsitteen ymmärtämistä reaalitylukuihin	ma1, ma2	Lukukäsite	Opiskelija tunnistaa reaalityluvut ja osaa kuvailla niiden ominaisuuksia.
T13 tukea opiskelijaa laajentamaan ymmärrystään prosenttilaskennasta	ma6	Prosentin käsite ja prosenttilaskenta	Opiskelija osaa kertoa prosenttien käsitteen käytöstä. Opiskelija osaa laskea prosenttiosuuden, prosenttiluvun osoittaman määrän kokonaisuudesta sekä muutos- ja vertailuprosentin. Opiskelija osaa käyttää tietojaan eri tilanteissa.
T14 ohjata opiskelijaa ymmärtämään tuntemattoman käsitteen ja kehittämään yhtälönratkaisutaitojaan	ma3, ma4	Tuntemattoman käsite ja yhtälönratkaisutaidot	Opiskelija osaa ratkaista ensimmäisen asteen yhtälön symbolisesti. Opiskelija osaa ratkaista vaillinaisen toisen asteen yhtälön esimerkiksi päästelemällä tai symbolisesti.
T15 ohjata opiskelijaa ymmärtämään muuttujan käsite ja tutustuttaa funktion käsitteeseen. Ohjata opiskelijaa harjoittelemaan funktion kuvaajan tulkitsemista ja tuottamista	ma3, ma4, ma7	Muuttujan ja funktion käsitteet sekä kuvaajien tulkitseminen ja tuottaminen	Opiskelija ymmärtää muuttujan ja funktion käsitteen sekä osaa piirtää ensimmäisen ja toisen asteen funktion kuvaajan. Opiskelija osaa tulkita kuvaajia monipuolisesti.

T16 tukea opiskelijaa ymmärtämään geometrian käsitteitä ja niiden välisiä yhteyksiä	ma5	Geometrian käsitteet ja niiden väliset yhteydet	Opiskelija osaa nimetä ja kuvailla suoriin, kulmiin ja monikulmioihin liittyviä ominaisuuksia sekä niiden välisiä yhteyksiä
T17 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja hyödyntämään suorakulmaiseen kolmioon ja ympyrään liittyviä ominaisuuksia	ma5, ma8	Suorakulmaisen kolmion ja ympyrän ominaisuudet	Opiskelija osaa käyttää Pythagoraan lausetta ja trigonometrisia funktioita. Opiskelija ymmärtää kehäkulman ja keskuskulman käsitteet.
T18 kannustaa opiskelijaa kehittämään taitoaan laskea pinta-aloja ja tilavuuksia	ma5, ma8	Pinta-alojen ja tilavuuksien laskutaito	Opiskelija osaa laskea tasokuvioiden pinta-aloja ja kappaleiden tilavuuksia. Opiskelija osaa pinta-ala- ja tilavuusyksiköiden muunnoksia.
T19 ohjata opiskelijaa määrittämään tilastollisia tunnuslukuja ja laskemaan todennäköisyyksiä	ma6, ma7	Tilastolliset tunnusluvut ja todennäköisyyslaskenta	Opiskelija hallitsee keskeiset tilastolliset tunnusluvut ja osaa antaa niistä esimerkkejä. Opiskelija osaa määrittää sekä klassisia että tilastollisia todennäköisyyksiä.
T20 ohjata opiskelijaa kehittämään algoritmista ajatteluaan sekä taitoaan soveltaa matematiikkaa ja ohjelmointia ongelmien ratkaisemiseen	ma1- ma8	Algoritminen ajattelu ja ohjelmointitaidot	Opiskelija osaa soveltaa algoritmisen ajattelun periaatteita ja osaa ohjelmoida yksinkertaisia ohjelmia.

8.2.5 Uskonto

Uskonnon oppimääränä voi olla evankelisluterilainen uskonto, ortodoksinen uskonto, islam tai minkä tahansa muun Suomessa rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan uskonto.

Oppiaineen tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä aikuisten perusopetuksessa on antaa opiskelijalle uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. Opiskelijaa ohjataan perehtymään omaan uskontoperinteeseen, opiskeltavan uskonnon perusteisiin ja sen monimuotoisuuteen, uskonto- ja katsomusperinteisiin Suomessa sekä uskontoihin ja katsomuksiin muualla maailmassa.

Oppiaine edistää uskonnon ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämistä sekä uskontojen ja katsomusten monilukutaitoa. Opetuksessa annetaan monipuolista tietoa uskonnosta sekä autetaan opiskelijaa ymmärtämään siitä käytävää keskustelua. Opiskelijaa ohjataan tarkastelemaan uskontoja eri näkökulmista sekä kriittiseen ajatteluun. Opetuksessa pohditaan uskon ja tiedon suhdetta sekä uskonnoille ominaista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä. Uskonnon opetus antaa valmiuksia uskontojen ja katsomusten dialogiin, jota käydään sekä katsomusten sisällä että niiden välillä. Opetus kannustaa opiskelijaa kunnioittamaan elämää, ihmisarvoa sekä omaa ja toisen pyhää.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksen oppimäärään kuuluu vähintään yksi uskonnon tai elämänkatsomustiedon kurssi.

Uskonnon opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvä kurssi	Laaja-alainen osaaminen
T1 ohjata opiskelija havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin monimuotoinen vuorovaikutus sekä uskontoon liittyvä monimuotoisuus	u1	L1, L2
T2 auttaa opiskelijaa syventymään opiskeltavan uskonnon juuriin, lähteisiin, oppiin ja opetuksiin sekä levinneisyyteen ja vaikutukseen eri puolilla maailmaa	u1	L2
T3 ohjata opiskelija perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa ja Suomessa siten, että opiskelija ymmärtää uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutussuhteen, tuntee maailman suurten uskontoperinteiden erityispiirteitä ja yhdistäviä tekijöitä sekä tutustuu uskonnottomuuteen	u1	L2, L6
T4 ohjata opiskelija tuntemaan eri uskontoperinteiden tapoja ja symboleita	u1	L2, L4, L6

T5 auttaa opiskelijaa havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja ja hahmottamaan uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja	u1	L1, L2, L4, L5, L7
T6 auttaa opiskelijaa arvioimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina	u1	L5, L6
T7 rohkaista opiskelijaa kohtaamaan erilaisia ihmisiä myönteisen vuorovaikutuksen hengessä jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla	u1	L6

Uskonnon pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

u1 Uskonnot maailmassa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Opetuksessa käsiteltäviä teemoja ovat uskonnon synty, monimuotoisuus ja suhde muihin uskontoihin. Opetuksessa perehdytään keskeisiin opiskeltavan uskonnon juuriin, lähteisiin, oppiin, opetukseen, levinneisyyteen ja vaikutuksiin sekä eri uskontoihin, katsomuksiin ja uskonnottomuuteen Suomessa ja maailmalla sekä uskontojen kriittiseen tarkasteluun. Kurssin sisällöissä tulee olla maailmankatsomuksia yhdistävää eettisten elementtien käsittelyä. Tärkeitä sisältöjä ovat opiskeltavan uskonnon kulttuurivaikutukseen liittyvät aiheet. Sisällöissä tulee näkyä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten keskeiset eettiset periaatteet sekä YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus ja ihmisoikeuksien toteutuminen maailmassa. Valittavien sisältöjen tulee auttaa opiskelijaa ymmärtämään uskontojen näkymistä mediassa ja sen kriittistä arviointia ja uskontojen välistä vuorovaikutusta ja dialogia.

Uskonnon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tavoitteena on ilmentää uskontojen ja katsomusten moninaisuutta kunnioittavasti ja arvostavasti. Asioita tarkastellaan kokemuksellisuuden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisen oppimisen kautta. Keskeistä on opittavien asioiden konkretisointi ja ymmärtäminen. Tavoitteena on kehittää dialogitaitoja, mediataitoja ja uskonnon keskeisiin toimintoihin liittyviä tietoteknisiä taitoja. Opetuksessa kiireettömyyttä, pysähtymistä ja keskustelua

korostetaan sekä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan vierailuiden ja vierailijoiden kautta. Opetuksessa toteutetaan erilaisia yhteisiä tai omia projekteja.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki uskonnossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Uskonnon opetuksessa huomioidaan opiskelijoiden erilaiset taustat ja edellytykset sekä tarpeet. Opetuksen toteutuksessa tehdään toimintaan ja opetukseen liittyvät ratkaisut huomioiden opiskelijoiden erilaiset uskonnolliset ja katsomukselliset taustat ja käytettävät työtavat sovitetaan oppimisen edellytyksiin. Opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä yhteisiä tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan opiskelijan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

Opiskelijan oppimisen arviointi uskonnon oppiaineessa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arviointi perustuu työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin sekä opiskelijoiden monimuotoisten tuotosten tarkasteluun. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita kuten kysymysten muodostamista, aiheen rajaamista, tiedonhakua, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit.

Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan

tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Uskonnon päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssi	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 ohjata opiskelija havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin monimuotoinen vuorovaikutus sekä uskontoon liittyvä monimuotoisuus	u1	Uskontojen merkityksen ymmärtäminen kulttuurissa ja yhteiskunnassa	Opiskelija osaa nimetä, luokitella ja analysoida uskonnollisia elementtejä kulttuuri-ilmiöissä.
T2 auttaa opiskelijaa syventymään opiskeltavan uskonnon juuriin, lähteisiin, oppiin ja opetuksiin sekä levinneisyyteen ja vaikutukseen eri puolilla maailmaa	u1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen	Opiskelija osoittaa tuntevansa opiskelemaansa uskonnon syntyhistorian. Hän tuntee uskonnon perusopetukset sekä osaa luetella merkittävimmät lähteet. Hän tuntee uskonnon maailmanlaajuisen merkityksen.
T3 ohjata opiskelija perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa ja Suomessa siten, että opiskelija ymmärtää uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutussuhteen, tuntee maailman suurten uskontoperinteiden erityispiirteitä ja yhdistäviä tekijöitä sekä tutustuu uskonnottomuuteen	u1	Maailmanuskontojen ja erilaisten katsomusten ymmärtäminen	Opiskelija osoittaa hallitsevansa perustiedot maailmanuskunnoista ja erilaisista katsomusperinteistä. Hän tunnistaa uskonnoissa ja katsomuksissa vallitsevaa moninaisuutta.
T4 ohjata opiskelija tuntemaan eri uskontoperinteiden tapoja ja symboleita	u1	Uskonnon ja kulttuurin lukutaito	Opiskelija tietää eri uskontoperinteiden tapoja ja symboleja. Hän osaa erotella ja luokitella uskonnollisia teemoja mediassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa.
T5 auttaa opiskelijaa havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja ja hahmottamaan uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja	u1	Ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Opiskelija osaa esittää perusteltuja mielipiteitä ja osallistuu keskusteluun. Hän osaa tunnistaa erilaisia argumentaation tapoja ja argumentteja keskustelussa.
T6 auttaa opiskelijaa arvioimaan uskontojen ja katsomusten	u1	Uskontojen ja katsomusten	Opiskelija osaa arvioida uskontojen ja katsomusten

maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina		merkityksen ymmärtäminen globaalisti	maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina.
T7 rohkaista opiskelijaa kohtaamaan erilaisia ihmisiä myönteisen vuorovaikutuksen hengessä jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla	u1	Elämäntaidot ja kehittyminen eettisessä ajattelussa	Ei vaikuta arvosanan muodostamisessa.

8.2.6 Elämäkatsomustieto

Oppiaineen tehtävä

Elämäkatsomustiedon opetuksen tehtävänä aikuisten perusopetuksessa on edistää opiskelijoiden taitoa etsiä hyvää elämää. Elämäkatsomustiedossa ihmiset ymmärretään kulttuuriaan uudistavina ja luovina toimijoina, jotka kokevat ja tuottavat merkityksiä keskinäisessä toiminnassaan ja kanssakäymisissä ympäröivän maailman kanssa. Katsomuksia, inhimillisiä käytäntöjä ja niitä koskevia merkityksiä pidetään yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuuriperinnön vuorovaikutuksen tuloksina. Elämäkatsomustiedossa painotetaan ihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa aktiivisesti omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. Tämä koskee myös opiskelijoiden opiskelua ja oppimista. Siksi on keskeistä sovittaa opetukseen ja opiskeluun opiskelijan oma ajattelu- ja kokemusmaailma.

Elämäkatsomustiedon opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijan valmiuksia kasvaa itsenäiseksi, suvaitseväiseksi, vastuulliseksi ja arvostelukykyiseksi yhteisönsä jäseneksi. Tavoitteena on täysivaltainen demokraattinen kansalaisuus globalisoituvassa ja nopeasti muuttuvassa maailmassa. Tämä edellyttää elämäkatsomustiedon opetukselta monipuolisen katsomuksellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen kartuttamisen lisäksi eettisen ja kriittisen ajattelu- ja toimintakyvyn sekä oppimisen taitojen kehittämistä. Elämäkatsomustiedossa kriittinen ajattelu ymmärretään perusteita etsivänä, asiayhteydet hahmottavana ja tilannetajuisena sekä itseään korjaavana. Siihen liittyy avoin ja pohdiskeleva asenne.

Elämäkatsomustieto tukee erityisesti seuraavia laaja-alaisen osaamisen

alueita: ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1), kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus (L2), arjen taidot (L3) sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7).

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksen oppimäärään kuuluu vähintään yksi uskonnon tai elämänkatsomustiedon kurssi.

Elämänkatsomustiedon opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvä kurssi	Laaja-alainen osaaminen
T1 ohjata opiskelijaa tunnistamaan, ymmärtämään ja käyttämään katsomuksellisia käsitteitä	et1	L1, L2, L4
T2 vahvistaa opiskelijan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystä muun muassa perehtymällä Unescon maailmanperintöohjelmaan	et1	L2, L7
T3 ohjata opiskelijaa tuntemaan erilaisia uskonnottomia ja uskonnollisia katsomuksia, niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tiedon ja tutkimuksen roolia katsomusten arvioinnissa	et1	L1, L2
T4 ohjata opiskelijaa tuntemaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita	et1	L3
T5 ohjata opiskelija tuntemaan katsomusvapaus ihmisoikeutena sekä katsomusvapauden turvaamisen kansallisia ja kansainvälisiä keinoja	et1	L2, L3, L6, L7
T6 ohjata opiskelija analysoimaan erilaisia katsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita	et1	L1, L4
T7 kannustaa opiskelijaa maailman moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun hyväksymiseen ja ymmärtämiseen	et1	L2, L7
T8 ohjata opiskelija huomaamaan eettisiä ulottuvuuksia elämästään ja ympäristöstään sekä kehittämään eettistä ajatteluaan	et1	L1, L5, L6, L7
T9 rohkaista opiskelijaa pohtimaan omien valintojensa vaikutusta kestävään tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti sekä toimimaan vastuullisesti kestävän tulevaisuuden hyväksi	et1	L6, L7
T10 ohjata opiskelija ymmärtämään ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja ihmisten yhdenvertaisuuden merkitys ja eettinen perusta	et1	L1, L7

Elämäkatsomustiedon pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

et1 Katsomukset ja ihmisoikeudet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssille valitaan opiskelijoiden kokemusmaailmaan pohjaavia eettisen ajattelun taitoja sekä katsomuksellista yleissivistystä ja arvostelukykä lisääviä sisältöjä. Kurssin sisältöjen avulla käydään opiskelijoiden maailmankuvan, elämäkatsomuksen ja identiteetin rakentumista tukevia keskusteluja. Perehdytään ihmisarvoon, ihmisoikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen. Tutustutaan ihmisoikeuksien kehitykseen ja ihmisoikeusloukkauksiin kuten holokaustiin. Kurssin sisällöiksi otetaan teistisiin ja ateistisiin katsomuksiin nykymaailmassa, esimerkiksi sekulaariin humanismiin, kristinuskoon ja islamiin liittyviä teemoja. Pohditaan katsomusvapauden ja yhdenvertaisuuden toteutumista erilaisissa yhteiskunnissa. Kurssin sisällöt auttavat opiskelijaa ymmärtämään Unescon suojelemaa maailman kulttuuri- ja luonnonperintöä sekä kulttuurin ilmenemistä muun muassa mediassa ja taiteessa. Tarkastellaan kulttuurista moninaisuutta rikkautena, oikeutena ja eettisenä kysymyksenä.

Elämäkatsomustiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Työtapojen valinnassa on oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä taata turvallinen ja avoin oppimis- ja keskustelu ympäristö, jossa opiskelija kokee tulevaisuutensa kuulluksi ja arvostetuksi. Erityisesti kunkin uuden ryhmän aloittaessa ryhmäytyminen on olennainen osa oppimisympäristön rakentumista. Työskentelyssä tuetaan oppimisen itsesäätelytaitojen kehittymistä. Opiskelijat elävät globalisoituneessa mediamaailmassa, jota erilaiset digitaaliset sovellukset muokkaavat. Siksi elämäkatsomustiedon oppimisympäristössä on olennaista, että välitön henkilökohtainen yhteisöllinen kanssakäyminen voi yhdistyä erilaisten medioiden ja digitaalisen vuorovaikutuksen pedagogisesti monipuoliseen hyödyntämiseen.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki elämäkatsomustiedossa aikuisten

perusopetuksen päättövaiheessa

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen ja tuen järjestämisessä on vahvistaa opiskelijan osallisuuden ja minäpystyvyyden kokemusta. Elämänkatsomustieto oppiaineena tukee opiskelijan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista tarjoamalla mahdollisuuksia ja käsitteellisiä välineitä tutkia, jäsentää ja arvioida sekä rakentaa omaa identiteettiä vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Ohjausta ja tukea tarvitaan oppiaineen käsitteellisen sisällön hahmottamiseen erityisesti eettisissä kysymyksissä sekä vuorovaikutus- ja ajattelutaitojen kehittymiseen. Opiskelijoiden yksilöllisen tuen tarpeet sekä mahdollisuus syventymiseen ja yksilölliseen etenemiseen otetaan huomioon työtapojen ja sisältöjen valinnassa. Elämänkatsomustiedon opiskelu ja sisällöt sopivat hyvin oppiainerajat ylittäviin projekteihin ja integroitaviksi muiden oppiaineiden, kuten äidinkielen ja yhteiskuntaopin opintojen kanssa.

Opiskelijan oppimisen arviointi elämänkatsomustiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Elämänkatsomustiedon arviointi perustuu työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin ja argumentaatioon sekä opiskelijoiden monimuotoisten tuotosten tarkasteluun. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita kuten kysymysten muodostamista, perusteluiden rakentamista, aiheen rajaamista, tiedonhakua, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista. Opiskelijoiden itsearviointia ja vertaispalautetta voidaan käyttää arvioinnin tukena.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit.

Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Elämäkatsomustiedon päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssi	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 ohjata opiskelijaa tunnistamaan, ymmärtämään ja käyttämään katsomuksellisia käsitteitä	et1	Käsitteiden hallinta ja soveltaminen	Opiskelija osaa käyttää katsomuksellisia käsitteitä ja tunnistaa niiden välisiä suhteita.
T2 vahvistaa opiskelijan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystä muun muassa perehtymällä Unescon maailmanperintöohjelmaan	et1	Tiedollinen yleissivistys	Opiskelija osaa hankkia tietoa erilaisista kulttuureista ja katsomuksista. Opiskelija osaa kertoa Unescon maailmanperintöohjelman lähtökohdista ja nimetä joitain maailmanperintökohteita.
T3 ohjata opiskelijaa tuntemaan erilaisia uskonnottomia ja uskonnollisia katsomuksia, niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tiedon ja tutkimuksen roolia katsomusten arvioinnissa	et1	Tiedollinen yleissivistys ja taito soveltaa sitä arvostelukykyisesti	Opiskelija tunnistaa ja osaa nimetä keskeisten maailmankatsomusten ja kulttuurien olennaisia piirteitä ja kehityskulkuja, erityisesti seemiläisen monoteismin ja sekulaarin humanismin historiallisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia vaiheita. Opiskelija osaa kertoa, miten katsomuksia voi tarkastella tutkivasti ja tieteellisesti.
T4 ohjata opiskelijaa tuntemaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita	et1	Ymmärtäminen	Opiskelija osaa selittää uskonnollisen ajattelun luonnetta ja antaa esimerkkejä uskontokritiikin pääpiirteistä.
T5 ohjata opiskelijaa tuntemaan katsomusvapaus ihmisoikeutena sekä katsomusvapauden turvaamisen kansallisia ja kansainvälisiä keinoja	et1	Käsitteiden hallinta ja tiedollinen yleissivistys	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä katsomusvapaudesta ihmisoikeutena ja osaa antaa esimerkkejä joistakin katsomusvapauden

			turvaamisen mekanismeista ja niiden puutteista erilaisissa tilanteissa.
T6 ohjata opiskelija analysoimaan erilaisia katsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita	et1	Ymmärtäminen ja arvostelukyky	Opiskelija osaa kuvata erilaisten ihmisten katsomuksellisten valintojen taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteluja.
T7 kannustaa opiskelijaa maailman moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun hyväksymiseen ja ymmärtämiseen	et1	Ymmärtäminen, arvostelukyky, vuorovaikutustaidot ja toimintavalmiudet	Opiskelija osaa kuvata monimuotoisuutta ja antaa esimerkkejä ihmisten yhdenvertaisesta kohtelusta.
T8 ohjata opiskelija huomaamaan eettisiä ulottuvuuksia elämästään ja ympäristöstään sekä kehittämään eettistä ajatteluaan	et1	Käsitteiden hallinta ja soveltaminen	Opiskelija osaa käyttää eettistä käsitteistöä sekä osaa tulkita ja soveltaa sitä.
T9 rohkaista opiskelijaa pohtimaan omien valintojensa vaikutusta kestävään tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti sekä toimimaan vastuullisesti kestäväen tulevaisuuden hyväksi	et1	Käsitteiden hallinta, arvostelukyky ja toimintavalmiudet	Opiskelija osaa nimetä keskeisiä luonnon ja yhteiskunnan kestävään tulevaisuuteen liittyviä piirteitä ja tarkastella kestäväen elämäntavan merkitystä tulevaisuudelle. Opiskelija tuntee keinoja vaikuttaa paikallisesti ja globaalisti.
T10 ohjata opiskelija ymmärtämään ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja ihmisten yhdenvertaisuuden merkitys ja eettinen perusta	et1	Ymmärtäminen ja arvostelukyky	Opiskelija tietää tärkeimmät ihmisoikeuksiin, yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvät käsitteet ja osaa perustella ihmisoikeuksien merkitystä.

8.2.7 Historia

Oppiaineen tehtävä

Historian opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijan historiatietoisuutta sekä ymmärrystä omista juuristaan. Historian opiskelu auttaa opiskelijaa ymmärtämään ympäröivää yhteiskuntaa ja kulttuuria. Menneisyyttä koskevan tiedon avulla opiskelijaa autetaan hahmottamaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä. Historian opiskelu kehittää erityisesti opiskelijan ajattelua, monilukutaitoa sekä kulttuurien tuntemusta. Tarkoituksena on edistää opiskelijan kehittymistä oma-aloitteiseksi ja erilaisuutta ymmärtäväksi

demokraattisen yhteiskunnan jäseneksi, joka kykenee suunnittelemaan tavoitteellisesti omaa tulevaisuuttaan.

Historian opetuksessa opiskelija perehtyy yhteiskunnan kehityksen päälinjoihin. Häntä ohjataan ymmärtämään historiatiedon tulkinnallisuutta, moniperspektiivisyyttä ja historiallisessa kehityksessä ilmenevää muutosta ja jatkuvuutta. Opiskelijaa ohjataan näkemään yksilön merkitys historiallisena toimijana sekä oivaltamaan toiminnan taustalla esiintyviä tekijöitä ja ihmisten motiiveja. Historian opiskelun kautta opiskelija oppii tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja ja niissä tapahtuneita muutoksia sekä ymmärtämään yhteiskunnan tapakulttuuria ja toimintatapoja. Opiskelija tutustuu lisäksi historiantutkimuksen lähtökohtaan, jonka mukaan menneestä pyritään muodostamaan mahdollisimman luotettava kuva saatavilla olevan todistusaineiston perusteella ja että tämä kuva voi ajan kuluessa muokkaantua.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksen oppimäärään voi kuulua yksi historian kurssi.

Historian opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvä kurssi	Laaja-alainen osaaminen
Historian ilmiöiden ymmärtäminen		
T1 tukea opiskelijaa vahvistamaan taitoaan hahmottaa historian käsitteitä ja aikaa sekä kronologiaa	hi1	L1, L4
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita asioita erilaisissa historiallisissa konteksteissa	hi1	L1, L4, L6
T3 rohkaista opiskelijaa arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille	hi1	L1, L3, L4, L7
T4 tukea opiskelijaa vahvistamaan taitojaan arvioida tietolähteiden luotettavuutta sekä ymmärtää niiden monitulkintaisuutta	hi1	L1, L4, L7
Historiallisen tiedon käyttäminen		
T5 harjaannuttaa opiskelijaa selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta	hi1	L1, L4

T6 auttaa opiskelijaa käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä sekä muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta	hi1	L1-L7
T7 ohjata opiskelija tunnistamaan keskeisiä ihmisen elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia sekä esittämään muutoksille syitä	hi1	L2
T8 ohjata opiskelijaa perehtymään eri kulttuureissa ja ihmisten ajattelussa tapahtuneisiin muutoksiin	hi1	L2
T9 auttaa opiskelijaa oivaltamaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä sekä ihmisten toiminnan motiiveja historian eri viitekehyksissä	hi1	L2
T10 ohjata opiskelija tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja ja arvojännitteitä ja näissä tapahtuneita muutoksia	hi1	L2
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja selittämään suomalaista kulttuuria, identiteettiä ja yhteiskuntaa sen historiallisen kehityksen kautta sekä arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla	hi1	L2

Historian pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

hi1 Suomen historian käännekohtat

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tuodaan esiin suomalaisen yhteiskunnan pohjoismaiset juuret. Paneudutaan kulttuurin merkitykseen identiteetin rakentamisessa autonomian aikana.

Perehdytään Suomen itsenäistymisprosessiin ja valtiolliseen kehitykseen.

Hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen ja elinkeinorakenteen muutoksen kautta käydään läpi arkielämän historiaa ja tämän päivän juuria. Linkitetään sisältöjä yleisen historian viitekehykseen sopivissa yhteyksissä.

Historian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Perusteissa määriteltyjen sisältöjen opetuksessa korostetaan toiminnallisia ja elämyksellisiä työtapoja. Tavoitteena on vahvistaa opiskelijan historian tekstien ja ympäristön lukutaitoa sekä harjoitella tulkintojen tekemistä.

Historian opetus tarjoaa mahdollisuuden monipuoliseen kommunikointiin sekä draaman ja kuvallisen ilmaisun käyttöön. Opiskelussa rohkaistaan tietojen hankkimiseen ja käyttämiseen yksin ja yhdessä muiden kanssa myös mediaa hyödyntäen. Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä on korostaa

vuorovaikutuksellisia työtapoja. Opiskelijaa rohkaistaan tekemään tulkintoja, vertailemaan ja tekemään johtopäätöksiä suullisesti, kirjallisesti sekä muita viestinnän muotoja käyttäen. Historia oppiaineena sopii hyvin integroitavaksi muiden oppiaineiden, erityisesti suomen kielen S2-opetuksen kanssa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki historiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksessa on tarjota riittävä tuki käsitteiden ja siten tekstien ja lähteiden ymmärtämiseen. Ymmärtämistä edesautetaan keskittymällä tekstien pääkohtiin ja avaamalla kerronnassa käytettyjä käsitteitä. Ilmiöihin perehdytään elämyksellisesti esimerkiksi visualisoinnin, draaman ja keskustelun avulla sekä monipuolisia tekstejä hyödyntäen.

Historian opiskelussa opiskelijaa autetaan ymmärtämään lähteiden mahdollinen monitulkintaisuus. Vastaavasti opetuksessa pyritään ottamaan huomioon opiskelijan tiedot omasta kulttuuristaan ja kannustetaan häntä esittämään vertailuja esimerkiksi lähtömaan ja Suomen kulttuurien välillä.

Opiskelijan oppimisen arviointi historiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Historian opetuksessa palautteella pyritään rohkaisemaan opiskelijaa omiin tulkintoihin ja näkemystensä argumentointiin. Kirjallisten tehtävien ohella arvioinnissa on otettava huomioon opiskelijan monimuotoiset työskentelyn ja tuottamisen tavat. Sisältöjen muistamisen sijasta arvioinnissa kiinnitetään huomiota tiedon soveltamiseen ja historialliseen ajatteluun.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit.

Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen

päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Historian päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssi	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Historian ilmiöiden ymmärtäminen			
T1 tukea opiskelijaa vahvistamaan taitoaan hahmottaa historian käsitteitä ja aikaa sekä kronologiaa	hi1	Käsitteiden ja kronologian hahmottaminen	Opiskelija ymmärtää historian käsitteitä ja kykenee sijoittamaan opiskelemissa asiat ajallisiin yhteyksiinsä.
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita asioita erilaisissa historiallisissa konteksteissa	hi1	Historiallisen empatian hallitseminen	Opiskelija kykenee eläytymään menneen ajan ihmisen asemaan ja kuvailemaan tämän toiminnan motiiveja.
T3 rohkaista opiskelijaa arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille	h1	Syy-seuraussuhteen ymmärtäminen	Opiskelija osaa erotella historiallisia tapahtumia tai ilmiöitä selittävät tekijät vähemmän tärkeistä.
T4 tukea opiskelijaa vahvistamaan taitojaan arvioida tietolähteiden luotettavuutta sekä ymmärtää niiden monitulkintaisuutta	h1	Lähteiden käyttö	Opiskelija osaa lukea erilaisia lähteitä, tuntee niiden tulkinnan ja luotettavuuden arvioinnin periaatteita sekä osaa soveltaa näitä arviointiperiaatteita Joihinkin lähdemateriaaleihin.
Historiallisen tiedon käyttäminen			
T5 harjaannuttaa opiskelijaa selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta	hi1	Historian tulkitseminen	Opiskelija osaa arvioida historian tapahtumista tai ilmiöistä tehtyjen tulkintojen luotettavuutta.
T6 auttaa opiskelijaa käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä sekä muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta	hi1	Historiallisten tulkintojen selittäminen	Opiskelija osaa vastata menneisyyttä koskeviin kysymyksiin käyttämällä eri lähteistä saamaansa informaatiota.

T7 ohjata opiskelija tunnistamaan keskeisiä ihmisen elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia sekä esittämään muutoksille syitä	hi1	Syy-seuraussuhteen ja muutoksen selittäminen	Opiskelija osaa kuvailla tärkeitä ihmisen elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia sekä niiden syitä historiallisessa kontekstissa.
T8 ohjata opiskelijaa perehtymään eri kulttuureissa ja ihmisten ajattelussa tapahtuneisiin muutoksiin	hi1	Muutoksen ja jatkuvuuden selittäminen	Opiskelija kykenee arvioimaan eri kulttuurien ja ihmisten ajattelussa tapahtuneiden muutosten syitä ja merkitystä.
T9 auttaa opiskelijaa oivaltamaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä sekä ihmisten motiiveja historian eri viitekehyksissä	hi1	Kehityksen ja Ihmisen toiminnan perusteleminen	Opiskelija osaa kuvailla nykyisyyteen johtanutta kehitystä ja ihmisen toiminnan tarkoituksia historiallisessa viitekehyksessä.
T10 ohjata opiskelija tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja ja arvojännitteitä ja näissä tapahtuneita muutoksia	hi1	Yhteiskunnan arvojen muutokset	Opiskelija osaa kuvailla yhteiskunnassa olevia erilaisia arvoja ja niissä tapahtuneita muutoksia.
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja selittämään suomalaista kulttuuria, identiteettiä ja yhteiskuntaa sen historiallisen kehityksen kautta sekä arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla	hi1	Suomalaisen yhteiskunnan ymmärrys	Opiskelija osaa kuvailla suomalaista kulttuuria ja identiteettiä sekä selittää yhteiskunnan toimintaa ja arvioida tulevaisuutta.

8.2.8 Yhteiskuntaoppi

Oppiaineen tehtävä

Yhteiskuntaopin oppiaineen tarkoitus on vahvistaa opiskelijan ymmärrystä yhteiskunnan toiminnasta, kehittää yhteiskuntataitoja ja edistää opiskelijan valmiuksia toimia vastuuntuntoisena ja aktiivisena kansalaisena. Opiskelija ohjataan arvioimaan ja ymmärtämään suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja ja toimintatapoja sekä toimimaan erilaisuutta ymmärtävänä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavana yhteiskunnan jäsenenä. Oppiaineen tehtävänä on antaa tiedollinen perusta yhteiskunnan toiminnasta ja erilaisista rakenteista sekä vahvistaa opiskelijan omia tietoja ja taitoja, joita tarvitaan yhteiskunnassa toimimisessa ja vaikuttamisessa sekä

oman tulevaisuuden tavoitteellisessa suunnittelussa.

Oppisisällöissä otetaan huomioon ne käytännön tarpeet, joita opiskelijalla on eri elämäntilanteissa. Yhteiskuntataitojen kehittyminen alkaa yhteiskunnan perusrakenteiden ja palveluiden tuntemisesta. Opinnoissa edetään arkielämän tilanteista kohti laajempia taitoja ja syvempää yhteiskunnan tuntemusta. Opetuksessa harjaannutetaan opiskelijan tieto- ja viestintätekniisiä taitoja sekä seurataan median välittämiä ajankohtaisia aiheita ja opetellaan arvioimaan välitettyä informaatiota kriittisen medialukutaidon hengessä.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksen oppimäärään voi sisällyttää kaksi yhteiskuntaopin kurssia.

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät kurssit	Laaja-alainen osaaminen
Yhteiskuntataidot		
T1 perehdyttää opiskelija demokraattisiin arvoihin ja toimintatapoihin sekä kannustaa häntä kehittämään vaikuttamistaitojaan eettisesti kestäväällä tavalla	yh1, yh2	L1, L2, L7
T2 antaa opiskelijalle valmiuksia seurata ajankohtaisia asioita ja tapahtumia mediasta ja muualta sekä harjaannuttaa hänen kriittistä medialukutaitoaan	yh1, yh2	L2, L4, L5, L7
T3 harjaannuttaa opiskelijan taitoja lukea ja ymmärtää erilaisia yhteiskunnallista tietoa sisältäviä aineistoja ja muita tekstejä, kuvia, graafeja, lomakkeita ja esitteitä	yh1, yh2	L4, L5
T4 antaa opiskelijalle riittävät tiedot ja taidot kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa sekä perehdyttää hänet oikeusjärjestelmän perusteisiin	yh2	L2, L7
T5 tutustuttaa opiskelija yhteiskunnan erilaisiin yhteisöihin ja vähemmistöryhmiin	yh1, yh2	L2, L4, L7
T6 perehdyttää opiskelija työelämässä vaadittaviin tietoihin, taitoihin, oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä antaa hänelle välineitä suunnitella omaa tulevaisuuttaan	yh1, yh2	L1, L3, L6
Osallistuminen, vaikuttaminen ja yhteiskunnallisen tiedon soveltaminen		

T7 ohjata opiskelijaa ymmärtämään oman talouden ja kulutusvalintojen perusteita sekä julkisen talouden perusteita kestävän kehityksen periaatteiden mukaan	yh1	L1, L3
T8 tutustuttaa opiskelija yhteiskunnan tarjoamiin osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin sekä kolmannen sektorin toimintaan	yh1, yh2	L2, L4, L5, L7
T9 perehdyttää opiskelija oikeusvaltion toimintaan, vallan käyttöön ja peruslainsäädäntöön sekä julkisiin ja yksityisiin palveluihin	yh1	L1, L2, L6, L7
T10 auttaa opiskelijaa hahmottamaan työelämää ja sen vaatimia valmiuksia kuten koulutus, työkokemus ja kielitaito sekä ohjata häntä tiedostamaan omat mahdollisuutensa, oikeutensa ja velvollisuutensa työelämässä	yh2	L6
T11 tarjota opiskelijalle välineitä oman talouden ja elämän suunnitteluun sekä lisätä tietämystä kuluttajan oikeuksista ja velvollisuuksista	yh2	L3

Yhteiskuntaopin pakolliset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

yh1 Yhteiskuntajärjestelmä sekä julkiset palvelut

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Paneudutaan tärkeimpiin julkisiin palveluihin (kuten Kela, terveyspalvelut, koulutuspalvelut ja TE-toimisto) sekä viranomaisten toimintaan niin, että opiskelija osaa käyttää itselleen tarkoituksenmukaisia palveluita. Perehdytään Suomen yhteiskuntajärjestelmään ja poliittiseen järjestelmään. Tutustutaan talouden peruskäsitteisiin ja ilmiöihin sekä käydään läpi esimerkkejä peruslainsäädännöstä, kuten perustuslaki, tasa-arvolaki, yhdenvertaisuuslaki, lastensuojelulaki sekä yksilön oikeudet ja velvollisuudet.

yh2 Työelämän tuntemus ja oma talous

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Perehdytään oman talouden suunnittelun perusteisiin sekä tutustutaan lähiympäristön yrityksiin ja muihin palveluiden tuottajiin. Tutustutaan yhteiskunnan tarjoamiin kouluttautumis- ja uramahdollisuuksiin sekä yrittäjyyteen. Käydään läpi työelämän perustaitoja ja -tapoja. Perehdytään työtä koskevaan lainsäädäntöön työntekijän näkökulmasta. Tarkastellaan kuluttajan oikeuksia ja velvollisuuksia sekä tutustutaan kestävän kulutuksen

periaatteisiin.

Yhteiskuntaopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Perusteissa määriteltyjen sisältöjen opetuksessa korostetaan toiminnallisia ja elämyksellisiä työtapoja, jotka tukevat opiskelijan kehittymistä aktiiviseksi ja oma-aloitteiseksi kansalaiseksi. Opiskelijan itseilmaisu- sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja harjaannutetaan kannustamalla häntä kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään sekä perustelemaan näkemyksiään. Työmuotojen tavoitteena on vahvistaa opiskelijan taitoja tulkita ympäröivää yhteiskuntaa sekä kannustaa häntä osallistumaan.

Ajankohtaisten asioiden ja tapahtumien seuraaminen, analysoiminen ja niistä keskusteleminen on keskeistä. Vuorovaikutus yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa on tärkeää. Opetuksessa käytetään oppiainerajat ylittäviä lähestymistapoja esimerkiksi kielten ja matematiikan opiskelun sekä erilaisten projektien yhteydessä. Median tarkastelulla ja hyödyntämisellä on keskeinen osa opiskelussa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki yhteiskuntaopissa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppiaineen tavoitteiden ja luonteen kannalta keskeistä on rohkaista opiskelijaa näkemään itsensä kansalaisyhteiskunnan jäsenenä sekä tukea hänen yhteiskunnallisten taitojen kehittymistään. Oppiaineen keskeisten käsitteiden ja tekstien sekä esimerkiksi kuvien, graafien ja tilastojen avaaminen otetaan huomioon opetusjärjestelyissä ja työtavoissa. Opiskelijaa harjaannutetaan ymmärtämään ja soveltamaan yhteiskuntaa, taloutta ja kuluttamista koskevaa tietoa, joka on hyödyksi hänen omassa arjessaan sekä auttaa häntä ymmärtämään laajempia yhteiskunnallisia ilmiöitä. Opiskelijoiden monipuolista kommunikointia, osallisuutta ja yhteistoimintaa pyritään tukemaan käytännön harjoitteilla.

Opiskelijan oppimisen arviointi yhteiskuntaopissa aikuisten

perusopetuksen päättövaiheessa

Yhteiskuntaopin opetuksessa palautteella pyritään kannustamaan opiskelijaa toimimaan aktiivisesti omassa lähiyhteisössään ja soveltamaan käytännön arjessa yhteiskunnallista ja taloudellista osaamistaan. Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoisia toiminnan ja tuottamisen tapoja. Huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen soveltamiseen sekä siihen, miten monipuolisesti ja näkemyksiään perustellen opiskelija on oppinut rakentamaan omaa käsitystään yhteiskunnasta.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit.

Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Yhteiskuntaopin päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssit	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Yhteiskuntataidot			
T1 perehdyttää opiskelija demokraattisiin arvoihin ja toimintatapoihin sekä kannustaa häntä kehittämään vaikuttamistaitojaan eettisesti kestäväällä tavalla	yh1, yh2		Ei käytetä arvosanan muodostamisen periaatteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 antaa opiskelijalle valmiuksia seurata ajankohtaisia asioita ja tapahtumia mediasta ja muualta sekä harjaannuttaa hänen kriittistä medialukutaitoaan	yh1, yh2	Valmius seurata ajankohtaisia asioita ja tapahtumia kriittisen medialukutaidon hengessä	Opiskelija löytää kanavia ajankohtaisten asioiden ja tapahtumien seuraamiseen sekä kykenee arvioimaan

			saatua informaatiota kriittisesti.
T3 harjaannuttaa opiskelijan taitoja lukea ja ymmärtää erilaisia yhteiskunnallista tietoa sisältäviä aineistoja sekä muita tekstejä, kuvia, graafeja, lomakkeita ja esitteitä	yh1, yh2	Yhteiskunnallisen tiedon etsiminen ja tulkinta	Opiskelija osaa etsiä yhteiskunnallista tietoa eri lähteistä ja tulkita sitä.
T4 antaa opiskelijalle riittävät tiedot ja taidot kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa sekä perehdyttää hänet oikeusjärjestelmän perusteisiin	yh2	Opiskelijan tiedot yhteiskunnan rakenteista ja toiminnasta, keskeisistä laeista sekä yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista	Opiskelijalla on perustiedot yhteiskunnan rakenteista, keskeisestä lainsäädännöstä ja yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista.
T5 tutustuttaa opiskelija yhteiskunnan erilaisiin yhteisöihin ja vähemmistöryhmiin	yh1	Erilaiset yhteisöt ja vähemmistöt yhteiskunnan osana	Opiskelija osaa nimetä yhteiskunnan erilaisia yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä.
T6 perehdyttää opiskelija työelämässä vaadittaviin tietoihin, taitoihin, oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä antaa hänelle välineitä suunnitella omaa tulevaisuuttaan	yh1, yh2	Työelämän tuntemus ja oman tulevaisuuden suunnitteleminen	Opiskelija osaa kuvailla työelämän yhteiskunnallista merkitystä, sen tarjoamia mahdollisuuksia ja kykenee suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan.
Osallistuminen, vaikuttaminen ja yhteiskunnallisen tiedon soveltaminen			
T7 ohjata opiskelijaa ymmärtämään oman talouden ja kulutusvalintojen perusteita sekä julkisen talouden perusteita kestävä kehityksen periaatteiden mukaan	yh1	Talouden toimintaa ja kuluttamista koskevat tiedot ja taidot	Opiskelija pystyy antamaan esimerkkejä omakohtaisesta yritteliästä ja vastuullisesta taloudellisesta toiminnasta sekä julkisen talouden perusteista.
T8 tutustuttaa opiskelija yhteiskunnan tarjoamiin osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin sekä kolmannen sektorin toimintaan	yh1	Osallistuminen, vaikuttaminen ja järjestötoiminnan tuntemus	Opiskelija kykenee käyttämään yhteiskunnasta hankkimiaan tietoja, näkemyksiä ja osaamista toimiessaan kansalaisena.
T9 perehdyttää opiskelija oikeusvaltion toimintaan, vallankäyttöön ja peruslainsäädäntöön sekä julkisiin ja yksityisiin palveluihin	yh1	Oikeusvaltion toiminnan, vallankäytön, peruslainsäädännön	Opiskelija osaa kuvailla oikeusvaltion toimintaa, vallankäytön ja lainsäädännön

		sekä palvelujen tuntemus	periaatteita sekä palveluita.
T10 auttaa opiskelijaa hahmottamaan työelämää ja sen vaatimia valmiuksia kuten koulutus, työkokemus ja kielitaito sekä ohjata häntä tiedostamaan omat mahdollisuutensa, oikeutensa ja velvollisuutensa työelämässä	yh2	Työelämän ja sen edellyttämien vaatimusten sekä omien mahdollisuuksien, oikeuksien ja velvollisuuksien tuntemus	Opiskelija osaa eritellä työelämän edellyttämää osaamista sekä omia mahdollisuuksiaan, oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan työelämässä.
T11 tarjota opiskelijalle välineitä oman talouden ja elämän suunnitteluun sekä lisätä tietämystä kuluttajan oikeuksista ja velvollisuuksista	yh2	Oman talouden ja elämän suunnittelu sekä kuluttajana toimiminen	Opiskelija osaa eritellä oman talouden ja elämän suunnittelua sekä kuluttajan oikeuksia ja velvollisuuksia.

8.2.9 Fysiikka

Oppiaineen tehtävä

Fysiikan opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun sekä maailmankuvan kehittymistä. Fysiikan opetus auttaa ymmärtämään fysiikan ja teknologian merkitystä jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Opetus tukee opiskelijoiden valmiuksia keskustella fysiikan ja teknologian asioista ja ilmiöistä. Opetus välittää kuvaa fysiikan merkityksestä kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa: fysiikkaa tarvitaan uusien teknologisten ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa opiskelijoita ottamaan vastuuta ympäristöstään.

Fysiikan opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijoita ilmiöiden ymmärtämisessä ja käsitteiden rakentumisessa. Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa opiskelun pääpaino on kvalitatiivisella tasolla, mutta opiskelijoiden taitojen kehittyessä laajennetaan työskentelyä joidenkin ilmiöiden osalta kvantitatiiviselle tasolle. Aikaisemmat kokemukset, uudet havainnot ja näkökulmat muokkautuvat opiskelijoiden ja opettajien vuorovaikutuksessa johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi kohti luonnontieteellisten teorioiden mukaista käsitystä ympäröivästä

todellisuudesta. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin eri tilanteissa.

Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat luonnosta ja teknologisesta ympäristöstä tehdyt havainnot ja tutkimukset. Tutkimusten tekemisellä on oleellinen merkitys käsitteiden omaksumisessa ja ymmärtämisessä, tutkimisen taitojen oppimisessa ja luonnontieteiden luonteen hahmottamisessa. Tutkimusten tekeminen kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita fysiikan opiskeluun.

Opetuksen tehtävänä on ohjata opiskelijoita hahmottamaan fysiikan osaamisen merkitystä myös jatko-opintojen ja työelämän kannalta. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia soveltaa fysiikkaa erilaisissa konteksteissa sekä tutustua monipuolisesti ammatteihin, joissa tarvitaan fysiikan osaamista.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksen oppimäärään voi sisällyttää yhden fysiikan kurssin.

Fysiikan opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvä kurssi	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 kannustaa ja innostaa opiskelijaa fysiikan opiskeluun	fy1	L1
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään fysiikan osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	fy1	L6, L7
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään fysiikan osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan	fy1	L3, L7
Tutkimisen taidot		
T4 kannustaa opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä	fy1	L1, L7

T5 ohjata opiskelijaa toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia, työskentelemään turvallisesti ja tulkitsemaan tuloksia	fy1	L2, L5
T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen sekä tukea opiskelijan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	fy1	L5
Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen		
T7 ohjata opiskelijaa käyttämään fysiikan käsitteitä täsmällisesti	fy1	L1
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä	fy1	L1
T9 ohjata opiskelijaa käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä	fy1	L2, L4
T10 ohjata opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta	fy1	L1, L4
T11 ohjata opiskelijaa saavuttamaan riittävät tiedolliset valmiudet jatko-opintoja varten energiasta ja sähköstä	fy1	L1
T12 ohjata opiskelijaa soveltamaan fysiikan tietojaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua fysiikan soveltamiseen erilaisissa tilanteissa	fy1	L6

Fysiikan pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Sisältöjä valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia ja että niissä tulee esiin fysiikan luonne luonnontieteenä. Kurssin muista sisällöstä ja opiskelijoiden mielenkiinnon kohteista valitaan sopivia sisältöjä tarkasti ohjeistettuihin ja avoimiin tutkimuksiin. Tutkimusten eri vaiheissa tutustutaan tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen.

fy1 Fysiikka omassa elämässä ja elinympäristössä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Sisältöjä valitaan siten, että oman elämän ja paikallisen toimintaympäristön ilmiöitä pohditaan erityisesti terveyden ja turvallisuuden näkökulmista. Sisältöjä valitaan myös kodin sähköturvallisuuteen liittyen. Joihinkin lämpöilmiöihin syvennyttään kvalitatiivisella tasolla. Tutustutaan energiakäsitteeseen ja energian säilymisen periaatteeseen. Tutustutaan sähkömagneettisen ja hiukkassäteilyn lajeihin. Pohditaan fysiikan osaamisen merkitystä jatko-opinnoissa ja eri ammateissa. Tutkimisen taidoissa pääpaino on havainnoinnissa ja havaintojen esittämisessä.

Fysiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Monipuolisilla työtavoilla ja oppimisympäristöillä tuetaan fysiikan tavoitteiden saavuttamista. Tutkimuksellinen lähestymistapa tukee käsitteiden rakentumista ja tutkimisen taitojen oppimista. Tavoitteiden kannalta keskeistä on opiskelijoiden osallisuus ja vuorovaikutus. Kokeellisessa työskentelyssä noudatetaan työturvallisuuslainsäädäntöä.

Oppimisympäristöissä käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa luontevalla tavalla. Jotta fysiikan merkitykseen voidaan tutustua monipuolisesti, koulun tilojen lisäksi hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia kuten lähiympäristöä sekä yhteistyötä yritysten ja asiantuntijoiden kanssa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki fysiikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä tuetaan siten, että opiskelijalle muodostuu käsitteistä selkeitä kokonaisuuksia. Kokeellisessa työskentelyssä opiskelijoita ohjataan turvalliseen ja sujuvaan työskentelyyn. Itsenäisillä tutkimustehtävillä voidaan eriyttää opetusta. Erilaisilla malleilla ja niiden käyttötavoilla tuetaan opiskelijoiden abstraktin ajattelun taitojen kehittymistä. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta, osallisuus toiminnan suunnittelussa sekä onnistumisen kokemukset tukevat opiskelijoiden oppijaminäkuvan vahvistumista.

Opiskelijan oppimisen arviointi fysiikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Työskentelyn jäsentäminen pienemmiksi kokonaisuuksiksi, projekteiksi tai kokeellisiksi töiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Opiskelijoita ohjataan tunnistamaan omia ennakkotietojaan, -taitojaan ja -käsityksiään. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten muodossa olevien kehittämishaasteiden avulla. Kannustava palaute tukee erityisesti tutkimisen

taitojen kehittymistä ja motivaation rakentumista. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja suunnataan huomiota kohti uusia kehittämishaasteita. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi työskentelyn havainnointiin Opiskelijoiden itsearviointia ja vertaispalautetta sekä opettajan ja opiskelijoiden välisiä keskusteluja voidaan käyttää arvioinnin tukena.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit.

Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Fysiikan päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssi	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			
T1 kannustaa ja innostaa opiskelijaa fysiikan opiskeluun	fy1		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena.
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään fysiikan osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	fy1	Fysiikan merkityksen arvioiminen	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla, miten fysiikan tietoja ja taitoja tarvitaan erilaisissa tilanteissa.
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään fysiikan osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan	fy1	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot fysiikan kannalta	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla, miten fysiikan osaamista tarvitaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi.

Tutkimisen taidot			
T4 kannustaa opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä	fy1	Kysymysten muodostaminen sekä tutkimusten ja muun toiminnan suunnittelu	Opiskelija osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavasta ilmiöstä.
T5 ohjata opiskelijaa toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia, työskentelemään turvallisesti ja tulkitsemaan tuloksia	fy1	Kokeellisen tutkimuksen toteuttaminen	Opiskelija osaa työskennellä turvallisesti sekä tehdä havaintoja ja mittauksia ohjeiden mukaan.
T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen sekä tukea opiskelijan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	fy1	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Opiskelija osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologisia välineitä tai sovelluksia tiedon hankkimiseen. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta.
Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen			
T7 ohjata opiskelijaa käyttämään fysiikan käsitteitä täsmällisesti	fy1	Käsitteiden käyttö	Opiskelija osaa kuvata ja selittää ilmiöitä fysiikan keskeisten käsitteiden avulla. Opiskelija osaa yhdistää ilmiöön siihen liittyvät ominaisuudet ja ominaisuuksia kuvaavat suureet.
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä	fy1	Mallien käyttäminen	Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisia malleja sekä harjoittelee yksinkertaisten mallien muodostamista mittaustuloksista. Opiskelija osaa kuvata mallia ja nimetä mallin rajoituksia tai puutteita.
T9 ohjata opiskelijaa käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä	fy1	Tietolähteiden käyttäminen	Opiskelija osaa hakea tietoa erilaisista tietolähteistä ja valita joitakin luotettavia tietolähteitä.
T10 ohjata opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta	fy1	Luonnontieteellisen tiedon luonteen hahmottaminen	Opiskelija osaa kuvata fysiikkaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä.
T11 ohjata opiskelijaa saavuttamaan riittävät tiedolliset valmiudet jatko-opintoja varten energiasta ja sähköstä	fy1	Tiedollisten jatko-opintovalmiuksien saavuttaminen	Opiskelija osaa käyttää energiaan ja sähköön liittyviä keskeisiä käsitteitä, olioita, ilmiöitä, ominaisuuksia, suureita,

			malleja ja lakeja tutuissa tilanteissa.
T12 ohjata opiskelijaa soveltamaan fysiikan tietojään ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua fysiikan soveltamiseen erilaisissa tilanteissa	fy1	Tietojen ja taitojen soveltaminen eri tilanteissa	Opiskelija osaa käyttää fysiikan tietojään ja taitojaan monialaisessa oppimiskokonaisuudessa tai tilanteessa, jossa fysiikkaa sovelletaan.

8.2.10 Kemia

Oppiaineen tehtävä

Kemian opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijoiden luonnontieteellisen ajattelun sekä maailmankuvan kehittymistä. Kemian opetus auttaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opetus tukee opiskelijoiden valmiuksia tehdä valintoja sekä käyttää tietoja ja taitoja elämän eri tilanteissa. Opetus välittää kuvaa kemian merkityksestä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa: kemiaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa opiskelijoita ottamaan vastuuta ympäristöstään.

Kemian opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijoiden käsitteiden rakentumista sekä ilmiöiden ymmärtämistä. Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa opiskelun pääpaino on makroskooppisella tasolla, mutta opiskelijoiden taitojen kehittyessä yhteyttä submikroskooppisiin ja symbolisiin malleihin vahvistetaan. Opiskelijoiden aikaisemmista kokemuksista ja havainnoista edetään ilmiöiden kuvaamiseen ja selittämiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin eri tilanteissa.

Kemian opetuksen lähtökohtana on elinympäristöön liittyvien aineiden ja

ilmiöiden havainnointi ja tutkiminen. Tutkimusten tekemisellä on oleellinen merkitys käsitteiden sisäistämisessä, tutkimisen taitojen oppimisessa ja luonnontieteiden luonteen hahmottamisessa. Tutkimusten tekeminen kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita kemian opiskeluun.

Opetuksen tehtävänä on ohjata opiskelijoita hahmottamaan kemian osaamisen merkitystä myös jatko-opintojen ja työelämän kannalta. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia soveltaa kemiaa erilaisissa konteksteissa sekä tutustua monipuolisesti ammatteihin, joissa tarvitaan kemian osaamista.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksen oppimäärään voi sisällyttää yhden kemian kurssin.

Kemian opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvä kurssi	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 kannustaa ja innostaa opiskelijaa kemian opiskeluun	ke1	L1
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään kemian osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	ke1	L6, L7
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään kemian osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan	ke1	L3, L7
Tutkimisen taidot		
T4 kannustaa opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä	ke1	L1, L7
T5 ohjata opiskelijaa toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia, työskentelemään turvallisesti ja tulkitsemaan tuloksia	ke1	L2, L5
T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen sekä tukea opiskelijan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	ke1	L5
Kemian tiedot ja niiden käyttäminen		
T7 ohjata opiskelijaa käyttämään kemian käsitteitä täsmällisesti	ke1	L1
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään erilaisia malleja kuvaamaan ja selittämään aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä	ke1	L1

T9 ohjata opiskelijaa käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä	ke1	L2, L4
T10 ohjata opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta	ke1	L1, L4
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään perusperiaatteita aineen ominaisuuksista, rakenteesta ja aineiden muutoksista	ke1	L1
T12 ohjata opiskelijaa soveltamaan kemian tietojaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua kemian soveltamiseen erilaisissa tilanteissa	ke1	L6

Kemian pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Sisältöjä valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Tutustutaan luonnontieteellinen tutkimuksen tekemiseen, turvallisen työskentelyn periaatteisiin ja tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen tutkimisessa.

ke1 Kemia omassa elämässä ja elinympäristössä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon paikallinen toimintaympäristö ja lähiympäristön tila. Tutustutaan kodin kemikaaleihin ja paloturvallisuuteen. Alkuaineiden ominaisuuksien pohjalta tutustutaan aineen koostumiseen atomeista ja atomien rakenteeseen sekä ioni- ja molekyyliyhdisteisiin. Tutustutaan pitoisuuteen ja happamuuteen arkisten esimerkkien yhteydessä. Tutkitaan olomuotojen muutoksia. Tutustutaan kemian merkkikieleen. Tutkimisen taidoissa pääpaino on havainnoinnissa ja havaintojen esittämisessä.

Kemian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Monipuolisilla työtavoilla ja oppimisympäristöillä tuetaan kemian tavoitteiden saavuttamista. Tutkimuksellinen lähestymistapa tukee käsitteiden rakentumista ja tutkimisen taitojen oppimista. Tavoitteiden kannalta keskeistä on opiskelijoiden osallisuus ja vuorovaikutus. Kokeellisessa työskentelyssä noudatetaan kemikaali- ja jätelainsäädäntöä sekä työturvallisuuslainsäädäntöä. Nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja

vaarallisista töistä annettu asetus koskee alle 18-vuotiaita opiskelijoita, mutta samantapaista harkintaa käytetään kaikkien opiskelijoiden osalta aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa.

Oppimisympäristöissä käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa luontevalla tavalla. Jotta kemian merkitykseen voidaan tutustua monipuolisesti, koulun tilojen lisäksi hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia kuten lähiympäristöä sekä yhteistyötä yritysten ja asiantuntijoiden kanssa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki kemiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä tuetaan siten, että opiskelijoille muodostuu käsitteistä selkeitä kokonaisuuksia. Kokeellisessa työskentelyssä opiskelijoita ohjataan turvalliseen ja sujuvaan työskentelyyn. Itsenäisillä tutkimustehtävillä voidaan eriyttää opetusta. Erilaisilla malleilla ja niiden käyttötavoilla voidaan myös tukea opiskelijoiden abstraktin ajattelun taitojen kehittymistä. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta, osallisuus toiminnan suunnittelussa sekä onnistumisen kokemukset tukevat opiskelijoiden oppijaminäkuvan vahvistumista.

Opiskelijan oppimisen arviointi kemiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Työskentelyn jäsentäminen pienemmiksi kokonaisuuksiksi, projekteiksi tai kokeellisiksi töiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Opiskelijaa ohjataan tunnistamaan omia ennakkotietojaan, -taitojaan ja -käsityksiään. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten avulla. Kannustava palaute tukee erityisesti tutkimisen taitojen kehittymistä ja motivaation rakentumista. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja suunnataan huomiota kohti uusia kehittämishaasteita. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi työskentelyn havainnointiin. Opiskelijoiden itsearviointia ja vertaispalautetta sekä opettajan ja opiskelijoiden välisiä keskusteluja voidaan käyttää arvioinnin tukena.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit.

Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Kemian päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssi	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			
T1 kannustaa ja innostaa opiskelijaa kemian opiskeluun	ke1		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena.
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään kemian osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	ke1	Kemian merkityksen arvioiminen	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla, miten kemian tietoja ja taitoja tarvitaan erilaisissa tilanteissa.
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään kemian osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan	ke1	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot kemian kannalta	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla, miten kemian osaamista tarvitaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi.
Tutkimisen taidot			
T4 kannustaa opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä	ke1	Kysymysten muodostaminen sekä tutkimusten ja muun toiminnan suunnittelu	Opiskelija osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavasta ilmiöstä.
T5 ohjata opiskelijaa toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia, työskentelemään	ke1	Kokeellisen tutkimuksen toteuttaminen	Opiskelija hallitsee perustyötaidot, osaa työskennellä turvallisesti

turvallisesti ja tulkitsemaan tuloksia			sekä tehdä havaintoja ohjeiden mukaan.
T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen, tukea opiskelijan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	ke1	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Opiskelija osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologisia välineitä tai sovelluksia tiedon hankkimiseen. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta.
Kemian tiedot ja niiden käyttäminen			
T7 ohjata opiskelijaa käyttämään kemian käsitteitä täsmällisesti	ke1	Käsitteiden käyttö	Opiskelija osaa käyttää kemian keskeisiä käsitteitä oikeassa asiayhteydessä ja yhdistää niitä toisiinsa. Opiskelija osaa kuvata ja selittää ilmiöitä kemian keskeisten käsitteiden avulla.
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään erilaisia malleja kuvaamaan ja selittämään aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä	ke1	Mallien käyttäminen	Opiskelija osaa kuvata aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä malleilla tai kuvauksilla.
T9 ohjata opiskelijaa käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä	ke1	Tietolähteiden käyttäminen	Opiskelija osaa hakea tietoa erilaisista tietolähteistä ja valita joitakin luotettavia tietolähteitä.
T10 ohjata opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta	ke1	Luonnontieteellisen tiedon luonteen hahmottaminen	Opiskelija osaa kuvata kemiaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä.
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään perusperiaatteita aineen ominaisuuksista, rakenteesta ja aineiden muutoksista	ke1	Tiedollisten jatko-opintovalmiuksien saavuttaminen	Opiskelija osaa käyttää aineen ominaisuuksien, rakenteiden ja aineiden muutoksien keskeisiä käsitteitä, ilmiöitä ja malleja tutuissa tilanteissa.
T12 ohjata opiskelijaa soveltamaan kemian tietojaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua kemian soveltamiseen erilaisissa tilanteissa	ke1	Tietojen ja taitojen soveltaminen eri tilanteissa	Opiskelija osaa käyttää kemian tietojaan ja taitojaan monialaisessa oppimiskokonaisuudessa tai tilanteessa, jossa kemialla sovelletaan.

8.2.11 Biologia

Oppiaineen tehtävä

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa laajennetaan aiemmin opittuja biologisia tietoja ja taitoja sekä ohjataan opiskelijaa kestävään elämäntapaan.

Biologian opetuksen tehtävänä on auttaa ymmärtämään elämää ja sen kehittymistä, kartuttaa opiskelijan luonnontuntemusta sekä ohjata ymmärtämään ekosysteemien toimintaa sekä perinnöllisyyden ja evoluution perusteita.

Biologian opetuksessa pyritään työskentelemään myös luonnossa ja ohjataan opiskelijaa tutkivan oppimisen avulla tutustumaan biologisen tiedonhankinnan luonteeseen. Luonnon tutkimisessa pyritään käyttämään sekä maasto- että laboratoriotyömenetelmiä. Elämyksellinen ja kokemuksellinen oppiminen virittää oppimisen iloa ja herättää kiinnostusta tarkkailla elinympäristön tilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia. Opiskelussa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Teknologian käyttö edistää opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa biologian opetuksessa.

Biologian opetuksessa vahvistetaan oppimaan oppimista ja itsenäistä työskentelyä. Opetuksessa tuetaan myös ongelmanratkaisu- ja yhteistyötaitojen sekä yhteisöllisyyden kehittymistä ja annetaan valmiuksia biologialla hyödyntävien alojen opiskeluun sekä työelämään.

Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään, miten biologian tietoja ja taitoja voidaan soveltaa ja hyödyntää omassa elämässä, ajankohtaisten biologiaan liittyvien uutisten seurannassa sekä siinä, kuinka yhteiskunnalliseen päätöksentekoon voidaan vaikuttaa. Biologian opetus kehittää opiskelijan ympäristötietoisuutta ja halua vaalia luonnon monimuotoisuutta. Opiskelijaa ohjataan kestävään elämäntapaan ja globaalin vastuun ymmärtämiseen.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksen oppimäärään voi sisällyttää yhden biologian kurssin.

Biologian opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvä kurssi	Laaja-alainen osaaminen
Biologinen tieto ja ymmärrys		
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä vertailemaan erilaisia ekosysteemejä ja tunnistamaan lajeja	bi1	L4, L5
T2 auttaa opiskelijaa kuvailemaan eliöiden rakenteita ja elintoimintoja sekä ymmärtämään eliökunnan rakennetta	bi1	L4, L5
T3 ohjata opiskelijaa ymmärtämään eliöiden sopeutumista elinympäristöihin ja luonnon monimuotoisuutta	bi1	L4, L7
T4 auttaa opiskelijaa ymmärtämään perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteita	bi1	L1
T5 ohjata opiskelijaa arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ihmisen vaikutusta ympäristöön	bi1	L1, L7
Biologiset taidot		
T6 ohjata opiskelijaa kehittämään luonnontieteellistä ajattelutaitoa sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä	bi1	L1
T7 ohjata opiskelijaa tekemään pienimuotoisia tutkimuksia ja käyttämään biologista tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa	bi1	L1, L4
T8 auttaa opiskelijaa soveltamaan biologian tietoja ja taitoja omassa elämässä	bi1	L2, L3, L7
Biologian asenne- ja arvotavoitteet		
T9 ohjata opiskelijaa syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan opiskelijan luontosuhdetta ja ympäristötietoutta	bi1	L7
T10 innostaa opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi	bi1	L7

Biologian pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

bi1 Mitä elämä on?

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla keskitytään tutkimaan elämän perusilmiöitä biologialle tyypillisin tutkimusmenetelmin. Eliökunnan rakenteeseen ja monimuotoisuuteen sekä erilaisiin ekosysteemeihin perehdytään vertailemalla eliöiden rakenteita, elintoimintoja ja elinympäristöjä. Tutustutaan myös perinnöllisyyden ja evoluution perusteisiin. Lisäksi pohditaan kestävän elämäntavan merkitystä.

Biologian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tavoitteena on, että biologian opetuksessa opiskelijalla on mahdollisuus työskennellä erilaisissa oppimisympäristöissä. Biologian työtapoja valittaessa painotetaan vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä ottaen huomioon erilaisten opiskelijoiden tarpeet. Monipuolisten työtapojen kuten maasto- ja laboratoriotyöskentelyn sekä sähköisten oppimisympäristöjen käytön avulla opiskelija pystyy tutustumaan luonnontieteelle luonteenomaisiin tutkimusmenetelmiin ja harjaantuu tekemään johtopäätöksiä sekä raportoimaan ja soveltamaan oppimaansa. Biologian opetuksen tavoitteiden mukaisesti elämyksellisyys, kokemuksellisuus ja toiminnallisuus kehittävät opiskelijan taitoa pohtia omia arvovalintojaan.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki biologiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Biologian opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata opiskelijaa omakohtaiseen havainnointiin ja tutkimiseen itsenäisesti ja ryhmissä sekä erilaisissa oppimisympäristöissä. Opiskelijan yksilöllisen tuen tarpeet huomioidaan erilaisten työmenetelmien valinnassa. Biologian tavoitteiden kannalta on keskeistä tiedostaa opiskelijoiden vaikeudet laboratorio- ja maastotyöskentelyssä. Opiskelijaa tuetaan työskentelyssä hänen omien vahvuksiensa pohjalta sekä tarvittaessa vahvistamalla opiskelijan taitoja tuen eri keinoja hyödyntäen. Maasto- ja laboratoriotyöskentely toteutetaan siten, että turvallisuuskysymykset otetaan huomioon.

Opiskelijan oppimisen arviointi biologiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Biologian opetuksessa kannustava ja rakentava palaute opintojen aikana

tukee opiskelijan motivaation rakentumista, tutkimustaitojen kehittymistä sekä auttaa opiskelijaa löytämään omat vahvuutensa. Palautteen avulla opiskelijaa rohkaistaan toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti omassa lähiympäristössä ja soveltamaan käytännössä oppimaansa biologista tietoa. Biologian arvioinnissa opiskelijalla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Arviointi kohdistuu sekä opiskelijan tiedolliseen osaamiseen että biologisiin taitoihin erilaisissa oppimistilanteissa ja -ympäristöissä. Arviointiin kuuluu opiskelijan kyky tehdä havaintoja, kerätä, käsitellä, tulkita, arvioida ja esittää erilaisia aineistoja. Lisäksi arvioidaan taitoa käyttää biologialle ominaista välineistöä sekä tieto- ja viestintäteknologiaa. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on osaltaan kehittää opiskelijan työskentelytaitoja. Arvioinnin kohteena eivät ole opiskelijan arvot, asenteet tai temperamentti.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Biologian päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoite	Kurssi	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Biologinen tieto ja ymmärrys			
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä vertailemaan erilaisia	bi1	Ekosysteemin rakenteen ja toiminnan ymmärtäminen	Opiskelija osaa kuvata ekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä tunnistaa

ekosysteemejä ja tunnistamaan lajeja			erilaisia ekosysteemejä ja niiden ravintoverkkojen lajeja. Opiskelija ymmärtää monimuotoisuuden merkityksen ekosysteemien toiminnalle.
T2 auttaa opiskelijaa kuvailemaan eliöiden rakenteita ja elintoimintoja sekä ymmärtämään eliökunnan rakennetta	bi1	Eliökunnan rakenteen sekä eliöiden rakenteen ja elintoimintojen ymmärtäminen	Opiskelija osaa kuvata eliökunnan luokittelun periaatteita, osaa nimetä eliöiden rakenteita sekä osaa kuvata eliöiden elintoimintoja. Opiskelija osaa vertailla eri eliöryhmien sukulaisuutta rakenteellisten ja toiminnallisten sopeutumien pohjalta sekä tunnistaa, luokitella ja vertailla eliöryhmiä.
T3 ohjata opiskelijaa ymmärtämään eliöiden sopeutumista elinympäristöihin ja luonnon monimuotoisuutta	bi1	Eliöiden sopeutumisen ja elinympäristöjen monimuotoisuuden ymmärtäminen	Opiskelija osaa tehdä havaintoja lajien esiintymisestä ja osaa kuvata lajien sopeutumista eri elinympäristöihin. Opiskelija tunnistaa lähiympäristön tyypillisiä eliölajeja ja ymmärtää niiden merkityksen luonnon monimuotoisuudelle.
T4 auttaa opiskelijaa ymmärtämään perinnöllisyyden ja evoluution peruseriaatteita	bi1	Perinnöllisyyden ja evoluution peruseriaatteiden hahmottaminen	Opiskelija ymmärtää ja osaa kuvata perimän ja ympäristön vaikutuksen eliöiden yksilönkehityksessä. Opiskelija osaa kuvata, miten elämä ja luonnon monimuotoisuus ovat kehittyneet maapallolla evoluution tuloksena.
T5 ohjata opiskelijaa arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ihmisen vaikutusta ympäristöön	bi1	Luonnonympäristössä tapahtuvien muutosten havainnointi	Opiskelija osaa tehdä havaintoja ja pieniä tutkimuksia lähiympäristössä tapahtuvista luonnollisista ja ihmisen toiminnan aiheuttamista muutoksista. Opiskelija ymmärtää maapallon luonnonvarojen rajallisuuden sekä tuntee kestävän elämäntavan

			perusteet ja jokamiehenoikeudet ja -velvollisuudet.
Biologiset taidot			
T6 ohjata opiskelijaa kehittämään luonnontieteellistä ajattelutaitoa sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä	bi1	Luonnontieteellinen ajattelutaito	Opiskelija osaa esittää mielekkäitä kysymyksiä luonnosta ja luonnonilmiöistä, osaa käyttää biologialle ominaisia peruskäsitteitä ja tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmiä. Opiskelija osaa esittää perusteltuja luonnontieteellisiä käsityksiä ja päätelmiä.
T7 ohjata opiskelijaa tekemään pienimuotoisia tutkimuksia ja antaa mahdollisuus käyttää biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa	bi1	Biologisen tutkimuksen tekeminen	Opiskelija osaa tehdä ohjatusti pienimuotoisen biologisen tutkimuksen ja osaa raportoida sen tuloksia. Opiskelija osaa käyttää tarkoituksenmukaisesti biologian tutkimusvälineistöä sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.
T8 auttaa opiskelijaa soveltamaan biologian tietoja ja taitoja omassa elämässään	bi1	Biologisten tietojen ja taitojen soveltaminen arjessa.	Opiskelija ymmärtää, miten biologisia tietoja ja taitoja voi hyödyntää omassa elämässään sekä osaa perustella näkemyksiä biologisen tietämyksen pohjalta.
Biologian asenne- ja arvotavoitteet			
T9 ohjata opiskelijaa syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan opiskelijan luontosuhdetta ja ympäristötietoutta	bi1	Luontosuhteen ja ympäristötietoisuuden merkityksen ymmärtäminen	Opiskelija osaa perustella esimerkkien avulla, miten luonnossa toimitaan kestävällä ja luonnon monimuotoisuutta säilyttävällä tavalla.
T10 innostaa opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan kestävä tulevaisuuden rakentamiseksi	bi1	Kestävän tulevaisuuden rakentamisen tiedot ja taidot	Opiskelija osaa kuvata, miten toimitaan kestävä tulevaisuuden rakentamiseksi.

8.2.12 Maantieto

Oppiaineen tehtävä

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa laajennetaan aiemmin opittuja maantieteellisiä tietoja ja taitoja sekä tuetaan opiskelijan maailmankuvan rakentumista. Opiskelijaa ohjataan seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä ja koko maailmassa sekä autetaan opiskelijaa sijoittamaan uutiset maailman tapahtumista maantiedon opetuksessa saamaansa alueelliseen kehikkoon.

Maantieto on monitieteinen ja eri tiedonaloja integroiva oppiaine, jossa tutkitaan maapalloa ja sen alueita, luontoa, ihmisen toimintaa sekä erilaisia kulttuureita. Maantiedon opetuksessa otetaan huomioon luonnontieteiden, ihmistieteiden ja yhteiskuntatieteiden näkökulmat. Näin rakennetaan eheää kokonaiskuvaa monimuotoisesta maailmasta ja sen toiminnasta.

Maantiedon opetuksessa käsitellään luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutusta ja sen yhteyttä ympäristön tilaan sekä luodaan perustaa ymmärtää erilaisia alueellisia näkökulmia ja ristiriitoja maapallolla. Maantieteellisten syy- ja seuraussuhteiden sekä ympäristömuutosten ymmärtäminen ja analysointi aktivoivat opiskelijaa toimimaan vastuullisesti omassa arjessa. Teknologian käyttö edistää opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa maantiedon opetuksessa.

Maantiedon opetuksessa otetaan huomioon opiskelijoiden oma elämismaailma. Opetus tarjoaa toiminnallisia kokemuksia erilaisissa oppimisympäristöissä, joissa opiskelijat tekevät havaintoja ja tutkimusta. Maantiedon opetuksessa vahvistetaan opiskelijoiden valmiuksia kestävästä kehitystä edistävään toimintatapaan. Opetus harjaannuttaa opiskelijoiden osallistumis- ja vaikuttamistaitoja ja antaa opiskelijoille keinoja aktiiviseen kansalaisuuteen ja kestävästä tulevaisuuden rakentamiseen.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksen oppimäärään

voi sisällyttää yhden maantiedon kurssin.

Maantiedon opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvä kurssi	Laaja-alainen osaaminen
Maantieteellinen tieto ja ymmärrys		
T1 tukea opiskelijan jäsentyneen karttakuvan rakentumista maapallosta	ge1	L1, L4, L5
T2 ohjata opiskelijaa tutkimaan luonnon- ja kulttuurimaantieteellisiä ilmiöitä	ge1	L4, L5
T3 kannustaa opiskelijaa pohtimaan ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luonnonvarojen kestävän käytön merkitys	ge1	L7
Maantieteelliset taidot		
T4 ohjata opiskelijaa kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä	ge1	L1
T5 ohjata opiskelijaa kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä	ge1	L4, L5
T6 ohjata opiskelijaa harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja	ge1	L5, L6
T7 ohjata opiskelijaa kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja	ge1	L1
T8 harjaannuttaa opiskelijaa havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoida opiskelijaa seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa	ge1	L4, L5, L7
T9 tukea opiskelijaa kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja	ge1	L2
T10 ohjata opiskelijaa vaalimaan luontoa ja rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta	ge1	L7
Maantiedon asenne- ja arvotavoitteet		
T11 tukea opiskelijaa kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestäväään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi	ge1	L7
T12 ohjata opiskelijaa arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta sekä kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa	ge1	L3, L7

Maantiedon pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

ge1 Muuttuva maapallo ja kestävä tulevaisuus

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tarkastellaan oman kotiseudun erityispiirteitä sekä Suomen maisema-alueita. Pyritään tekemään kenttätutkimuksia omassa lähiympäristössä. Osallistutaan oman lähiympäristön viihtyisyyden ja turvallisuuden suunnitteluun ja parantamiseen. Tutkitaan esimerkkien avulla maailman eri alueiden luonnon- ja kulttuurimaisemia. Pohditaan luonnonvarojen riittävyyttä ja kestävää käyttöä. Perehdytään ympäristömuutoksiin kuten ilmastonmuutokseen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen. Pohditaan esimerkkien avulla globalisaation vaikutuksia ja alueellisia kehityskysymyksiä.

Maantiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Maantiedon opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on käyttää monipuolisia oppimisympäristöjä sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Maastotyöskentely, kenttäretket lähiluonnossa ja rakennetussa ympäristössä sekä sähköisten oppimisympäristöjen ja paikkatiedon käyttö ovat olennainen osa maantiedon opetusta. Tutkimuksellinen lähestymistapa tukee maantieteellisen ajattelun sekä ongelmanratkaisu- ja tutkimustaitojen kehittymistä sekä edistää yhteisöllistä ja vuorovaikutteista työskentelyä. Opetuksessa seurataan ajankohtaisia tapahtumia ja ilmiöitä lähiympäristössä ja muualla maailmassa. Työtapoja valittaessa otetaan huomioon opiskelijoiden elämismaailma, kansainvälisyys ja yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Opetuksessa annetaan aikaa opiskelijan ajattelulle, luovuudelle ja toiminnalle.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki maantiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Maantiedon opetuksessa autetaan opiskelijaa hahmottamaan ympäröivää maailmaa ja ymmärtämään sen ilmiöitä. Ajankohtaisella uutisseurannalla tuetaan opiskelijan maailmankuvan rakentumista. Kenttäopetuksessa

lähiympäristöä tulkitaan kaikkia aisteja hyväksi käyttäen ja jaetaan kokemuksia opiskelijoiden ja opettajan välillä. Maantiedon tavoitteiden kannalta tuen järjestämisessä on keskeistä tiedostaa opiskelijoiden spatiaalisen hahmottamisen vaikeudet ja erityisesti vaikeudet kartanluvussa ja karttatulkinnassa. Opiskelijoita ohjataan ja tuetaan käyttämään paikkatietoa ja muuta geomedialla arjen tilanteissa. Opiskelijan taitoja hahmottaa lähiympäristöä ja maailmaa harjaannutetaan tukemalla ja kannustamalla opiskelijaa hänen omien vahvuksiensa pohjalta sekä tarvittaessa vahvistamalla opiskelijan taitoja tuen eri keinoja hyödyntäen. Eriyttämistä voi toteuttaa tutkimustehtävissä, joissa opiskelija voi toimia erilaisissa rooleissa sekä harjoituksissa, joissa hän voi edetä yksilöllisesti ajattelun taitojen eri tasoille.

Opiskelijan oppimisen arviointi maantiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Maantiedon opetuksessa kannustava ja rakentava palaute opintojen aikana tukee opiskelijan motivaation rakentumista, tutkimustaitojen kehittymistä sekä auttaa opiskelijaa löytämään omat vahvuutensa. Opiskelijalle annetaan tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin maantiedon tavoitteisiin. Palautteen avulla opiskelijaa rohkaistaan toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti omassa lähiympäristössä ja soveltamaan käytännössä oppimaansa tietoa. Maantiedon arvioinnissa opiskelijalla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Arviointi kohdistuu sekä opiskelijan tiedolliseen osaamiseen että maantiedon taitoihin kuten geomediataitoihin ja tiedon kriittiseen arviointitaitoon. Lisäksi arvioidaan opiskelijan taitoa käyttää maantiedolle ominaista välineistöä sekä tieto- ja viestintäteknologiaa. Arvioinnin kohteena eivät ole opiskelijan arvot, asenteet tai temperamentti.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit.

Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Maantiedon päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoite	Kurssi	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Maantieteellinen tieto ja ymmärrys			
T1 tukea opiskelijan jäsenytyneen karttakuvan rakentumista maapallosta	ge1	Maapallon karttakuvan hahmottaminen ja keskeinen paikannimistö	Opiskelija hahmottaa maapallon karttakuvan peruspiirteet sekä tietää keskeisten kohteiden sijainnin ja nimestön.
T2 ohjata opiskelijaa tutkimaan luonnon- ja kulttuurimaantieteellisiä ilmiöitä	ge1	Luonnon- ja kulttuurimaantieteellisten ilmiöiden ymmärtäminen	Opiskelija osaa selittää esimerkkien avulla Maan planetaarisuuden, vuorokauden- ja vuodenaikojen vaihtelun sekä hahmottaa maapallon kehät ja vyöhykkeisyyden. Opiskelija osaa kuvata ihmisten elämän ja kulttuurien piirteiden sekä kulttuurimaisemien vaihtelua Suomessa ja muualla maailmassa.
T3 kannustaa opiskelijaa pohtimaan ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luonnonvarojen kestävän käytön merkitys	ge1	Luonnon ja ihmisen toiminnan välisen vuorovaikutuksen ymmärtäminen sekä luonnonvarojen kestävä käyttö	Opiskelija osaa kuvata, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisten elämään ja elinkeinoihin sekä millaisia vaikutuksia ihmisen toiminnalla on luonnonympäristön tilaan Suomessa ja eri puolilla maapalloa. Opiskelija osaa kertoa, miksi

			luonnonvarojen kestävä käyttö on tärkeää.
Maantieteelliset taidot			
T4 ohjata opiskelijaa kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä	ge1	Maantieteellinen ajattelutaito	Opiskelija osaa selittää, että maantiedossa tutkitaan alueita ja alueiden välisiä eroja sekä hahmottaa kartoilta eri aluetasot: oma lähiympäristö, kunta, kaupunki, Suomi, Eurooppa ja koko maailma. Opiskelija osaa esittää maantieteellisiä kysymyksiä ja pohtia vastauksia niihin.
T5 ohjata opiskelijaa kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä	ge1	Tilatajun kehittyminen	Opiskelija osaa mitata sekä jana- että suhdelukumittakaavan avulla etäisyyksiä kartalla, suunnata kartan todellisuuden mukaisesti ja liikkua maastossa kartan avulla.
T6 ohjata opiskelijaa harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja	ge1	Geomediataidot	Opiskelija osaa käyttää geomediala maantiedon sisältöjen opiskelussa sekä arkielämässä.
T7 ohjata opiskelijaa kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja	ge1	Tutkimustaidot	Opiskelija osaa toteuttaa pienimuotoisen maantieteellisen tutkimuksen. Opiskelija osaa havainnollistaa tutkimustuloksia geomedian avulla sekä esittää tutkimustulokset suullisesti.
T8 harjaannuttaa opiskelijaa havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoida opiskelijaa seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa	ge1	Ympäristölukutaito ja ympäristön muutosten arvioiminen	Opiskelija osaa havainnoida lähiympäristön muutoksia, osaa antaa esimerkkejä Suomessa ja muualla maailmassa tapahtuvista ympäristön muutoksista ja osaa nimetä keskeisiä muutoksia aiheuttavia tekijöitä. Oppilas osaa tuoda esille maantieteellisiin ilmiöihin liittyvää ajankohtaista

			uutisointia ja osaa selittää tapahtumien taustoja.
T9 tukea opiskelijaa kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätöitä	ge1	Ryhmätyöskentely- ja argumentointitaidot	Opiskelija osaa toimia ryhmän jäsenenä ja arvioida omaa toimintaansa ryhmässä.
T10 ohjata opiskelijaa vaalimaan luontoa ja rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta	ge1	Osallistumisen ja vaikuttamisen taidot	Opiskelija toimii projektissa, jossa yhdessä muiden kanssa vaikutetaan lähiympäristön viihtyisyyden parantamiseen tai ympäristön monimuotoisuuden säilyttämiseen.
Maantiedon asenne- ja arvotavoitteet			
T11 tukea opiskelijaa kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestäväan elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi	ge1		Asenne- ja arvotavoitteisiin liittyvä arviointi ei vaikuta arvosanan muodostukseen.
T12 ohjata opiskelijaa arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta sekä kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa	ge1		Asenne- ja arvotavoitteisiin liittyvä arviointi ei vaikuta arvosanan muodostukseen.

8.2.13 Terveystieto

Terveystiedon kurssi on pakollinen päättövaiheessa, jos terveystiedon opintoja ei ole sisällytynyt opiskelijan aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen opintoihin.

Oppiaineen tehtävä

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan pohjautuva oppiaine.

Terveystiedon opetuksen tehtävänä on opiskelijoiden monipuolisen terveysosaamisen kehittäminen. Lähtökohtana on elämän kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä. Terveystieteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä tarkastellaan terveysosaamisen eri osa-alueiden kautta. Näitä ovat terveyteen liittyvät tiedot, taidot, itsetuntemus, kriittinen ajattelu sekä eettinen vastuullisuus.

T3 ohjata opiskelijaa kehittämään itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista	te1	L1, L3, L4
T4 ohjata opiskelijaa pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta	te1	L1, L3, L7
Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät sekä sairauksien ehkäisy		
T5 ohjata opiskelijaa syventämään ymmärrystään fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä	te1	L1, L3, L4
T6 tukea opiskelijan kehittymistä terveyteen ja sairauteen liittyvän tiedon hankkijana ja käyttäjänä sekä edistää valmiuksia toimia tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa	te1	L2, L3, L5
T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja niiden perusteluja	te1	L2, L3, L4
Terveys, yhteisöt, yhteiskunta ja kulttuuri		
T8 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille	te1	L2, L4, L5
T9 ohjata opiskelijaa luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle sekä käyttämään terveystalvveluja asianmukaisesti	te1	L1, L3, L6
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja arvioimaan perheen ja omaan elämänpiiriin kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveystäsitvksiä, tunnistamaan niiden merkitystä itselle sekä muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista	te1	L2, L3, L7

Terveystiedon kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

te1 Terve elämä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Sisällöissä tarkastellaan elämää terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn näkökulmasta. Opetuksessa käsitellään elämänkulun, ihmis- ja

perhesuhteiden, seksuaaliterveyden sekä ihmisen kasvun ja kehityksen yleisiä tunnuspiirteitä, monimuotoisuutta ja henkilökohtaisuutta. Terveiden voimavaroista tarkastellaan mielenterveyttä, hyvinvointia tukevia ympäristöjä ja yhteisöjä sekä mielekästä vapaa-ajan toimintaa. Lisäksi käsitellään turvallisuustaitoja ja -valmiuksia, ensiaputaitoja, itsehoitoa sekä tuen ja avun hakemista. Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon myös ajankohtaisia terveysilmiöitä, kestäväää kulutusta sekä tarkastellaan terveyteen liittyvän tiedon luotettavuutta.

Terveystiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Erilaisia työtapoja hyödyntävä tutkiva oppiminen, arjen terveysilmiöiden käsitteleminen ja ajankohtaisuuden huomioiminen luovat perustaa oppimiselle, osaamisen soveltamiselle sekä kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymiselle.

Ilmiölähtöisyyden avulla opiskelijoita rohkaistaan omien tietojen ja kokemusten esiintuomiseen, kysymysten esittämiseen ja vastausten etsimiseen, tietojen jäsentämiseen, johtopäätösten tekemiseen ja niiden perustelemiseen. Aktiivinen toiminta, tavoitteellisuus ja pohtiva työskentely kehittävät sekä eettisiä valmiuksia että tunne-, vuorovaikutus-, ajattelu- ja yhteistyötaitoja.

Monipuolisen fyysisen ympäristön lisäksi terveystiedon keskeisiä oppimisympäristöjä ovat ihmisten väliset vuorovaikutustilanteet, yhteisöt ja sähköiset ympäristöt. Oman oppimisympäristön aktiivinen havainnointi, opiskelijoiden mukaan ottaminen oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaan sekä voimavaralähtöinen terveyden ja turvallisuuden edistäminen tarjoavat mahdollisuuksia terveysosaamisen harjoittelulle ja soveltamiselle kouluyhteisössä. Ne tukevat samalla yhteenkuuluvuutta, yhteisöllistä hyvinvointia ja osallisuutta omassa opetusryhmässä ja koko kouluyhteisössä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki terveystiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Monet terveystiedon aihepiirit koskettavat opiskelijoiden kehitysvaihetta,

yksilöllisiä kokemuksia ja elämäntilannetta. Opetuksessa ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden kehitykseen, elämäntilanteeseen ja kulttuuriin liittyvät erityistarpeet. Opiskelijoita ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen oikeutta yksityisyyteen ja koskemattomuuteen itseään koskevissa terveyteen ja sairauteen liittyvissä kysymyksissä.

Opetus suunnitellaan siten, että se mahdollistaa yhteistyön eri oppiaineiden, kouluterveydenhuollon ja muun opiskeluhuollon kanssa ja tarjoaa mahdollisuuksia harjoitella ja soveltaa terveystiedon osa-alueita osana yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja koulun toimintakulttuuria. Yhteistyöllä varmistetaan myös opiskelijan tarvitsema henkilökohtainen tuki oppimiseen ja elämäntilanteeseen liittyvissä kysymyksissä.

Opiskelijan oppimisen arviointi terveystiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Terveystiedon arvioinnin kohteena on terveystiedon osa-alueiden arviointi. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on tukea oppimista ja kannustaa opiskelijoita kehittämään terveystiedon osaamistaan sekä soveltamaan sitä arjessa. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti, opetuksen eri vaiheissa ja osaamisalueen ominaispiirteet huomioon ottaen. Oppimisen tukena käytetään myös itsearviointia ja vertaispalautetta. Terveystiedossa on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin, terveystietämiseen, sosiaalisuuteen, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Eettistä pohdintaa ja itsetuntemusta koskevissa tavoitteissa kiinnitetään huomiota siihen, miten opiskelija pohtii ja perustelee käsiteltävää aihetta terveyden näkökulmasta, tiedonalan käsitteitä ja erilaisia lähteitä käyttäen.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki

opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Terveystiedon päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssi	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Terveyttä tukeva kasvu ja kehitys			
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämänkulkua, kasvua ja kehitystä	te1	Terveysteen liittyvät käsitykset	Opiskelija osaa kuvata terveyden osa-alueet ja näiden välistä vuorovaikutusta esimerkkien avulla sekä kuvata esimerkein mitä terveyden edistämällä tarkoitetaan. Opiskelija pystyy esittelemään elämänkulun eri vaiheita, erityisesti nuoruuden kehitystä.
T2 ohjata opiskelijaa kehittämään valmiuksiaan tunne- ja vuorovaikutustaidoissa ja kykyä toimia erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa	te1	Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen sekä käyttäytymisen säätelyn analysointi	Opiskelija osaa nimetä useita tunteita sekä osaa antaa esimerkkejä tunteiden ja käyttäytymisen välisestä vuorovaikutuksesta ja käyttäytymisen säätelystä. Opiskelija pystyy tuottamaan ratkaisuja ristiriitatilanteiden selvittämiseen sekä esitellä keinoja stressin ja kriisien käsittelyyn.
T3 ohjata opiskelijaa kehittämään itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista	te1		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T4 ohjata opiskelijaa pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä	te1	Terveystiedon kehityksen analysointi	Opiskelija osaa eritellä esimerkkien avulla yksilölliseen kehitykseen

kysymyksiä terveyden näkökulmasta			liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta ja arvioida sosiaalisten suhteiden merkitystä mielen hyvinvoinnille ja terveydelle.
Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät sekä sairauksien ehkäisy			
T5 ohjata opiskelijaa syventämään ymmärrystään fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä	te1	Terveyteen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen	Opiskelija pystyy nimeämään useita terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä. Opiskelija osaa käyttää keskeisiä terveyteen ja sairauteen liittyviä käsitteitä asianmukaisesti.
T6 tukea opiskelijan kehittymistä terveyteen ja sairauteen liittyvän tiedon hankkijana ja käyttäjänä sekä edistää valmiuksia toimia tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa	te1	Terveyteen, turvallisuuteen ja sairauteen liittyvien tietojen ja taitojen soveltaminen	Opiskelija osaa hakea terveyteen liittyvää luotettavaa tietoa erilaisista lähteistä ja käyttää sitä pääosin asianmukaisesti. Opiskelija osaa kuvata esimerkein tai esittää asianmukaisia toimintamalleja itsehoidossa, avun hakemisessa ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa.
T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja niiden perusteluja	te1		Ei käytettä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Terveys, yhteisöt, yhteiskunta ja kulttuuri			
T8 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille	te1	Ympäristön terveysvaikutusten hahmottaminen	Opiskelija osaa kuvata elinympäristön aiheuttamia keskeisiä suoria ja epäsuoria vaikutuksia terveyteen sekä esitellä yhteisöjen, kulttuurin, median ja tieto- ja viestintäteknologian yhteyksiä terveyteen.
T9 ohjata opiskelijaa luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle sekä käyttämään terveyspalveluja asianmukaisesti	te1	Työkyvyn edistämisen keinojen hahmottaminen	Opiskelija osaa laatia opiskelu-, toiminta- ja työkykyä edistäviä suunnitelmia. Opiskelija osaa kuvata miten hakeutua oman koulun ja kunnan terveyspalveluihin ja antaa useampia esimerkkejä siitä, miten niitä voi hyödyntää

			tarkoituksenmukaisesti eri tilanteissa.
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja arvioimaan perheen ja omaan elämänpiiriin kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveystieteitä, tunnistamaan niiden merkitystä itselle sekä muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista	te1	Terveystieteiden arviointi sekä oppimista edistävien tekijöiden hahmottaminen	Opiskelija osaa pohtia esimerkein sitä, miten perhe, lähiyhteisöt, muut sosiaaliset yhteisöt vaikuttavat käsityksiin terveydestä. Opiskelija osaa esimerkein eritellä omaa oppimistaan tukevia tekijöitä.

9. ARVIOINTI JA TODISTUKSET PÄÄTTÖVAIHEESSA

Päättöarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten opiskelija on aikuisten perusopetuksen päättyessä saavuttanut oppiaineen oppimäärän tavoitteet. Arvioinnin tuloksena annettava numeroarvosana tai sanallinen arvio kuvaa opiskelijan suoriutumisen tasoa suhteessa kunkin oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin.

Perusopetuksen päättöarvosanojen tulee olla annettu yhdenvertaisin perustein. Päättöarvosanojen muodostamista varten on opetussuunnitelman perusteissa määritelty valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit.

Kurssisuorituksen arviointi

Valtioneuvoston asetuksen (422/2012, muutettu valtioneuvoston asetuksella 135/2017) 7 §:ssä mainittujen oppiaineiden kaikki pakolliset ja valinnaiset kurssit arvioidaan perusopetusasetuksen (852/1998) 10 § 3 momentin mukaisesti. Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päättyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen perustetekstissä on kuvattu. Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että opiskelija saa arvosanan

kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereiden edellyttämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Muiden perusopetukseen soveltuvien aineiden ja aihealueiden kurssit arvioidaan opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Jos opiskelija opiskelee kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Kurssin tavoitteiden saavuttamista on myös tällöin arvioitava riittävän laaja-alaisesti. Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään hyväksyttyä suoritusta, jotta se voidaan laskea oppiaineen oppimäärään.

Kurssisuorituksen arvioinnissa näitä periaatteita noudatetaan koskien myös niitä opiskelijoita, jotka on otettu opiskelijoiksi tarkoituksenaan suorittaa ainoastaan yksi tai useampi kurssi tahi korottaa sen tai niiden arvosanoja.

Oppiaineen oppimäärän arviointi ja päättöarvosanan muodostaminen

Päättövaiheen oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisista oppiaineen pakollisista ja valinnaisista kursseista. Kaikki valtioneuvoston asetuksen (422/2012, muutettu valtioneuvoston asetuksella 135/2017) 7 §:ssä mainittujen oppiaineiden pakolliset ja valinnaiset kurssit arvioidaan perusopetusasetuksen (852/1998) 10 § 3 momentin mukaisesti numeroin, lukuun ottamatta oppiainetta opinto-ohjaus ja työelämätaidot. Muiden aineiden ja perusopetukseen soveltuvien aihealueiden oppimäärät arvioidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Oppiaineen

oppimäärän arvosana eli opiskelijan saama päättöarvosana muodostetaan opiskelijan suoriutumisen, opetuksen tavoitteiden, arvioinnin kohteiden sekä päättöarvioinnin kriteerien pohjalta. Päättöarvosana muodostuu suhteuttamalla opiskelijan päättövaiheen osaamisen taso valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin.

Jos opiskelija on vaihtanut äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen tai vieraiden kielten oppimääriä, arvioidaan päättöarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Samoin menetellään, jos opiskelija on vaihtanut katsomusaineesta tai sen oppimäärästä toiseen.

Oppiaineen pakollisista ja valinnaisista kursseista opiskelijalla saa olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään seuraavasti:

Suoritettuja pakollisia ja valinnaisia kursseja yhteensä	joista voi olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään
1–2 kurssia	0
3–5 kurssia	1
6–8 kurssia	2
9 tai enemmän	3

Oppiaineen oppimäärän arvioinnissa ja päättöarvosanan määräytymisessä näitä periaatteita noudatetaan koskien myös niitä opiskelijoita, jotka on otettu opiskelijoiksi tarkoituksenaan suorittaa ainoastaan yhden tai useamman oppiaineen oppimäärä tahi korottaa sen tai niiden arvosanoja.

Perusopetuksen koko oppimäärän suoritus

Opiskelija on suorittanut aikuisten perusopetuksen koko oppimäärän, kun hän on suorittanut hyväksytysti kaikkien henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaansa kuuluneiden oppiaineiden oppimäärät. Aikuisten perusopetuksen oppimäärä sisältää vähintään 46 päättövaiheen kurssia, mutta rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa se voi olla vähintään 30 kurssia. Pakollisten kurssien lisäksi opiskelijan opiskelusuunnitelmaan kuuluu valinnaisia kursseja. Valinnaiset kurssit ovat

joko tuntijaon mukaisten oppiaineiden kursseja tai muita perusopetukseen soveltuvien aineiden ja aihealueiden kursseja. Opiskelijan tulee opiskella vähintään yhtä kieltä A-kielen oppimäärän mukaisesti. Opiskelijan tulee suorittaa kielistä yhteensä vähintään 20 kurssia, joista äidinkieltä ja kirjallisuutta vähintään 4 kurssia.

Opiskelijan suorittamia aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen kursseja ei oteta huomioon laskettaessa perusopetuksen oppimäärän vähimmäiskurssimäärää (46 kurssia, rangaistuslaitoksessa 30 kurssia). Poikkeuksen tästä muodostaa terveystieto, joka hyväksiluetaan, mikäli opiskelija on suorittanut terveystiedon kurssin aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa.

Aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnissa numeroin arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, uskonto tai elämänkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi ja terveystieto.

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa käytettävät todistukset ovat

1. erotodistus
2. päättötodistus
3. todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta
4. todistus erityisessä tutkinnossa suoritetusta oppimäärästä tai suoritetuista oppimääräistä.

Todistuksiin merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- järjestämislupa
- opiskelijan nimi ja syntymäaika, päättötodistukseen myös henkilötunnus
- todistuksen antamispäivä

- rehtorin allekirjoitus
- opiskelijan opiskelusuunnitelmaan sisältyneet päättövaiheen opinnot eri oppiaineissa, niiden kurssimäärä sekä annetut arvosanat
- arvosana-asteikko
- maininta siitä, että todistus on Opetushallituksen määräyksen OPH-1280-2017 mukainen.

Todistukseen voidaan liittää muu todistus opiskelijan erityisestä osaamisesta. Päättötodistusta lukuun ottamatta todistuksissa voidaan numeroarvosanaa täydentää sanallisella arviolla.

Erotodistus

Erotodistus annetaan opiskelijalle, joka vaihtaa toiseen kouluun tai eroaa perusopetuksesta. Erotodistuksen liitteenä tulee olla koulussa noudatettu tuntijako sekä selvitys opetuksen mahdollisista painotuksista. Erillistä erotodistusta ei tarvitse antaa, jos opiskelija siirtyy saman opetuksen järjestäjän ylläpitämään toiseen kouluun. Erotodistukseen merkitään rehtorin allekirjoitus.

Jos opiskelija saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään todistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä todistukseen.

Erotodistukseen liitetään opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma.

Perusopetuksen päättötodistus

Perusopetuksen päättötodistus annetaan opiskelijalle, jonka suoriutuminen suhteessa oppiaineiden oppimäärien tavoitteisiin on hyväksytty kaikissa hänen opiskelusuunnitelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Numeroarvosanoja käytettäessä tämä merkitsee vähintään todistusarvosanaa viisi (5) ja sanallisesti arvioitavissa oppiaineissa arviota "suoritettu" (S).

Päättötodistukseen merkitään samat tiedot kuin muihin perusopetuksen aikana käytettäviin todistuksiin seuraavin poikkeuksin:

- opiskelijan koko nimi ja henkilötunnus
- rehtorin allekirjoitus
- yhteisten oppiaineiden ja numeroin arvioitavien valinnaisten aineiden arviointi sanoin (välttävä – erinomainen) ja numeroin (5-10)
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään suoritettu oppimäärä lukuun ottamatta uskontoa
- uskonnon ja elämänskatsomustiedon arvosana merkitään päättötodistukseen muodossa ”uskonto/elämänskatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta tai mitä uskonnon oppimäärää opiskelija on opiskellut
- oppiaineen opetuksessa käytetty kieli, mikäli jonkin oppiaineen kursseista on aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa opetettu vähintään puolet muulla kuin koulun opetuskielellä
- tieto siitä, että ”Perusopetuksen oppimäärä sijoittuu tasolle kaksi kansallisessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä ja eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä”.

Mikäli alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltaja tai opiskelija pyytää kirjallisesti, ettei opiskelijan päättötodistukseen merkitä numeroarvosanaa valinnaisena aineena opiskeltavasta kielestä, arvosana jätetään pois ja todistukseen tulee merkintä S ”suoritettu”. Opiskelijalle voidaan hänen pyynnöstään antaa todistus hänen suorittamastaan uskonnon oppimäärästä / elämänskatsomustiedosta.

Erityisessä tutkinnossa suoritetuista opinnoista annettavat todistukset

Jos opiskelija on suorittanut perusopetuksen jonkin oppiaineen oppimäärän erityisessä tutkinnossa, hänelle annetaan todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta. Todistuksesta tulee käydä ilmi suoritettu oppiaine ja oppimäärä. Samaan todistukseen voidaan merkitä useamman oppiaineen suoritukset. Jos opiskelija on suorittanut osan perusopetuksen

oppimäärästä, kuten vuosiluokan oppimäärän, annetaan hänelle todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä.

Jos perusopetuksen koko oppimäärä on suoritettu erityisessä tutkinnossa, annetaan todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta. Mikäli oppiaineen oppimäärä tai perusopetuksen koko oppimäärä on suoritettu erityisessä tutkinnossa, ei todistuksiin merkitä kurssien määrää.

Paikallisesti päätettävät asiat

Opetussuunnitelmassa päätetään oppiaineittain tai aineryhmittäin kursseista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä asianomaisen aineen tai aineryhmän opinnoissa etenemiselle. Opetussuunnitelmassa päätetään myös mahdollisen etenemisesteen käytöstä. Opiskelijalle tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat opinnoissa etenemisen.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksessa ei käytetä etenemisestettä, mutta jos opiskelijalla on enemmän arvosanalla neljä suoritettuja kursseja jossakin aineessa kuin opetussuunnitelman mukaisesti on sallittua päättöarvosanan saamiseksi, ohjataan hänet uusimaan kursseja.

Opetussuunnitelmassa tulee päättää tarkemmin itsenäisesti opiskeltavien kurssien suoritusperiaatteista.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksessa osa kursseista saattaa tulla opiskelijalle suoritettavaksi itsenäisesti tai vain muutaman tukiopetustunnin avulla. Tällöin opettaja määrittelee tehtävät ja aikataulun, jonka puitteissa kurssi on suoritettava. Kurssilla vaadittava osaaminen osoitetaan kurssikokeella, jonka arvosanan ja opettajan mahdollisesti määrittämien arvioitavien tehtävien perusteella kurssin arvosana määräytyy.

Opiskelijan aloitteesta tapahtuva kurssin itsenäinen suoritus on mahdollinen rehtorin luvalla.

Opetussuunnitelmassa päätetään, millä tavoin opiskelijalle annetaan mahdollisuus korottaa hyväksyttyä arvosanaa.

Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinjan vankilaperusopetuksessa opiskelijalla on mahdollisuus yrittää korottaa suorittamansa kurssin hyväksyttyä arvosanaa yhden kerran joko osallistumalla kurssille tai suorittamalla opettajan hänelle mahdollisesti määrittämät arvioitavat tehtävät ja osallistumalla kurssikokeeseen.

Opetuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

LIITTEET

**LIITE 1: VALTIONEUVOSTON ASETUS PERUSOPETUSLAISSA
TARJOITETUN OPETUKSEN VALTAKUNNALLISISTA TAVOITTEISTA
JA PERUSOPETUKSEN TUNTIAJASTA ANNETUN ASETUKSEN 5 JA 7
§:N MUUTTAMISESTA**

SUOMEN SÄÄDÖSKOKOELMA

Julkaistu Helsingissä 2 päivänä maaliskuuta 2017

135/2017

Valtioneuvoston asetus

perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntiajasta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 ja 7 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti

muutetaan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntiajasta annetun valtioneuvoston asetuksen (422/2012) 5 §:n 3 momentti ja 7 § seuraavasti:

5 §

Muille kuin oppivelvollisuuttaan suorittaville oppilaille annettavan opetuksen erityiset tavoitteet

Oppivelvollisuusiän ylittäneille annettavan perusopetuksen erityisenä tavoitteena on opiskelijan osaaminen, elämäkokemukset, olosuhteet, ikä sekä kieli- ja kulttuuritausta huomioon ottaen tarjota mahdollisuus saavuttaa perusopetuksen tiedot ja taidot, parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja jatko-opintovalmiuksia sekä edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä. Oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille annettavan perusopetuksen tehtävänä on myös tukea kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

7 §

Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen tuntijako

Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen alkuvaiheeseen käytettävä aika jaetaan opetukseen ja ohjaukseen seuraavasti:

135/2017

		Alkuvaihe			
		Lukutaitovaihe*			
		Pakolliset kurssit	Valinnaiset kurssit	Pakolliset kurssit	Valinnaiset kurssit
Kielet	yhteensä vähintään	15		21	
	Aidinkieli ja kirjallisuus	15	----	17	----
	Vieras kieli		----	4	----
Matematiikka		3	----	5	----
Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus		2	----	3	----
Ympäristö- ja luonnontieto		1	----	2	----
Terveystieto			----	1	----
Opinto-ohjaus ja työelämätaidot		2	----	2	----
Muita perusopetukseen soveltuvia oppiaineita ja aihealueita			----		----
Tarjottavat valinnaiset kurssit vähintään**			6		10
Yhteensä vähintään		27		38	
— Kursseja voidaan järjestää, jos opetussuunnitelmassa niin määrätään.					
* Lukemisen ja kirjoittamisen perustaitoja sekä numeerisia perustaitoja tarvitseville.					
** Voi sisältää opetussuunnitelmassa määrätyn mukaisesti oppiaineiden ja aineryhmien valinnaisia kursseja, ammatillisia tai lukio-opintoja, työelämään tutustumista sekä muita oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetukseen soveltuvia kursseja.					

135/2017

Oppivelvollisuuden ylittäneiden perusopetuksen päättövaiheeseen käytettävä aika jaetaan opetukseen ja ohjaukseen seuraavasti:

	Pakolliset kurssit	Valinnaiset kurssit
Kielet yhteensä vähintään	20	----
Äidinkieli ja kirjallisuus	*	----
Toinen kotimainen kieli	*	----
Vieraat kielet	*	----
Matematiikka	8	----
Uskonto/elämänkatsomustieto	1	----
Yhteiskunnalliset oppiaineet		
Historia	1	----
Yhteiskuntaoppi	2	----
Luonnontieteelliset oppiaineet		
Fysiikka	1	----
Kemia	1	----
Biologia	1	----
Maantieto	1	----
Terveystieto	1**	----
Opinto-ohjaus ja työelämätaidot	2	----
Muita perusopetukseen soveltuvia oppiaineita ja aihealueita		----
Tarjottavat valinnaiset kurssit vähintään***		10
Yhteensä vähintään	46	
--- Kurseja voidaan järjestää, jos opetussuunnitelmassa niin määrätään.		
* Kurseja on tarjottava. Tarjottavien kurssien määrästä määrätään opetussuunnitelmassa, äidinkieltä ja kirjallisuutta kuitenkin vähintään 4 kurssia. Opiskelijan tulee opiskella vähintään yhtä kieltä A-kielen oppimäärän mukaisesti.		
** Pakollinen, jos terveystiedon opintoja ei ole sisällytynyt opiskelijan aiempiin perusopetuksen opintoihin.		
*** Voi sisältää opetussuunnitelmassa määrätyn mukaisesti oppiaineiden ja aineryhmien valinnaisia kursseja, ammatillisia- tai harkinto-opintoja, työelämään tutustumista sekä muita oppivelvollisuuden ylittäneiden perusopetukseen soveltuvia kursseja.		

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei sovelleta rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa, jos opetussuunnitelmassa niin määrätään.

135/2017

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

Helsingissä 23 päivänä helmikuuta 2017

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen

Hallitusneuvos Janne Öberg

LIITE 2. VALTIONEUVOSTON ASETUS LUKIOLAISIA TARKOITETUN KOULUTUKSEN YLEISISTÄ VALTAKUNNALLISISTA TAVOITTEISTA JA TUNTIAOSTA (942/2014)

942/2014

Valtioneuvoston asetus

lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta

Annettu Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 2014

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään lukiolain (629/1998) 10 §:n 1 momentin nojalla:

1 luku

1 §

Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään lukiolaissa (629/1998) tarkoitetun lukiokoulutuksen sekä lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista samoin kuin opetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä opinto-ohjaukseen (tuntijako).

2 luku

2 §

Kasvu sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi

Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijan tasapainoista henkistä, fyysistä ja sosiaalista kasvua sekä edistää elämän, ihmisoikeuksien, kestävän kehityksen, ympäristön ja kulttuurien monimuotoisuuden kunnioittamista. Koulutus tukee kaikessa oppilai-

toksen toiminnassa aktiivisesti tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Koulutus ohjaa opiskelijaa toimimaan demokraattisesti, vastuullisena ja aktiivisena osana paikallista, kansallista, eurooppalaista ja globaalia yhteisöä.

3 §

Tiedot ja taidot

Koulutus kehittää laaja-alaisesti opiskelijan valmiuksia omaksua, yhdistää ja käyttää tietoaan ja taitojaan sekä soveltaa oppimaansa monipuolisesti myös oppiainerajat ylittävästi. Koulutus vahvistaa ja syventää opiskelijan yleissivistystä muuttuvassa toimintaympäristössä ja antaa tietoa ja taitoja asetuksen tuntijakojen osoittamissa opinnoissa.

Koulutus kehittää opiskelijan jatko-opinto-, työelämä- yrittäjyys- ja yhteiskunta- valmiuksia.

Koulutus vahvistaa perustaa opiskelijan fyysiselle, henkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille ja antaa valmiuksia ja halua niiden

942/2014

ylläpitämiselle elämän eri vaiheissa. Koulutus tukee opiskelijan eettisen pohdinnan kehittymistä.

Koulutus vahvistaa kokonaisuuksien hallintaa, oppimisen taitoja, tieteellistä ja siihen sisältyvää kriittistä ajattelua, luovuutta, työskentelyn taitoja, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, tiedon hankinta- ja hallintataitoja, tietoteknisiä käyttö- ja soveltamistaitoja sekä taitoa ilmaista itseänsä kirjallisesti ja suullisesti molemmilla kotimaisilla ja muilla kielillä sekä taiteen keinoin.

4 §

Elinikäinen oppiminen ja ohjaus

Koulutuksen tulee ohjata, innostaa ja luoda edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen sekä parantaa opiskelijan tulevaisuuden hallinta- ja valintataitoja sekä valmiuksia ura- ja elämänsuunnitteluun.

Koulutus kehittää opiskelijan valmiuksia arvioida ja uudistaa osaamistaan sekä tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämistarpeensa.

Opiskelija kykenee hyödyntämään saamaansa opinto-ohjausta ja perehtyy monipuolisesti jatko-opintovaihtoehtoihin sekä osaa tehdä mielekkään urasuunnitelman lukio-opintojen aikana.

5 §

Opiskeluympäristöt ja toimintakulttuuri

Lukio-opinnoissa tulee hyödyntää monipuolisesti opiskeluympäristöjä, jotka lisäävät työelämän, jatko-opintojen sekä tieto- ja viestintäteknologian tuntemusta. Opiskeluympäristöjen tulee tukea opiskelijan opiskelumotiivaatiota ja auttaa häntä löytämään omat vahvuutensa. Niiden tulee olla opiskelijan kokemuspiiriä monialaisesti rikastuttavia sekä pedagogisesti ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaisia.

Lukion toimintakulttuurin tulee tukea opiskelijan omaa aktiivisuutta ja yhteisöllistä toimintaa, ja sen tulee edistää kaikkien opiskelijoiden mahdollisuuksia osallistua opiskelu- ja toimintakulttuurin kehittämiseen. Opinnoissa tulee tavoitella myönteistä asennetta oppimiseen.

6 §

Aikuisopiskelijoille annettavan lukiokoulutuksen erityiset tavoitteet

Aikuisopiskelijoiden lukiokoulutuksessa otetaan huomioon opiskelijoiden aiemmin hankkimat tiedot, taidot ja osaaminen. Koulutuksen järjestämisessä otetaan huomioon aikuisopiskelun erityispiirteet.

Tavoitteena on, että aikuisopiskelija saa sellaisia opiskelu-, viestintä- ja kielellisiä taitoja sekä tietoteknisiä tietoja ja taitoja, joita tarvitaan sekä jatko-opintoihin että työllistymiseen ja työelämässä menestymiseen. Opetuksen tulee antaa valmiuksia elinikäiseen oppimiseen sekä tukea opiskelijan persoonallisuuden kasvua.

Tutkintotavoitteisen koulutuksen ohella opetuksessa voidaan ottaa huomioon yhtä tai useampaa lukion oppimäärään kuuluvaa oppiainetta suorittavat opiskelijat sekä muut erityisryhmät.

7 §

Valmistavan koulutuksen erityiset tavoitteet

Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen tavoitteena on parantaa opiskelijan valmiuksia oppilaitoksen opetuskielessä sekä parantaa opiskelijan opiskelutaitoja. Lisäksi tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia toimia aktiivisena kansalaisena suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulutuksen tavoitteena on myös mahdollisuuksien mukaan tukea ja edistää opiskelijoiden oman äidinkielen hallintaa.

3 luku

Lukio-opetuksen tuntijako

8 §

Nuorille annettavien opintojen rakenne

Lukion opinnot jaetaan kolmeen osaan: pakollisiin, syventäviin ja soveltaviin kursseihin.

942/2014

Syventävät kurssit ovat pääasiassa pakollisiin kursseihin välittömästi liittyviä jatkokursseja, joita opiskelijalle tulee tarjota valitaviksi. Niillä on valtakunnallisesti yhteiset tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Teemaopinnot eheyttävät opetusta, vahvistavat opiskelijoiden yksittäistä oppiainetta laajempien kokonaisuuksien hallintaa ja lisäävät oppiaineiden välistä yhteistyötä. Syventävinä teemaopintokursseina tarjotaan 3 §:ssä tarkoitettuja ajattelun taitoja kehittävä kurssi sekä tieto- ja viestintätekniikan tietoja ja taitoja kehittävä ilmiöpohjainen kurssi. Lisäksi tarjotaan käytännön työssä suoritettava vapaaehtoistointa-, työelämä- liikennekasvatus- tai kansainvälisen toiminnan- kurssi, joka tulee voida lukiolain 23 §:n mukaisesti osittain tai kokonaan hyväksi lukea muutoin hankitulla osaamisella.

Soveltavat kurssit ovat menetelmäkursseja, saman tai muun koulutuksen järjestäjän tarjo-

amia ammatillisia opintoja, aineksia eri oppiaineista sisältäviä eheyttäviä kursseja tai muita lukion tehtävään soveltuvia opintoja. Soveltaviin kursseihin voivat kuulua eri aineissa ja aineryhmissä suoritettavat lukiodiplomit, joihin Opetushallitus laatii valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. Soveltavina kursseina voidaan järjestää myös opiskelijoiden tarpeiden mukaisia tukikursseja. Soveltavat kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia. Opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus sisällyttää opintoihinsa soveltaviksi kursseiksi myös edellä tarkoitettuja muun koulutuksen järjestäjän järjestämiä opintoja ja saada muutoin hankittu osaaminen arvioituksi tai tunnustetuksi.

Lisäksi on koulutuksen järjestäjän taideopintokursseja, joihin Opetushallitus laatii valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. Näiden kurssien tarjoaminen on koulutuksen järjestäjälle vapaaehtoista.

9 §

Nuorille annettavan lukiokoulutuksen tuntijako

Oppiaine	Pakolliset kurssit	Syventävinä opintoina tarjottavien valtakunnallisten kurssien määrä
Äidinkieli ja kirjallisuus	6	3
A-kieli	6	2
B-kieli	5	2
Muut kielet		8+8
Matematiikka		
Yhteinen opintokokonaisuus	1	
lyhyt	5	2
pitkä	9	3
Ympäristö ja luonnontieteet		
Biologia	2	3
Maantiede	1	3
Fysiikka	1	6
Kemia	1	4

942/2014

Humanistis-yhteiskunnalliset tieteet		
Filosofia	2	2
Psykologia	1	4
Historia	3	3
Yhteiskuntaoppi	3	1
Uskonto/elämänkatsomustieto	2	4
Terveystieto	1	2
Taito- ja taideaineet	5	
Liikunta	2	3
Musiikki	1—2	2
Kuvataide	1—2	2
Opinto-ohjaus	2	
Teemaopinnot		3
Pakolliset kurssit	47—51	
Syventävät kurssit vähintään	10	
Kurssit yhteensä vähintään	75	

Tuntijaon mukaisten pakollisten ja syventävien kurssien lisäksi voi olla koulutuksen järjestäjän päättämiä syventäviä ja soveltavia kursseja. Oppituntien lisäksi opinto-ohjauksessa opiskelijalle annetaan muuta ohjausta.

Saamenkieliselle, romanikieliselle tai vieraskieliselle opiskelijalle voidaan opettaa äidinkieltä ja kirjallisuutta suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan.

Jos saamenkieliselle, romanikieliselle tai vieraskieliselle opiskelijalle opetetaan hänen omaa äidinkieltään, opiskelijan äidinkielen ja kirjallisuuden ja muiden kielten pakollisten kurssien yhteismäärät sekä opiskelijalle pakollisten kurssien kokonaismäärä voivat olla 1 momentissa säädettyä pienemmät. Tässä tapauksessa toista kotimaista kieltä opiskelaan valinnaisena aineena.

Jos vieraskieliselle opiskelijalle opetetaan suomen tai ruotsin kieltä suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan, äidinkielen ja kirjallisuuden sekä toisen kotimaisen kielen

tunnit saadaan jakaa mainittujen aineiden opetukseen siten kuin koulutuksen järjestäjä päättää.

Opiskelija voi opiskella useampaa kuin yhtä A-kieltä. Toisen kotimaisen kielen oppimäärä opiskellaan joko perusasteella alkavan B1-oppimäärän tai perusasteen vuosiluokilla 1—6 alkavan A-oppimäärän mukaisesti. Jos toista kotimaista kieltä opiskellaan A-oppimäärän mukaisesti, on pakollisten kurssien määrä kuusi. Opiskelijalle, joka on vapautettu lukiolain 13 §:n perusteella toisen kotimaisen kielen opiskelusta, voidaan järjestää toisen kotimaisen kielen opetusta lukiossa alkavan B-oppimäärän mukaisesti.

Koulutuksen järjestäjän tulee tarjota muita kieliä opiskelijalle valinnaisina opintoina vähintään kahdessa kielessä.

Opiskelijan tulee jakaa pakollisten liikunnan kurssien opiskelu useammalle lukuvuodelle.

942/2014

10 §

Aikuisille annettavan koulutuksen tuntijako

Oppiaine tai aineryhmä	Pakolliset kurssit	Syventävät valtakunnalliset kurssit
Kieli- ja kommunikaatio-opinnot		
Äidinkieli ja kirjallisuus	5	1
A-kieli	6	2
B-kieli	5	2
Muut kielet		6
Matematiikka		
Yhteinen opintokokonaisuus	1	
pitkä oppimäärä	9	3
lyhyt	5	2
Luonnontieteelliset opinnot	5	5
fysiikka	1—2	
kemia	1—2	
biologia	1—2	
maantiede	1—2	
Humanistisyhteiskunnalliset ja katsomukselliset opinnot	6	7
uskonto/elämäkatsomustieto	1	
historia	2	
yhteiskuntaoppi	2	
filosofia	1	
psykologia		2
Teemaopinnot		1
Muut lukion tehtävään kuuluvat oppiaineet.		
Yhteensä vähintään	44	

Tuntijaon mukaisten pakollisten ja syventävien kurssien lisäksi voi olla koulutuksen järjestäjän päättämiä syventäviä kursseja sekä muita lukion tehtävään kuuluvia aineita ja aihekokonaisuuksia.

Teemaopinnot eheyttävät opetusta ja vahvistavat opiskelijoiden yksittäisiä oppiaineita laajempien kokonaisuuksien hallintaa ja lisäävät oppiaineiden välistä yhteistyötä.

Opiskelijan tulee opiskella vähintään yhtä kieltä A-oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Joko A-kielen tai B1-kielen tulee olla toinen kotimainen kieli. Opiskelijalle, joka on vapautettu lukiolain 13 §:n perusteella toisen kotimaisen kielen opiskelusta, voidaan järjes-

tää toisen kotimaisen kielen opetusta lukiossa alkavan B-oppimäärän mukaisesti.

Opiskelijalle tulee varata mahdollisuus opiskella valinnaisena aineena yhtä tai useampaa kieltä.

Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa voidaan poiketa 1 momentista sen mukaan, kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

Oppiaineiden lisäksi opiskelijoille annetaan opintoihin liittyvää ohjausta. Ohjaukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, tulee opiskella 1 momentissa tarkoitettujen kurssien lisäksi vähin-

942/2014

tään yksi kurssi liikuntaa ja yksi kurssi terveystietoa sekä kaksi kurssia kuvataidetta tai musiikkia tai yksi kurssi kumpaakin viimeksi mainittua ainetta.

Mitä 9 §:n 3—5 momentissa säädetään, koskee myös aikuisille annettavan opetuksen tuntijakoa.

11 §

Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen tuntijako

Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen tuntijako on seuraava:

Oppiaine ja aineryhmä	Pakolliset kurssit
Äidinkieli ja kirjallisuus	10
Muut kielet	3
Matemaattiset ja luonnontieteelliset opinnot	2
Matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantiede	
Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus	2
Historia ja yhteiskuntaoppi	
Opinto-ohjaus	2
Valinnaiset opinnot	6

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine opetetaan suomi toisena kielenä ja kirjallisuus tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan.

Muut kielet -aineryhmä jaetaan vieraiden kielten, toisen kotimaisen kielen sekä mahdollisesti opiskelijan oman äidinkielen välillä.

Matemaattiset ja luonnontieteelliset opinnot -aineryhmä sisältää matematiikkaa, fysiikkaa, kemiaa, biologiaa ja maantietoa. Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus -aineryhmä sisältää historiaa ja yhteiskuntaoppia.

Valinnaisiin opintoihin voi sisältyä 9 ja 10 §:ssä säädettyjä kursseja tai muita koulutuksen järjestäjän tarjoamia opiskelijan lukio-opintovalmiuksia edistäviä opintoja. Ne voivat olla myös perusopetuksen päättötodistuksen korottamiseen tarkoitettuja opintoja.

12 §

4 luku

Erityisen koulutustehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän antamaa koulutusta koskeva erityissäännös

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

13 §

Voimaantulo

Lukiolain 3 ja 4 §:n mukaisen erityisen koulutustehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän antamassa opetuksessa voidaan poiketa asetuksen 8 tai 9 §:stä sen mukaan kuin koulutuksen järjestämisestä koskevassa luvassa määrätään.

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 2014.

Tällä asetuksella kumotaan lukion tuntijasta 14 päivänä marraskuuta 2002 annettu valtioneuvoston asetus (955/2002).

14 §

Siirtymäsäännökset

Edellä 13 §:n 2 momentissa mainitun säädöksen mukaan laadittua opetussuunnitelmaa voidaan noudattaa, kunnes Opetushallitus päättää tämän asetuksen mukaisten opetussuunnitelmien perusteista ja niiden mukaan laadittujen opetussuunnitelmien käyttöön-

otosta. Opetushallituksen tulee hyväksyä opetussuunnitelman perusteet niin, että tämän asetuksen mukaiset opetussuunnitelmat otetaan käyttöön viimeistään 1 päivänä elokuuta 2016.

Erityisen koulutustehtävän saaneelle koulutuksen järjestäjälle 13 §:n 2 momentissa mainittujen säädösten nojalla annetut määräykset raukeavat viimeistään 1 päivänä elokuuta 2016.

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 2014

Opetus- ja viestintäministeri *Krista Kiuru*

Hallitusneuvos Janne Öberg